

**JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND
HUMANITIES RESEARCH IN ASIA**

JSHRA

ปีที่ 30 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2567

Vol. 30 No. 3 September - December 2024

ISSN 2774-1044 (Print)
ISSN 2822-0986 (Online)

Prince of Songkla University Pattani Campus, Thailand

JSHRA

Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia

ผู้จัดพิมพ์

**สำนักงานกองบรรณาธิการ
ที่ปรึกษาบรรณาธิการ**

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

กองบริหารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

รองอธิการบดีวิทยาเขตปัตตานี

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ วิทยาเขตปัตตานี

รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพันธกิจสังคม วิทยาเขตปัตตานี

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพันธกิจสังคม วิทยาเขตปัตตานี

ศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

ศาสตราจารย์ ดร.สุริชัย หวันแก้ว

Prof. Dr. Muhammad Kamarul Kabilan Abdullah

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรภาคย์ ไมตรีพันธ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฮาริซอล ขุนอินคิริ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฮาซันอักริม ดงนะเต็ง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

กองบรรณาธิการ

Assoc. Prof. Dr. Nasirin Abdillah Universiti Teknologi MARA (UiTM)

Assoc. Prof. Dr. Rosalie Metro University of Missouri Assoc. Prof. Dr.

Mohd Faiz Mohd Yaakob Universiti Utara Malaysia Assoc. Prof..Dr.

Zawawi Ismail Universiti Malaya Assoc.Prof. Piotr Tomasz Nowakowsk

John Paul II Catholic University of Lublin ผศ.ดร.ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผศ.ปิยชาติ สิงห์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ผศ.ดร.กมล

บุษบรรณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Prof. Dr. Farok Zakaria Prince of Songkla

University ดร.ธัญชนก พรหมบุตร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ Prof. Dr.

Badaruddin Mohamed Universitas Muhammadiyah Purwokerto Dr.

Michael J. Montesano Institute of Southeast Asian Studies, Studies,

Singapore Assoc. Prof. Dr. Patrick Jory University of Queensland,

Australia ศ.เกียรติคุณพงศ์เดช ไชยคุตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รศ.ดร.เสกสรรค์

ตันยาภิรมย์ มหาวิทยาลัยบูรพา รศ.ดร.ปรารภนา กาลเนากุล มหาวิทยาลัย

สงขลานครินทร์ ผศ.ดร.ทิพาพรรณ ศิลวัฒน์านุสาคี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผศ.ดร.นุวรรณ ทับเที่ยง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผศ.ดร.สมพร ช่วยอารีย์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผศ.ดร.ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี มหาวิทยาลัย

สงขลานครินทร์ ผศ.อดิศา เบญจรัตน์นันท์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เบญจมาศ รัตนพงศ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ฝ่ายศิลป์

นางสาวบศกร ปือณา

ฝ่ายการเงิน

นางกายาตี เต็งมะ

ติดต่อกองบรรณาธิการ

กองบริหารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94001

โทรศัพท์ 06 4695 2922

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์

E-mail: benchamat.r@psu.ac.th, bossakorn.b@psu.ac.th

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/psujssh/index>

ISSN

2774-1044

JSHRA

Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia

Publisher	Prince of Songkla University, Pattani Campus, Thailand
Editorial Office	Academic and Research Administration Division Pattani Campus Prince of Songkla University, Pattani Campus, Thailand
Consulting Editors	Vice President for Pattani campus, Vice President for Academic Affairs, Vice President for Research and Social Mission, Assistant President for Research and Social Mission, Pattani Campus, Prof. Dr.Chaiwat Satha Anand, Prof. Dr.Surichai Wankaeo, Prof. Dr. Muhammad Kamarul Kabilan Abdullah
Editor-in-Chief	Asst. Prof. Dr.Warapark Maitreephun, Prince of Songkla University
Associate Editor	Asst. Prof. Dr. Hareesol khun-inkeeree, Prince of Songkla University Asst. Prof. Dr. Hasan Akrim Dongnadeng, Prince of Songkla University
Editorial Board	Nasirin Abdillah, Assoc. Prof. Dr., Universiti Teknologi MARA (UiTM) Rosalie Metro, Assoc. Prof. Dr., University of Missouri Mohd Faiz Mohd Yaakob, Assoc. Prof. Dr., Universiti Utara Malaysia Zawawi Ismail, Assoc. Prof. Dr., Universiti Malaya Piotr Tomasz Nowakowsk, Assoc. Prof., John Paul II Catholic University of Lublin Sirisak Laochankham, Asst. Prof. Dr., Khon Kaen University Piyachat Suongtee, Asst. Prof., Walailak University Kamol Bussaban, Asst. Prof. Dr., Chulalongkorn University Farok Zakaria, Prof. Dr., Prince of Songkla University Tanchanok Prombut, Dr., Prince of Songkla University Prof. Badaruddin Mohamed, Dr., Universitas Muhammadiyah Purwokerto Michael J. Montesano, Dr., Institute of Southeast Asian Studies, Singapore Patrick Jory, Assoc. Prof. Dr., University of Queensland, Australia Pongdej Chaikakut, Emeritus Prof., Chiang Mai University Sakesan Tanyapirom, Asst. Prof. Dr., Burapha University Prathana Kannaovakun, Asst. Prof. Dr., Prince of Songkla University Tippawan Silawattananusarn, Asst. Prof. Dr., Prince of Songkla University Nuwan Thapthiang, Asst. Prof. Dr., Prince of Songkla University Somporn Chuai-Aree, Asst. Prof. Dr., Prince of Songkla University Srisompob Jitpiromsri, Asst. Prof. Dr., Prince of Songkla University Adisa Benjarattananon, Asst. Prof. Dr., Prince of Songkla University Ms.Benchamat Rattanaphong, Prince of Songkla University
Art Editor	Ms.Bossakorn Buena
Finance Department	Mrs.Kayati Tengma
Inquires	Academic and Research Administration Division Pattani Campus Prince of Songkla University, Pattani Campus, Pattani 94001, Thailand. Tel. 06 4695 2922 E-mail: benchamat.r@psu.ac.th, bossakorn.b@psu.ac.th
E-journal	https://so05.tci-thaijo.org/index.php/psujssh/index
ISSN	2774-1044

บทความวิจัย

- แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ (In Nae Ch'on) และอุดมการณ์ทางจริยธรรม:
บทวิเคราะห์คำสอนของทงฮักและช็อนโดกโยในฐานะศาสนาใหม่ในเกาหลี
ถาปกรณ กำนัดศิริ 1-30
- ตลาดแรงงานภาครัฐกับความไม่สอดคล้องทางการศึกษาในประเทศไทย:
การวิจัยแบบผสมผสานวิธีการกรณีศึกษาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ
กันยปริณ ทองสามสี, อีสระ ทองสามสี 31-54
- ความแตกต่างของแรงจูงใจในการเล่นเกมนของผู้เล่นเกมออนไลน์ในกลุ่มต่าง ๆ
ปรมัตต์ แสงสีสด, แสงเดือน ยอดอัญมณีวงศ์ 55-70
- ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อภาวะหมดไฟของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง
พัทธนันท์ เยาดำ, เกวลิน ศิลพิพัฒน์ 71-90
- ความสุขกับพฤติกรรมการช่วยเหลือในที่ทำงาน: ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาวะตามแบบจำลอง
PERMA และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรในบริบทมหาวิทยาลัยไทย
ฮานานมุฮิบบะตุตติณ นอจี, อาซิมะห์ ดอเลา, จุฑามาศ เสถียรพันธ์,
สรินฎา ปุติ, บุรินทร์ สหะวีริยะ 91-108
- การสั่งลาและบทบาทของบทสั่งลาในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์
ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
วรุณญา อัจฉริยบดี 109-124

บทความวิชาการ

- เพลง “ปู่ไข่ไก่หลง”: วิเคราะห์เชิงจิตวิทยาและสุนทรียภาพ
ประภาศ ปานเจียง 125-138

CONTENTS

Vol. 30 No. 3 September - December 2024

Research Articles

- The Concept of Human are Heaven (In Nae Ch'on) and Ethical Ideology:
An Analysis of the Teachings of Donghak and Chondogyo as New Religions in Korea
Thapakorn Kamnerdsiri 1-30
- Public Labour Market and Educational Mismatch in Thailand:
Mixed-Method Study in Case of Community Development Specialist
Kanyaprin Tongsamsi, Isara Tongsamsi 31-54
- Differences in Motivations of Online Gamers
Poramat Sangseesod, Saengduean Yotanyamaneewong 55-70
- Factors Related to Burnout of Employees in Government Bank
Pattanut Yaodam, Kevalin Silphiphat 71-90
- Happiness and Helping Behavior in the Workplace: The Relationships Between
PERMA Well-being and Organizational Citizenship Behaviors in Thai Higher
Education Context
Hananmuhibbatuddin Nochi, Asimah Doloh, Chutamas Sathianphan,
Sarinda Puti, Burin Sahaviriya 91-108
- The Farewell and Roles of Farewell Chapter in "Ramakian" Play by King Rama I
Warunya Ajchariyabodee 109-124

Academic Article

- "Pu Khai Kai Long" Song: An Analysis of Psychological and Aesthetic Dimensions
Prapas Panjiang 125-138

The Concept of Human are Heaven (In Nae Ch'on) and Ethical Ideology:
An Analysis of the Teachings of Donghak and Chondogyo
as New Religions in Korea¹

แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ (In Nae Ch'on) และอุดมการณ์ทางจริยธรรม:
บทวิเคราะห์คำสอนของทงฮักและช็อนโดกโยในฐานะศาสนาใหม่ในเกาหลี

Thapakorn Kamnerdsiri*

ธำปกรณ์ กำเนิดศิริ*

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

*Corresponding Author, E-mail: dr.tony.tao@hotmail.com

Article Info

■ Received: February 14, 2024

■ Revised: July 2, 2024

■ Accepted: July 2, 2024

■ Available online: December 28, 2024

Abstract

This study explores the origins and evolution of the concept of Man is Heaven (in nae ch'on, 人乃天) and the ethical ideology of Donghak and Cheondogyo, a new religious movement that emerged in Korea under the leadership of Ch'oe Che-u in the mid-19th century. The findings indicate that the early conception of Man is Heaven was closely intertwined with philosophical and religious discourses on human nature, particularly the innate potential for self-cultivation, a view shaped by the influence of Buddhism and Neo-Confucianism on the Korean Peninsula. Over time, under the stewardship of Ch'oe Si-hyong and Son Byong-hi, the second-and third-generation leaders, this concept was further refined and adapted as a foundational principle for an ethical ideology aimed at guiding human conduct within society. The study concludes that the doctrinal developments within Donghak and Cheondogyo represent a response to the socio-cultural conditions of the time, marked by the expansion of religion's role, purpose, and scope. This transformation reflects a unique identity for Donghak and Cheondogyo, positioning them as distinct from the established traditions of major religious systems on the Korean Peninsula. and expanding the meaning of religion which is an important identity of the Donghak and Chondogyo and the new religions in Korea, which are significantly different from the traditions of the main traditional religions on the Korean Peninsula.

Keywords: Ch'ondogyo, Ethics Humans are Heaven, Korean New Religion, Tonghak

¹This work was supported by The Seed Program for Korean Studies of the Ministry of Education of the Republic of Korea and the Korean Studies Promotion Service at the Academy of Korean Studies (AKS-2022-INC-2230012)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการก่อเกิดและการเปลี่ยนแปลงของแนวคิดเรื่อง มนุษย์คือสวรรค์หรือ In nae ch'on (人乃天) และแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ทางจริยธรรมของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยซึ่งเป็นกลุ่มศาสนาใหม่ที่เกิดขึ้นในเกาหลีใต้ภายใต้แนวคิดของขบวนการผู้ก่อตั้งกลุ่มแนวคิดดังกล่าวในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ผลการศึกษาพบว่า ในช่วงแรกแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ถูกอธิบายเชื่อมโยงเข้ากับมุมมองทางปรัชญาและศาสนาในประเด็นเรื่องธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์อันเป็นพลังหรือศักยภาพแห่งการพัฒนาตนเองของมนุษย์ อันเป็นอิทธิพลทางความคิดของพระพุทธศาสนาและลัทธิขงจื้อใหม่ในคาบสมุทรเกาหลี ในช่วงต่อมาซึ่งเป็นช่วงของ ขเว ซ็อยย็อนและชน บย็องฮี คณาจารย์รุ่นที่สองและสามของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโย แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ได้รับการพัฒนาและปรับปรุงยุคต่อเพื่อใช้เป็นรากฐานในการสนับสนุนอุดมการณ์ทางจริยธรรมที่มุ่งให้ความสำคัญกับการสร้างวิถีปฏิบัติทางจริยธรรมสำหรับมนุษย์ในสังคม จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาและการปรับปรุงยุคต่อหลักคำสอนทางศาสนาเพื่อตอบรับกับเงื่อนไขในชีวิตของมนุษย์ของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโย นั้นปรากฏขึ้นภายใต้แนวคิดเรื่องการขยายบทบาทและหน้าที่ของศาสนา การขยายขอบเขตเป้าหมายของศาสนาและการขยายขอบเขตความหมายของศาสนาอันเป็นอัตลักษณ์ทางความคิดที่สำคัญของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยและกลุ่มศาสนาใหม่ในเกาหลีซึ่งเป็นการทำที่แตกต่างไปจากจารีตความคิดของกลุ่มศาสนาหลักดั้งเดิมในคาบสมุทรเกาหลีอย่างมีนัยที่สำคัญ

คำสำคัญ: จริยธรรม, ซ็อนโดกโย, ทงฮัก, มนุษย์คือสวรรค์, ศาสนาใหม่เกาหลี

บทนำ

ตามจารีตทางวิชาการในด้านเกาหลีศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่าประวัติศาสตร์และความเป็นมาของอารยธรรมเกาหลีได้เกิดขึ้นและถูกพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน การเปลี่ยนทางทางความคิด ความเชื่อ สังคม การเมือง หรือวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นผ่านช่วงระยะเวลาอันยาวนานดังกล่าวได้กลายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอันเป็นการแสดงถึงอัตลักษณ์ทางความคิดของอารยธรรมเกาหลีที่มีความโดดเด่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกนับแต่อดีตเป็นต้นมา อย่างไรก็ตามในช่วงปลายสมัยอาณาจักรโชซอนหรือช่วงราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 นั้นถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญที่เกิดขึ้นกับทั้งอารยธรรมเกาหลีรวมถึงภูมิภาคเอเชียตะวันออกทั้งในด้านสังคมด้านการเมืองและด้านจารีตวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากเงื่อนไขและปัจจัยทั้งภายในและภายนอกอารยธรรมเกาหลีในสองประการหลัก ดังนี้

ประการที่หนึ่ง เงื่อนไขและปัจจัยภายนอก กล่าวคือการขยายอิทธิพลของชาติตะวันตกเข้าสู่คาบสมุทรเกาหลีภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีและราชสำนักจีนในช่วงเวลาดังกล่าวซึ่งปรากฏขึ้นทั้งในรูปแบบของการขยายอิทธิพลทางความคิดเช่นการขยายตัวของคริสต์ศาสนาอันเป็นคำสอนที่แตกต่างไปจากองค์ความรู้ทางปรัชญาและศาสนาตะวันออกของเกาหลีรวมถึงการขยายตัวขององค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ทันสมัยซึ่งพิสูจน์หรืออธิบายโลกและจักรวาลได้ด้วยหลักฐานในเชิงประจักษ์ซึ่งแตกต่างไปจากจารีตความคิดในการเข้าใจทางจักรวาลวิทยา (Cosmology)² ของลัทธิขงจื๊อใหม่เกาหลีอีกทั้งการขยายอิทธิพลทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการค้าและอำนาจทางการเมืองที่มาพร้อมกับอาวุธและกองกำลังทางการทหาร (Military Power) ที่มีความสามารถและความทันสมัยกว่ากลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออก

ประการที่สอง เงื่อนไขปัจจัยภายใน กล่าวคือการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองในอาณาจักรโชซอนอันสืบเนื่องจากกระแสการต่อต้านและการท้าทายจารีตความคิดทางปรัชญาการเมืองของลัทธิขงจื๊อใหม่โดยเห็นว่าการปกครองของกลุ่มชนชั้นปกครองในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นมิได้เป็นสะท้อนถึงหลักการทางศีลธรรมหรือจริยธรรมที่งดงามของลัทธิขงจื๊อโดยแท้จริงหากแต่เป็นเพียงการ “กล่าวอ้าง” ถึงหลักการทางศีลธรรมและจริยธรรมที่ดีงามเพื่อเป็นการสร้างฐานแห่งความชอบธรรมให้กับรูปแบบการปกครองที่ปราศจากคุณธรรม Kim (2022) โดยมีเพื่อเป้าหมายในการผูกขาดอำนาจทางการเมืองเอาไว้กับสมาชิกกลุ่มขุนนางราชสำนักและกลุ่มผู้ปกครองท้องถิ่นซึ่งส่งผลต่อปัญหาความเกี่ยวข้องกับเรื่องสินบน การใช้อำนาจทางการเมืองรวมถึงการสร้างกฎข้อบังคับต่อประชาชนอย่างไม่เป็นธรรม เช่น ประเด็นเรื่องการบังคับเก็บภาษีอย่างไม่เป็นธรรมต่อชาวนาและชนชั้นแรงงาน (MacDonal, 2009)

ปรากฏการณ์ทั้งสองประการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของชีวิตมนุษย์หรือปัญหาความทุกข์ยากลำบากในการดำรงชีวิตของมนุษย์ปุถุชนโดยเฉพาะกลุ่มชาวนาในภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งได้ถูกสั่งสมและพอกพูนมากขึ้นจนพัฒนาไปสู่ความรู้สึกต่อต้านและเกลียดชังที่เริ่มต้นจากกลุ่มขุนนางท้องถิ่นและขยายกว้างออกไปสู่ความเกลียดชังที่มีต่อราชสำนักอันเป็นศูนย์กลางอำนาจในการบังคับบัญชาทางการเมืองและการปกครองกระทั่งได้ประทุขึ้นกลายเป็นหนึ่งในความขัดแย้งทางการเมืองที่รุนแรงที่สุดบนคาบสมุทรเกาหลี หรือ “การปฏิวัติชาวนาทงฮัก” (The Tonghak Peasant Revolution Kr : 동학농민혁명) ซึ่งเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1894 อันนับเป็นปฐมบทของความขัดแย้งระหว่างรัฐและประชาชนอันนำมาซึ่งการปราบปรามอย่างรุนแรงจากรัฐที่มีต่อกลุ่มการเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมืองของประชาชนและกลุ่มการเคลื่อนไหวทางศาสนาที่ดำเนินต่อเนื่องอย่างยาวนาน

ความเดือดร้อนความทุกข์และปัญหาในชีวิตของประชาชนที่ไม่ได้รับการเหลียวแลจากรัฐได้กลายเป็นรากฐานความคิดของกลุ่มศาสนาใหม่ในการวางความสัมพันธ์ที่ถ้อยห่างออกจากบริบทความสัมพันธ์ทางการเมืองและอำนาจในการปกครองของรัฐ และหันกลับเข้าสู่การพัฒนาหลักการทางจริยธรรมอันวางอยู่บนฐานแนวคิดของ

² “จักรวาลวิทยา” หรือ Cosmology คือ วิชาหรือคำสอนที่มุ่งให้ความสนใจกับโครงสร้างของจักรวาลในฐานะที่เป็นที่มาของสรรพสิ่ง แนวคิดดังกล่าวในมุมมองของลัทธิขงจื๊อใหม่นั้นจะถูกอธิบายผ่านทางประเด็นเรื่องสวรรค์ (เทียน) ในฐานะที่เป็นต้นกำเนิดหรือแหล่งที่มาของมนุษย์

กลุ่มศาสนาหลักดั้งเดิมของเกาหลีเช่นพระพุทธศาสนาและลัทธิขงจื้อใหม่โดยมีฐานความคิดที่ว่า คำสอนและหลักการของศาสนาต่างมีศักยภาพในเชิงจริยธรรมที่สามารถช่วยเหลือและบรรเทาความทุกข์ยากของมนุษย์ในโลกแห่งความเป็นจริง หากแต่ศักยภาพเหล่านั้นถูกแฝงซ่อนอยู่ภายใต้การให้ความสำคัญกับคำสอนและพิธีกรรมที่อยู่เหนือพ้นออกไปจากชีวิตของมนุษย์ในโลกแห่งความเป็นจริง ดังนั้นกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยในฐานะกลุ่มศาสนาใหม่ในเกาหลีจึงเริ่มต้นโครงการทางปรัชญาและจริยธรรมด้วยการวิเคราะห์หลักคำสอนทางศาสนาพร้อมกับความพยายามในการปรับเปลี่ยน เปลี่ยนแปลง และการประยุกต์หลักคำสอนทางศาสนาเหล่านั้นเพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาหลักการทางจริยธรรมที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาชีวิตของมนุษย์ในช่วงเวลาดังกล่าว โครงการทางปรัชญาและจริยธรรมดังกล่าวนี้เองจึงเป็นที่มาของการพัฒนาหลักคำสอนทางศาสนาและปรัชญาเรื่อง “มนุษย์คือสวรรค์” (Human are Heaven) โดย ชเวเจอู (Ch’oe Che-u, Kr. 최제우 : 1824-1864) ผู้ก่อตั้งกลุ่มแนวคิดทงฮักและช็อนโดโกโย

หากพิจารณาจากหลักคำสอนทางศาสนาหลักการเรื่อง “มนุษย์คือสวรรค์” ได้ชี้ให้เห็นว่าเนื้อแท้ของมนุษย์หรือ “จิต” (Mind, 진심) นั้น มีความบริสุทธิ์และงดงามเนื่องด้วยเป็นส่วนหนึ่งของสภาวะแห่งความสมบูรณ์อันสูงสุด (The Absolute Perfection) ซึ่งในขอบการศึกษาแนวคิดของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโย³ ได้เชื่อมโยงสภาวะดังกล่าวเข้ากับแนวคิดเรื่องสภาวะแห่งความประเสริฐสมบูรณ์สูงสุด (Ch’onju, Ch. 天主, Kr. 천주) การเชื่อมโยงดังกล่าวมีเป้าหมายที่สำคัญในการชี้ให้เห็นว่าสรรพชีวิตทั้งหลายต่างเนื้อแท้หรือธรรมชาติเดิมแท้ที่เท่าเทียมกันอันเป็นรากฐานของการพัฒนาแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ในเชิงจริยธรรมระหว่างมนุษย์ที่วางอยู่บนหลักการทางจริยธรรมและศีลธรรมที่ถูกต้องงดงาม การพิจารณาเชื่อมโยงกับแนวคิดของกลุ่มศาสนากระแสหลักในคาบสมุทรเกาหลีในช่วงเวลาดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ดังกล่าวนี้มีลักษณะที่สัมพันธ์ไปกับแนวคิดเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ในทัศนะของพระพุทธศาสนาและลัทธิขงจื้อซึ่งเป็นกลุ่มศาสนาดั้งเดิมในคาบสมุทรเกาหลี กล่าวคือ “แนวคิดเรื่องพุทธภาวะ” (Buddha Nature) ของพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นพลังหรือศักยภาพของมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวคนอันเป็นสิ่งที่ทำให้ตนสามารถเข้าใจธรรมแล้วก้าวสู่ความหลุดพ้นได้ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนมีอยู่อย่างเท่าเทียมไม่มีใครมีมากกว่าใคร (Promta, 2003)

ส่วนในกรณีของลัทธิขงจื้อนั้นแนวคิดดังกล่าวยังคงมีลักษณะที่สัมพันธ์ไปกับจารีตความคิดในเชิงศีลธรรมจริยธรรมของมนุษย์หรือระบบความสัมพันธ์พื้นฐานของมนุษย์ภายใต้คำสอนพื้นฐานในเรื่อง “จารีตและมนุษย์ธรรม” (禮, 仁) อันเป็นแนวคิดพื้นฐานของสังคมเกาหลีซึ่งเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นคำสอนพื้นฐานของลัทธิขงจื้อใหม่เรื่อง “จักรวาลวิทยามนุษยนิยม” (The Cosmo-antropic Relation) ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานว่าชีวิตของมนุษย์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและจักรวาล ธรรมชาติแห่งจักรวาลดังกล่าวปรากฏในชีวิตของมนุษย์ในฐานะ “ธรรมชาติธาตุแท้อันบริสุทธิ์” หรือ xing (Ch. 性) และพลังสร้างสรรค์แห่งรูปธรรมหรือ Qi (Ch. 氣) อันเป็นพลังหรือศักยภาพของมนุษย์ที่เป็นพื้นฐานของการปฏิบัติพัฒนาตนเองจนธรรมชาติของมนุษย์ได้กลายเป็นหนึ่งเดียวกับสภาวะแห่งความประเสริฐบริสุทธิ์โดยสมบูรณ์ (Kim, 2017)

ด้วยเหตุนี้การเข้าใจแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ในฐานะที่เป็นศักยภาพแห่งการพัฒนา ดังกล่าวคือรากฐานที่สำคัญในการสะท้อนให้เห็นถึง “จิตยทางศาสนา” ของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยซึ่งเป็นการตอบสนองต่อปัญหาความทุกข์เข็ญ “ในชีวิตจริงของปุถุชนในสังคม” โดยมีเป้าหมายที่สำคัญเพื่อให้มนุษย์ตระหนักถึงธรรมชาติเดิมแท้อันบริสุทธิ์สมบูรณ์ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ทั้งหลายต่างมีอยู่อย่างเท่าเทียมกันเพื่อเป็นรากฐานที่สำคัญในการชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาแนวคิดทางศีลธรรมจริยธรรมอันเป็นจิตยที่แตกต่างไปจากจารีตความคิดของ

³ ถึงแม้กลุ่มทงฮักจะเป็นกลุ่มการเคลื่อนไหวปรากฏขึ้นก่อนและภายหลังได้พัฒนาไปสู่การเป็นกลุ่มช็อนโดโกโยแต่กลุ่มแนวคิดทั้งสองดังกล่าวถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีรากฐานแนวคิดและหลักการที่สอดคล้องและสืบเนื่องต่อกัน ดังนั้นในบทความวิจัยนี้เมื่อกล่าวถึงแนวคิดหรือหลักการทางศาสนาของกลุ่มการเคลื่อนไหวทางศาสนาดังกล่าวจึงจะใช้ชื่อเรียกกลุ่มดังกล่าวโดยภาพรวมว่า “กลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโย”

กลุ่มศาสนาดั้งเดิมในเกาหลี (Korean Traditional Religion) เช่น พระพุทธศาสนา ลัทธิซงจื่อหรือลัทธิชาแมนบนคาบสมุทรเกาหลีในช่วงเวลาดังกล่าวเริ่มปรากฏขึ้นในยุคสมัยของ เชว ซียยอน (Ch'oe Si hyeong, Kr. 최시형) และ ซองชน บย็องฮี (Son Byong-hi, Kr. 손병희: 1861 -1922) คณาจารย์รุ่นที่สองและสามของกลุ่มซงจื่อและซ็อนโดกโย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการก่อเกิดและการเปลี่ยนแปลงของแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ของกลุ่มซงจื่อและซ็อนโดกโย
2. เพื่อศึกษาบทบาททางจริยธรรมของแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ของกลุ่มซงจื่อและซ็อนโดกโย
3. เพื่ออภิปรายบทบาทของแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ และบทบาททางจริยธรรมสังคมของแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ของกลุ่มซงจื่อและซ็อนโดกโย

การทบทวนวรรณกรรม

สังคมการเมืองและวัฒนธรรม: กระแสแห่งเปลี่ยนแปลงของเกาหลีในคริสต์ศตวรรษที่ 19

หากพิจารณาว่า “ศาสนา” เป็นส่วนหนึ่งขององค์ภาพแห่งวัฒนธรรมของอารยธรรมเกาหลีอันเป็นกระแสทางความคิดที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน และไม่สามารถถูกแยกขาดออกจากกันได้โดยสมบูรณ์แล้ว การเข้าใจแนวคิดและหลักการทางศาสนานั้น จึงไม่สามารถแยกขาดจากการพิจารณาบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมในคาบสมุทรเกาหลีในช่วงเวลาดังกล่าวได้เช่นกัน ในกรณีของการศึกษาวัฒนธรรมทางความคิดของอารยธรรมเกาหลีโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มแนวคิด “ศาสนาใหม่” (New Religion) ที่เริ่มปรากฏขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 นั้น ได้ชี้ให้เห็นว่าหนึ่งในแนวคิดที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการวางรากฐานทางความคิดในเชิงศาสนาภายในคาบสมุทรเกาหลีนั้นคือแนวคิดเรื่อง “มนุษย์คือสวรรค์” ของกลุ่มซงจื่อและซ็อนโดกโยซึ่งเริ่มปรากฏในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงของสังคมเกาหลีภายใต้เงื่อนไขปัจจัยที่สำคัญในสองประการกล่าวคือ ประการที่หนึ่ง “กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงทางศาสนาและความเชื่อ” และประการที่สอง “กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง”

ประการที่หนึ่ง Min Kyoung-bae ได้ชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนดังกล่าวเริ่มต้นปรากฏขึ้นจากการเข้ามาของแนวคิดทางคริสต์ศาสนาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15-16 ผ่านทางการแพร่ขยายอิทธิพลทางความคิดจากราชสำนักจีนที่เปี่ยมล้นด้วยความรู้และวิทยาการจากโลกตะวันตกผ่านเส้นทางการค้าสายไหมซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกับการปรากฏขึ้นของตำราคำสอนและคัมภีร์ของคริสต์ศาสนาซึ่งในภายหลังแนวคิดดังกล่าวได้กลายมาเป็นพื้นฐานของกลุ่มขบวนการซิลฮัก (Silhak : Kr. 실학) ซึ่งมีความหมายถึง “การเรียนรู้ในเชิงปฏิบัติ” หรือ Practical Learning (Min, 2005) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสายสกุลความคิดในกลุ่ม Bukhakpa (Northern Learning School, Kr. 북학사상) ซึ่งมุ่งปฏิเสศแนวคิดของลัทธิซงจื่ออย่างชัดเจนพร้อมให้การยอมรับสนับสนุนองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สังคมศาสตร์ วรรณกรรม และเศรษฐศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเป็นรากฐานในการก่อเกิดการปฏิรูปทางความคิดเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมสังคมเกาหลีในอนาคต (Kim, 2015; Kim, 2015)

ข้อเสนอดังกล่าวได้รับการอธิบายเพิ่มเติมจาก Paul Beirne ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการแผ่ขยายอิทธิพลของกลุ่มประเทศตะวันตกในช่วงเวลาดังกล่าวเกิดขึ้นทั้งในรูปแบบของการเผยแพร่ความคิดอย่างรวดเร็วของคริสต์จักรในฐานะที่เป็น “กองกำลังทางจิตวิญญาณ” (Spiritual Army) ที่มาพร้อมด้วยการขยายตัวทางเมืองและการทหารด้วยแสนยานุภาพและอาวุธ (Military Power) ที่กลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกไม่สามารถต้านทานได้ (Beirne, 2021) อีกทั้งการขยายอิทธิพลทางความคิดของคริสต์ศาสนาดังกล่าวได้ส่งผลอย่างมีนัยที่สำคัญต่อประเด็นเรื่องคุณค่าความหมายและความชอบธรรมทั้งของกลุ่มแนวคิดของจื่อใหม่และพระพุทธศาสนาอันเป็น

วัฒนธรรมทางความคิดดั้งเดิมในคาบสมุทรเกาหลี เช่น การมุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักการทางอภิปรัชญา⁴ ที่ซับซ้อนจนบดบังความสำคัญของหลักการทางศีลธรรมหรือจริยธรรมอันเป็นแก่นสารทางความคิดของลัทธิขงจื๊อ เพื่อใช้หลักการทางปรัชญาดังกล่าวเพียงเพื่อการสร้างรากฐานความชอบธรรมทางการเมืองและการแสวงหาโอกาส และผลประโยชน์อันไม่ชอบธรรมของกลุ่มชนชั้นปกครองที่เกิดขึ้นภายใต้การโครงสร้างทางสังคมในแบบลำดับชั้น ศักดินา (Youn, 2015) ในขณะที่บทบาทของนักบวชหรือพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนากลับมิได้เป็นบทบาทที่มุ่งให้ความสำคัญกับ “สังคม” หรือปัญหาชีวิตของมนุษย์ในโลกเชิงประจักษ์เนื่องด้วยการมุ่งให้ความสำคัญกับหลักคำสอนในเชิงโลกุตระธรรมที่มุ่งแสวงหาหนทางแห่งการหลุดพ้นเชิงปัจเจกบุคคล หรือ Personal Salvation ด้วยการปฏิบัติธรรมอย่างเข้มงวดและการหลีกเลี่ยงออกไปสู่สถานที่เงียบสงบในป่าเขาเพื่อการปฏิบัติสมาธิอันเป็นการแยกขาดพระพุทธศาสนาออกจากชีวิตของมนุษย์ในโลกแห่งความเป็นจริง (Chong, 1969; Kim, 2014)

ประการที่สอง Yi (1969) ได้ชี้ให้เห็นว่ากระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นจากการเข้ามามีบทบาททางการเมืองภายในคาบสมุทรเกาหลีของกลุ่มประเทศมหาอำนาจเพื่อการสร้างความได้เปรียบทางการเมืองและเศรษฐกิจจากความได้เปรียบทางภูมิรัฐศาสตร์ของคาบสมุทรเกาหลีในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 ภายใต้ความพยายามในการเข้ามามีบทบาทเหนือคาบสมุทรเกาหลีของมหาอำนาจทั้งจากโลกตะวันตกและโลกตะวันออก (Yi, 1969 as cited in Noh, 1984) เช่น นโยบายการขยายตัวทางตะวันออกหรือ Russian Eastern World Expansion ในปี ค.ศ. 1851 หรือความพยายามเข้ามามีบทบาทของฝรั่งเศสภายใต้การยกกองทัพเรือเข้าสู่เกาะกังฮวาอันเกิดขึ้นจากข้ออ้างเรื่องความขัดแย้งทางศาสนาระหว่างราชสำนักโซซอนและศาสนาจักรคาทอลิก ในปี ค.ศ. 1851 รวมถึงกรณีกองทัพเรือของนายพล เซอร์แมนซึ่งบุกล้ำเข้าสู่เขตแม่น้ำทางแดงโดยปราศจากการได้รับอนุญาตจากทางการเกาหลีซึ่งนำไปสู่การสู้รบอย่างรุนแรงระหว่างสองประเทศในบริเวณเกาะกังฮวาในปี ค.ศ. 1871 (Yi, 1969 as cited in Noh, 1984) ในขณะเดียวกันการขยายอิทธิพลและอำนาจทางการค้าที่จีนมีต่อราชสำนักโซซอนได้กลายเป็นชนวนเหตุสำคัญที่นำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างจีนและญี่ปุ่นอันส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อเกาหลีในช่วงเวลาดังกล่าว (Noh, 1984)

ในขณะที่ MacDonal (2009) ได้วิเคราะห์สถานการณ์และปัญหาของชนชั้นเกษตรกรภายใต้ปัญหาทางการเมืองและโครงสร้างทางสังคมในลักษณะดังกล่าวนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าความเสียเปรียบทางเศรษฐกิจอันเกิดจากปัญหาการเมืองระหว่างประเทศและสถานะภาพของชนชั้นเกษตรกรภายใต้โครงสร้างทางสังคมดังกล่าว ส่งผลให้กลุ่มเกษตรกร และชาวนาตกเป็น “เหยื่อ” จากการใช้อำนาจโดยปราศจากความชอบธรรมโดยที่ความเป็นอยู่ อันแร้นแค้นและความเดือดร้อนในชีวิตของชาวนาที่เกิดขึ้นจากปัญหาทางสังคมดังกล่าวนี้ กลับไม่ได้รับความสนใจอย่างจริงจังจากราชสำนักในส่วนกลาง เนื่องด้วยราชสำนักมุ่งให้ความสนใจกับภาษีและจำนวนรายได้ที่ถูกส่งเข้าสู่ท้องพระคลังหลวงอย่างสม่ำเสมอเพียงเท่านั้น (MacDonal, 2009)

การก่อเกิดกลุ่มแนวคิดทงฮักและแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์

ภายใต้สภาวะแห่งความสับสนวุ่นวายทั้งในเชิงสังคมการเมืองและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว ได้กลายเป็นเงื่อนไขและปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาและเผยแพร่แนวคิดคำสอนของชเวเจอในฐานะกลุ่มการเคลื่อนไหวทางศาสนาในนาม “กลุ่มทงฮัก”(동학) อันมีความหมายถึงกลุ่มการเรียนรู้ตะวันออก⁵ (Eastern Learning) ที่มุ่งให้ความสำคัญกับการฟื้นคืนวัฒนธรรมทางความคิดที่ดั้งเดิมของโลกตะวันออก ซึ่งในทัศนะของชเวเจอแนวคิดดังกล่าวนี้ ล้วนเต็มเปี่ยมไปด้วยพลังและศักยภาพทั้งในเชิงคุณธรรมและจริยธรรมในการบรรเทาปัญหาความทุกข์ยากของมนุษย์ในสังคมในช่วงเวลาดังกล่าวซึ่งนักวิชาการเช่น Kim Yonghwi ได้วิเคราะห์และขยายความหมายของปัญหาความทุกข์ยากดังกล่าวในทัศนะของชเวเจอโดยชี้ให้เห็นว่าความพยายามของชเวเจอในการเผยแพร่แนวคิดและหลักการทางศาสนา รวมถึงจริยธรรมของกลุ่มทงฮักนั้น สะท้อนถึงการตระหนักรู้

⁴ อภิปรัชญา หรือ Metaphysic คือวิชาที่ว่าด้วยการศึกษาธรรมชาติของความจริงแท้หรือสภาวะที่แท้จริงของสิ่งต่าง ๆ

⁵ โดยนัยคือวัฒนธรรมรากฐานของอารยธรรมเกาหลี กล่าวคือลัทธิขงจื๊อ พระพุทธศาสนา รวมถึงแนวคิดของลัทธิชานน

ในข้อปัญหาที่สำคัญเร่งด่วนทั้งสี่ประการของสังคมเกาหลีในช่วงเวลาดังกล่าว คือ ประการที่หนึ่ง คือปัญหาเรื่องความทุกข์เชิงของประชาชนอันเกิดขึ้นจากการไร้ซึ่งศีลธรรมของกลุ่มชนชั้นปกครอง ประการที่สอง คือปัญหาเรื่องความทุกข์เชิงของประชาชนอันเกิดขึ้นจากการรุกรานของกองทัพจากต่างประเทศ ประการที่สาม คือปัญหาจากกลุ่มศาสนากระแสหลักของเกาหลีไม่มีเจตจำนงในการปรับเปลี่ยนบทบาทเพื่อการตอบสนองต่อปัญหาในชีวิตของมนุษย์ได้อย่างจริงจัง และประการที่สี่ คือปัญหาที่เกิดขึ้นกับปัจเจกชนในสังคมที่ไม่ตระหนักรู้ในพลังและศักยภาพแห่งการเปลี่ยนแปลงอันเป็นแก่นแท้ของคุณค่าและความหมายของชีวิต (Kim, 2022)

จากการศึกษาพบว่า ในทัศนะของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโยปัญหาเรื่องความทุกข์และปัญหาในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมนั้น ถูกอธิบายย้อนถอยกลับไปสู่รากฐานประเด็นปัญหาในเชิงปรัชญาและจริยธรรมและศีลธรรมของมนุษย์ กล่าวคือปัญหาในเรื่องการตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความหมายของชีวิตอันเป็นความประเสริฐบริสุทธิ์และเป็นพลังแห่งศักยภาพเป็นสิ่งที่มนุษย์ทั้งหลายต่างมีอยู่อย่างเท่าเทียมและการพัฒนาศักยภาพทางศีลธรรมดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การสร้างรากฐานของวัตรปฏิบัติทางจริยธรรมซึ่งเป็นรากฐานระบบความสัมพันธ์ทั้งดงามระหว่างมนุษย์ในสังคมอันมุ่งไปสู่ความพยายามในการฟื้นคืนสังคมแห่งความงดงามหรือการสร้างสวรรค์บนพื้นพิภพอันเป็นเป้าหมายของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโยแนวคิดดังกล่าวปรากฏขึ้นในสองช่วงเวลาที่สำคัญกล่าวคือ

ช่วงแรกเริ่ม: ช่วงการพัฒนาแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ในมิติทางปรัชญาและศาสนา อันเป็นช่วงแรกเริ่มของการก่อตั้งกลุ่มศาสนานั้น แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ได้รับการวิเคราะห์เชื่อมโยงเข้ากับแนวคิดทางปรัชญาของกลุ่มศาสนาต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลในสังคมเกาหลีในช่วงเวลาดังกล่าว กล่าวคือการอธิบายแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์โดยเชื่อมโยงเข้ากับสภาวะอันเป็นรากฐานหรือเป็นพื้นฐานแห่งชีวิตของมนุษย์ซึ่งในทัศนะทางศาสนา “สภาวะ” ดังกล่าวถูกอธิบายในฐานะที่เป็นธรรมชาติเดิมแท้ (Original Nature) เนื้อแท้หรือแก่นแท้แห่งความเป็นมนุษย์ซึ่งมนุษย์ทุกคนต่างมีสภาวะดังกล่าวอยู่อย่างเท่าเทียมเสมอกัน จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า การอธิบายความหมายของธรรมชาติเดิมแทื่อดังกล่าวนั้นปรากฏขึ้นอยู่ในสามบริบทที่สำคัญกล่าวคือ

ประการแรก การอธิบายแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์เชื่อมโยงเข้ากับสภาวะแห่งความสมบูรณ์สูงสุดซึ่งถูกเชื่อมโยงไปยังหลักคำสอนเรื่อง “พระเจ้า” ในบริบทความคิดทางคริสต์ศาสนาโดยหลักการดังกล่าวถูกอธิบายภายใต้แนวคิดเรื่องจิตมนุษย์คือจิตแห่งพระเจ้าหรือ Minsin Chusim, Kr. 민신추심 ซึ่งแนวคิดดังกล่าวอธิบายว่าธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์ทั้งหลายต่างมีความบริสุทธิ์สมบูรณ์เช่นเดียวกับความประเสริฐสมบูรณ์แห่งสวรรค์จิตของมนุษย์ (심) เป็นส่วนหนึ่งของสภาวะจิตอันสมบูรณ์ของพระเจ้าและมนุษย์ทั้งหลายจึงมีหน่อเนื้อแห่งความประเสริฐสมบูรณ์เป็นแก่นสารมั่นคงในชีวิต (Kim, 1972)

ประการที่สอง การอธิบายแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์เชื่อมโยงเข้ากับประเด็นเรื่อง “พุทธภาวะ” (Buddha Nature) หรือแนวคิดเรื่องจิตเดิมแท้ (True Mind, Kr. 진심: Jinsim) ของพระพุทธศาสนาหายาน โดย Edward Brain Brown และ Sallie B King ได้อธิบายแนวคิดดังกล่าวไว้ว่า “สภาวะแห่งการรับรู้ของจิต” (Awareness: Kr. 지) เป็นศักยภาพเดิมแท้ของมนุษย์ในการเข้าใจโลกและสรรพสิ่งได้ตรงตามความเป็นจริง⁶ ซึ่งสภาวะดังกล่าวนี้เป็นรากฐานที่สำคัญในการสนับสนุนข้อคำสอนในเชิงวิมุติวิทยา⁷ ของพระพุทธศาสนาหายานที่มองว่าสรรพชีวิตทั้งหลายมีศักยภาพแห่งการเข้าใจหลักธรรมคำสอนและสามารถพัฒนาตน (Self Cultivation) ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเพื่อมุ่งตรงไปสู่เป้าหมายปลายทางแห่งการบรรลุธรรมอันสมบูรณ์ (Brown, 1991; King, 1992)

⁶ ความหมายในกรณีดังกล่าวอธิบายได้ว่า ในทัศนะของพระพุทธศาสนาสรรพสิ่งทั้งหลายต่างดำรงอยู่อย่างสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสิ่งอื่น ๆ อย่างเป็นพลวัตโดยมิได้แยกขาดออกจากกัน เช่น ความเป็นมนุษย์นั้นเกิดขึ้นจากปัจจัยและองค์ประกอบทั้งห้าประการหรือขั้น 5 ความเข้าใจที่ว่าความเป็นมนุษย์นั้นสามารถดำรงอยู่ได้โดยแยกขาดออกจากเงื่อนไขและปัจจัยต่าง ๆ นั้นคือความเข้าใจที่ผิดพลาดอันนำมาซึ่งความทุกข์ (Suffering) ในทัศนะของพระพุทธศาสนา ในแง่นี้กระแสแห่งการรับรู้อันเป็นศักยภาพเดิมแท้ของมนุษย์ดังกล่าวจึงเป็นสภาวะแห่งการรับรู้ของมนุษย์ที่ตรงกับสภาวะที่สิ่งต่าง ๆ ทั้งหลายเป็นจริงและในทัศนะของพระพุทธศาสนาการรับรู้ในลักษณะดังกล่าวคือพื้นฐานที่สำคัญของการบรรลุธรรมอันสมบูรณ์

⁷ วิมุติวิทยา คือ วิชาที่ว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับการหลุดพ้น เช่น การบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาหรือการถึงอณาจักรของพระเจ้าในศาสนาเซเวนนิม

ประการที่สาม การอธิบายแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์เชื่อมโยงเข้ากับประเด็นเรื่องธรรมชาติเดิมแท้แห่งจักรวาลอันเป็นแนวคำสอนที่สำคัญของลัทธิขงจื๊อใหม่โดยนักวิชาการเช่น ได้ชี้ให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ที่ปรากฏอยู่ในหลักการเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ยังคงมีลักษณะที่สอดคล้องไปกับหลักแนวคิดเรื่องจักรวาลวิทยามนุษยนิยม (The cosmo- anthropic relation) ของลัทธิขงจื๊อใหม่ด้วยเหตุที่ว่าในทัศนะของลัทธิขงจื๊อใหม่นั้น “ธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์” ทั้งหลายนั้นล้วนมีความเชื่อมโยงในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของ “ธรรมชาติแห่งจักรวาล” อันเป็นหลักการทางปรัชญาของจูซี⁸ (Zhu xi ,Ch.朱熹 , 1130-1200) ในแง่นี้เมื่อคุณลักษณะพื้นฐานแห่งจักรวาลนั้นประกอบขึ้นด้วยด้วย “กฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติ” หรือ Li (Ch. 理) และ “พลังอำนาจแห่งการเปลี่ยนแปลง” หรือ Qi (Ch. 氣) เป็นพื้นฐาน และเมื่อมนุษย์คือส่วนหนึ่งขององค์ประกอบแห่งจักรวาลทั้งหมด ดังนั้นคุณลักษณะทั้งสองประการดังกล่าวนี้จึงได้ปรากฏขึ้นภายในจิตของมนุษย์ในฐานะที่เป็น “ธรรมชาติธาตุแท้อันบริสุทธิ์” หรือ xing (Ch. 性) และ “พลังสร้างสรรค์แห่งรูปธรรม” หรือ Qi (Ch. 氣) (Limpanusorn, 1981) ในขณะที่ Youngsan Back และ Philip J. Ivanhoe ได้ชี้ให้เห็นว่าภายใต้ข้อเสนอดังกล่าวนี้เนื้อแท้ของมนุษย์กล่าวคือ “จิต” (Mind) มีความบริสุทธิ์และงดงามเนื่องด้วยเป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์อันสูงสุด (The Absolute Perfection) หรือ “สวรรค์อันสูงส่ง” และธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์ทั้งหลายต่างมีความบริสุทธิ์สมบูรณ์เช่นเดียวกับความประเสริฐสมบูรณ์แห่งสวรรค์นั่นเอง (Back & Ivanhoe, 2017)

ช่วงแห่งการเปลี่ยนผ่าน: ช่วงการพัฒนาแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ในมิติทางจริยธรรมและสังคม อันเป็นช่วงการเปลี่ยนผ่านและการพัฒนาแนวคิดดังกล่าวไปสู่การเป็นรากฐานของหลักการทางจริยธรรมซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ปัญหาความวุ่นวายทางสังคมและทางการเมืองอันเกิดขึ้นจากพื้นฐานของความบกพร่องทางจริยธรรมทั้งของกลุ่มผู้ปกครองและของมนุษย์ทั้งหลายในสังคมทั้งในความหมายของการปราศจากการตระหนักถึงคุณค่าและความหมายในชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายรวมถึงการปราศจากความพยายามในการปรับประยุกต์คำสอนทางศาสนาที่เต็มเปี่ยมไปด้วยศักยภาพทางจริยธรรมไปสู่การเป็นหลักปฏิบัติในเชิงจริยธรรมเพื่อใช้เป็นรากฐานของระบบความสัมพันธ์ทั้งที่งดงามระหว่างมนุษย์ในสังคม ซึ่งในทัศนะของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยนั้นปัญหาความบกพร่องดังกล่าวเป็นชนวนเหตุที่สำคัญที่จะส่งผลสืบเนื่องต่อไปถึงปัญหาทางสังคมอันส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อความมั่นคงถึงความอยู่รอดของประเทศชาติในภาพรวม

ในช่วงเวลาดังกล่าวกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยจึงเริ่มให้ความสำคัญกับการผลักดันพัฒนาศักยภาพทางศีลธรรมจริยธรรมของแนวคำสอนในเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ให้สามารถถูกแสดงออกได้อย่างเป็นรูปธรรมในฐานะที่เป็นแนวปฏิบัติที่ถูกต้องงดงามระหว่างมนุษย์ในสังคม (Susim Chongki : 守心正氣) ซึ่งเป็น “การสร้างสวรรค์ทั้งที่งดงามให้ปรากฏในชีวิตของมนุษย์” (huch'on kaepyok : 後天開闢) อันเป็นสังคมในอุดมคติหรือเป็น “สวรรค์บนพื้นพิภพ” (地上天國) ในฐานะที่เป็นสังคมแห่งความสุขและความเสมอภาคเท่าเทียมซึ่งหลุดพ้นออกไปจากระบบสังคมศักดินาและการแบ่งแยกชนชั้นทางสังคมเกาหลีที่มีมาอย่างยาวนาน (Lee, 2004)

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมและข้อเสนอของนักวิชาการทางศาสนาที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นถึงพลวัตแห่งการเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรมและความคิดพื้นฐานทางศาสนาของคาบสมุทรเกาหลีที่เกิดขึ้นกับหลักการเรื่องมนุษย์คือสวรรค์และบทบาทท่าทีของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยและการเปลี่ยนผ่านได้กลายเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของกลุ่มแนวคิดทางศาสนารูปแบบใหม่ในสังคมเกาหลีซึ่งมุ่งให้ความสำคัญกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างหลักการทางศาสนาและปัญหาในชีวิตของมนุษย์ ภายใต้มุมมองดังกล่าวหลักคำสอนทางศาสนาในเชิงจริยธรรมสังคม ความพยายามในการปรับและประยุกต์หลักคำสอนในเชิงปรัชญาที่ซับซ้อนให้สามารถเชื่อมโยงเข้ากับการดำรงชีวิตรวมถึงประเด็นปัญหาในชีวิตของมนุษย์ภายใต้การมุ่งให้ความสำคัญกับคำสอนในเชิงศีลธรรมจริยธรรมของกลุ่มศาสนาใหม่เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์และสังคมในโลกแห่งความเป็นจริง

⁸ นักปราชญ์จีนในลัทธิขงจื๊อใหม่ผู้ซึ่งมีอิทธิพลต่อแนวคิดทางปรัชญาขงจื๊อใหม่เกาหลี

ท่าทีดังกล่าวนั้นพิจารณาได้ว่า เป็นจุดเด่นที่สำคัญของกลุ่มศาสนาใหม่ในคาบสมุทรเกาหลีที่แตกต่างไปจากจารีตความคิดของกลุ่มศาสนาดั้งเดิมในคาบสมุทรเกาหลีซึ่งมุ่งรักษาและสืบทอดแนวคิดและวิถีปฏิบัติแบบดั้งเดิม อันส่งผลให้กลุ่มศาสนาดังกล่าวมีลักษณะที่หยุดนิ่งตายตัว (Static) ซึ่งไม่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับโลกและสังคม ซึ่งเป็นการเน้นย้ำถึงการตระหนักรู้ในความจำเป็นของการสร้างสรรค์ให้สังคมและโลกที่งดงามปรากฏในชีวิตของมนุษย์” (huch'on kaepyok : 後天開闢) ที่จะต้องถูกทำให้เกิดขึ้นเพื่อเป็นการค้าประกันถึงความอยู่รอดของปัจเจกชน สังคม และประเทศชาติในภาพรวม

กรอบแนวคิดและสมมุติฐานงานวิจัย

บทความวิจัยนี้มีกรอบแนวคิดและขอบเขตการวิจัยในประเด็นความเชื่อของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยในฐานะที่เป็น “กลุ่มแนวคิดทางศาสนาใหม่ในเกาหลี” โดยมีสมมุติฐานเบื้องต้นว่าหลักการเรื่องมนุษย์คือสวรรค์นั้นคือรากฐานทางความเชื่อที่สำคัญกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยใช้เพื่อพัฒนาอุดมการณ์ทางจริยธรรมทางสังคมซึ่งมุ่งให้ความสำคัญกับการปรับประยุกต์แนวคิดทางศาสนาเพื่อเป็นรากฐานในการสนับสนุนการพัฒนาแนววิถีปฏิบัติทางจริยธรรมของมนุษย์ในสังคมอันเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการปรับบทบาทท่าทีของกลุ่มศาสนาที่เกิดขึ้นภายใต้ความเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตของสังคมเกาหลีในช่วงเวลาดังกล่าว ด้วยสมมุติฐานและกรอบแนวคิดดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงแบ่งประเด็นอภิปรายและการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ประการหลักกล่าวคือ

ประการที่หนึ่ง การศึกษาการก่อเกิดและการเปลี่ยนแปลงของแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ในฐานะที่เป็นหลักการพื้นฐานทางปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับคำสอนของกลุ่มศาสนาหลักในคาบสมุทรเกาหลีทั้งพระพุทธศาสนา ลัทธิขงจื้อ และศาสนาคริสต์ซึ่งปรากฏขึ้นในช่วงแรกของการก่อตั้งกลุ่มแนวคิด

ประการที่สอง การศึกษาบทบาททางจริยธรรมของแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยที่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางความคิดของสังคมเกาหลีซึ่งเกิดขึ้นโดยการปรับประยุกต์แนวคำสอนเรื่องมนุษย์คือสวรรค์เพื่อใช้เป็นแนวคิดซึ่งสนับสนุนหลักการทางจริยธรรมซึ่งถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ทางความคิดที่สำคัญในฐานะกลุ่มศาสนาใหม่ของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยในสังคมเกาหลี

ประการที่สาม การอภิปรายบทบาทของแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ภายใต้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของบทบาทของแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นทางจริยธรรมสามประการหลักคือ ประการที่หนึ่ง แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ในฐานะจุดเริ่มต้นของหลักการทางจริยธรรม ประการที่สอง แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ในฐานะหลักการที่สนับสนุนระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม และประการที่สาม แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ในฐานะหลักการซึ่งสนับสนุนเป้าหมายทางจริยธรรมของสังคม

การวิเคราะห์พัฒนาการทางความคิดของแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ในบริบทสังคมเกาหลีดังกล่าวนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางความคิดที่สำคัญของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยอันเป็นจุดเริ่มต้นของ “การเปลี่ยนผ่านเข้าสู่โลกในยุคใหม่” (Modernization) ที่เกิดขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องใน “การขยายบทบาทและหน้าที่ของศาสนา” “การขยายขอบเขตเป้าหมายของศาสนา” และ “การขยายขอบเขตความหมายของศาสนา” โดยมีเป้าหมายที่สำคัญในการชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของหลักคำสอนทางศาสนารวมถึงคุณประโยชน์ของข้อคำสอนทางศาสนาที่สามารถส่งผลอย่างนัยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของความอยู่รอดของสังคมในภาพรวมซึ่งเป็นอุดมการณ์ทางจริยธรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมายที่สำคัญในการสร้างสังคมแห่งความยุติธรรมซึ่งเป็นสังคมแห่งการตระหนักถึงความเท่าเทียมกัน (Equality) การยอมรับในเสรีภาพ (Freedom) และความยุติธรรม (Justice) เพื่อนำไปสู่สังคมที่งดงามหรือแนวคิดเรื่องสวรรค์บนพื้นพิภพอันเป็นเป้าหมายปลายทางของของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโย

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยแบ่งออกเป็นสองกลุ่มคือ

- กลุ่มเอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) ประกอบด้วยบันทึกคำสอนหลักที่สำคัญของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโย เรื่อง Chondogyo Scripture (Donggyeong Daejeon) อันเป็นบันทึกคำสอนของคณาจารย์ผู้ก่อตั้งและคณาจารย์ผู้สืบทอดแนวคิดดังกล่าว

- กลุ่มเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) ประกอบไปด้วย เอกสาร ตำรา หนังสือ งานวิจัย และบทความทางวิชาการของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางสังคมการเมืองและท่าทีต่อปัญหาทางสังคมของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโย

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้กรอบแนวคิดในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและสร้างข้อสรุปโดยการตีความคำสอนที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์หลักของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโยรวมถึงการศึกษาวิเคราะห์เอกสารทางวิชาการของนักวิชาการที่มีเนื้อหาข้อมูลเกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องแนวคิดทางศาสนาการเคลื่อนไหวทางศาสนาและหลักการทางจริยธรรมของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโยพร้อมกับการเสนอบทวิเคราะห์ด้วยวิธีการบรรยาย (Descriptive) และการอธิบายความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของเนื้อหา (Explanatory) รวมถึงการเสนอแนวคิดของผู้วิจัยในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) และการสังเคราะห์ข้อมูล (Synthesis) ที่ได้จากการศึกษาเพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในเชิงวิชาการโดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโย
2. ศึกษาบทบาททางจริยธรรมของแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโย
3. อภิปรายบทบาทของแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์และระบบจริยธรรมสังคมของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโย

ผลการวิจัย

1. การก่อเกิดแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโย

จากการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของแนวคิดเรื่อง “มนุษย์คือสวรรค์” หรือ in nae ch'on (人乃天) เห็นว่าแนวคิดดังกล่าวเป็นหลักคำสอนในเชิงภววิทยา (Ontology) และอภิปรัชญา (Metaphysics) ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวคิดทางปรัชญาที่มุ่งให้ความสำคัญกับการอธิบายประเด็นเรื่องธรรมชาติแห่งความจริงแท้หรือสภาวะแห่งความจริงแท้ของสรรพสิ่งซึ่งอาจจะเป็นสภาวะที่อยู่พ้นออกไปสิ่งที่ปรากฏขึ้นแก่การรับรู้ของมนุษย์⁹ ในแง่นี้หากพิจารณาเทียบเคียงหลักการดังกล่าวเข้ากับแนวคำสอนเรื่องมนุษย์คือสวรรค์จะชี้ให้เห็นว่าในทัศนะของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโย “ความหมายที่แท้จริงของมนุษย์” นั้นมีอาจถูกกำหนดได้จากรูปร่างหรือรูปทรงทางกายภาพ (Physical Organ) เช่น ร่างกายหรือจากสถานะบทบาทหน้าที่อันเป็นองค์ประกอบภายนอกของชีวิตที่อาจจะแตกต่างกันไปตามกฎเกณฑ์และเงื่อนไขทางสังคมหากแต่ความหมายที่แท้จริงของความเป็นมนุษย์หรือตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์นั้นจะถูกชี้บ่งด้วยองค์ประกอบหรือสภาวะบางประการอันเป็นรากฐานที่มาขององค์ประกอบทางกายภาพดังกล่าวซึ่งหากเทียบเคียงแนวคิดดังกล่าวเข้ากับหลักคำสอนทางศาสนาของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโยจะเห็นได้ว่าสภาวะความจริงแท้หรือเนื้อแท้ดังกล่าวถูกอธิบายด้วยแนวคิดเรื่อง “จิต” (Mind, Kr. 심) ซึ่งเป็นธรรมชาติเดิมแท้ (Original Nature) หรือเนื้อแท้ (Original Essence) ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องเป็นส่วนหนึ่งกับสภาวะแห่งความประเสริฐสมบูรณ์อันแก่นสารสาระ (Substance) แห่งความเป็นมนุษย์ที่ไม่แปรเปลี่ยนไปตามสภาวะทางกายภาพหรือสถานะทางสังคมของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไป (Kim, 2014)

⁹ ตัวอย่างเช่น “น้ำ” (Water) ที่เห็นและสัมผัสได้นั้นโดยแท้จริงประกอบขึ้นจากองค์ประกอบในระดับพื้นฐานอีกสองประการ กล่าวคือไฮโดรเจนและออกซิเจน

แนวคิดดังกล่าวสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักการพื้นฐานในเชิงมนุษยนิยมของกลุ่มศาสนาดั้งเดิมในคาบสมุทรเกาหลีทั้งพุทธศาสนาและลัทธิขงจื้อซึ่งมีรากฐานในการมุ่งให้ความสำคัญกับ “ธรรมชาติมนุษย์” ทั้งในความหมายของเหตุปัจจัยหลักของการเดินทางเข้าสู่เป้าหมายแห่งการบรรลุธรรมตามที่ชนะของพระพุทธศาสนาหรือในฐานะที่เป็นองค์ประกอบอันสัมพันธ์ร้อยโยงเป็นส่วนหนึ่งกับโลกและจักรวาลในทัศนะของลัทธิขงจื้อใหม่ซึ่งทำที่ดังกล่าวนั้นปรากฏขึ้นอยู่ในสองช่วงเวลาที่สำคัญในประวัติศาสตร์ทางความคิดของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยกล่าวคือ ในช่วงแรกเริ่มความหมายของแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ในฐานะที่เป็นธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์ได้ปรากฏอยู่ในคัมภีร์หลักสำคัญของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยเรื่อง Donggyeong Daejeon (The Great Scripture of Eastern Learning)¹⁰ โดยเฉพาะในบทบันทึกคำสอนเรื่อง Discussion on Learning (Nohhak-Mun) ซึ่งอธิบายหลักการเรื่องมนุษย์คือสวรรค์โดยเชื่อมโยงแนวคิดดังกล่าวเข้ากับประเด็นเรื่อง สภาวะแห่งความสมบูรณ์สูงสุด¹¹ โดยเนื้อหาดังกล่าวมีใจความที่สำคัญตอนหนึ่งว่า

ข้าพเจ้าจึงถามว่าเหตุใดท่านจึงได้เปิดเผยตัวแก่ข้าพเจ้า ท่านจึงได้ตอบว่าเราไม่อาจที่จะหาใครที่ซึ่งสามารถจะสอนสัจธรรมนี้ได้ เราจึงจะส่งเจ้าไปสู่โลกแห่งสัจธรรมดังนั้นจึงไม่ต้องสงสัยสิ่งใดอีก ท่านกล่าวว่า “จิตของเรานั้นคือจิตของเจ้ามนุษย์ทั้งหลายอาจจะรู้แต่สวรรค์และโลกแต่พวกเขากลับมิได้รู้ถึงเรื่องของจิตวิญญาณ”

(Ch'oe Che U, 2007)

ความหมายที่ปรากฏอยู่ใน Noha-mun ชี้ให้เห็นว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีที่มาหรือเป็นส่วนหนึ่งของสภาวะแห่งความสมบูรณ์ประเสริฐที่อยู่เหนือพ้นออกไปจากชีวิตในของมนุษย์ การเชื่อมโยงดังกล่าวเป็นไปเพื่อการสร้างรากฐานแรกเริ่มของแนวคิดทางปรัชญาและศาสนาของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยในสองประการ คือประการที่หนึ่งการชี้ให้เห็นว่าเนื้อแท้หรือธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์นั้นมีลักษณะที่เป็นศักยภาพหรือพลังแห่งความบริสุทธิ์เนื่องด้วยมีที่มาจากสภาวะแห่งความประเสริฐสมบูรณ์ และประการที่สองการชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ทั้งหลายนั้นต่างมีธรรมชาติแห่งความประเสริฐสมบูรณ์ดังกล่าวร่วมกันดังนั้นหากพิจารณาจากรากฐานธรรมชาติเดิมแท้หรือเนื้อแท้แล้วมนุษย์ทั้งหลายจึงมีความเท่าเทียมกันเสมอภาคกันซึ่งการอธิบายแนวคิดเรื่องธรรมชาติของมนุษย์และสภาวะแห่งความสมบูรณ์ประเสริฐที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาคำสอนทางศาสนาของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโย ดังกล่าวนั้นคือรากฐานของจารีตทางวิชาการในการเชื่อมโยงหลักการไปสู่แนวคิดเรื่อง “พระเจ้า” (ch'onju : 天主) อันเป็นรากฐานคำสอนในเชิงเทววิทยาของศาสนาคริสต์ที่เริ่มเผยแพร่เข้าสู่อาณาจักรโชซอนพร้อมกับการมาถึงของวิทยาการความรู้ที่ทันสมัยและกองกำลังทางการทหารอันนับเป็นภัยคุกคามความมั่นคงของอาณาจักรโชซอน และการเชื่อมโยงดังกล่าวนี้คือรากฐานที่สำคัญของการสร้างความชอบธรรมในการปราบปรามกลุ่มแนวคิดทงฮักของราชสำนักเนื่องด้วยเป็นแนวคิดที่แอบแฝงด้วยระบบความคิดของชาติตะวันตกซึ่งเป็นอันตรายต่อทั้งความมั่นคงของรัฐและต่อความบริสุทธิ์ขององค์ความรู้ดั้งเดิมของอารยธรรมเกาหลี

¹⁰ Donggyeong Daejeon เป็นคัมภีร์ปฐมภูมิของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยซึ่งบันทึกคำสอนทางปรัชญาศาสนาและหลักการทางจริยธรรมเอาไว้ในฐานะบทบันทึกคำสอนของคณาจารย์คนสำคัญและงานวิจัยชิ้นนี้จะเรียกคัมภีร์ ในภายหลังว่า “Daejeon” ตลอดงานวิจัยชิ้นนี้

¹¹ ในจารีตทางวิชาการของการศึกษาแนวคิดของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยของในโลกตะวันตกมักแปลความหมายของสภาวะแห่งความสมบูรณ์สูงสุดดังกล่าวในความหมาย “พระเจ้า” (ch'onju; 天主) ซึ่งความหมายบ่งชี้ถึง “พระผู้เป็นเจ้า” (Lord of Heaven) อันมีลักษณะที่เป็นบุคคล (Personal God) ซึ่งมีรากฐานมาจากความหมายของพระเจ้าหรือ Sangje (上帝) โดยปรากฏอยู่ในความเชื่อของอารยธรรมจีนโบราณ แต่ในภายหลังกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยได้ปรับความหมายของพระเจ้าในบริบทดังกล่าวให้ออกห่างจากการผูกโยงเอาไว้ที่บริบทความหมายดังกล่าว เช่น การเปลี่ยนคำสอนจากการใช้คำว่า 天主 อันหมายถึงพระผู้เป็นเจ้ามาสู่ 天 อันมีความหมายถึงสวรรค์ (Heaven) อันเป็นสภาวะในเชิงนามธรรม

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ชนบจารีตทางวิชาการจะเริ่มต้นการอธิบายแนวคิดของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโยโดยเชื่อมโยงเข้ากับหลักการในเชิงเทววิทยาดังกล่าวแต่การศึกษาวิเคราะห์บริบททางวัฒนธรรมความคิดและเป้าหมายทางศาสนาของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโยร่วมกับบริบททางสังคมเงื่อนไขทางสังคมของอาณาจักรโชซอนในช่วงเวลาดังกล่าวได้กลายเป็นเหตุผลที่สำคัญที่ทำให้บทความวิจัยนี้เลือกที่จะปฏิเสธการใช้ชนบจารีตความคิดทางวิชาการดังกล่าวในการศึกษาหลักการเรื่องมนุษย์คือสวรรค์เนื่องด้วยปัญหาที่สำคัญในสามประการ คือ ประการที่หนึ่ง ปัญหาในเชิงการเมืองกล่าวคือในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นกลุ่มแนวคิดของศาสนาคริสต์ได้รับการต่อต้านและปราบปรามอย่างรุนแรงจากรัฐเนื่องด้วยมีคำสอนที่ขัดแย้งกับหลักการทางศาสนาของลัทธิขงจื้อโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการทางจริยธรรม เช่น ประเด็นเรื่องการเคารพบูชาบรรพบุรุษที่ถูกต่อต้านจากกลุ่มคริสต์ศาสนาที่เห็นว่าเป้าหมายของการเคารพบูชาของมนุษย์นั้นต้องเป็นพระเจ้าในทัศนะของคริสต์ศาสนาแต่เพียงเท่านั้น (Kallander, 2013) การเข้าใจแนวคิดดังกล่าวโดยเชื่อมโยงเข้ากับหลักการเรื่องพระเจ้าของศาสนาคริสต์จึงไม่น่าที่จะไปสอดคล้องกับความตระหนักรู้ทางสังคมการเมืองของชาวเกาหลีในช่วงเวลาดังกล่าว ประการที่สอง ปัญหาในเชิงคำสอนกล่าวคือ บันทึกคำสอนเรื่อง On Propaganda Truth (Podeok-mun)¹² ได้ชี้ให้เห็นถึงท่าทีในการต่อต้านหลักคำสอนของคริสต์ศาสนาด้วยการอธิบายอย่างชัดเจนว่าคำสอนของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโยนั้นไม่อาจถือได้ว่าเป็นหนึ่งเดียวกับคำสอนของคริสต์ศาสนาเนื่องด้วยคำสอนของคริสต์ศาสนานั้นเป็นกองกำลังทางจิตวิญญาณ (Spiritual Army) ที่ผูกโยงเข้ากับอิทธิพลและทางการเมืองทหาร (Military Power) ซึ่งถูกใช้เพื่อรุกรานและสร้างความทุกข์ยากให้กับมนุษย์ในสังคมซึ่งแตกต่างไปจากแนวคิดของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโยที่มุ่งสร้างสังคมแห่งความสงบสุขและการแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากของมนุษย์ในสังคม (Ch'oe Che U, 2007) ในขณะที่คำสอนที่ปรากฏใน Nohhak-mun ได้ชี้ให้เห็นถึงท่าทีในการต่อต้านคำสอนของคริสต์ศาสนาด้วยการชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติของศาสนาคริสต์นั้นเป็นการปฏิบัติที่วางอยู่บนจุดยืนพื้นฐานของความเห็นแก่ตนเป็นที่ตั้งโดยมิได้คำนึงถึงคุณค่าและความหมายของชีวิตอื่นในทางกลับกันการปฏิบัติของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโยนั้น กลับวางอยู่บนความพยายามในการช่วยเหลือมนุษย์และการพัฒนาสังคมในภาพรวมอันเป็นผลมาจากข้อคำสอนที่มุ่งชี้ให้มนุษย์ตระหนักถึงความเท่าเทียมกันของชีวิตและความทุกข์ยากของประชาชน (Ch'oe Che U, 2007) และประการที่สาม ปัญหาข้อโต้แย้งจากนักวิชาการกล่าวคือแนวคิดดังกล่าวได้รับการวิเคราะห์โต้แย้งจากกลุ่มนักวิชาการเช่น Yi (1969) Baker (2015) และ Beirne (2021) ที่ได้ชี้ให้เห็นว่าการเชื่อมโยงแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์เข้ากับหลักการเรื่องพระเจ้าของศาสนาคริสต์เป็นเพียงเครื่องมือทางการเมืองในการจัดการการกลุ่มทงฮักซึ่งมีแนวคิดที่สั่นคลอนต่อระบบการปกครองของชนชั้นปกครองในช่วงเวลาดังกล่าวโดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโยในประเด็นเรื่องมนุษย์คือสวรรค์เข้ากับประเด็นเรื่องการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มกบฏฮวางนาที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1894

ข้อโต้แย้งดังกล่าววางอยู่บนหลักการเรื่อง ทฤษฎีความไม่ต่อเนื่อง (Discontinuity Theory) ที่ชี้ให้เห็นว่าการปฏิวัติของกลุ่มฮวางนานั้นเป็นผลโดยตรงมาจากความทุกข์ยากลำบากที่เกิดจากประเด็นทางการเมืองหรือการใช้อำนาจของกลุ่มชนชั้นปกครอง การปฏิวัติของฮวางนาจึงมิได้เป็นมาจากแนวคิดทางปรัชญาและศาสนาเนื่องด้วยหลักการทางปรัชญาศาสนาของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโยและการต่อสู้เคลื่อนไหวทางการเมืองของสมาชิกของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโยนั้นเป็นสิ่งที่แตกต่างกัน (Yi, 1969) รวมถึงเสนอทางวิชาการที่มองว่าแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ดังกล่าวเป็นเพียงเครื่องมือที่ถูกใช้เพื่อการสร้างมโนภาพทางจริยธรรมเพื่อเป้าประสงค์ในการขยายขอบข่ายของวัตรจริยธรรมไปสู่ชีวิตของมนุษย์ผู้อื่นในสังคมได้อย่างสมบูรณ์ (Beirne, 2021)

จากข้อเสนอทั้งสามประการดังกล่าวได้นำมาสู่การศึกษาวิเคราะห์การศึกษาวิเคราะห์แนวคำสอนเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ที่ปรากฏอยู่ใน Nohhak-mun และ Sudeok-mun (On Cultivation Virtue) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง

¹² On Propaganda Truth (Podeok-mun) คือเอกสารคำสอนทางศาสนาที่ถูกบันทึกเอาไว้เป็นส่วนหนึ่งของ Donggyeong

ข้อเสนอที่สำคัญประการหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่าการเข้าใจแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสภาวะพื้นฐานที่เป็นภาวะความจริงแท้สากลอันเป็นแก่นสารตายตัวซึ่งดำรงอยู่ภายในตัวตนของมนุษย์อย่างไม่เปลี่ยนแปลง (Static) นั้น อาจจะไม่ใช่ความหมายที่ถูกต้องของแนวคิดดังกล่าวในทัศนะของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโย ในทางกลับกันการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในบันทึกคำสอนเหล่านั้นได้ชี้ให้เห็นถึงความหมายที่สำคัญของแนวคิดดังกล่าวในฐานะที่เป็นพลังหรือเป็น “ศักยภาพ” อันมีลักษณะที่เป็นพลวัต (Dynamic) ที่สอดคล้องไปกับแนวคิดในการปฏิบัติพัฒนาตนเองของมนุษย์อันเป็นรากฐานที่สำคัญในการ “นำไปสู่” เป้าหมาย (End) ในการ “เป็นหนึ่งเดียว” กับสภาวะแห่งความสมบูรณ์หรือเป็นเนื้อแท้ของชีวิตมนุษย์ซึ่งหลักคำสอนพื้นฐานที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในบันทึกคำสอนของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยอันมีความสำคัญของหนึ่งว่า

“เราจะได้อบสัจธรรมอันเป็นนิรันดร์ให้แก่เจ้า เจ้าจึงฝึกปฏิบัติและพัฒนาฉัน จงสั่งสอนธรรมเหล่านี้แก่ประชาชน จงสถาปนากฎเกณฑ์แห่งการปฏิบัติและจงป่าวประกาศซึ่งคุณธรรมอันประเสริฐนี้ เมื่อนั้นชีวิตของเจ้าจะเป็นอมตะและโลกจะถูกทำให้สว่างใส มนุษย์ผู้ซึ่งเคารพต่อเจตจำนงแห่งสวรรค์และปฏิบัติตนตามหลักการแห่งสวรรค์นั้นได้ชื่อว่าเป็นวิญญาณและด้วยการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติเขาเหล่านั้นจะบรรลุสู่คุณธรรมอันสมบูรณ์ มรรควิถีที่เขาปฏิบัติฉันนี้เรียกว่ามรรควิถีแห่งสวรรค์และคุณธรรมที่เขาปฏิบัติพัฒนานั้นเรียกว่าคุณธรรมแห่งสวรรค์”

(Ch'oe Che U, 2007)

การวิเคราะห์เนื้อหาสำคัญที่ปรากฏอยู่ในบันทึกคำสอนดังกล่าวนี้จะเห็นถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสัจธรรม (Truth) และจริยธรรม (Ethics) ซึ่งถูกร้อยโยงผ่านทางแนวคิดเรื่อง “คุณค่า” และ “ประสบการณ์” กล่าวคือความจริงแท้หรือ “สัจธรรม” ในทัศนะของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยจะต้องเป็นสิ่งที่ถูกฝึกฝนถูกปฏิบัติและถูกพัฒนาภายใต้กระบวนการทาง “จริยธรรม” โดยมีพื้นฐานอยู่บนแนวคิดที่ว่าหลักคำสอนหรือสัจธรรมทางศาสนานั้นจะถือได้ว่ามี “คุณค่า” ก็ต่อเมื่อคำสอนเหล่านั้นต้อง “ถูกทำให้ปรากฏขึ้นจริง” ในชีวิตของมนุษย์ภายใต้การปฏิบัติตามหลักคำสอนในเชิงจริยธรรม

ในแง่บันทึกคำสอนดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่าในทัศนะของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโย “ธรรมชาติเดิมแท้” หรือ “เนื้อแท้ของมนุษย์” หรือสัจธรรมนั้นมีสภาวะอันหยุดนิ่งตายตัว (Static) ซึ่งถูกผูกโยงเอาไว้กับกรอบความหมายในเชิงนามธรรมเช่นพระเจ้าหรือสวรรค์ ในทางกลับกันการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และการปฏิบัติดังเดิมกล่าวคือการสะท้อนให้เห็นว่าธรรมชาติหรือเนื้อแท้ของมนุษย์นั้นจะต้องมีลักษณะแห่งความเป็นพลวัต (Dynamic) ที่สามารถประยุกต์ ปรับเปลี่ยน และเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาวะที่สมบูรณ์ และเป้าหมายปลายทางของแนวคิดทางศาสนา ความเป็นพลวัตของธรรมชาติแห่งมนุษย์ดังกล่าวนี้คือเหตุผลในการสนับสนุนให้เห็นว่าธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์ตามหลักคำสอนของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยนั้นสามารถถูกเข้าใจได้ในฐานะที่เป็นศักยภาพ (Potential) ที่มนุษย์สามารถประยุกต์ใช้เพื่อเติมเต็มเป้าหมายของชีวิตอันสมบูรณ์ (Beirne, 2021)

การเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ในฐานะที่เป็นศักยภาพแห่งการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้คือเงื่อนไขที่สำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างสัจธรรมและจริยธรรมที่ปรากฏอยู่ในข้อคำสอนดังกล่าว การวิเคราะห์เช่นนี้มีความสอดคล้องกับข้อเสนอทางวิชาการของ Donald Baker (2015) ที่ชี้ให้เห็นว่าการพิจารณาแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสัจธรรมภายใต้บริบทคำสอนทางศาสนาที่เปลี่ยนผ่านไปอย่างเป็นพลวัตในช่วงเวลาที่ผ่านทำให้แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสัจธรรมนั้นไม่ได้มีเป้าหมายในการชี้ให้เห็นว่า “ทุกคนคือพระเจ้า” หรือ “พระเจ้ามิใช่สิ่งใดอื่นนอกจากมนุษย์” แต่เพียงเท่านั้น หากแต่แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสัจธรรมดังกล่าวมีความหมายว่ามนุษย์ทั้งหลายนั้นต่างมีพลัง (แห่งสวรรค์) อันเป็นศักยภาพแฝงภายในตัวตนเป็นพลังในการพัฒนาประคับประคองค้ำยัน และสร้างสรรค์ความมีชีวิตชีวาให้กับมนุษย์และโลก อันเป็นพลังสร้างสรรค์แห่งจักรวาลที่สรรพชีวิตทั้งหลายต่างมีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน และศักยภาพดังกล่าว

นั่นเองได้ทำให้มนุษย์ทั้งหลายกลายเป็นผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญในการสร้างโลกและสังคมที่มนุษย์ร่วมอาศัยซึ่งเกิดขึ้นได้ด้วยการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพนั่นเอง (Baker, 2015) การวิเคราะห์หลักการเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ในฐานะที่เป็นธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์อันเป็นพลังและศักยภาพแห่งการพัฒนาตนเองดั้งเดิมที่กล่าวมา ได้นำมาสู่มุมมองของบทความวิจัยนี้ในการเชื่อมโยงแนวคิดดังกล่าวเข้ากับหลักคำสอนเรื่องศักยภาพแห่งการพัฒนาตนเองและธรรมชาติของมนุษย์ในบริบททางความคิดของพระพุทธศาสนาและลัทธิขงจื๊อใหม่ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางความคิดที่สำคัญของอารยธรรมเกาหลีกล่าวคือในกรณีของพระพุทธศาสนาธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์ดังกล่าวนี้ถูกอธิบายภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องพุทธภาวะ (Buddha Nature) หรือหลักการเรื่องจิตเดิมแท้ (True Mind, Kr. 진심: Jinsim) ที่ปรากฏขึ้นในรูปของ“สภาวะแห่งการรับรู้ของจิต” (Awareness: Kr. 지) อันเป็นสภาวะแห่งการรับรู้ของมนุษย์ที่ตรงต่อความเป็นจริงหรือสัจธรรมของโลกและสรรพสิ่ง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการรับรู้และการเข้าใจโลกซึ่งตรงตามที่โลกและสรรพสิ่งเป็นจริงซึ่งสภาวะแห่งการรับรู้ดังกล่าวนี้ถูกอธิบายในฐานะที่เป็นศักยภาพของมนุษย์อันเป็นพลังความสามารถและศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้เจริญขึ้น (King, 1992) จนมีความสมบูรณ์หรือสภาวะแห่งการเข้าถึงธรรมอันเป็นเป้าหมายในเชิงวิมุติวิทยาของพระพุทธศาสนาที่มุ่งว่าสรรพชีวิตทั้งหลายนั้นย่อมมีศักยภาพในชีวิตความโน้มเอียงไปสู่เป้าหมายปลายทางแห่งการบรรลุธรรมที่สมบูรณ์ (Brown, 1991)

ส่วนในกรณีของความสัมพันธ์ระหว่างหลักการเรื่องมนุษย์คือสวรรค์และคำสอนของลัทธิขงจื๊อใหม่นั้น นักวิชาการเช่น Limpanusorn (1981) และ Kim (1972) ชี้ให้เห็นว่าในทัศนะของลัทธิขงจื๊อใหม่นั้นมนุษย์และจักรวาลต่างมีความสัมพันธ์ระหว่างกันเนื่องด้วยปรัชญาขงจื๊อใหม่มีหลักคำสอนเบื้องต้นที่วางอยู่บนแนวคิดเรื่อง “สภาวะแห่งความสมบูรณ์สูงสุด” (The Absolute Perfection) ที่ถูกอธิบายด้วยความหมายเรื่อง “สวรรค์” (Chon, Kr. 천) ซึ่งสภาวะแห่งความสมบูรณ์สูงสุดดังนั้นประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญในสองประการคือ “กฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติ” หรือ Li (Ch. 理) และ “พลังอำนาจแห่งการเปลี่ยนแปลง” หรือ Qi (Ch. 氣) ซึ่งองค์ประกอบทั้งสองประการนี้ต่างมีบทบาทหน้าที่อย่างสอดคล้องประสานซึ่งกันและกันโดยที่ “หลี่” เป็นพลังอำนาจในเชิงนามธรรมอันบริสุทธิ์ที่เป็นกฎเกณฑ์เหตุผลกำหนดความเป็นไปของจักรวาลในขณะที่ “ฉี่” เป็นพลังสร้างสรรค์ที่ทำให้พลังในเชิงนามธรรมดังกล่าวได้ปรากฏขึ้นเป็นรูปธรรม (Kim, 1972 และในขณะเดียวกันเมื่อมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบจักรวาลทั้งหมด ดังนั้น “ธรรมชาติเดิมแท้” ของมนุษย์ทั้งหลายจึงถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของ “ธรรมชาติแห่งจักรวาล” ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ถูกอธิบายโดยชี้ให้เห็นว่าพื้นฐานแห่งจักรวาลกล่าวคือ “กฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติ” หรือ Li (Ch. 理) นั้น ได้ปรากฏขึ้นภายในจิตของมนุษย์ในฐานะที่เป็นธรรมชาติธาตุแท้อันบริสุทธิ์หรือ xing (Ch. 性) เป็นการยืนยันในธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์อันเป็นสภาวะแห่งการเติมเต็มไปด้วยคุณธรรมอันสมบูรณ์ในขณะที่ “พลังอำนาจแห่งการเปลี่ยนแปลง” ของจักรวาลหรือ Qi (Ch. 氣) ได้ปรากฏขึ้นเป็นพลังสร้างสรรค์แห่งรูปธรรมหรือ Qi (Ch. 氣) อันเป็นพลังและศักยภาพของมนุษย์ที่จะสามารถสร้างหรือพัฒนาคุณธรรมความดีอันเป็นธรรมชาติเดิมแท้ของตนเองรวมถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสรรพสิ่งให้มีความเจริญงอกงามและปรากฏผลเป็นจริงในโลกและสังคม (Limpanusorn, 1981)

การวิเคราะห์แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ภายใต้ข้อเสนอในลักษณะดังกล่าวได้นำมาสู่มุมมองที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องเป้าหมายของคำสอนทางศาสนาของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโยที่ได้ชี้ให้เห็นว่าเป้าประสงค์ที่แท้จริงของแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์มิได้มีขอบเขตเป้าหมายอยู่ภายใต้ “ข้อถกเถียงในเชิงปรัชญาศาสนา” ที่ว่า “มนุษย์คืออะไร” (What is human being?) ซึ่งเป็นหลักการที่มุ่งอธิบาย “ความหมายที่แท้จริงของมนุษย์” กล่าวคือมุ่งเป้าหมายเพื่อบ่งชี้ว่า “แก่นสารสาระของมนุษย์คืออะไร” อันเป็นโจทย์ในเชิงอภิปรายที่มุ่งแสวงหาความหมายของเนื้อแท้หรือแก่นแท้ของสรรพสิ่ง ในทางกลับกันการเข้าใจแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์หรือธรรมชาติของมนุษย์ในฐานะที่เป็นศักยภาพแห่งการพัฒนาตนเองของมนุษย์ดังกล่าวนี้กลับเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนานำไปสู่ “เป้าหมายในเชิงจริยธรรม” (Ethical Goal) ที่มุ่งสะท้อนให้เห็นว่า

“มนุษย์ควรทำอะไร” (What should humans beings do?) ซึ่งเป้าหมายในเชิงจริยธรรมดังกล่าวนี้โดยแท้จริงแล้วคือความพยายามในการปรับความหมายของแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์หรือหลักการเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโยให้หลุดพ้นจากการเป็นเพียงหลักการทางศาสนาอันมุ่งไปสู่เป้าหมายทางวิมุติวิทยาหรือการแสวงหาหนทางแห่งการหลุดพ้นของปัจเจกชน (Personal Salvation) อันเป็น “โลกหน้า” ที่บริสุทธิ์และงดงาม โดยหันกลับมาสู่การชี้นำและเรียกร้องให้ “ศาสนา” ได้ตระหนักถึงบทบาทในเชิงจริยธรรมของคำสอนทางศาสนาที่พึงมีประโยชน์ต่อมนุษย์และสังคมอันเป็นเรื่องของ “โลกนี้” และ “ชีวิตนี้” ซึ่งถูกอธิบายในฐานะที่เป็น “สวรรค์บนพื้นพิภพ” ซึ่งเป็นเป้าหมายทางศาสนาที่สำคัญของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโยอันเป็นมโนทัศน์ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นในช่วงเวลาของชเว ซ็อยย็อน และชน บียองฮี คณาจารย์รุ่นที่สองและสามของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโย

2. บทบาททางจริยธรรมของแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโย

จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาหลักคำสอนเรื่องมนุษย์คือสวรรค์โดยการปรับประยุกต์หลักคำสอนทางศาสนา ดังกล่าวให้ตอบสนองต่อประเด็นทางจริยธรรมและปัญหาของชีวิตมนุษย์ซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญอันเริ่มปรากฏขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากเหตุการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองซึ่งการศึกษาประวัติศาสตร์ทางความคิดของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโยได้ชี้ให้เห็นว่าการปรับประยุกต์ที่เกิดขึ้นสามารถแบ่งแยกออกได้เป็นสองช่วงเวลาก็คือ ช่วงแรก ในยุคสมัยของชเว ซ็อยย็อน คณาจารย์รุ่นที่สองผู้ซึ่งได้รับการส่งผ่านอำนาจการปกครองจากชเวเจอุนในปี ค.ศ. 1863 ได้เริ่มต้นแนวคิดในการเผยแพร่คำสอนและหลักการของชเวเจอุนภายใต้ความพยายามในการเรียบเรียงเอกสารบันทึกคำสอนของชเวเจอุนที่ถูกทำลายทิ้งในช่วงเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมืองและจัดพิมพ์เผยแพร่ออกสู่สาธารณะชนอย่างเป็นทางการอีกครั้งหนึ่งในราวปี ค.ศ. 1881 การรวบรวมและเผยแพร่บันทึกคำสอนดังกล่าวนี้มีพื้นฐานอยู่บนความพยายามที่ต้องการให้หลักคำสอนในเชิงปรัชญานามธรรมโดยเฉพาะในประเด็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ให้กลายเป็นหลักการพื้นฐานของวัตรปฏิบัติทางจริยธรรมของมนุษย์ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์ปุถุชนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นล่างในสังคมที่ไม่ได้รับการศึกษา จุดเริ่มต้นของความพยายามในการปรับประยุกต์บทบาทของหลักการเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ในลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นผ่านทางการให้ความสำคัญกับการรวบรวมและการจัดพิมพ์บันทึกคำสอนเรื่อง Yongdam Yusa (The Song of Yongdam; 용담유사) (Young, 2014) บันทึกคำสอนดังกล่าวได้ถูกรวบรวมและเรียบเรียงในลักษณะบทกลอนหรือบทกวีที่มีลักษณะสอดคล้องและง่ายต่อการจดจำด้วยการใช้อักษรเกาหลีหรืออักษรฮันกึลซึ่งเป็นภาษาที่กลุ่มคนผู้ซึ่งไม่มีโอกาสเข้าถึงระบบการศึกษา (การศึกษาภาษาจีน) นั้นสามารถอ่านและเข้าใจได้ (Beirne, 2021)

Jensiripon and Dabphet (2021) ได้ให้ความเห็นว่าการประพันธ์โดยการใช้อักษรฮันกึลดังกล่าวมีความแตกต่างไปจากงานประพันธ์ปลายราชวงศ์โชซอนที่นิยมใช้อักษรจีนโบราณ (Classical Chinese Character) ซึ่งเป็นภาษาสำหรับผู้มีการศึกษาอันทำให้ความรู้เป็นสิ่งที่ถูกสงวนไว้สำหรับชนชั้นสูง ในทางกลับกันการใช้อักษรฮันกึลนั้นทำให้ความรู้และหลักคำสอนของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโยเริ่มเป็นที่แพร่หลายในกลุ่มชนชั้นล่างและสตรีในสังคม ในขณะที่การเรียบเรียงจัดพิมพ์และเผยแพร่บันทึกคำสอนในลักษณะคำกลอนหรือบทกวีที่สามารถท่องจำได้โดยง่ายสะท้อนถึงความพยายามของชเว ซ็อยย็อน ในการต่อต้านระบบโครงสร้างทางสังคมที่กดขี่และแบ่งแยกมนุษย์ออกจากการเข้าถึงโอกาสที่งดงามของชีวิตเช่นการเข้าถึงโอกาสในการศึกษา ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ว่าในทัศนะของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโยจุดเริ่มต้นของการจัดการกับปัญหาดังกล่าวคือการย้อนกลับไปสู่การวางรากฐานทางจริยธรรมให้กับมนุษย์ในสังคมซึ่งจะเกิดขึ้นโดยเริ่มต้นจากการปรับประยุกต์แนวคิดและคำสอนทางศาสนาทั้งในเชิงหลักการและโอกาสในการเข้าถึงคำสอนดังกล่าวให้เกิดขึ้นกับปวงชนในภาพรวม

อย่างไรก็ตามการศึกษาบริบททางสังคมในช่วงเวลาดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ไปสู่หลักการทางจริยธรรมนั้นยังไม่ถือว่าประสบความสำเร็จ เนื่องด้วยสาเหตุหลักที่สำคัญสองประการ

คือ ประการที่หนึ่ง ในช่วงเวลาดังกล่าวการกดดันและการปราบปรามจากรัฐที่มีต่อกลุ่มทงฮักนั้นได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นภายใต้นโยบายทางการเมืองของแทวองกุง (Taewongun, 흥선 대원군) พระราชบิดาและผู้สำเร็จราชการในรัชสมัยของกษัตริย์โคจงผู้ซึ่งมีแนวคิดในการสนับสนุนหลักคำสอนของลัทธิขงจื๊อใหม่รวมถึงการวางนโยบายในการต่อต้านปราบปรามแนวคิดทางศาสนาที่มีคำสอนแตกต่างไปจากแนวคิดของลัทธิขงจื๊อใหม่¹³ และประการที่สอง การปราศจากผู้นำและการปราศจากการจัดระบบโครงสร้างอย่างเป็นระบบของกลุ่มทงฮักเนื่องด้วยการหลบหนีซ่อนตัวของเวชี ฮย็อน และความยากลำบากในการดำเนินการอย่างไม่เปิดเผยของกลุ่มแนวคิดทางศาสนาดังกล่าวภายใต้การควบคุมการเคลื่อนไหวและการควบคุมกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ จากรัฐอันเนื่องด้วยภาพลักษณ์ของกลุ่มทงฮักซึ่งถูกผูกโยงเข้ากับความรุนแรง การเรียกร้องและการเคลื่อนไหวทางการเมือง การขยายตัวของแนวคิดและการขยายตัวของภาควิธีทางความคิดของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโยจึงยังไม่ถือได้ว่าเป็นประสบความสำเร็จได้อย่างชัดเจน

ช่วงที่สอง ในยุคสมัยของชน บย็องฮี ผู้รับตำแหน่งผู้นำรุ่นทางสามของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโยในปี ค.ศ. 1900 ถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านทางความคิดของกลุ่มทงฮักที่แท้จริง โดยการศึกษาพบว่า รากฐานความคิดในการเปลี่ยนผ่านหลักการทางศาสนาไปสู่แนวคิดในเชิงจริยธรรมในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขที่สำคัญในสองประการ คือ ประการที่หนึ่ง ความพยายามในการถอยห่างออกจากบริบทความขัดแย้งทางการเมืองซึ่งมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความมั่นคงของกลุ่มทงฮักพร้อมทั้งการปรับชื่อแนวคิดดังกล่าวเป็นช็อนโดกโย (Kr. 선도교) อันมีความหมายถึง “คำสอนแห่งมรรควิถีสวรรค์” ในปี ค.ศ. 1905 ซึ่งเป็นปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของกลุ่มทงฮักไปสู่การเป็นกลุ่มแนวคิดทางศาสนาที่มุ่งให้ความสำคัญกับหลักการทางจริยธรรมอย่างเต็มรูปแบบ ประการที่สอง การหลบหนีการจับกุมของช็อน บย็องฮี ในฐานะผู้นำกลุ่มทงฮักไปยังประเทศญี่ปุ่น ในปี ค.ศ. 1901 ได้ส่งผลให้ ชน บย็องฮีได้มีโอกาสเปิดโลกทัศน์และเริ่มตระหนักได้ถึงความสำคัญและความจำเป็นของ “การเปลี่ยนแปลง” อันเป็นพื้นฐานของความเจริญก้าวหน้าทั้งในเรื่องการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีของประเทศญี่ปุ่นที่มีความทันสมัยและเจริญก้าวหน้าไปกว่าอาณาจักรโชซอนเป็นอย่างมากจนไม่สามารถเปรียบเทียบได้ ซึ่งส่งผลให้ความพยายามในการหลุดพ้นออกจากอำนาจการปกครองของญี่ปุ่นนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะเกิดขึ้นได้อย่างจริงจังภายใต้เงื่อนไขแห่งความถดถอยของสังคมเกาหลีในช่วงเวลาดังกล่าวอีกทั้งการมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้และบทสนทนาทางการเมืองกับกลุ่มผู้ต่อต้านระบบสังคมและการปกครองของเกาหลีซึ่งลี้ภัยอยู่ในประเทศญี่ปุ่นอันนำมาสู่การย้อนตระหนักถึงปัญหาและความถดถอยของเกาหลีท่ามกลางกลุ่มประเทศมหาอำนาจในช่วงเวลาดังกล่าว

เงื่อนไขที่สำคัญทั้งสองประการดังกล่าวนี้ ได้กลายเป็นเมล็ดพันธุ์ทางความคิดที่สำคัญที่นำไปสู่การตกผลึกทางความคิดของ ชน บย็องฮี ที่นำไปสู่แนวทางในการพัฒนาแนวคำสอนของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโยภายใต้การตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกและสังคมและการให้ความสำคัญกับ “มนุษย์” ในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นของโครงการทางจริยธรรมและจุดเริ่มต้นของการพัฒนาประเทศชาติในภาพรวมอันเป็นหนึ่งในข้อคำสอนพื้นฐานที่สำคัญของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโยภายใต้แนวคิดที่ว่า “ด้วยเหตุที่มนุษย์ทั้งหลายนั้นเป็นราก (ฐาน) ของประเทศชาติ ดังนั้นความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติและสังคมจึงเกิดขึ้นจากเงื่อนไขแห่งความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” (Chondogyo, 1997) อันเป็นการประยุกต์หลักคำสอนทางปรัชญาและศาสนาเพื่อการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกที่กำลังเกิดขึ้นและเพื่อการตอบสนองต่อแนวคิดทางจริยธรรมและศีลธรรมเพื่อการมุ่งประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาในชีวิตของมนุษย์และปัญหาทางสังคมในช่วงเวลาดังกล่าวเช่น การตั้งหน่วยงานในการจัดการดูแลและเผยแพร่คำสอนของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโยให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง (Office of Administration and Doctrine: Hyongisa) ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมไปกับการปรับแนวทาง

¹³ โดยนัยคือการต่อต้านแนวคำสอนของคริสต์ศาสนารวมถึงคำสอนที่มีลักษณะสนับสนุนและสอดคล้องกับแนวคิดที่ขัดแย้งกับหลักการของลัทธิขงจื๊อใหม่

ในการปรับประยุกต์และการตีความหลักคำสอนทางปรัชญาและศาสนาของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยให้สามารถสอดคล้องไปกับวิถีชีวิตและวิถีปฏิบัติของมนุษย์ในสังคมได้มากขึ้น

ในแง่การศึกษาวิเคราะห์ท่าทีทางสังคมและการให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักคำสอนทางจริยธรรมของชน บย็องฮี ได้ชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์ได้รับการตระหนักถึงพัฒนาการและความเจริญก้าวหน้าทางสังคมดังกล่าวโดยเฉพาะจากญี่ปุ่นได้กลายเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาโครงการทางจริยธรรมของมนุษย์และสังคมอันเป็นความพยายามในการย้อนกลับไปสู่รากฐานเริ่มต้นในการพัฒนาระบบจริยธรรมของมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นภายใต้การตระหนักรู้ที่มีต่อปัญหาของชีวิตมนุษย์และปัญหาของสังคมในสี่ประการหลักที่สำคัญ คือ (Kim, 2022)

ประการที่หนึ่ง การตระหนักรู้ในความจำเป็นเร่งด่วนของการแก้ไขปัญหาเรื่องความทุกข์ยากของมนุษย์ในสังคมอันเป็นความเห็นอกเห็นใจที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ร่วมในการถูกต่อต้านจากผู้ปกครอง

ประการที่สอง การตระหนักรู้ในภัยอันตรายที่มาจาก การขยายอำนาจทางการเมืองของประเทศในโลกตะวันตก ซึ่งย่อมส่งผลอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ต่อความมั่นคงของอาณาจักรโชซอนในช่วงเวลาอันใกล้เข้ามา

ประการที่สาม การตระหนักรู้ในความไร้ประสิทธิภาพของศาสนากระแสหลักในคาบสมุทรเกาหลีที่ไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาของมนุษย์ในโลกแห่งความเป็นจริงได้อย่างสมสมบูรณ์

ประการที่สี่ ซึ่งเป็นรากฐานของปัญหาทั้งหมดคือการตระหนักรู้ว่ามนุษย์ในสังคมนั้นต่างดำรงชีวิตอยู่บนหลักแห่งความเห็นแก่ตัว (kakcha wisim: 各自爲心.) กล่าวคือการดำรงชีวิตและการใช้ชีวิตโดยการปราศจากการเข้าใจถึงคุณค่าและความหมายแห่งชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายซึ่งดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมอันเป็นปัญหาในเชิงศีลธรรมของปัจเจกชนที่ได้ขยายตัวออกไปรากฐานของเป็นปัญหาทางสังคมและรากฐานของปัญหาทางการเมือง ซึ่งนำมาสู่เป็นปัญหาและความทุกข์เข็ญในชีวิตของมนุษย์ในสังคมอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

ในแง่นี้ภายใต้ทัศนะของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยสะท้อนว่าปัญหาทางสังคมและศีลธรรมดังกล่าวนั้นล้วนแต่มีรากฐานมาจากข้อปัญหาที่สำคัญในประการที่สี่ กล่าวคือ ปัญหาเรื่องการปราศจากการตระหนักรู้ในคุณค่าและความสำคัญของชีวิตอื่นในสังคม (kakcha wisim: 各自爲心.) เนื่องด้วยในทัศนะของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยนั้นมนุษย์และสังคม (ในความหมายของมนุษย์ผู้อื่นในสังคม) ต่างเป็นองค์ประกอบที่ไม่สามารถแยกขาดออกจากกันได้อย่างสมบูรณ์ ธรรมชาติเดิมแท้ของปัจเจกชนจึงเป็นรากฐานทางศีลธรรมของสังคมและปัญหาทางศีลธรรมจริยธรรมที่เกิดขึ้นกับปัจเจกชนจึงเป็นรากฐานที่เชื่อมโยงต่อไปสู่การปัญหาทางศีลธรรมจริยธรรมของสังคมในภาพรวมเนื่องด้วยประสบการณ์ความทุกข์ในชีวิตของปัจเจกชนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของ “ประสบการณ์แห่งความทุกข์ร่วมของมนุษย์ในสังคม” (The Experience of Collective Suffering of Human in Society)

การวางรากฐานของสังคมในอุดมคติหรือสังคมแห่งศีลธรรมจึงถูกเชื่อมโยงกลับมาสู่ประเด็นเรื่องการพัฒนา ระบบจริยธรรมของมนุษย์หรือการปฏิบัติต่อผู้อื่นในสังคมโดยปราศจากความรู้สึกรู้เห็นแก่ตัวหรือการปฏิบัติต่อผู้อื่นในฐานะมนุษย์ผู้มีศักดิ์ศรีและคุณค่าที่เท่าเทียมกับตนเองซึ่งเกิดขึ้นภายใต้การตระหนักรู้ในธรรมชาติอันดีงามของมนุษย์ในฐานะที่เป็นศักยภาพและพลังแห่งการพัฒนาตัวตนและสังคมจึงกลายเป็นรากฐานที่สำคัญของระบบจริยธรรมของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์หรือหลักการเรื่องมนุษย์คือสวรัคนั้นเป็นหลักการที่สำคัญในการสนับสนุนแนวคิดทางจริยธรรมซึ่งเป็นการวางแนวทางในการปฏิบัติสำหรับปัจเจกชน (Ethics of a Man as Individual) เพื่อการบรรลุสู่เป้าหมายแห่งความสงบสุขของสังคมในภาพรวม (Peaceful of Society as a Whole) ที่ปรากฏขึ้นภายใต้รูปแบบความสัมพันธ์ในสามประการ คือ

ประการที่หนึ่ง แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรัคในฐานะจุดเริ่มต้นของหลักการทางจริยธรรมของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโย

ประการที่สอง แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรัค ในฐานะหลักการซึ่งสนับสนุนระบบความสัมพันธ์เชิงจริยธรรมของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโย

ประการที่สาม แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรัค ในฐานะหลักการซึ่งสนับสนุนเป้าหมายของหลักทางจริยธรรมของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโย

2.1 แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ในฐานะจุดเริ่มต้นของหลักการทางจริยธรรม: มโนทัศน์ทางจริยธรรมเรื่อง Susim Jeonggi : 守心正氣 หรือ “การดำรงไว้ซึ่งธรรมชาติเดิมแท้และวัตรปฏิบัติอันถูกต้อง” และมโนทัศน์ทางจริยธรรมเรื่อง muwi ihwa: 無爲而化 หรือพฤติกรรมทางจริยธรรมอันเกิดจากการพัฒนาของมนุษย์

การศึกษาวិเคราะห์ประเด็นปัญหาของมนุษย์และสังคมได้ชี้ให้เห็นว่าในทัศนะของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโย นั้นข้อปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นล้วนแต่มีรากฐานมาจากปัญหาในความบกพร่องทางจริยธรรมของมนุษย์ในสังคม ดังนั้นการแก้ไขปัญหาของสังคมจึงเริ่มต้นจากการจัดการแก้ไขปัญหาทางศีลธรรมของมนุษย์ซึ่งปัญหาดังกล่าวคือ ปัญหาเรื่อง “ความเห็นแก่ตัว” ของมนุษย์ในทุกระดับชั้นของสังคมในช่วงเวลาดังกล่าวและมโนทัศน์ทางจริยธรรมในเรื่อง Susim Jeonggi หรือ “การดำรงไว้ซึ่งธรรมชาติเดิมแท้และวัตรปฏิบัติอันถูกต้อง” นั้นคือรากฐานขั้นแรกในการเริ่มต้นการวางโครงสร้างของหลักการทางจริยธรรมของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโยในภาพรวมการวิเคราะห์ความหมายของหลักการทางจริยธรรมดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่าหลักการดังกล่าวนี้สามารถแบ่งออกได้เป็นสองส่วนหลักที่สำคัญกล่าวคือ ส่วนที่หนึ่งแนวคิดเรื่อง susim (守心) หรือการรักษาไว้ซึ่งธรรมชาติเดิมแท้หรือจิตเดิมแท้และส่วนที่สองหลักการเรื่อง jeonggi(正氣) หรือการมีวัตรปฏิบัติในเชิงศีลธรรมที่ถูกต้อง

ในกรณีแรก หลักการเรื่องการธำรงรักษาไว้ซึ่งธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์ (守心) สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดในการให้ความสำคัญกับการตระหนักรู้ในความหมายที่แท้จริงของธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์ในฐานะที่เป็นศักยภาพแห่งการพัฒนาตัวตนและพลังแห่งการสร้างสังคมที่งดงามซึ่งกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโยได้ชี้ให้เห็นว่าธรรมชาติดังกล่าวนี้ได้ถูกบดบังและซ่อนเร้นภายใต้สำนึกแห่งความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ในสังคม ดังนั้น การวางรากฐานแนวคิดทางศาสนาในเรื่องมนุษย์คือสวรรค์จึงเป็นความพยายามใน “ขั้นแรกเริ่ม” เพื่อฟื้นคืนสำนึกแห่งตัวตนให้กลับคืนมาสู่การเป็นรากฐานความคิดในการพัฒนาแนวทางแห่งจริยธรรมในสังคม

ในกรณีที่สอง การมีวัตรปฏิบัติในเชิงศีลธรรมที่ถูกต้องนั้นโดยนัยคือการสะท้อนให้เห็นว่าการฟื้นคืนสำนึกแห่งตัวตนดังกล่าวนี้ มิใช่เป็นเพียงความรู้ความเข้าใจในเชิงปัญญาญาณ (Intellectual Knowledge) ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาหรือการวิเคราะห์ข้อคำสอนหรือตำราคัมภีร์ทางศาสนาแต่เพียงเท่านั้น ในทางกลับกันกระแสสำนึกแห่งตัวตนดังกล่าวต้อง “ถูกทำให้ปรากฏขึ้นอย่างจริงจังในประสบการณ์ของมนุษย์” ภายในโลกเชิงประจักษ์ด้วยการมีวัตรปฏิบัติในเชิงศีลธรรมที่ถูกต้อง (正氣) อันประกอบด้วยคุณธรรมที่สำคัญในสี่ประการกล่าวคือ มนุษยธรรม (仁) ความถูกต้องชอบธรรม (义) ความเหมาะสม (理)¹⁴ และปัญญาความรอบรู้ (智)

การวางโครงสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงในลักษณะดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่าการเข้าใจหลักการเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ในฐานะที่เป็นศักยภาพแห่งการพัฒนาตัวตนของมนุษย์คือรากฐานที่สำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้กับข้อคำสอนเรื่องวัตรปฏิบัติในเชิงศีลธรรมของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโย กล่าวคือหากพิจารณาว่าธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์คือพลังและศักยภาพแห่งการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของมนุษย์วัตรปฏิบัติในเชิงจริยธรรมที่มุ่งสร้างสรรค์และพัฒนาสังคมแห่งความสงบสุขและงดงามจึงเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ภายในชีวิตมนุษย์ในสังคม “การธำรงไว้ซึ่งธรรมชาติเดิมแท้” หรือ susim (守心) จึงมิใช่เพียงการยืนยันว่ามนุษย์ทั้งหลายในสังคมมีความสมบูรณ์พร้อมอย่างเท่าเทียมกันเนื่องด้วยการมีธรรมชาติเดิมแท้ที่สมบูรณ์เสมอภาคกันแต่เพียงเท่านั้น หากแต่มีความหมายถึงการ “ปฏิบัติพัฒนา” และความพยายามในการผลักดันและการขับเคลื่อนให้ธรรมชาติเดิมแทื่อดังกล่าวนั้นได้ปรากฏขึ้นได้อย่างจริงจังในฐานะที่เป็นรากฐานของวัตรปฏิบัติทางศีลธรรมของมนุษย์ในสังคมนั่นเอง

พัฒนาการของแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ที่ส่งผลต่อหลักการทางจริยธรรมของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโย ในกรณีดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในมโนทัศน์ทางจริยธรรมที่สำคัญเรื่อง muwi ihwa : 無爲而化 หรือพฤติกรรม

¹⁴ ในกรณีของความเหมาะสมนี้มีความหมายที่บ่งชี้ไปถึงประเด็นเรื่องจารีตหรือพิธีกรรมทางศาสนาอันเป็นสิ่งที่ได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อเหตุการณ์และสถานการณ์เช่นการเข้าร่วมพิธีศพด้วยการมีความรู้สึกร่วมกับผู้ที่สูญเสียหรือการเลี้ยงดูบิดามารดาด้วยความรู้สึกตักเตือนต่อบุพการี

ทางจริยธรรมอันเกิดจากการพัฒนาของมนุษย์ซึ่งปรากฏอยู่ใน Yongdam yusa (The Song of Yongam) และ “Clear record of what we give and what we given to us” (Susumyong Sillok) อันมีใจความที่สำคัญว่า

“มรรควิธีของเรานั้นคือพฤติกรรมทางจริยธรรมอันเกิดจากการพัฒนาของมนุษย์หากมนุษย์สามารถรักษาไว้ซึ่งจิตเดิมแท้อันบริสุทธิ์และพัฒนาพลังแห่งศักยภาพโดยดำเนินตามธรรมชาติเดิมแท้ของเขาเหล่านั้นและรับไว้ซึ่งคำสอนอันบริสุทธิ์ทุกสิ่งย่อมที่จะปรากฏขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ

(Ch’oe Che U, 2007)

หากพิจารณาการให้ความสำคัญกับคำสอนในลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงท่าทีในการให้ความสำคัญกับการเน้นบทบาทในเชิงจริยธรรมของหลักการพื้นฐานเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ด้วยการชี้ให้เห็นว่าแนวคิดดังกล่าวนี้เป็นรากฐานที่สำคัญที่นำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องของมนุษย์ในสังคมและการปรับประยุกต์หลักการดังกล่าวให้ปรากฏขึ้นเป็นแบบแผนสำหรับการปฏิบัติของมนุษย์ในสังคมอันเป็นพฤติกรรมทางจริยธรรมที่วางอยู่บนการตระหนักรู้ในธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์และพฤติกรรมทางจริยธรรมดังกล่าวนี้มิได้เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นหรือถูกกำหนดขึ้นจากเงื่อนไขปัจจัยภายนอก เช่น พลังอำนาจพิเศษหรือปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติใด ๆ หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกทำให้เกิดขึ้นจากเจตจำนงอันเป็นอิสระของมนุษย์ซึ่งเกิดจากการตระหนักรู้ในธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์ทั้งหลายอันเป็นสิ่งที่มีความหมายซึ่งมิได้แตกต่างไปจากตนเอง

2.2 แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ในฐานะหลักการซึ่งสนับสนุนระบบความสัมพันธ์เชิงจริยธรรมของมนุษย์ในสังคม : มโนทัศน์ทางจริยธรรมเรื่อง Sain Yocheon: 事人如天 หรือ “การปฏิบัติต่อบุคคลทั้งหลายเฉกเช่นเดียวกับการปฏิบัติต่อพระเจ้า” และมโนทัศน์ทางจริยธรรมเรื่อง ch’onji pumo: 天地父母 หรือ “สวรรค์และโลกต่างเป็นบุพการีของสรรพสิ่ง”

การศึกษาวិเคราะห์แนวคิดทางจริยธรรมเรื่องการดำรงไว้ซึ่งธรรมชาติเดิมแท้และวัตรปฏิบัติอันถูกต้องในหัวข้อที่ผ่านมากลายเป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับการสนับสนุนโครงสร้างความสัมพันธ์ของแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์และระบบจริยธรรมทางสังคมของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยซึ่งเกิดขึ้นภายใต้มโนทัศน์ทางจริยธรรมเรื่อง Sain Yocheon: 事人如天 หรือ “การปฏิบัติต่อบุคคลทั้งหลายเฉกเช่นเดียวกับการปฏิบัติต่อพระเจ้า” ซึ่งปรากฏอยู่ในบันทึกคำสอนเรื่อง Clear record of what we give and what we given to us” อันปรากฏเป็นใจความสำคัญในเอกสารบันทึกคำสอนทางศาสนาของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยว่า

“การเคารพต่อสวรรค์ มิใช่เพียงความหมายของการผายหน้าขึ้นสู่ขอบฟ้าอันว่างเปล่าเพื่อเป็นการแสดงความเคารพ หากแต่ความหมายที่แท้จริงนั้นปรากฏอยู่ในคำอธิบายที่ว่า การแสดงความเคารพต่อดวงจิตของฉันทันนั้น คือมรรควิธีที่ตรงเที่ยงต่อการแสดงความเคารพซึ่งสวรรค์ การปฏิบัติที่จะเคารพดวงจิตของฉันทันเองย่อมหมายถึงความผิดพลาดในการแสดงความเคารพต่อสวรรค์และโลก มนุษย์นั้นจักมีชีวิตอันเป็นนิรันดร์ด้วยการเคารพต่อสวรรค์ และด้วยการเคารพต่อสวรรค์มนุษย์จะตระหนักได้ว่าสรรพชีวิตทั้งหลายต่างเป็นพี่น้องของเราและสรรพสิ่งทั้งหลายก็ต่างเป็นพี่น้องของเราเช่นกัน”

(Chondogyo, 1997)

ในกรณีดังกล่าวกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยพัฒนาแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์โดยปรับประยุกต์แนวคิดดังกล่าวภายใต้การขยายขอบเขตความสัมพันธ์เชื่อมโยงทางจริยธรรมระหว่าง “ตัวฉัน” (มนุษย์ผู้ปฏิบัติ) “สวรรค์”

และ “ผู้อื่น” จากนั้นความสัมพันธ์ในเชิงจริยธรรมดังกล่าวได้ถูกอธิบายย้อนกลับมาสู่การชี้ให้เห็นถึงการให้คุณค่าและความหมายของวัตรปฏิบัติทางจริยธรรมระหว่าง “มนุษย์ในสังคม” โดยสามารถวิเคราะห์แยกแยะได้เป็นสี่ขั้นตอน คือ

1. เมื่อธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์เป็นหนึ่งเดียวกับสถานะแห่งความประเสริฐสมบูรณ์แห่งสวรรค์
2. การแสดงออกซึ่งความเคารพหรือวัตรปฏิบัติที่ “มนุษย์” มีต่อ “มนุษย์ทั้งหลายในสังคม” จึงถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าแก่เช่นการเคารพในคุณค่าและความประเสริฐแห่งสวรรค์¹⁵ และการเคารพต่อสวรรค์นั้นมีความหมายถึงการตระหนักถึงคุณค่าและความหมายของชีวิตอันเป็นการเคารพที่มนุษย์มีต่อตนเองและผู้อื่นในสังคม
3. การแสดงออกซึ่งความเคารพหรือวัตรปฏิบัติที่ “มนุษย์” มีต่อ “มนุษย์ทั้งหลายในสังคม” จึงมีความหมายเทียบเคียงได้กับการเคารพในคุณค่าศักดิ์ศรีของทั้งผู้อื่นและตนเองและในขณะเดียวกันวัตรปฏิบัติทางจริยธรรมที่งดงามดังกล่าวนั้นย่อมมีความหมายถึงการปฏิบัติบูชาที่มนุษย์มีต่อ “สวรรค์” อันสูงส่ง
4. ดังนั้นในทางกลับกันความประพฤติปฏิบัติที่เลวร้ายปราศจากซึ่งคุณธรรมต่อมนุษย์ผู้อื่นในสังคมนั้นจึงถือได้ว่าเป็นการแสดงความประพฤติปฏิบัติที่เลวร้ายต่อทั้งสวรรค์อันสูงส่งและต่อทั้งตนเองนั้นเอง¹⁶

การแจกแจงเนื้อหาทางจริยธรรมในลักษณะดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นถึงอุดมการณ์และความคิดความของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยในการวางรากฐานแห่งความเชื่อมโยงสัมพันธ์ทางสังคมโดยใช้ปรับประยุกต์แนวคิดทางปรัชญาศาสนากล่าวคือแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์มาเป็นพื้นฐานของการวางโครงสร้างทางจริยธรรมเชิงสังคม ข้อเสนอในประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ดังกล่าวมีลักษณะที่สอดคล้องไปกับแนวคิดของ Paul (2009) ที่ชี้ให้เห็นว่าแนวคิดเชิงจริยธรรมและการปฏิบัติเพื่อการตอบสนองต่อปัญหาของชีวิตมนุษย์ในสังคมนั้นคือการปรับประยุกต์แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือ (Tool) หรือเป็นวิธี (Means) ในการเทียบเคียงเพื่อการสร้างมโนภาพของระบบจริยธรรมทางสังคมที่เริ่มต้นจากการสะท้อนเห็น “ตัวตน” (Self-image) ของตนเองซึ่งปรากฏอยู่ในชีวิตของมนุษย์ “ผู้อื่น” ในสังคมโดยร้อยโยงไปกับสถานะแห่งความประเสริฐสมบูรณ์สูงสุด ซึ่งทำที่ดังกล่าวได้กลายเป็นรากฐานที่มาของระบบจริยธรรมทางสังคมที่วางอยู่เหนือเงื่อนไขและขอบเขตแห่ง “ความเป็นอื่น” (Otherness) ซึ่งเป็นการกีดกันและแบ่งแยกมนุษย์ออกจากกันได้รับการปฏิบัติด้วยระบบจริยธรรมที่บริสุทธิ์งดงาม (Beirne, 2021) และการเน้นบทบาทของหลักการเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ในฐานะที่เป็นหลักการในการสนับสนุนระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมอันเป็นแนวคิดทางจริยธรรมของลัทธิขงจื๊อนั้นปรากฏอยู่ในหลักคำสอนที่สำคัญเรื่อง ch'onji pumo: 天地父母 หรือ “สวรรค์และโลกต่างเป็นบุพการีของสรรพสิ่ง” โดยมีเนื้อหาที่กล่าวว่า

“สวรรค์และโลกต่างคือบุพการีของเราบุพการีของเราคือสวรรค์และโลก ด้วยความคิดเช่นนี้ สวรรค์โลกและบุพการีผู้ปกครองจึงเป็นร่าง (สิ่ง) เดียวกันการตั้งครภไใด ๆ ที่เกิดขึ้นโดยพ่อแม่ถือเป็นการตั้งครภจากสวรรค์ ผู้คนในปัจจุบันรับรู้ได้แต่เพียงว่าทัศนะความคิดอันเกิดจากบุพการีของพวกเขา หากแต่ไม่มีใครผู้รับรู้ได้ว่าทัศนะและความคิดเหล่านั้นก็เกิดมาจากสวรรค์และโลก น้ำนมที่มนุษย์ได้ดื่มกินยามเป็นทารกนั้นเปรียบได้ดังเดิมน้ำนมแห่งโลกและสวรรค์ส่วนเมล็ดพืชที่มนุษย์ได้กินอยู่เมื่อยามโตนั้นก็ต่างเป็นธัญญาหารแห่งสวรรค์และโลกเช่นกัน หากพวกเขาไม่รู้ถึงลึนจ้างที่สวรรค์และโลกมอบให้มนุษย์เขาก็จะรับรู้ถึงบุญคุณยามเมื่อถึงมืออาหาร ในขณะที่ยกการตระหนักถึงในการเติบโตใหญ่ด้วยน้ำนมของมารดาที่ย่อมจะเป็นการเสริมสร้างจิตใจอันเต็มเปี่ยมไปด้วยกตัญญูธรรม” (Chondogyo, 1997)

¹⁵ เนื้อหาดังกล่าวคือข้อเสนอพื้นฐานของลัทธิขงจื๊อใหม่เช่นจูซี ซึ่งมีอิทธิพลต่อแนวคิดขงจื๊อใหม่เกาหลีเช่นในกรณีของช็อนโดอึงเรื่อง Four Seven Debate หรือช็อนโดอึงเรื่อง The Horak Debate

¹⁶ กล่าวคือการปราศจากความในสวรรค์และการปราศจากความเคารพในคุณค่าแห่งชีวิตของตนเอง

การพิจารณาประเด็นการเทียบเคียงความหมายของสวรรค์และบุพการีที่ปรากฏอยู่ในหลักคำสอนดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองทางจริยธรรมที่สำคัญของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยในการเทียบเคียงคุณค่าและความหมายของสภาวะประเสริฐสมบูรณ์แห่งสวรรค์เข้ากับ “ประสบการณ์แห่งมนุษยธรรม” (The Experience of Humanness) ที่มนุษย์ได้รับจากระบบความสัมพันธ์อันงดงามในครอบครัว ถึงแม้จุดมุ่งหมายของประเด็นแนวคิดดังกล่าวจะอยู่ที่การมุ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสวรรค์ในฐานะรากฐานที่มาของสรรพชีวิตทั้งปวงแต่การอุปมาโดย “เทียบเคียง” ความเข้าใจดังกล่าวจากประสบการณ์ตรงอันเป็น ความสำนึกรู้ (Awareness) ที่มนุษย์มีต่อคุณค่าและความหมายของ “ความอาทร” อันเป็นประสบการณ์พื้นฐานทางจริยธรรมแรกเริ่มของมนุษย์ที่ได้แสดงให้เห็นว่าในทัศนะของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยนั้นประสบการณ์แห่งมนุษยธรรมดังกล่าวคือจุดเริ่มต้นที่สำคัญในสร้างความตระหนักถึงคุณค่าและความหมายของสรรพชีวิตในสังคมและความเข้าใจดังกล่าวนี้คือรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาแนวคิดทางจริยธรรมที่มุ่งให้ความสำคัญกับระบบความสัมพันธ์ในเชิงจริยธรรมซึ่งมีมนุษย์เป็นจุดศูนย์กลาง

ข้อเสนอดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่าในทัศนะของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยนั้นความหมายของ “จริยะชน” (Ethical Man) หรือ “คนดี” หรือ “วิญญูชน” (Gunja; 군자) นั้นดูเหมือนจะมีความแตกต่างออกไปจากจารีตความคิดของกลุ่มศาสนากระแสหลักในช่วงเวลาดังกล่าวอย่างมีนัยที่สำคัญกล่าวคือในทัศนะของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโย “การเป็นจริยะชนหรือการเป็นคนดีนั้น มิได้เกิดขึ้นแต่เพียงเพราะบุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีความศรัทธาเชื่อมั่นต่อสภาวะอันสูงส่งเช่น พระเจ้าหรือสวรรค์หรือสิ่งสูงสุดตามคำสอนของกลุ่มศาสนาเชิงเทวนิยมหรือเพราะการมุ่งมั่นปฏิบัติบำเพ็ญเพียรทางศาสนาของมนุษย์เพื่อเป้าหมายในการหลุดพ้นโดยสมบูรณ์ หากแต่ “จริยะชน” ในทัศนะของอุดมการณ์ทางความคิดของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยนั้นกลับมีความหมายบ่งชี้ถึงบุคคลผู้ “แสดงออก” (Manifest) ซึ่งพฤติกรรมในเชิงจริยธรรม (Moral Behavior) หรือการแสดงออกซึ่งคุณธรรมความดีที่มีต่อมนุษย์ในสังคมโดยมีรากฐานมาจากการตระหนักถึงคุณค่าของมนุษย์อันเป็นแก่นแท้หรือเนื้อแท้ประเสริฐสมบูรณ์ซึ่งสรรพชีวิตต่างมีอย่างเท่าเทียมกัน และในทางกลับกันพฤติกรรมอันปราศจากความเป็นจริยะหรือ “ความชั่วร้าย” นั้น จึงมีความหมายถึงกระทำความผิดหรือพฤติกรรมที่เป็นอุปสรรคขัดขวางต่อต้านหรือกีดกันทำให้ความดีหรือความงดงามดังกล่าว “ไม่สามารถปรากฏขึ้นในประสบการณ์ของมนุษย์” ซึ่งดำรงชีวิตอยู่ในโลกสังคมนั้นเอง

2.3 แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ในฐานะหลักการซึ่งสนับสนุนเป้าหมายของหลักทางจริยธรรม: มโนทัศน์ทางจริยธรรมเรื่อง Donggwi Il-che : 同歸一體 หรือ “การย้อนกลับสู่จุดเริ่มต้นและกลายเป็นหนึ่งเดียว” และมโนทัศน์ทางจริยธรรมเรื่อง chisang ch'on'guk : 地上天國 หรือ “หลักการเรื่องอาณาจักรสวรรค์บนพื้นพิภพ”

ในกรณีดังกล่าวความสัมพันธ์ในเชิงจริยธรรมของมนุษย์อันมีรากฐานมาจากการเรื่องมนุษย์คือสวรรค์นั้นคือพื้นฐานที่สำคัญในการสนับสนุนเป้าหมายหลักของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยซึ่งถูกอธิบายผ่านทางแนวคิดที่สำคัญในสองประการกล่าวคือ แนวคิดเรื่องการย้อนกลับไปสู่ “จุดเริ่มต้น” (同歸) และแนวคิดเรื่อง “การเป็นหนึ่งเดียว” (一體) ในกรณีดังกล่าวนักวิชาการเช่น O Ik -Jae ซึ่งได้ให้ข้อเสนอเกี่ยวกับประเด็นเรื่อง “เป้าหมาย” ดังกล่าวโดยชี้ให้เห็นว่า

“Donggwi Il-che มีความหมายว่ามนุษย์ทั้งหลายได้ตระหนักว่าสวรรค์และมนุษย์ต่างเป็นหนึ่งเดียวกัน ย้อนกลับสู่จุดเริ่มต้นเดียวกันและกลายเป็นหนึ่งเดียวกัน สิ่งนี้มีความหมายว่ามนุษย์ทั้งหลายได้กลายมาเป็นหนึ่งเดียวกัน พี่น้องร่วมชาติต่างเป็นหนึ่งเดียวกันหัวใจ¹⁷ และจิตของมนุษย์ต่างกลายมาเป็นหนึ่งเดียวกันและย้อนกลับสู่จุดเริ่มต้นเดียวกัน ความขัดแย้งและความไร้ซึ่งเหตุผลทั้งหลายต่างสอดคล้องต่อกันและการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันนี้ต่างยับยั้งซึ่งการโต้แย้งและความขัดแย้ง มันเป็นวิถีที่เกิดขึ้นจากประวัติศาสตร์แห่งการแบ่งแยกและความขัดแย้งและพุ่งตรงไปสู่ทิศทางแห่งความสงบสุขและความเป็นหนึ่งเดียว”

(Jae, 1994 as cited in Paul, 2009)

ประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์ข้อเสนอของ O Ik -Jae ดังกล่าวนั้นคือการชี้ให้เห็นว่าภายใต้มุมมองในเชิงจริยธรรมของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยนั้นแนวคิดเรื่อง “จุดเริ่มต้น” และแนวคิดเรื่อง “การเป็นหนึ่งเดียว” มีลักษณะที่เป็นหลักคำสอนสอดคล้องสัมพันธ์กันเนื่องด้วยข้อเสนอดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่า ความหมายของจุดเริ่มต้นและความหมายของการเป็นหนึ่งเดียวดังกล่าวนั้นต่างเป็นคำอธิบายที่บ่งชี้ถึง “สภาวะของสังคมในอุดมคติ” จากมุมมองที่แตกต่างกัน กล่าวคือ

ความหมายของ “จุดเริ่มต้น” ในบริบททางความคิดดังกล่าวนี้บ่งชี้ถึงสภาวะแรกเริ่มเดิมแท้สังคมที่เชื่อมโยงกับความงามบริสุทธิ์ของสวรรค์อันเป็นสภาวะที่อยู่เหนือพ้นจากความ “สุดโต่ง” เช่น ความขัดแย้งหรือสภาวะคู่ตรงข้าม (Conflict and Contradiction) อันเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจาก “ความเห็นต่างที่ไม่ถูกยอมรับ” ของ “มนุษย์” ในสังคม สภาวะแห่งความสงบและความเป็นหนึ่งเดียวดังกล่าวนั้นโดยนัยมีความหมายถึงสภาวะที่มนุษย์ในสังคมต่างมีจารีตธรรมและการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมและงดงามอันเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตอันเป็นลักษณะของสังคมแห่งวิญญูชน (gunja; 군자) ตามที่คณะทางจริยธรรมของลัทธิขงจื๊ออันเป็นสังคมแห่งความงามซึ่งวางอยู่บนหลักการปกครองอันประกอบด้วยจารีตธรรมทั้งงามของเหล่าผู้ปกครองอันทรงคุณธรรม (Kim, 2007) ในขณะที่ความหมายของ “การเป็นหนึ่งเดียว” ในบริบททางจริยธรรมสังคมดังกล่าวมีความหมายบ่งชี้ถึง สภาวะที่มนุษย์ทั้งหลายต่างตระหนักได้ว่าสรรพชีวิตทั้งหลายในสังคมล้วนแต่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงภายใต้ธรรมชาติแห่งชีวิตอันเป็นศักยภาพแห่งสวรรค์ที่เป็นพลังในการผลักดันและการสร้างชีวิตและสังคมของมนุษย์ให้เกิดความสงบสุขและพัฒนาเจริญก้าวหน้าอันเป็นการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวระหว่าง “สวรรค์” และ “โลก” ให้ปรากฏขึ้นใน “สังคมมนุษย์” ได้อย่างสมบูรณ์

การประสานรวมแนวคิดเรื่อง “จุดเริ่มต้น” และ “การเป็นหนึ่งเดียว” ภายใต้บริบททางจริยธรรมนั้น ได้กลายเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญในการชี้ให้เห็นว่าในทัศนะของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยอาณาจักรแห่งความบริสุทธิ์สมบูรณ์นั้นมีใช้สถานที่ อาณาเขตหรือดินแดนที่อยู่เหนือพ้นออกไปจาก บริบทแห่งชีวิตของมนุษย์ หากแต่ “สวรรค์” ในความหมายดังกล่าวมีความหมายบ่งชี้ถึงสภาวะแห่งความบริสุทธิ์ทั้งงามของมนุษย์อันเกิดขึ้นจากการตระหนักรู้ในศักยภาพในการพัฒนาตนและการปฏิบัติพัฒนาตนตามแนวคำสอนทางจริยธรรมหรือจารีตปฏิบัติอันสอดคล้องไปความเป็นจริงของชีวิตและพฤติกรรมทางศีลธรรมที่เกิดขึ้นดังกล่าวนั้นของมนุษย์ในสังคมคือการสร้างสภาวะแห่งความสงบสุขของสังคมให้ปรากฏขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริง “อาณาจักรสวรรค์บนพื้นพิภพ” (chisang ch'on'guk, 地上天國) จึงมีความหมายถึง “สังคมในอุดมคติ” (Ideal Society) อันเป็นสังคมที่วัตรปฏิบัติทางจริยธรรมได้กลายเป็นเนื้อหาแก่นสารของชีวิตมนุษย์ได้อย่างแท้จริง

การพิจารณาแนวคิดทางจริยธรรมและความหมายของสังคมในอุดมคติดังกล่าว ได้ชี้ให้เห็นว่าในทัศนะของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยมีการปรับใช้ระบบปรัชญาศีลธรรมที่ตีความของขงจื๊อเพื่อประโยชน์ในการปกครองอันปราศจากคุณธรรมของกลุ่มผู้ปกครอง เช่น การกดขี่แบ่งแยกและกีดกันมนุษย์ออกจากโอกาสแห่งการเข้าถึงชีวิตที่ดีงามและการผูกขาดอำนาจในการควบคุมจัดการมนุษย์ภายใต้การสร้าง “ความชอบธรรม” ให้กับโครงสร้างทางสังคมที่ปราศจากซึ่งยุติธรรมอันเป็นบทบาทของกลุ่มนักคิดลัทธิขงจื๊อใหม่ (Chong, 1969) หรือความพยายามในการฝึกปฏิบัติของปัจเจกบุคคลเพื่อการหลุดพ้นจาก “โลกนี้” หรือการละทิ้งสังคม กล่าวคือการปฏิบัติธรรมเพื่อมุ่งตรงเข้าสู่สภาวะที่หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายใน “โลกหน้า” อันเป็นสภาวะที่ดีงามอันเป็นท่าทีของพระพุทธศาสนากระแสหลักในช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็นการปฏิบัติที่ไร้ซึ่งประโยชน์ต่อมนุษย์และมีไม่มรรควิธีหรือวัตรปฏิบัติที่ถูกต้องของ “ศาสนา” ซึ่งสามารถนำไปสู่เป้าหมายปลายทางอันสมบูรณ์

¹⁷ ผู้วิจัยเห็นว่าความหมายของ “หัวใจ” (마음) ในบริบทดังกล่าวถูกใช้ในฐานะที่เป็นการอธิบายถึงอารมณ์ (Emotions) หรือความรู้ที่มนุษย์มีต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นสภาวะหนึ่งของ “ธรรมชาติแห่งการรับรู้” (지) อันเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของ “จิต” (심) ตามจารีตความคิดของพระพุทธศาสนาและลัทธิขงจื๊อในเกาหลี

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์บทบาทและท่าทีของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นว่าในช่วงสมัยของ ชเว ช็อยย็อง และ ชน บย็องฮี นั้นกลุ่มแนวคิดดังกล่าวได้พัฒนาแนวคิดทางศาสนาโดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการประยุกต์หลักคำสอนดังกล่าวให้มีความเด่นชัดในมิติทางจริยธรรมโดยเชื่อมโยงเข้ากับหลักคำสอนทางศาสนา เช่นการเชื่อมโยงประเด็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์และระบบจริยธรรมของมนุษย์และสังคมจนทำให้บทบาทในเชิงจริยธรรมเพื่อมนุษย์และสังคมดังกล่าวได้กลายเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ที่สำคัญของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยในฐานะกลุ่มศาสนาใหม่ในคาบสมุทรเกาหลีซึ่งเป็นที่แตกต่างไปจากขนบจารีตความคิด ทางวิชาการในด้านเกาหลีศึกษาได้อธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวว่าเป็นการปรับตัวของกลุ่มทงฮักเพื่อหลีกเลี่ยงภัยคุกคามจากราชสำนักและกลุ่มขุนนางฝ่ายชงจ็อนอันเป็นปัญหาภายในของราชอาณาจักรโชซอนที่เห็นว่าแนวคิดดังกล่าวเป็นการแผ่ขยายอำนาจทางการเมืองของโลกตะวันตกที่ปรากฏในรูปของหลักคำสอนของคริสต์ศาสนาซึ่งเป็นภัยอันตรายที่ใหญ่หลวงของสังคมเกาหลี (Lieu, 2016) อีกทั้งการปรับเปลี่ยนแนวคิดและคำสอนไปสู่ประเด็นเรื่องให้ความสำคัญกับปัญหาของชีวิตมนุษย์ในสังคมและหลักการทางจริยธรรมที่เริ่มเกิดขึ้นในสมัยของชเว ช็อยย็อง และ ช็อน บย็องฮี นั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเรื่องความล้มเหลวและความไร้ซึ่งประโยชน์ของแนวคิดของกลุ่มศาสนาดั้งเดิมที่มีต่อชีวิตมนุษย์ในสังคมซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้สอดคล้องกับข้อเสนอทางวิชาการของ Eliade Mircea ได้ชี้ให้เห็นว่าศาสนาใหม่ที่เกิดขึ้นภายในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้นมีลักษณะที่เป็นศาสนาที่มีชีวิตหรือ Lived Religion ซึ่งมีพื้นฐานที่ว่าการปฏิบัติของศาสนานั้นจะมีคุณค่าและความหมายก็แต่เพียงด้วยการมีความสัมพันธ์หรือการมีปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในบริบททางสังคมแต่เพียงเท่านั้น (Eliade, 2020)

ข้อเสนอของงานวิจัย และ Mircea Eliade ดังกล่าวเบื้องต้นอาจถือได้ว่าเป็นรากฐานคำถามที่สำคัญของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยที่มีต่อความสามารถในการพัฒนาและการประยุกต์ใช้ธรรมชาติดั้งเดิมแท้ของมนุษย์ในฐานะที่เป็นศักยภาพพื้นฐานของชีวิตในการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาตัวตนและสังคมรวมถึงการพัฒนาศักยภาพทางศีลธรรมของหลักคำสอนทางศาสนาเพื่อให้สามารถตอบรับและตอบสนองต่อเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างเป็นพลวัตอันนำไปสู่การสร้างสรรค์ประโยชน์สุขของมนุษย์และสังคมในภาพรวมดังเช่นที่ปรากฏอยู่ในบันทึกคำสอนทางศาสนาของของกลุ่มทงฮักและช็อยโดโกโยอันมีใจความสำคัญว่า

“หากลัทธิธรรมทางศาสนาไม่สามารถมอบความมีชีวิตชีวาให้กับผู้คนในสังคมอีกทั้งไม่สามารถมอบชีวิตให้กับจิตวิญญาณแห่งยุคสมัยได้ ดังนั้น คำสอนลัทธิธรรมคำสอนเหล่านั้นจึงเป็นเพียงคุณธรรมหรือจริยธรรมของคนตาย เช่น ที่คำสอนของพระพุทธศาสนาและลัทธิขงจื้อในรูปแบบดั้งเดิมที่ไม่สามารถชี้นำแนวทางให้กับมนุษย์ในยุคใหม่ได้ เราต้องพัฒนาคำสอนที่สามารถนำมาซึ่งจิตวิญญาณและชีวิตและจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงสัจธรรมเก่าและพัฒนาสัจธรรมใหม่ โลกใหม่ และคนใหม่ โดยเร็วพลัน”

(Ch'oe Che U, 2007)

หากพิจารณาข้อคำถามที่สำคัญดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่าในทัศนะของทงฮักและช็อนโดโกโยนั้นภารกิจที่สำคัญของศาสนาในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นคือการสร้างสัจธรรมใหม่ โลกใหม่และคนกลุ่มใหม่ให้ปรากฏขึ้น การสร้าง “สัจธรรมใหม่” ในความหมายดังกล่าวนี้คือการสร้างมุมมองที่มนุษย์มีต่อเป้าหมายปลายทางของชีวิตให้ย้อนกลับมาสู่การเห็นถึงคุณค่าของโลกแห่งความเป็นจริงมิใช่การแสวงหา “โลกอื่น” อันเป็นเป้าหมายของชีวิตหลังความตาย ในขณะที่การสร้าง “โลกใหม่” นั้นคือการสร้างสังคมแห่งความสงบสุข สังคมแห่งความเท่าเทียมและสังคมแห่งความยุติธรรม (huch'on kaepyok : 後天開闢) อันเป็นเป้าหมายที่สำคัญของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยในขณะที่การสร้าง “คน (กลุ่ม) ใหม่” คือการปรับมุมมองและทัศนคติของมนุษย์ให้ตระหนักเห็นถึงคุณค่าและความหมายของ

สรรพชีวิตในสังคมผู้ซึ่งตระหนักได้ว่าการปฏิบัติที่ถูกต้องแท้จริงซึ่งตรงไปตามหลักการแห่งศาสนานั้นต้องมีใช้ การปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อเพียงประโยชน์ส่วนตนหากแต่ในทางกลับกันหลักปฏิบัติทางศาสนาจะต้องสะท้อนให้เห็น ถึงถึงผลประโยชน์ที่จะบังเกิดขึ้นกับสังคมในภาพรวมเป็นหลักสาระอันสำคัญ (Ch'oe Che U, 2007)

ข้อเสนอของงานวิจัยนี้ในประเด็นดังกล่าวได้นำไปสู่การอภิปรายบทบาทของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโย ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องความทันสมัยของศาสนา (The Modernization of Religion)¹⁸ อันเป็นจุดเด่นทาง ความคิดที่สำคัญของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยในฐานะกลุ่มศาสนาใหม่เกาหลีซึ่งสามารถวิเคราะห์แยกแยะออก ได้เป็นสามประการหลักกล่าวคือ

ประการที่หนึ่ง “การขยายขอบเขตความหมายของศาสนา” กล่าวคือการพัฒนากรอบแนวคิดเรื่องความหมาย ของศาสนาให้ขยายออกไปจากการเป็นเพียงกลุ่มความเชื่อที่มุ่งให้ความสำคัญกับมิติทางจิตวิญญาณหรือการหลุดพ้น ไปสู่การโอบอุ้มและตอบสนองต่อปัญหาในชีวิตของมนุษย์ที่ดำรงอยู่ในโลกเชิงประจักษ์อันเป็นปัญหาที่สืบเนื่อง มาจากบริบททางสังคมการเมืองหรือแม้กระทั่งปัญหาทางเศรษฐกิจปากท้องของมนุษย์ อันเป็น “ความทุกข์” ในโลก แห่งความเป็นจริงที่สร้างปัญหาให้กับมนุษย์ไม่น้อยไปกว่าความทุกข์ในทัศนะเชิงปรัชญาศาสนาซึ่งปัญหาดังกล่าว มีรากฐานมาจากประเด็นเรื่องความบกพร่องทางศีลธรรมของมนุษย์และการขาดการตระหนักรู้ในคุณค่าและ ความหมายพื้นฐานของชีวิต

ในกรณีนี้ความหมายของ “ศาสนา” ในบริบททางความคิดของกลุ่มศาสนาใหม่จึงมิใช่เป็นเพียงกลุ่มแนวคิด ในเชิงจิตวิญญาณที่มุ่งให้ความสำคัญกับสถานะอันสูงส่งที่อยู่เหนือพ้นไปจากชีวิตของมนุษย์หรือมิใช่เป็นเพียง การรวมกลุ่มเพื่อหน้าที่ในการดำเนินพิธีกรรมความเชื่อทางศาสนาอันมีเป้าหมายหลักในการเชื่อมโยงส่งผ่านชีวิต ในโลกนี้ไปสู่ชีวิตในโลกหน้าอีกทั้ง “ศาสนา” ก็มีมิใช่เป็นเพียงคำสอนและหลักการทางศาสนามีใช้ข้อความอัน คัดดีศีลธรรมหรือเป็นมรดกทางความคิดที่เพียงถูกเก็บรักษาและส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น หากแต่ในทางกลับกันการพิจารณา แนวคิดทางศาสนาและหลักการทางจริยธรรมของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยได้สะท้อนให้เห็นว่า “ศาสนา” มี ความหมายถึง “วิถีชีวิตของมนุษย์” (The Way of Human Life) เนื้อหาแก่นสารของศาสนากล่าวคือคำสอน และหลักการของศาสนานั้นโดยแท้จริงคือหลักการที่มนุษย์ใช้เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติตนเพื่อดำรงชีวิตอยู่ ในโลกและสังคม เช่น การตระหนักรู้และการดำรงไว้ซึ่งธรรมชาติเดิมแท้และวัตรปฏิบัติอันถูกต้อง (守心正氣) อันมีเป้าหมายปลายทางในการพัฒนามนุษย์ให้กลายเป็นวิญญาณอันเป็นรากฐานของการสร้างสังคมที่สงบสุข งดงาม

ประเด็นเรื่องการขยายขอบเขตความหมายของศาสนาดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นถึงการเปิดรับความคิดของกลุ่ม ศาสนาดั้งเดิมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบสร้างแนวคำสอนทางศาสนาของกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโยเช่น การยอมรับความคิดทางจริยธรรมจากแนวคิดของลัทธิขงจื๊อมีการกล่าวถึงหลักการเรื่อง “วิญญาณ” (Gunja; 군자) หรือบุคคลผู้ซึ่งได้รับการ “แกะสลักและขัดเงา” จากกรอบจารีตประเพณีหรือแบบแผนปฏิบัติ (禮) และ ธรรมพื้นฐานแห่งความเป็นมนุษย์หรือมนุษยธรรม (仁) ในขณะที่อิทธิพลความคิดทางปรัชญาเช่นแนวคิดใน เชิงภววิทยาหรือธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์นั้นได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาหายานซึ่งทำที่ดังกล่าวนี้ เป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงท่าทีในการยอมรับและการโอบอุ้มคุณค่าและความหมายของ ข้อคำสอนของศาสนาต่าง ๆ ที่จะสามารถถูกใช้เพื่อสนับสนุนซึ่งกันและกันในฐานการสร้างวิถีชีวิตที่ดีงามของ มนุษย์ในโลกเชิงประจักษ์

¹⁸ ประเด็นเรื่องความทันสมัยของศาสนาภายหลังได้รับการอธิบายขยายความเพิ่มเติมจาก Sot'aesan ผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนา นิกายวอน ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มศาสนาใหม่ที่มีรากฐานความคิดและการปฏิบัติที่ใกล้เคียงกับกลุ่มทงฮักและช็อนโดโกโย หากแต่ พระพุทธศาสนานิกายวอนไม่มีบทบาทเด่นชัดในด้านการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมือง เช่น ที่ปรากฏในช่วงหลังอันเป็นช่วง เวลาของกลุ่มช็อนโดโกโย

ในมุมหนึ่งทำที่ดังกล่าวคือการขยายขอบเขตความหมายของ “ศาสนา” ให้มีความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปจากจารีตความคิดในวัฒนธรรมดั้งเดิมทั้งในมุมของหลักคำสอนทางศาสนาที่ชี้ให้เห็นว่า “ศาสนา” นั้นมิใช่เป็นเพียงชุดความคิดหรือชุดความเชื่อที่ถูกต้องเพียง “หนึ่งเดียว” ที่ดำรงอยู่ได้โดยการปฏิเสธความคิดอื่น¹⁹ (Wichit, 2022) หากแต่ความหมายของ “ศาสนา” กลับมีความหมายถึงผลรวมแห่งชุดความเชื่อและหลักคำสอนและมรรควิธีที่ “ถูกต้อง” ดั่งงามที่สามารถใช้เพื่อการตอบสนองต่อปัญหาของมนุษย์ที่แตกต่างหลากหลายในสังคมได้อย่าง “สมบูรณ์” ซึ่งทำที่ดังกล่าวได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างอัตลักษณ์แห่งตัวตนของกลุ่มศาสนาใหม่ในเกาหลีที่เกิดขึ้นในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 และเป็นจุดเริ่มต้นของประเด็นการวิเคราะห์ในเชิงวิชาการที่สำคัญที่ชี้ให้เห็นว่าความหมายของการขยายขอบเขตความหมายของ “ศาสนา” ที่เกิดขึ้นภายในบริบทความสัมพันธ์กับมนุษย์และสังคมในคาบสมุทรเกาหลีในลักษณะดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงความหมายของศาสนาที่แตกต่างไปจากกรอบความคิดแบบจารีตดั้งเดิมอย่างมีนัยที่สำคัญ

ประการที่สอง “การขยายบทบาทและหน้าที่ของศาสนา” แนวคิดในลักษณะนี้เองที่เป็นรากฐานที่สำคัญของความพยายามในการขยายขอบเขตของบทบาทหน้าที่ของศาสนาให้สามารถตอบสนองต่อรากฐานที่มาของปัญหาของชีวิตมนุษย์ในสังคม ซึ่งแนวคิดทางศาสนาและหลักการทางจริยธรรมของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโยอาจนับได้ว่าเป็นความพยายามครั้งสำคัญในการก้าวพ้นขอบเขตของชนบจารีตในการเข้าใจความหมายของ “ศาสนาในแบบดั้งเดิม” จนกลายเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างอัตลักษณ์ทางความคิดที่สำคัญของกลุ่ม “ศาสนาใหม่” (New Religion) ในคาบสมุทรเกาหลีซึ่งพยายามเข้าใจปัญหาของมนุษย์ในสังคมโดยมีฐานคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของศาสนาและชีวิตมนุษย์ในโลกเชิงประจักษ์ที่แตกต่างไปจากกลุ่มศาสนากระแสหลัก กล่าวคือการเข้าใจว่าศาสนา มนุษย์และสังคมนั้นต่างเป็นส่วนหนึ่งของกันและกันอันมีอาจสามารถแยกขาดออกจากกันได้ดังนั้นสังฆธรรมหรือหลักธรรมของศาสนานั้นจะกลายเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อชีวิตของมนุษย์ในโลกเชิงประจักษ์ก็ต่อเมื่อคำสอนเหล่านั้นเป็นสิ่งที่สามารถถูกนำมาปฏิบัติได้จริงและก่อให้เกิดประโยชน์หรือสามารถบรรเทาปัญหาในโลกแห่งความเป็นจริงได้อย่างชัดเจน ในแง่การเข้าใจความหมายและบทบาทของ “ศาสนา” ของกลุ่ม “ศาสนาใหม่” ในเกาหลีดังกล่าวนี้จึงส่งผลให้กลุ่มศาสนาใหม่เกาหลีจึงมีทั้งบทบาทหน้าที่ในการตอบสนองต่อความต้องการในเชิงโลกุตรธรรม กล่าวคือความต้องการในการหลุดพ้นหรือการเข้าถึงสภาวะสูงสุดตามความเชื่อทางศาสนาและความต้องการในเชิงโลกียะธรรมกล่าวคือความต้องการในการหลุดพ้นจากปัญหาความยากเข็ญในชีวิตอันเกิดขึ้นจากเงื่อนไขทางโลกหรือปัญหาในเชิงสังคมซึ่งโดยนัยคือการสะท้อนถึงแนวคิดในเรื่องความสัมพันธ์ของสรรพชีวิตทั้งหลายในโลก (事人如天) และการปฏิบัติต่อบุคคลทั้งหลายเฉกเช่นเดียวกับการปฏิบัติต่อพระเจ้า (天地父母) ในแง่นี้เป้าหมายที่สำคัญของโครงการทางศาสนาดังกล่าวของ ชน บย็องฮี คือการ “ปรับประยุกต์หลักการทางศาสนา” อันมีศักยภาพในเชิงศีลธรรม (Moral Potential) กล่าวคือแนวคิดในเชิงนามธรรมเรื่องธรรมชาติเดิมแท้แห่งจิตอันบริสุทธิ์ของมนุษย์หรือหลักการเรื่องมนุษย์คือสวรรค์เพื่อใช้เป็น “รากฐาน” ในการผลักดันและสนับสนุนการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางศีลธรรมหรือการมีวัตรปฏิบัติของมนุษย์ปุถุชนในสังคมที่เต็มไปด้วยจริยธรรมที่ดงามเพื่อเป้าหมายในการสร้างสังคมที่สงบสุขงดงามอันเป็นภาระหน้าที่อันสำคัญของ “ศาสนาในโลกใหม่” ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดหายไปจากสังคมเกาหลีภายใต้โครงสร้างการปกครองของกลุ่มชนชั้นปกครองในช่วงเวลาดังกล่าวตามที่ชนะ

¹⁹ การศึกษาแนวคิดทางศาสนาในลักษณะดังกล่าวอาจแยกออกได้เป็น 3 ประเด็นหลัก คือ 1) แนวคิดแบบกีดกันคัดออก (Theory of Religious Exclusivism) 2) แนวคิดแบบรวมเข้าทั้งหมด (Theory of Religious Inclusivism) และ 3) แนวคิดแบบพหุนิยม (Theory of Religious Pluralism) ซึ่ง Chalermwut Wichit อธิบายว่าแนวคิดในแบบที่หนึ่งหนึ่งคือการยืนยันว่ามีเพียงวิถีปฏิบัติเดียวเท่านั้นที่จะสามารถนำไปสู่จุดหมายได้ตัวอย่างของนักวิชาการในกรณีดังกล่าว คือ แฟร์รี ชมิต ล็อยเคิล (Perry Schmidt-Leukel) ส่วนนักคิดในแบบที่สองตามเนื้อหาที่กล่าวไปนั้นคือ ชยติลเลเก (K.N. Jayatilake) ในขณะที่แนวคิดกลุ่มที่สามคือแนวคิดที่เชื่อว่าแนวทางคำสอนของตนเองนั้นเป็นแนวทางที่ดีที่สุดในการเข้าถึงเป้าหมายทางศาสนาแต่ในขณะเดียวกันก็ยอมรับว่าแนวคิดและคำสอนของศาสนาอื่นว่าเป็นหนึ่งในวิถีที่สามารถนำไปสู่จุดหมายทางศาสนาได้ เช่นเดียวกันซึ่งเฉลิมวุฒิให้ความเห็นว่าเป็นแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ

ของทงฮักและซ็อนโดกโย

ประการที่สาม “การขยายขอบเขตเป้าหมายของศาสนา” กล่าวคือการเปิดมุมมองใหม่ให้กับความหมายของศาสนาในประเด็นเรื่องจริยธรรม ศีลธรรม ประโยชน์และคุณค่าต่อหลักการทางศีลธรรมของศาสนาที่ซึ่งมิใช่เป็นเพียงหลักคำสอนที่ถูกจดจำเอาไว้ในคัมภีร์หรือตำราคำสอนแต่ในทางกลับกันคุณค่าของคำสอนเหล่านั้นจะต้องเป็นสิ่งที่ถูกทำให้เกิดขึ้นจริงในประสบการณ์ของมนุษย์ที่ใช้ชีวิตอยู่ในโลกและสังคมแห่งความเป็นจริง กล่าวคือเป้าหมายคำสอนทางศาสนาของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยมิใช่การมุ่งชี้ให้ให้ผู้คน “ละทิ้งโลก” เพื่อการแสวงหา “โลกอื่นที่ดีกว่า” หากแต่เป้าหมายทางศาสนาในกรณีดังกล่าวคือความพยายามในการชี้ให้มนุษย์ในสังคมตระหนักได้ว่าปลายทางของชีวิตมนุษย์คือ “โลกนี้” และ “การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับมนุษย์ (ผู้อื่น) ในโลกนี้” คือ “ความจริง” ที่มนุษย์ไม่สามารถปฏิเสธได้ ดังนั้น “ความสุข” ในชีวิตที่มนุษย์แสวงหา นั้นจึงมิใช่เรื่องส่วนตนหรือความสุขเฉพาะตน (Personal Happiness) ที่ได้มาซึ่งการมุ่งแสวงหาความหลุดพ้นส่วนตนด้วยการบำเพ็ญเพียรทางศาสนา หากแต่ความสุขของมนุษย์ได้กลายเป็นเรื่องส่วนรวมหรือความสุขร่วมของสรรพชีวิตในสังคม (Collective Happiness) ที่จะเกิดขึ้นก็แต่เพียงการพัฒนาหลักคำสอนทางศาสนาให้ปรากฏขึ้นเป็นหลักการทางจริยธรรมที่ชี้นำสังคมอันจะก่อให้เกิดประโยชน์และเกิดผลในเชิงปฏิบัติในสังคมซึ่งย่อมส่งผลย้อนกลับมาถึงถึงความสุขส่วนตนในท้ายที่สุด

การปรับขอบเขตของเป้าหมายของศาสนาให้มีขอบเขตที่กว้างขวางพอที่จะสามารถโอบอุ้มโลกมนุษย์และสังคมได้อย่างสมบูรณ์จึงกลายเป็นรากฐานที่สำคัญของการปรับประยุกต์แนวคำสอนทางปรัชญาและศาสนาไปสู่การให้ความสำคัญกับแนวคิดทางจริยธรรมและสังคมซึ่งเป็นรากฐานของการวางทิศทางการคำสอนทางศาสนาของกลุ่มศาสนาใหม่ในเกาหลีในช่วงเวลาต่อมาที่มุ่งตอบสนองต่อประเด็นปัญหาทางสังคมโดยเฉพาะในประเด็นเรื่อง “สังคมแห่งความยุติธรรม” (Justice Society) ซึ่งสรรพชีวิตทั้งหลายล้วนตระหนักถึงความสำคัญและความเท่าเทียมของผู้อื่นอันนำมาซึ่งการมีพฤติกรรมทางจริยธรรมหรือการกระทำของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากการสำนึกในความเท่าเทียมและความเสมอภาคกันอันเป็นความหมายของสังคมในอุดมคติหรือชุมชนแห่งมนุษยธรรม

ในแง่ถึงแม้การวิเคราะห์ที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นว่าถึงแม้จะสามารถพิจารณาได้ว่าแนวคำสอนและแนวปฏิบัติของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยจะมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในฐานะกลุ่มแนวคิดทางศาสนาที่มีความแตกต่างจากกลุ่มแนวคิดทางศาสนาดั้งเดิมอันนำไปสู่การถูกผูกโยงเข้ากับภาพลักษณ์แห่งการเป็นตัวแทนทางความคิดของในเชิงชาตินิยมของสังคมเกาหลี (Youn, 2015) แต่การอธิบายความหมายของ “ศาสนา” ในลักษณะดังกล่าวทำให้เห็นว่าความคิดในเรื่องศาสนาของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยได้ถูกขยายขอบเขตออกไปจากการเป็นเพียงข้อโต้แย้งทางศาสนาและปรัชญาในเรื่อง “ความถูกต้องอันเป็นที่สุดเพียงหนึ่งเดียว” ไปสู่การให้ความสำคัญกับประโยชน์และความสามารถในการตอบสนองต่อเงื่อนไขในชีวิตของมนุษย์ในโลกเชิงประจักษ์ได้อย่างแท้จริงอันเป็นความพยายามในการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการร่วมพัฒนา “อาณาจักรสวรรค์บนพื้นพิภพ” (地上天國) อันเป็นรากฐานที่สำคัญของเป้าหมายทางศาสนาของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยในการ “การย้อนกลับสู่จุดเริ่มต้นและกลายเป็นหนึ่งเดียว” (同歸一體)

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

จากการพิจารณาประเด็นเรื่อง “มนุษย์คือสวรรค์” และอุดมการณ์ทางศีลธรรมในฐานะที่หลักการพื้นฐานที่สำคัญของทงฮักและซ็อนโดกโยได้นำมาสู่ข้อสรุปของบทความวิจัยในสี่ประการดังต่อไปนี้

1. จากการศึกษาได้นำมาซึ่งข้อสรุปว่าเนื้อหาของแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์นั้นมีลักษณะที่เป็นหลักการทางอภิปรัชญาและภววิทยาเวเจอุโดยแนวคิดดังกล่าวนี้มีเป้าหมายในการอธิบายให้เห็นว่าธรรมชาติเดิมแท้ของมนุษย์นั้นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาวะแห่งความประเสริฐสมบูรณ์ซึ่งใน Donggyeong Daejeon อันเป็นบันทึกคำสอนหลักของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยได้อธิบายเชื่อมโยงสภาวะดังกล่าวเข้ากับหลักการเรื่องพระเจ้า (ch'onju; 天主) โดยมีเป้าหมายในการชี้ให้เห็นว่าชีวิตมนุษย์ในสังคมนั้นต่างเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและความหมาย

อย่างเท่าเทียมกัน แนวคิดดังกล่าวเป็นการแสดงท่าทีในการต่อต้านระบบการปกครองและระบบโครงสร้างทางสังคมในอาณาจักรโซซอนที่มีการแบ่งแยกและกีดกันมนุษย์ในสังคมออกเป็นชนชั้นโดยชาติกำเนิดซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ไม่ชอบธรรมที่ถูกใช้เพื่อเป็นการกำหนดสิทธิและโอกาสในการมีชีวิตที่ดีในสังคมของมนุษย์อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญของปัญหาความทุกข์ยากในชีวิตของมนุษย์โดยเฉพาะความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชนชั้นเกษตรกรหรือกลุ่มชนชั้นล่างของสังคมซึ่งถูกกดขี่บีบคั้นจากระบบการปกครองที่ไม่เป็นธรรม

2. จากการศึกษาได้นำมาซึ่งข้อสรุปที่ว่าแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ร่วมกับศึกษาบริบททางความคิดของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโยที่มีขอบเขตครอบคลุมไปถึงประเด็นปัญหาทางจริยธรรมและหลักคำสอนที่ชี้ให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการปฏิบัติพัฒนาของมนุษย์เพื่อเป้าหมายในการสร้างสังคมแห่งความสงบสุขงดงามหรือการสร้างอาณาจักรแห่งสวรรค์บนโลกมนุษย์ ข้อสรุปดังกล่าวคือรากฐานของเนื้อหาในบทความวิจัยที่เห็นว่าแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์นั้นสามารถถูกเข้าใจได้ในฐานะที่เป็นพลังหรือศักยภาพอันเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตัวตนของมนุษย์เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายตามหลักการทางศาสนาซึ่งสะท้อนถึงอิทธิพลทางความคิดของพระพุทธศาสนาและลัทธิขงจื้อที่มีต่อกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโยซึ่งการเข้าใจความหมายของธรรมชาตินุษย์ในฐานะที่เป็นศักยภาพแห่งการพัฒนาคือจุดเชื่อมโยงที่สำคัญในการเข้าใจการปรับเปลี่ยนบทบาทของแนวคิดดังกล่าวเพื่อเป็นรากฐานในการสนับสนุนหลักการในเชิงจริยธรรมที่มุ่งให้ความสำคัญกับการสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมซึ่งเป็นรากฐานในการสร้างสังคมที่งดงามให้ปรากฏขึ้นได้ในโลกแห่งความเป็นจริง และสังคมดังกล่าวนี้ต้องปราศจาก “แบ่งแยก” (Discrimination) มนุษย์ออกจากกันเพื่อเป้าหมายในการ “กีดกัน” บุคคลเหล่านั้นในแง่สังคมที่เอื้ออำนวยต่อการมีชีวิตที่ดีดังกล่าวนั้นจึงถูกอธิบายในฐานะที่เป็นสังคมแห่งความยุติธรรม ซึ่งเป็นสังคมแห่งการตระหนักถึงความเท่าเทียมกัน (Equality) การยอมรับในเสรีภาพ (Freedom) และความยุติธรรม (Justice) ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติหรือการกระทำที่ประกอบด้วย “ศีลธรรมและจริยธรรม” (Morality) ที่มนุษย์ต่างมีต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกและสังคม

3. จากการศึกษาได้นำมาซึ่งข้อสรุปว่าการเปลี่ยนผ่านทางความคิดดังกล่าวเกิดขึ้นภายหลังจากการปราบปรามที่มีต่อกลุ่มทงฮักในฐานะกลุ่มกบฏชาวนาใน ปี ค.ศ. 1894 โดยการมุ่งให้ความสำคัญกับระบบจริยธรรมสังคมดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงสมัยของชน บย็องฮึคณาจารย์รุ่นที่สามของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโย โดยที่แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์มีความสัมพันธ์กับหลักการทางจริยธรรมใน 3 รูปแบบคือ 1) การเป็นจุดเริ่มต้นของหลักการทางจริยธรรม 2) การเป็นหลักการซึ่งสนับสนุนระบบความสัมพันธ์เชิงจริยธรรมของมนุษย์ในสังคม และ 3) การเป็นหลักการซึ่งสนับสนุนเป้าหมายของหลักทางจริยธรรมของมนุษย์ในสังคม ในทางกลับกันแนวคิดทางจริยธรรมของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโยคือการทำให้แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์สามารถปรากฏขึ้นได้อย่างจริงจังในประสบการณ์ของมนุษย์ในโลกแห่งความเป็นจริงเนื่องด้วยจริยธรรมดังกล่าวนี้คือหลักการพื้นฐานที่สำคัญในการยอมรับและโอบอุ้ม “ชีวิต” ของมนุษย์ทั้งหลายในสังคมโดยไม่ปฏิเสธหรือต่อต้านชีวิตเหล่านั้นเพียงด้วยเพราะความแตกต่างที่เกิดขึ้นจากระบบโครงสร้างทางสังคมอัน ยุติธรรมซึ่งแบ่งแยกและกีดกันมนุษย์ที่มีสถานะและบทบาทต่างๆให้กลายเป็น “ผู้อื่น” ที่ไม่มีสิทธิ์ได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมและยุติธรรมจากสังคมและในท้ายที่สุดระบบจริยธรรมดังกล่าวได้กลายเป็นรากฐานที่สำคัญในการชี้ให้เห็นว่าความสำนึกทางจริยธรรมที่มนุษย์มีต่อสรรพชีวิตในสังคมนั้นโดยแท้จริงมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นจากอำนาจหรือพลังวิเศษอื่นใดหากแต่ความสำนึกทางจริยธรรมนั้นเป็นผลมาจาก “ประสบการณ์แห่งมนุษยธรรม” (Experience of Humanness) เช่นความห่วงหาอาทรหรือความรักความเมตตาที่ปัจเจกชนนั้นต่างได้รับจาก “มนุษย์” ผู้อื่นในสังคมนั้นเอง

4. จากการวิเคราะห์แนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์จึงได้นำมาสู่บทอภิปรายที่มีต่อบทบาทของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโยภายใต้ข้อเสนอของบทความวิจัยนี้ให้ประเด็นเรื่อง ความทันสมัยของศาสนา (The Modernization of Religion) ที่เกิดขึ้นจากบทบาทที่สำคัญของกลุ่มทงฮักและช็อนโดกโยใน 3 ประการหลัก กล่าวคือ 1) แนวคิดเรื่อง “การขยายขอบเขตความหมายของทางศาสนา” 2) แนวคิดเรื่อง “การขยายบทบาทและหน้าที่ของศาสนา” และ 3) แนวคิดเรื่อง “การขยายขอบเขตเป้าหมายของศาสนา” ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัยข้อเสนอทั้งสามประการดัง

กล่าวนี้สิ่งที่ใช้เพื่อป้องกัน “อัตลักษณ์ทางความคิด” ที่สำคัญของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโยในฐานะกลุ่มศาสนาใหม่ที่มีความแตกต่างไปจากจารีตความคิดของกลุ่มศาสนาหลักดั้งเดิมในคาบสมุทรเกาหลีอย่างมีนัยที่สำคัญ

ข้อสรุปทั้งสี่ประการดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่าบทบาททางจริยธรรมของแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองในการเข้าใจความหมายของศาสนาในความหมายที่เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ในสังคม ด้วยความหมายดังกล่าวแนวคำสอนทางศาสนาจึงมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์หรือสามารถตอบสนองชีวิตของมนุษย์ในสังคมได้อย่างแท้จริงซึ่งหากพิจารณาในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมเกาหลีจะเห็นได้ว่าการตระหนักรู้ต่อบทบาทและความหมายของศาสนาในลักษณะดังกล่าวนี้ได้เริ่มปรากฏขึ้นนับตั้งแต่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 ความเข้าใจที่มีต่อบทบาทและความหมายของศาสนาในลักษณะดังกล่าวได้กลายเป็นรากฐานที่สำคัญที่ทำให้ความหมายของ “ศาสนา” ในช่วงเวลาดังกล่าวเริ่มปรับตัวออกจากการเป็นเครื่องมือหรือเป็นแนวทางในการนำพามนุษย์ให้หลุดพ้นออกจาก “โลกนี้” และมุ่งเป้าหมายไปสู่โลกหน้าที่ประเสริฐสมบูรณ์ในทางกลับกันแนวคิดดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่าหน้าที่ของศาสนานั้นคือการอุปถัมภ์ชีวิตของมนุษย์และการพัฒนาสังคมทั้งดงามให้สามารถเกิดขึ้นได้ในโลกเชิงประจักษ์ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดหายไปจากบริบททางความคิดของกลุ่มศาสนากระแสหลักในเกาหลี

ในขณะที่การเข้าใจแนวคิดพื้นฐานของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโยในประเด็นเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ในฐานะที่เป็นหลักการทางจริยธรรมและการพัฒนาบทบาทของแนวคิดดังกล่าวในฐานะที่เป็นรากฐานของวัฒนธรรมทางความคิดของมนุษย์ในสังคมได้กลายเป็นหลักการพื้นฐานของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหลักการเรื่อง “มนุษยธรรมสากล” (Universal Humanitarian) อันเป็นแนวคิดร่วมที่สำคัญของโลกในยุคปัจจุบัน (Modern World) ที่ล้วนเกิดขึ้นจากความพยายามในการชี้ให้เห็นถึงสิทธิความเท่าเทียมและคุณค่าของชีวิตที่มนุษย์ทั้งหลายต่างมีอยู่อย่างเท่าเทียมภายใต้การปรับเปลี่ยนแนวคิดทางสังคมการเมืองและค่านิยมของโลกสมัยใหม่เพื่อตอบสนองต่อการยอมรับในคุณค่าและการปฏิบัติต่อความแตกต่างของมนุษย์อย่างเท่าเทียม อีกทั้งหากพิจารณาจากบริบทความสัมพันธ์เชิงศาสนาระหว่างกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโยและกลุ่มศาสนาหลักในคาบสมุทรเกาหลีจะเห็นได้ว่าท่าทีในการปรับตัวและการปรับหลักคำสอนของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโยที่เกิดขึ้นเมื่อราว 100 ปีที่ผ่านมาได้เริ่มกลายเป็นหนึ่งในประเด็นข้อเสนอมหาวิชาการที่เกิดขึ้นภายในสมาชิกของกลุ่มศาสนาหลักในคาบสมุทรเกาหลีเช่นพระพุทธศาสนา มหายานที่เริ่มตั้งข้อสังเกตถึง “ความห่างเหิน” ระหว่างศาสนาและสังคมที่เริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้นในทศวรรษที่ผ่านมาในแง่ปัจจัยชีวิตที่สำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงประเด็นปัญหาช่องว่างระหว่างศาสนาและสังคมดังกล่าวนั้นได้รับการพิจารณาในหลายมิติเช่นจำนวนของผู้นับถือศาสนาที่น้อยลงหรือในกรณีของการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักบวชในพระพุทธศาสนาที่มีน้อยลงเป็นอย่างมากในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา

หนึ่งในข้อสังเกตที่มีต่อปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นจากสมาชิกภายในกลุ่มพระพุทธศาสนาสะท้อนให้เห็นว่าหลักคำสอนและวัตรปฏิบัติของพระพุทธศาสนามีความแตกต่างและแปลกแยกออกไปจากชีวิตของมนุษย์ปุถุชนในสังคมและหนึ่งในแนวทางในการจัดการกับปัญหาดังกล่าวได้รับการยอมรับจากพระพุทธศาสนากระแสหลักเกาหลีคือการปรับแนวคำสอนให้ปุถุชนโดยทั่วไปได้กลายเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของศาสนาและการปรับวัตรปฏิบัติของสงฆ์เพื่อเปิดโอกาสให้ปุถุชนสามารถเข้าถึงพุทธธรรมคำสอนและการปฏิบัติของพระพุทธศาสนา เช่นการวางระบบการศึกษาทางศาสนาเพื่อการเข้าถึงกลุ่มประชาชนของพระพุทธศาสนานิกายโซเกในเกาหลีใต้ (Jogye order's Lay Education Program Curriculum) ในปี ค.ศ. 2011 หรือในกรณีของการรวมกลุ่มสมาคมของฆราวาสสี่เหล่า (General Meeting Fourfold Assembly) เพื่อการมีส่วนร่วมกับสถาบันสงฆ์หลักนิกายโซเกเยในประเทศเกาหลีใต้ที่ปรากฏขึ้นอย่างเป็นทางการในช่วงปี ค.ศ. 2015 ที่ผ่านมานี้ ซึ่งประเด็นปัญหาดังกล่าวนั้นได้รับการอภิปรายและการพัฒนาแก้ไขจากกลุ่มศาสนาใหม่เช่นกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโยหรือพระพุทธศาสนานิกายวอนมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน เหตุนี้การพัฒนาแนวคิดเรื่องมนุษย์คือสวรรค์ของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดโกโยในฐานะที่เป็นรากฐานที่สำคัญของระบบจริยธรรมทางสังคมนั้นจึงอาจพิจารณาได้ว่าเป็นต้นแบบทางความคิดที่สำคัญของการปรับตัวของกลุ่มแนวคิดทางศาสนาในสังคมเกาหลีซึ่งส่งผลต่อแนวคิดและมุมมองและบทบาทของกลุ่มศาสนาหลักของเกาหลีในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามเนื่องด้วยข้อมูลการวิเคราะห์ในเชิงศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบทความวิจัยอาจจะมีลักษณะเป็นข้อเสนอทางวิชาการในเชิงหลักการซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าข้อเสนอแนะของงานวิจัยชิ้นนี้คือแนวคิดทางวิชาการดังกล่าวนี้สมควรได้รับการพัฒนาต่อยอดไปสู่การสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการหรือนโยบายทางสังคมในเชิงรูปธรรมที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาในชีวิตของมนุษย์ในโลกเชิงประจักษ์ซึ่งเป็นหนึ่งในลักษณะร่วมทางความคิดที่สำคัญของกลุ่มศาสนาใหม่สังคมเกาหลีรวมถึงยังเป็นการสนองต่อรากฐานแนวคิดและอุดมการณ์ทางศีลธรรมที่สำคัญของกลุ่มทงฮักและซ็อนโดกโยที่มุ่งให้ความสำคัญกับเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์และสังคมรวมถึงควรมีการศึกษาวิจัยประเด็นเรื่องแนวคิดทางศาสนาและบทบาทของกลุ่มแนวคิดทางศาสนา (Korean New Religion) และการพัฒนาโครงการในการแปลตำราคำสอนของกลุ่มศาสนาใหม่เป็นภาษาไทยเนื่องจากการศึกษาในประเด็นดังกล่าวยังไม่ได้รับความสนใจในเชิงวิชาการอย่างเพียงพอจากวงวิชาการไทยซึ่งการวิจัยต่อยอดในประเด็นดังกล่าวนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเข้าใจบทบาทและท่าทีของกลุ่มการเคลื่อนไหวทางศาสนาของเกาหลีและเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการด้านเกาหลีศึกษาในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

References

- Back, Y., & Ivanhoe, J. P. (2017). *Traditional Korean: Philosophy problem and debates*. New York: Rowman & Littlefield.
- Baker, L. D. (2015). Examining Tonghak: the first organized indigenous religion in Korea. *Harvard Journal of Asiatic Studies*, 75(2), 427-440. <https://doi.org/10.1353/jas.2015.0029>
- Beirne, P. (2021). *Su-un and His world of symbols: The founder of Korea's first indigenous religion*. London: Routledge.
- Brown, B. E. (1991). *The Buddha nature : A study of the Tathagagarbha and Alayavijnana*. Delhi: Montial Banarsidass Publishers.
- Ch'oe Che U. (2007). *Chondogyo scripture, Donggyeong Daejeon (Great Scripture of Eastern Learning)* (Y. C. Kim, S. S. Yoon, & C. H. q. o. Chondogyo, Trans.). University Press of America.
- Chondogyo, C. H. O. (1997). *Ch'ongdo kyongjon (Ch'ongdogyo Scripture)*. Ch'ongdogyo chunggang ch'ongbu ch'ulp'anbu.
- Chong, K. R. (1969). The Tonghak rebellion: Harbinger of Korean nationalism. *Journal of Korean Studies (1969-1971)*, 1(1), 73-88. <http://www.jstor.org/stable/23849478>
- Eliade, M. (2020). *Shamanism: Archaic techniques of ecstasy* (R. W. Trask, Trans.). New Jersey: Princeton University Press.
- Jae, O. I. (1994). Dong-gwi Il-che [All people evolve towards unity]. In M.-h. Ko (Ed.), *Donghak Heokmyeong 100 Junyeon Ginyeom Non Jong [Collection of treatises on the hundredth anniversary of the tonghak Rebellion]* (Vol. 1, pp. 269-270). Taekwang Munhwasa.
- Jensiripon, N., & Dabphet, S. (2021). Taiping - Donghak: Ideologies for the popular movements in the last dynasties of China and Korea. *Thai Journal of East Asian Studies*, 25(2), 52-69. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/easttu/article/view/247385>
- Kallander, G. L. (2013). *Salvation through dissent: Tonghak heterodoxy and Early modern Korea*. University of Hawaii Press.
- Kim, C. Y. (2007). *Important terms and idea of Chondogyo*. (S. S. Yoon, Trans.). Maryland: University Press of America.

- Kim, H. (2015). The introduction and developement of confucianism in Korea. In S.-s. Youn (Ed.), *Korean philosophy: Source and interpretations*. Seoul: Korea University Press.
- Kim, H. (2017). The Li-Qi structure of the four Beginings and the seven emotions and the aim of the four-seven debate. In Y. Back & J. P. Ivanhoe (Eds.), *Traditional Korean Philosophy: Problems and Debates*. New York: Rowman & Littlefield.
- Kim, M. Y. (2015). Northern learning and a new view of the world (S. Yoo-taek, Trans.). In Y. Sa-Soon (Ed.), *Korean [hilosophy: Source and interpretation*. Seoul: Korean University Press.
- Kim, Y. (2022). Re-examination of the religious identity of Tonghak. *Journal of Korean Religions*, 13(1), 5-27. <https://doi.org/10.1353/jkr.2022.0000>
- Kim, Y. C. (1972). The Ch'ondogyo concept of the origin of man. *Philosophy East and West*, 22(4), 373–384. <https://doi.org/10.2307/1397880>
- Kim, Y. T. (2014). *Glocal History of Korean Buddhism*. Seoul: Dongguk University Press.
- King, S. B. (1992). *Buddha nature*. Dehli: Sri Satguru.
- Lee, Y.-h. (2004). The peasant War in 1984 and the growth of the peasant socesity. In N. T. Don (Ed.), *Korean History: Discovery of its characteristic and developments*. New Jersey: Hollym International Group.
- Lieu, V. J. (2016). The nation,the people and the possibilities of the post-national : Historiographies of late nineteenth century Korean reform movement. In J. M. Seth (Ed.), *Routledge Handbook of Modern Korean Hisrory* (pp. 43-61). New York: Routledge.
- Limpanusorn, P. (1981). *Chu Shi's philosophy of man* (Master of Arts). Chulalongkorn University., Bangkok.
- MacDonal, P.L. (2009). *Human equality movement of Tonghak in late Joseon dynasty (1860 - 1900)* Wonkwang University. Iksan.
- Min, K. B. (2005). *A History of Christian Churches in Korea*. Seoul: Yonsei University Press.
- Noh, J.-S. (1984). *Violence and nonviloence in Minjung's struggle for justice in the Tonghak revolution*. New York: Author.
- Paul, B. (2009). *Su-un and His world of symbol : The founder of Korea's first Indigneous religion*. Burlington: Author.
- Promta, S. (2003). *Zen Buddhism: Analytical studies*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Wichit, C. (2022). The concept of God and Buddhist religious pluralism. In S. Satha-Anand (Ed.), *Buddhist pluralism* (Vol. 1, pp. 154-211). TSRI-Senior Research Fellowship, Kobfai Publishing Project.
- Yi, S.-k. (1969). *The Korean History*. Seoul: Eulyoomoonwhasa.
- Youn, S.-s. (2015). *Korean Philosophy: Sources and interpretations*. Seoul: Korean University Press.
- Young, F. C. (2014). *Eastern learning and the heavenly way*. Honolulu: University of Hawaii Press.

Public Labour Market and Educational Mismatch in Thailand:
Mixed-Method Study in Case of Community Development Specialist

ตลาดแรงงานภาครัฐกับความไม่สอดคล้องทางการศึกษาในประเทศไทย:
การวิจัยแบบผสมผสานวิธีการกรณีศึกษาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ

Kanyaprin Tongsamsi¹ and Isara Tongsamsi^{2*}

กัญยปริญ ทองสามสี¹ และ อิสระ ทองสามสี^{2*}

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

²Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

*Corresponding Author, E-mail: issara.th@skru.ac.th

Article Info

■ Received: February 2, 2024

■ Revised: September 20, 2024

■ Accepted: December 2, 2024

■ Available online: December 28, 2024

Abstract

Thailand has a total of fifty-four higher education institutions offering sixty-two programs in community development and social development within the field of social sciences and humanities. Graduates from these programs typically specialize in the government sector as Community Development Specialist (CDS). A recent study aimed to assess the mismatch in the public labour market for CDS and explain the performance issues in this field. The study used a mixed-method approach, analyzing official records of CDS appointments for the purpose of quantitative analysis while for the qualitative analysis, interviews with CDS and the Head of the Community Development District Office were conducted. The results revealed that most of the 869 Community Developers placed/appointed during 2019 and 2021 possessed educational backgrounds in science and technology, indicating a horizontal mismatch in their skills and the demands of the profession. Interviews emphasized the wide range of talents needed to become a successful CDS and highlighted the importance of aligning community development policies with government initiatives. The study suggests that course designers in the field of community development should create a curriculum integrating knowledge and skills from various disciplines to enhance the proficiency of students pursuing these studies in Thailand, hence improving their job prospects.

Keywords: Community Development Specialist, Educational Mismatch, Public Labour Market

บทคัดย่อ

สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยได้เปิดสอนหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน/พัฒนาสังคมซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์รวม 54 สถาบัน 62 หลักสูตร หากพิจารณาตำแหน่งงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือ นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินระดับความไม่สอดคล้องระหว่างระดับการศึกษาและอาชีพในตำแหน่งนักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ และเพื่ออธิบายปรากฏการณ์การปฏิบัติงานของนักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการด้วยวุฒิการศึกษาที่หลากหลาย ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยรูปแบบผสมผสานวิธีการ รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งจากแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการบรรจุแต่งตั้ง และการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งนักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ และพัฒนาการอำเภอ ผลการวิจัยพบว่าระหว่างปี 2562-2564 ผู้บรรจุและแต่งตั้งในตำแหน่งนักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการนั้นส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผลการวิเคราะห์มิติความไม่สอดคล้องทางการศึกษาและอาชีพในตลาดแรงงานพบว่า ผู้ได้รับการบรรจุส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาไม่สอดคล้องตามแนวราบ ขณะที่ผลการสัมภาษณ์พบว่าการทำงานในตำแหน่งนักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการต้องใช้ทักษะหลายด้าน อีกทั้งนโยบายด้านการพัฒนาชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ในประเทศ บุคลากรมีคุณวุฒิที่หลากหลายสามารถสนับสนุนการทำงานให้สัมฤทธิ์ผลตามนโยบายของรัฐได้ดีกว่า ดังนั้น ผู้รับผิดชอบหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน/พัฒนาสังคมควรพัฒนาหลักสูตรโดยบูรณาการศาสตร์ร่วมกับสาขาอื่นเพื่อเพิ่มทักษะที่หลากหลายและเพิ่มโอกาสในการสอบแข่งขันในตำแหน่งดังกล่าวแก่ผู้เรียนสาขาการพัฒนาชุมชน/พัฒนาสังคมในประเทศไทย

คำสำคัญ: ความไม่สอดคล้องทางการศึกษา, ตลาดแรงงานภาครัฐ, นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ

Introduction

Investing in education is widely acknowledged as beneficial for society, as it has immediate and indirect positive effects. However, developing nations face a dilemma in this respect. The term "quality of labour" refers to an individual's skills and educational level. People who have completed higher education often struggle to find employment that matches their qualifications. The knowledge and skills gained through higher education often do not align with the requirements of the job market Okolie, Igwe, Nwosu, Eneje, and Mlanga (2020). Alternatively, individuals may find themselves in jobs that do not match their level of education and abilities, or the labour market may demand specific skills that workers lack. These discrepancies between educational qualifications and labour market needs are commonly referred to as labour market and educational mismatches. Satimanon (2017) explains that developing countries face the issue of labour quality not meeting the demands of the industrial sector due to the inadequate education provided by educational institutions. As a result, workers possess skills that do not meet employers' expectations. This mismatch between the skills of the workforce and requirements of the industrial sector leads to unemployment and undermines the connection between education and human resource development, as educational institutions fail to meet the needs of the industrial sector.

The National Statistical Office, Ministry of Digital Economy and Society (2021) observed that a significant number of graduates with higher education degrees were working in fields unrelated to their area of study. Furthermore, the number of graduates who work in jobs that do not align with their educational background is steadily rising. Specifically, almost 60 percent of individuals who are younger than 38 years old do not pursue careers in the field they obtained their degree in, and this pattern is on the rise. In their study of Pholphirul, Khong-ngern, and Thowladda (2016) examined the phenomenon of educational mismatch and its repercussions on the job market in Thailand. The Thai labour market exhibits a significant degree of educational mismatch. There are discrepancies in both the vertical and horizontal dimensions. The vertical mismatch is particularly prevalent among graduates specializing in social sciences. While Satimanon (2017) addresses issues and remedies regarding labour quality that deviate from the Thai industry's requirements, there is a lack of available research that examines job positions in the public sector.

During in the 2018–2019 academic year, Thailand achieved a cumulative count of 325, 824 and 312,141 individuals who successfully earned their bachelor's degrees. Notably, almost 70 percent of graduates specialized in social sciences and humanities, with sciences and technology, and health sciences being the next most popular fields of study. The consistent findings indicate that a significant proportion of these graduates ultimately do not pursue employment in their respective disciplines. Senkrua (2015) and Pholphirul, Khong-ngern, and Thowladda (2016) conducted a study that supports the assertion of an educational mismatch in the field of social sciences. The researcher's main goal is to foster the growth and development of individuals who have successfully completed community development/social development programs.

These programs are available at 54 higher education institutions and comprise a total of 62 courses (Office of the Civil Service Commission [OCSC], 2021). Based on Higher Education Information, the Office of the Higher Education Commission (2021), provides a grand total of 6,589 individuals who successfully completed their studies in the specified disciplines in the academic year 2018–2019.

Graduates of the community development/social development degree can pursue positions as "Community Development Specialist" within the Department of Community Development (DCD), Ministry of Interior. The researchers have consistently conducted follow-ups on the placement examination. For instance, over the period of 2017–2019, the recruitment and appointment of community development academics revealed that the majority of candidates who participated in the competitive exam have bachelor's degrees in science, engineering, or public health. The study conducted in 2014 on the recruitment and appointment of CDS revealed that the most often attained qualifications at the undergraduate level were in the fields of political science, public administration, and law. In 2019, the Community Development Department reopened applications for posts in the science field (I. Tongsamsi, & K. Tongsamsi, 2019, July 12-13; 2016, May 26-29). On the other hand, graduates of community development/social development programs experience a comparatively low rate of employment such as Prince of Songkla University provides a Bachelor of Arts program in the discipline of Community Studies. There were work opportunities available throughout the academic years 2018-2019, with employment rates of 22.73%, and 12.86%, respectively. The percentages for the Social Development fields in the Bachelor of Arts program were 38.89%, and 23.53%, respectively (Policy, Strategy, and Planning Division, Prince of Songkla University, 2021; 2020).

The researchers intend to conduct a comprehensive investigation in order to provide valuable information to all fifty-four Thai higher education institutions. The examination of educational mismatch adopts the viewpoint of the individuals responsible for the community development program, which seeks to produce graduates who can contribute to the field of development. This study aims to analyze the outcomes of the civil service test for the community development academic position from 2019 to 2021. It specifically focuses on graduates of the social development/community development program and compares their performance with that of individuals with different educational qualifications. The research examines the perspectives of both practitioners and supervisors regarding the challenges and benefits of working in roles that require varied educational backgrounds. Additionally, the research offers recommendations for cultivating essential competencies among social development/community development graduates seeking employment as CDS during this period of change.

Objectives

1. To assess the level of educational mismatch in the position of Community Development Specialist.
2. To elucidate the professional role of a Community Development Specialist with diverse educational field.

Literature Review

Definition of educational mismatch and its impacts

Educational mismatch pertains to the discrepancy between an individual's educational attainment and the qualifications demanded by their work or occupation. This disparity can be categorized into three distinct forms and may have diverse ramifications on both the individual and the entire economy (Gaeta, Lavadera, & Pastore, 2022; Salas Velasco, 2021; Vecchi, Savic, & Romiti, 2021; International Labour Organization, 2020; Veselinović, Mangafić, & Turulja, 2020; Morsy & Mukasa, 2019; McGuinness, Montt, 2017; Pouliakas, & Redmond, 2017; Pholphirul, Khong-ngern, & Thowladda, 2016; Pala, Bichanga, & Atambo, 2015).

1. Vertical Mismatch refers to situations where workers possess education levels that are either greater or lower than the educational requirements for a particular occupation or position. The focus of this research is on achieving a higher degree of qualification than the required work position. The announcement for the CDS position explicitly specifies that a bachelor's degree is a mandatory requirement for applicants. Nevertheless, applicants have the potential to achieve a greater level of education than that. One reason master's degree graduates have to seek employment in bachelor's degree roles is that educational institutions overproduce graduates with advanced degrees or abilities. Additionally, personal ideals and the desire to earn an advanced degree may motivate them.

Multiple studies suggest that individuals with lower educational attainment are less likely to be employed, while possessing job-relevant skills, and tend to experience infrequent work-related difficulties. Individuals with excessive educational qualifications face significant challenges, such as the wage penalty (Gaeta, Lavadera, & Pastore, 2022; International Labour Organization, 2020; Morsy & Mukasa, 2019; McGuinness, Pouliakas, & Redmond, 2017; Montt, 2017; Dolton & Vignoles, 2000). Vecchi, Savic, and Romiti (2021) provide clear evidence that these individuals earn approximately 31-35 percent less in wages compared to those employed in direct sectors. Job dissatisfaction, as evidenced by studies conducted by the International Labour Organization (2020), Morsy and Mukasa (2019), and Korpi and Tåhlin (2009), leads to reduced productivity in the workplace. There is a significant level of work-related stress, and using creativity at a minimal level at work (Montt, 2017; Pholphirul, Khong-ngern, & Thowladda, 2016) is an indication of an impending brain drain phenomenon (Ziberi, 2020).

2. Horizontal Mismatch or Field of Study Mismatch arises when workers graduate in a field of study that does not align with the demands of the labour market or when the employment position is not directly relevant to their primary subject of study. The education system may either overproduce or underproduce graduates in certain fields, causing this phenomenon. Consequently, there is an oversupply of graduates in certain fields and a shortage of others. As a result, those who have completed their studies may need to pursue different professional paths in order to secure employment in unrelated industries, with employability being their primary goal. Salas-Velasco (2021) in Spain observed this phenomenon globally, revealing that individuals who solely pursue degrees in medicine, nursing, and veterinary medicine ultimately

secure employment within their respective disciplines. Regarding individuals who have graduated from different disciplines, this course focuses on enhancing general abilities rather than occupation-specific talents. Albert, Davia, and Legazpe's (2023) study found that 29.1% of Spanish higher education graduates had a horizontal mismatch. Another factor may be that graduates opt to pursue studies in disciplines where they lack expertise or genuine enthusiasm. Consequently, they end up seeking employment in roles unrelated to their academic qualifications.

The mismatch between workers' qualifications and their job assignments leads to a wage penalty compared to those who are employed in their respective fields of study (Vecchi, Savic, & Romiti, 2021; Bol, Eller, van de Werfhorst, & DiPrete, 2019). The study conducted by Veselinović, Mangafić and Turulja (2020) revealed that a significant proportion, ranging from 13% to 15% of individuals had diminished earnings, low job satisfaction (International Labour Organization, 2020). McGuinness, Whelan, and Bergin (2016) recommended including practical lessons in teaching and learning across all disciplines to decrease this occurrence, whereas Bol, Eller, van de Werfhorst, and DiPrete (2019) suggested designing a professional route from the time of studying. Albert, Davia, and Legazpe (2023) proposed using employment mobility as a strategy at work.

3. Double Mismatch refers to a situation when workers possess greater qualifications than what is required for their job positions and their fields of study do not align with their line of work. For example, someone with a master's degree in education works as a salesperson with a bachelor's degree. The worker holds a responsible job or role that does not align with the field in which they obtained their degree. In addition, they possess educational credentials that exceed the minimum educational requirements for the position. The combination of both vertical and horizontal inconsistencies, known as a double mismatch, can result in more significant operational issues. Paying workers in a group less than their educational qualifications results in over-skilling. Consequently, these workers are unable to fully utilize their knowledge in their respective fields of study to support their work, resulting in job dissatisfaction and ultimately leading to resignations.

However, the International Labour Organization (2020) found that a person can be simultaneously overqualified and underskilled. This often happens when the field of education does not correspond to the field of occupation. When examining the percentage of individuals engaged in labour mismatch among the three categories, variations are observed across different regions. For example, Sam (2020), who earned a bachelor's degree from Phnom Penh, Cambodia, observed a maximum vertical mismatch of 35.43 percent, as presented in Table 1.

Table 1 Number and percentage of graduates working in educational match and mismatch in Cambodia

Category	Number	Percent
Match	1,553	49.79
Overeducation or Vertical Mismatch	1,105	35.43
Horizontal Mismatch	1,037	33.25
Double Mismatch	576	18.47

Source: Sam, 2020

Table 2 Number and percentage of graduates working in educational match and mismatch in Spain

Category	Number	Percent
Match	12,387	66.38
Overeducation or Vertical Mismatch	1,752	9.24
Horizontal Mismatch	1,379	7.39
Double Mismatch	3,169	16.98

Source: Salas-Velasco (2021)

Roles and Duties of CDS

The OCSC (2009) and DCD (2019a) mandate that CDS have four distinct job descriptions. The operational aspect involves studying and evaluating community development progress, planning, and facilitating people's inclusion. The planning aspect involves conducting comprehensive studies and research to enhance community resilience and promote local economy stability. The information systems aspect involves researching and creating policies for development, proposing principles for fostering community potential, establishing measures and criteria, and managing knowledge dissemination. The planning aspect involves conscientious work planning, facilitating coordination among team members and external stakeholders, and offering guidance and suggestions on community development. The service aspect involves delivering services to development partners, individuals, community leaders, groups, and organizations. These roles are crucial for fostering community development and ensuring the stability and sustainability of the local economy.

Regarding the aforementioned responsibilities and obligations of the CDS, proficiency in community/social development is an essential ability that graduates in this sector should possess. There are no scientifically significant responsibilities or any direct involvement with health science.

Recruitment and Appointment CDS during 2019-2021

The Community Development Department (2019a) has published details on the application procedure for competitive exams to recruit candidates for government posts as CDS. The department set the application period from June 20 to July 10, 2019. The eligibility criteria for applicants are as applicants must possess a bachelor's degree or an equivalent certification in any academic discipline. Furthermore, candidates must successfully complete Part A of the OCSC's general knowledge and ability examination at the bachelor's degree level or higher. On September 30, 2019, the DCD (2019b) announced that 1,414 individuals had successfully registered after clearing a competitive examination to become CDS staff in government service. The list of names is valid for two years, expiring on September 30, 2021. Selected individuals were compensated with a salary ranging from 15,000 to 16,500 baht.

The DCD has commenced the recruitment process for the open positions from the pool of candidates who have successfully cleared the competitive examination between 2019 and 2021. The Community Development Institute, acting upon the recruitment request from the DCD, organizes training programs. The term "Pre-Community Development Specialist" refers to the training and preparation given to probationary CDS personnel in order to equip them for their official duties. The objective is to provide the trainees with knowledge and understanding of their duties and obligations, promote a set of beliefs, and follow the principles and procedures of community development as the guiding framework for their work. For a total of 40 days, including 23 days of academic and evaluative sessions and 17 days of practical training (DCD, 2019c), the schedule expects the trainees to maintain a positive attitude and exhibit appropriate behavior while working with the community. The department provides instruction to the first group of CDS candidates who meet the requirements for entry into the next competitive exam. The program took place from November 14 to December 23, 2019. The program consisted of theoretical and academic training, as specified by the Civil Service Commission, at the Community Development College located in Bang Lamung District, Chonburi Province. Additionally, the program provided participants with hands-on training in the field of learning development, where they engaged in practical experiences, performed real tasks, and most importantly had the opportunity to consume food and rest. All CDS lived in a certified household that has fully embraced and experienced the way of life of the populace in Ubon Ratchathani Province.

Conceptual Framework

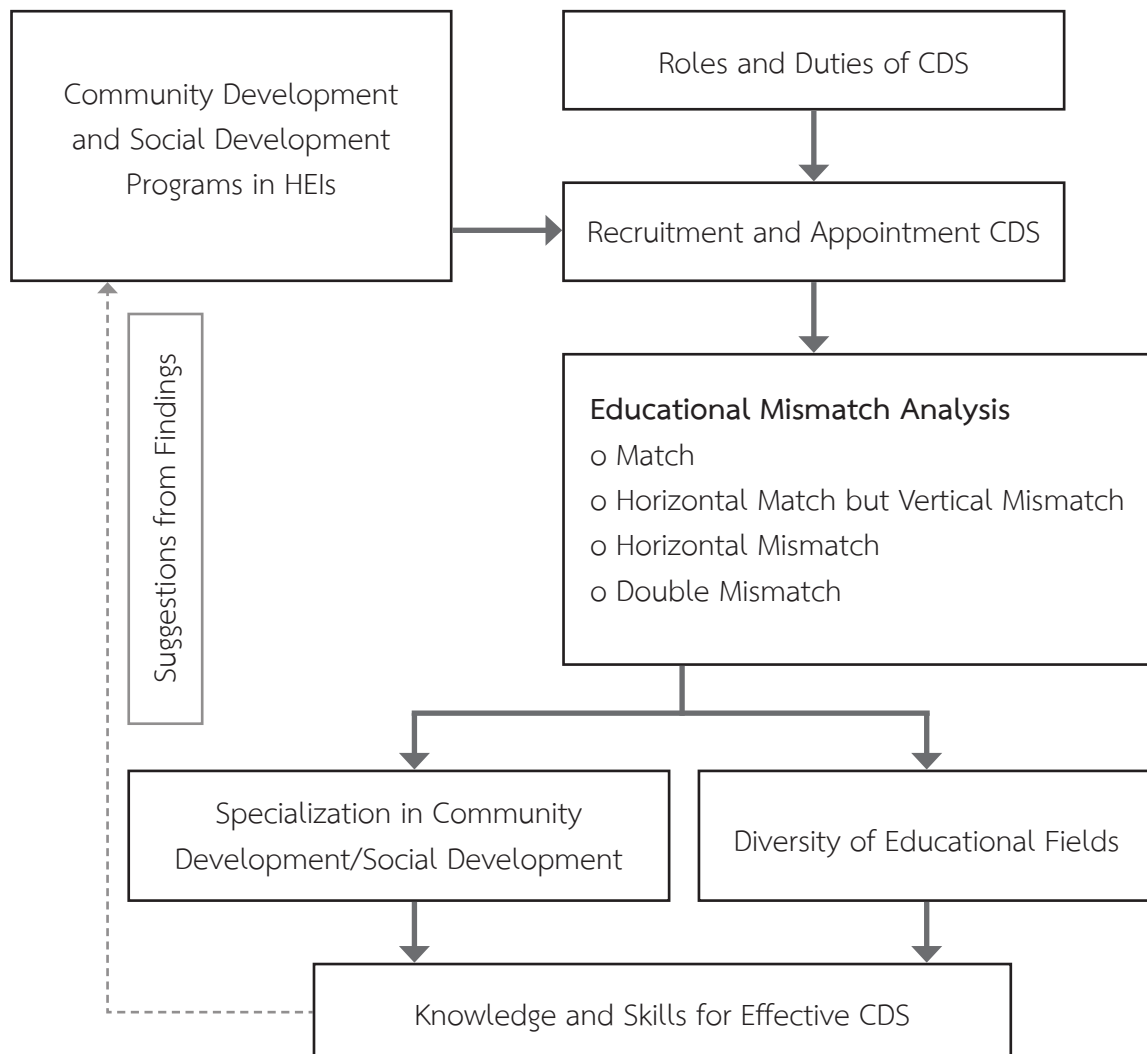

Figure 1 Research Conceptual Framework

Research Methodology

This study employs the mixed method, specifically the explanatory sequential design, which involves the integration of two research approaches. It begins with the collection of quantitative data, followed by the collection of qualitative data.

Phase I Quantitative Study

The initial phase involves data collection and quantitative data analysis to address the research objective, which is to assess the level of mismatch between education and occupation in the labour market. Researchers conducted a case study on candidates vying for the CDS position. In this stage of the research, the researchers utilized secondary data from the announcement of the competition, which included information on the candidates who took the competition to be appointed as CDS. The total number of candidates was 1,414. Additionally,

the researchers used data from the appointment of candidates as CDS during 2019-2021, which amounted to 869 individuals. This group of individuals was considered the population for analysis to evaluate the level of mismatch between education and occupation in the labour market. This assessment utilizes the appropriate method of objective measure or job analysis (JA) (Sellami, Verhaes, & Van Trier, 2018). The method considers the specific qualifications of the competitors' undergraduate degrees and compares them to the standards set for the operational community development officer position by the OCSC (2009). These standards encompass four dimensions: operation, planning, coordination, and service.

Researchers conduct an analysis to assess the level of match and mismatch between education and occupation requirements in the labour market. There are four distinct categories of labour, which are as follows:

1) The term "educational match" refers to individuals who have successfully passed a competitive examination and possess a bachelor's degree in a variety of fields, including urban development, community management, community studies, home and community, social development, and social development management.

2) The term "vertical mismatch" refers to the situation where individuals who pass the competitive test for item 1) hold bachelor's degrees in many fields and possess educational qualities that surpass bachelor's degrees in all areas of study.

3) The term "horizontal mismatch" refers to the circumstance where an applicant, who has successfully finished a competitive exam, holds a bachelor's degree in a subject that is unrelated to the one indicated in item 1).

4) The term "double mismatch" refers to an applicant who has passed the competitive examination and possesses educational qualifications that are unrelated to community/social development and higher than the required level, it indicates that they hold a bachelor's degree in a field different from item 1) and have educational qualifications surpassing a bachelor's degree in all areas of study.

The table presents an analysis that evaluates the degree of disparity between education and occupation levels across the four types of labour marketplaces.

Table 3 Assessment of the educational mismatch

The competitors have educational qualifications higher than undergraduate level in all fields of study	The competitors have a bachelor's degree in community development	
	Yes	No
No	Match	Horizontal mismatch
Yes	Vertical mismatch	Double mismatch

The data analysis was conducted using the statistical software Jamovi (R Core Team, 2021; The jamovi project, 2021). The statistical measures used include frequency, percentage, mean, minimum, and maximum values.

Phase II Qualitative Study

The results of quantitative research led to the design of qualitative research, specifically a study of the appropriate educational qualifications for CDSs. This study utilized phenomenological research methodology, which encompasses a sequence of research steps as follows:

Key Informants

Key informants refer to the individuals who have been successfully recruited as CDS by the DCD during 2019-2021, totaling 869 people, as stated in the announcement regarding the registration and cancellation of candidates for competitive examinations for the appointment of personnel in the position of CDS on September 30, 2019. The researchers selected a group of eight individuals to serve as data producers, following the guidelines set by Creswell (2013) and those of the Head of Community Development District Office for three persons. This is saturated with information.

The researchers established criteria for inclusion in CDS as follows:

- 1) On September 30, 2019, an official declaration designated an individual as the CDS.
- 2) A candidate for this position at CDS must possess a minimum of one year of relevant work experience in a role that aligns with the research objectives, up until the date of the interview.
- 3) Researchers classify the characteristics of volunteers (data providers) into three groups in order to obtain answers that align with the research objective 2. We divide these groups into (1) four individuals who have completed their science and technology (Sc1, Sc2, Sc3, Sc4). (2) Two individuals graduated in the field of social sciences (not related to community development or social development) (So1, So2). (3) Two individuals earned their degrees in fields related to community or social development (CD1, CD2).
- 4) The researchers initially contacted the target group of CDS via telephone or email, briefed them on the researchs topic and goals, and sought permission to record the talk for accuracy. Then, we employed a code to protect the interviewee's identity, discarding it once the study concluded. We kept the volunteer data anonymous and only included it in a general research summary. We limit the use of volunteers to academic purposes, exposing them to minimal risk. Volunteers for this study project must participate voluntarily, with the option to withdraw at any time. The researchers conducted interviews outside of regular business hours, providing volunteers with a minimum of one day to determine whether to participate in the project.
- 5) Volunteers who agreed to take part in the researchs project were interviewed by the researchers at the designated time, with each interview lasting 30-40 minutes.

Then, the researchers contacted the Head of Community Development District Office to schedule an interview with the role and duties of developers.

Criteria for exclusion CDS as follows:

- 1) An individual with less than one year of work experience in their current position.
- 2) Researchers first contacted a CDS via telephone or email, but she declined to contribute data for the study project.
- 3) A CDS that refuses to answer researchers' phone calls during scheduled appointments (researchers interpret this as voluntary withdrawal).
- 4) A CDS resigns after gaining employment.

Research Instrument

The development of research tools involved the use of semi-structured interview formats. These interviews aimed to assess the main responsibilities and roles of CDS as designated by DCD and OCSC. Additionally, they provide guidelines for practitioners to carry out their duties. Three experts evaluated the validity of the interview content.

Data Collection and Data Analysis

The researchers conducted pilot testing of interview protocols, conducted telephone interviews with each informant, and recorded data either through notetaking or voice recording equipment. We employed an inductive methodology to examine the data obtained from the interviews, with specific emphasis on the perspectives expressed by the participants. and to enhance trustworthiness by checking members. Next, we carried out a narrative analysis, closely examining the data in the documents and considering the environmental context in which we collected it. The researchers employed a triangulation technique to corroborate and document the data. Subsequently, the researchers provided the participants with the examined data for verification. In addition, we analyzed the task's attributes and different DCD programs.

Ethics of Research

This research project has been ethically approved by the Human Research Ethics Committee at Prince of Songkla University, Pattani Campus, with the record number PSU.PN. 2-060/64.

Results

Level of educational mismatch in the position of Community Development Specialist

The competition examiner's lists comprise a total of 1,414 individuals. The DCD appointed a total of 869 personnel on 11 occasions from November 2019 to August 2021. The majority of CDS were female, with an average age of 33.30 years. The majority of respondents possessed a bachelor's degree in Science, Engineering, or Public Health, as indicated in Table 4.

Table 4 General information of CDS (N = 869)

Information	Number	Percent
Gender		
Male	362	41.66
Female	507	58.34
Age groups		
Under 30 years old	258	29.69
30 - 34 years old	257	29.57
35 years old	354	40.74
Bachelor's degree qualifications of candidates who have passed the competitive exam*		
Science/Engineering/Public Health	350	40.28
Political Science/Public Administration/Law	275	31.65
Business Administration/ Management/Economics/Communication Arts	127	14.61
Community Development/Social Development	39	4.14
Social Sciences (except community development/social development fields)	36	4.49
Humanities/Linguistics	32	3.68
Education/Education	10	1.15

*Consideration is based solely on the bachelor's degree.

The assessment results for the educational mismatch in the CDS position have identified four distinct groups. The first category comprises people who violate a horizontal mismatch, with 83.08% possessing educational qualifications that tend not to be immediately relevant to their professional domain. The second group, referred to as a "double mismatch," consists of persons whose educational qualifications do not correspond to either a vertical or horizontal approach. Among this group, 12.43% possess higher qualifications than what is necessary for their current job position. The third category, which represents a mere 4.03% of persons, comprises those who have passed the recruitment examination with educational degrees that directly align with their job needs. We can classify the final group as a horizontal match, albeit with a vertical mismatch. This is due to the fact that the candidates who successfully completed the examination possess a bachelor's degree that is in line with the employment position, but they also possess a master's degree that is not in line with the job position. The mismatch was observed in just four instances. Consult Table 5 for additional information.

Table 5 Number and percentage of graduates working in educational match and mismatch*
(N = 869)

Category	Number	Percent
Match	35	4.03
Horizontal Match but Vertical Mismatch	4	0.46
Horizontal Mismatch	722	83.08
Double Mismatch	108	12.43

* Consider both undergraduate degrees and higher qualifications.

Elucidation the Professional Role of CDS with Educational Field

The interview results reflect intriguing and diverse data, as follows:

Individuals who have successfully completed their studies in community/social development have a strong advantage in that they receive both theoretical and practical training during their education. Additionally, they have prior experience working with community development organizations through internships. In interviews, graduates confirmed this issue.

"Developers who have direct experience in community development and have experience in using/accessing development data, such as essential data and community-level data, are able to work more effectively according to the systems of the DCD. Additionally, they can provide guidance to colleagues from other disciplines. Furthermore, when they are in the field, they can immediately apply community development theories." (Sc1)

"If the community developer is completed directly, then one would know from studying that developers need to be on-site and already know who to coordinate with in the community. Meanwhile, they know how to organize a community forum and what needs to be done." (Sc4)

While CDS from the field of community development/social development shares a perspective that is consistent with the aforementioned viewpoints, they also apply this perspective to the challenges associated with the civil service test for the CDS position.

"Upon the successful completion of my community development degree, I have promptly utilized my acquired knowledge in my position as a Community Developer. Students in this program have gained extensive knowledge of community development processes. However, there is a scarcity of community development graduates that successfully pass the CDS position exam, particularly Section A of the Civil Service Examination. The DCD ought to consider accepting individuals from all academic disciplines to achieve the desired outcome." (CD2)

Meanwhile, the interviewer adopts a more comprehensive approach to analyzing the phenomenon of collaborative work among colleagues from various fields. They compare the distinctions not only among individuals engaged in the Sciences but also among those in the Social Sciences.

"CDS with a scientific background have less proficiency in public speaking compared to those with a social science background in the early stages. However, as they gain more field

experience, their skills improve. Everyone must learn and adapt, eventually being able to perform equally well." (Sc1)

CDS from other fields confirmed that they can apply the knowledge gained while studying to their work as well. For example, a graduate of Political Science said:

"The fundamental knowledge from the field of political science, which is 'leadership'. This discipline can be applied to community development in practice by coordinating with community leaders, such as village heads, subdistrict headman, and local government officials." (So1)

A community developer in the field of community public health stated that.

"During the learning process in university, various tools are used to study communities, such as the use of nine tools for community study, community development theories, and fieldwork with communities. This is similar to studying the curriculum for community/social development. Working in community development allows for the immediate application of these educational tools. Additionally, there has been active participation in data collection and exploration of essential information within the community, resulting in partial knowledge of community development." (Sc1)

A CDS in the field of Food Science and Technology stated that.

"The knowledge gained from the curriculum used directly in community development is the development of OTOP products, which helps advise residents on product development, processing, and food preservation. The younger generation, familiar with platforms like LINE and Facebook for communication, can apply this knowledge to develop online sales of products and provide instruction on product photography and page creation. This greatly benefits the community, as most of the workforce consists of elderly individuals who are not proficient in using technology. Therefore, the role of a developer is to supplement and enhance the abilities of the local residents." (Sc2)

A developer in the field of Engineering stated that.

"Although I did not study community development, once I passed the exam, the department provided a training program for newly recruited personnel to learn together. This program emphasizes practical training, which instills confidence in job performance." (Sc3)

This response addresses the importance of acquiring a degree in community/social development and the corresponding subjects in CDS. We can categorize the findings into two branches: "specialization" and "diversity of qualifications." There is compelling evidence that strongly supports the idea that qualifications in the sector demand a diverse range of capabilities.

"It is advisable to recruit graduates from various fields, from the experience of working together for over a year, it has been found that everyone performs well. Even those who graduated in community/social development field tend to perform better initially." (CD1)

"Community development is the process of developing individuals, which can be done in various ways. Therefore, regardless of their academic background, CDS can use their knowledge to help individuals development. The key characteristics of CDS are having a public spirit, a desire to help the community, and dedicating time to benefiting the community. They inspire

the community to strive for self-sufficiency, independent of government funding. Sometimes, community development requires being present in the field until late hours. When community members see government officials coming to assist them, it motivates them to work." (Sci2)

"The organization (Community Development Office) should be a collective of individuals with diverse skills and abilities, as the work they do encompasses various types, in order to support collaboration and mutual encouragement." (So2)

According to the Head of Community Development District Office, it is advisable to recruit graduates from various fields due to the diverse nature of community development projects, which depend on the policies of the DCD. During the period when the DCD promoted the Khok Nong Na Model project (the concept of land development to maximize utility under the philosophy of sufficiency economy), it was necessary to calculate the area and draw up construction plans according to the department's specifications. Therefore, the timely completion of the work required the assistance of engineering graduates. Without engineering graduates, seeking cooperation from local government engineers, who already have primary responsibilities, could lead to delays. On the other hand, developers from other fields can contribute their knowledge and skills to complement the work, especially during the period from 2020 to 2022, when the government focused on developing the "Khok Nong Na Model" nationwide, in line with the principles of the sufficiency economy philosophy. The interviewee used their work experience to reflect their own perspective, as confirmed in their statement.

"Here, the engineer (CDS) uses their expertise in engineering to design blueprints for the hill and paddy fields. They use their knowledge of geospatial technology to expedite project completion. To effectively report on achievements, a video clip presentation is necessary. A computer science developer can develop professional-grade software, surpassing graduates from other fields. They can also assist in designing modern office websites. ICT graduates assist residents in selling goods online. Accounting CDS utilize their accounting skills by teaching financial management to savings groups, or those responsible for managing funds in community development, such as the Women's Development Fund, as well as the public sector accounting system of the Comptroller General's Department. The developer in the field of law provides guidance using legal terminology. Self-enforceable regulations that do not require the assistance of external legal professionals." (management2)

"The world of work is rapidly changing, with technology being used to enhance productivity. The skills developed in one's field of study add value to community development work. For example, in the field of the arts, developers can design fabric patterns to align with the policies of the DCD, which promotes local textile production. Community development work is a profession that offers a variety of career opportunities." (Management 3)

Supporting people with a specific education qualification in community development or social development is justified by their advanced grasp of the field prior to starting their professional careers. Once they begin their work, they can easily adjust to their community-focused obligations, as mentioned.

"Graduates in community/social development have strong comprehension and expertise about the responsibilities of development officers. They understand the duties and obligations of development officers. Graduates in many fields may not have had the opportunity to learn or gain expertise in community development work beforehand. Upon commencing work, they discover that the job is rigorous and does not allow for days of rest. Some individuals are unable to handle the demands of the job and often choose to either resign or transfer to a different department. Hiring graduates with the right qualifications significantly improves the continuity of community development efforts." (So2)

"Someone without a degree in community/social development may find it challenging to handle the extensive fieldwork necessary for community development initiatives. They can underestimate the frequency and intensity of fieldwork required." (Sci3)

The practitioners' thoughts are consistent with the Head of Community Development District Office interview.

"It is beneficial to hire individuals who have completed their education directly in their field of study, as they have practical experience in implementing projects since their school days (internships). When they arrive to work on community development, they can immediately integrate and continue their work. However, those with other degrees, especially in science, are unqualified to implement projects. When they can change jobs, they do so immediately without feeling attached to the work." (management2)

According to the quantitative research findings, during 2019-2021, the majority—over 40%—of those who completed their education were in the field of science. The next most common fields were political science, public administration, and law. Only 4.14% of graduates worked in community development. Consistent with the results of qualitative research, interviews with individuals who have worked in CDS for more than one year, as well as managers who closely interact with the workforce, indicate that they place significant importance on developing CDS with diverse skills. The DCD's work encompasses a variety of tasks. Having developers from different educational backgrounds who can bring their skills to enhance the work is considered sufficient preparation for the job. Nevertheless, the interview findings also emphasize that those who pursued community development studies had exceptional readiness in both theoretical knowledge and practical skills, which they acquired during their university education. They promptly executed the essential duties after initiating collaboration with the community, and they must also acquire additional skills.

Discussion

In summary of the study findings, it was observed that a majority of candidates who took the examination for the position of CDSs were individuals who had completed their undergraduate studies in fields unrelated to community development/social development courses, accounting for 83.08%. This indicates a significant horizontal mismatch. Qadeer and Fatima (2017) conducted research on the administrative staff of the University of Gujrat in Pakistan and found that 71.1%

of the staff reported that their job responsibilities did not align with their educational background. According to Veselinović, Mangafić, and Turulja (2020) study, which examined a sample group of 4,500 workers in Bosnia and Herzegovina, it was found that 59% of them were not working in jobs that matched their educational attainment. Among this group, only 9.81% of those who had completed a bachelor's degree were working in jobs that aligned with their field of study. We observed two types of mismatches: horizontal match but vertical mismatch, where individuals with a master's degree found employment based on their bachelor's degree, and double mismatch, where there was a lack of alignment both horizontally and vertically. A total of 112 individuals, accounting for 12.89%, fell into these categories. The findings of this research align with the data from the Office of the National Economic and Social Development Council (NESDC) (2023), which identifies the issue of vertical mismatch as a significant challenge to the Thai economy. Overeducation, particularly among individuals with a bachelor's degree or higher, is a consistent trend. This group represents the main workforce that is trending towards lower-skilled jobs. Within this workforce group, both individuals with higher and lower skills experience lower income levels than what they should receive, especially those who have completed a bachelor's degree or higher. Furthermore, Senkrua's (2015) study reveals that there is an increasing trend of overqualification in the Thai labour market. This persistent issue in Thai society, even after nearly a decade, highlights the need for policymakers to reassess the production of graduates to align with labour market demands. It is crucial to ensure that graduates receive an appropriate income or compensation that corresponds to their skills and educational qualifications. Additionally, data from Thailand indicates that graduates with tertiary education have the highest unemployment rate compared to other educational levels (National Statistical Office, Thailand, 2023). If we consider the educational outcomes of different countries, particularly those that are developing, we find that there are high levels of mismatch. For example, Morsy and Mukasa (2019) conducted a study on youth in Africa across 10 countries and found that 52.26% of individuals who completed their education at the tertiary level had higher educational qualifications than their job positions. Sam's (2020) study in Cambodia revealed a rate of 53.90% for both vertical and double mismatches. Meanwhile, the study by Salas-Velasco (2021) in Spain found that the workforce in these two groups is approximately 26.22%.

When considering the alignment or match in the position of CDS, this research found that 4.03% were directly recruited based on their educational qualifications. McGuinness, Pouliakas, and Redmond (2017) conducted a study on the labour force in the European Union in 2014 and found a direct correlation between education level and employment, which aligns with the required skill level by organizations. This research differs from their findings.

Meanwhile, the study by Morsy and Mukasa (2019) in Africa found that individuals with a bachelor's degree worked directly in their field of study at a rate of 47.74%. The study by McGuinness, Pouliakas, and Redmond (2017), which examined the labour force in the European Union in 2014 and found that the workforce aligned with educational qualifications and matched the skill levels required by organizations at a rate of 54%, differs from this research. Conversely,

the study by Morsy and Mukasa (2019) in Africa found that individuals with undergraduate degrees worked directly in their field of expertise at a rate of 47.74%. The analysis revealed a paucity of graduates in the subject of community/social development. To ascertain the necessity of exclusively hiring engineers with degrees in community/social development. It is necessary to ensure that we continue to monitor and review the current activities and procedures. After accumulating more than one year of professional experience. Although reflections from the interviews reveal that there are still two sides to the argument, most CDSs and the head office agree that developing a diverse skillset for employees improves work efficiency. This finding is consistent with Cervantes & Cooper's (2021) study, which reveals that labour market outcomes do not depend on education mismatch, but rather on the management of labour processes that possess the skills to address the aforementioned issues. The highly popular method in Germany, Italy, and the United States is "training." Similar to what the DCD has implemented, the "Pre-Community Development Specialist" course is used before deploying community developers to actual work areas. The DCD is confident that the training program for newly recruited civil servants can successfully develop specific job skills. Therefore, it is not necessary to specify educational qualifications in the specific field of community development/social development, as everyone must pass the training after passing the recruitment examination. The skills obtained from the university are considered general skills that CDS can use to support specific work, as shown in the following diagram.

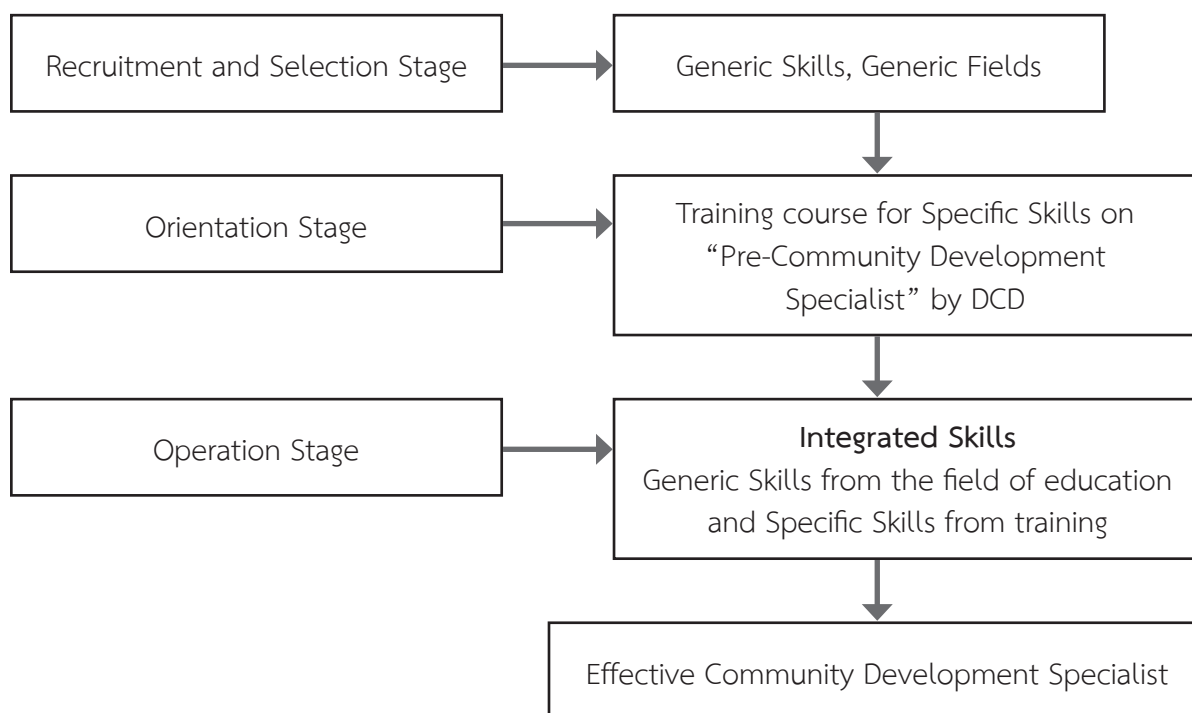

Figure 2 Development process of CDS

Interesting data from interviews with CDSs and the head suggests that non-qualified people who lack of understand the development work before starting and uncomfortable at work have an impact on transfers or resignations. Therefore, to address this issue, we need to conduct additional research to validate the accuracy.

Simultaneously, the community/social development curriculum, which is not a specialized professional curriculum and does not produce graduates for specific government positions, although recruiting CDS from various fields reduces opportunities for those who have directly studied community development to enter this profession, this research indicates that the rapidly changing current work world requires organizations to have CDS with various skills. Therefore, the main responsibility of the community/social development curriculum is to produce graduates according to their own curriculum standards. However, it is important to prioritize students who aspire to enter the CDS profession by providing guidance on the selection process for civil service positions. This process emphasizes the necessary academic knowledge, such as passing the Section A examination of the Civil Service Examination, launched by OCSC, which currently assesses three skills: Thai language, English language, and mathematics. Furthermore, Section B concentrates on community development knowledge, while Section C conducts job interviews. As a result, it is the responsibility of the DCD to train its own personnel to possess the required competencies.

Suggestion

Thai higher education institutions authorized by OCSC offer programs on community development/social development, available at public universities, Rajabhat universities, private universities, and specialized institutes. There are a total of sixty-two programs that have consistently produced graduates for the labour market every year. This information is valuable to lecturers who oversee courses in community development and social development. They can utilize it to assess the effectiveness of their curriculum in preparing students for careers in the civil service as CDS. The curriculum instructor should develop the curriculum or course structure in order to enhance the likelihood of successfully applying for government posts. During the orientation of new students, they should conduct a survey on occupational demands, which will aid in recommending courses. By participating in extracurricular activities, students specifically enhance their academic abilities for community development. Simultaneously, students enrolled in community development/social development courses should consistently review the guidelines for the CDS employment examination. Graduates should also enhance their own skills and abilities to meet the criteria established by the DCD. These processes increase the employability of community development/social development graduates.

Currently, programs of community development/social development have jointly established the "Association for Community, Local, and Social Development,"¹ celebrating its 22nd anniversary

¹ The association communicates its activities to members through https://web.facebook.com/ALCSD.TU/?_rdc=1&_rdr

in 2023, which has members from higher education institutions across the country. The association holds an annual community and social development relations meeting. There are joint activities between students and teachers. Therefore, this association should advocate for the creation of a specific professional curriculum for community and social development and coordinate with government agencies, particularly the Community Development Department, to foster student development, pushing for those eligible to take the CDS exam to only have a professional license. This approach enhances the output of graduates, aligning them with the demands of the government labor market and expanding their employment prospects. Therefore, future research should explore the potential for creating a community curriculum. development/social development in the professional curriculum.

Additionally, the findings of the qualitative research indicate that individuals who enter the workforce without completing a relevant community development/social development program lack the foundational experience of engaging with communities and interacting with residents. In contrast, certain fields of study emphasize working with equipment or in laboratory settings, such as computer science or science disciplines, rather than focusing on people. As a result, individuals in this group are required to engage in extensive fieldwork daily, which often leads to the realization that community development work may not be suitable for them, ultimately leading to their resignation. Therefore, future research should include long-term follow-up to examine the resilience of individuals who have completed community development/social development programs compared to those who have completed other programs, as well as investigate factors contributing to the resignation of CDS.

References

- Albert, C., Davia, M. A., & Legazpe, N. (2023). Educational mismatch in recent university graduates: The role of labour mobility. *Journal of Youth Studies*, 26(1), 113-135. <https://doi.org/10.1080/13676261.2021.1981840>
- Bol, T., Eller, C. C., van de Werfhorst, H. G., & DiPrete, T. A. (2019). School-to-Work Linkages, Educational Mismatches, and Labour Market Outcomes. *American Sociological Review*, 84(2), 275–307. <https://doi.org/10.1177/0003122419836081>
- Cervantes, C. V., & Cooper, R. (2021). *Labour market implications of education mismatch*. NBER Working Paper No. 28169.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among Five approaches* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Department of Community Development. (2019a). *Competitive examinations for recruitment or placement in Community Development Specialist at the Practitioner Level, 12 June 2019*. Bangkok: Author.
- Department of Community Development. (2019b). *The list of passing candidates and abandon appointment candidates of Community Development Specialist at the Practitioner Level, 30 September 2019*. Bangkok: Author.

- Department of Community Development. (2019c). *Civil servant development projects: Pre-Community Development Specialist bath 111*. Bangkok: Author.
- Dolton, P., & Vignoles, A. (2000). The incidence and effects of overeducation in the U.K. graduate labour market. *Economics of Education Review*, 19(2), 179-198. [https://doi.org/10.1016/S0272-7757\(97\)00036-8](https://doi.org/10.1016/S0272-7757(97)00036-8)
- Gaeta, G. L., Lavadera, G. L., & Pastore, F. (2022). The effect of job-education vertical mismatch on wages among recent PhD graduates: Evidence from an instrumental variable analysis. *Italian Economic Journal*, 8(2), 197-225. <https://doi.org/10.1007/s40797-021-00167-y>
- Higher Education Information, Office of the Higher Education Commission. (2021). *Higher education statistics: Graduates*. Retrieved from http://www.info.mua.go.th/info/table_stat_03.php?id_member=
- International Labour Organization. (2020). *What is skills mismatch and why should we care?* Retrieved from https://www.ilo.org/skills/Whatsnew/WCMS_740388/lang--en/index.htm
- Korpi, T., & Tåhlin, M. (2009). Educational mismatch, wages, and wage growth: Overeducation in Sweden, 1974–2000. *Labour Economics*, 16(2), 183-193.
- McGuinness, S., Whelan, A., & Bergin, A. (2016). Is there a role for higher education institutions in improving the quality of first employment? *B.E. Journal of Economic Analysis and Policy*, 16(4), 12-23.
- McGuinness, S., Pouliakas, K., & Redmond, P. (2017). How useful is the concept of skills mismatch? *IZA Institute of Labour Economics*. (Discussion Paper No. 10786).
- Montt, G. (2017). Field-of-study mismatch and overqualification: Labour market correlates and their wage penalty. *Journal of Labour Economics*, 6(2), 1-20. <https://doi.org/10.1186/s40172-016-0052-x>
- Morsy, H., & Mukasa, A. (2019). Youth jobs, skill and educational mismatches in Africa. *MPRA Paper (No. 100394)*. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/100394/>
- National Statistical Office, Ministry of Digital Economy and Society. (2021). *Summary of working conditions of Thai people (December 2020)*. Retrieved from http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านสังคม/สาขาแรงงาน/ภาวะการทำงานของประชากร/2563/Report_12_63.pdf
- National Statistical Office, Thailand. (2023). *The labour force survey: Monthly survey summary*. Retrieved from https://www.nso.go.th/nsoweb/nso/survey_detail/9u?set_lang=en
- Office of the Civil Service Commission. (2009). *Community development specialist* (the 1st amendment). Retrieved from <https://www.ocsc.go.th/job/วิชาการพัฒนาชุมชน>
- Office of the Civil Service Commission. (2021). *National qualification accreditation*. Retrieved from <http://e-accreditation.ocsc.go.th/acc/index.html>
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2023). *NESDC reveals the results of a survey of Thai people 'educational mismatch', pointing out obstacle to 'economy-income' expansion*. Retrieved from <https://www.naewna.com/local/758866>

- Okolie, U. C., Igwe, P. A., Nwosu, H. E., Eneje, B. C., & Mlangi, S. (2020). Enhancing graduate employability: Why do higher education institutions have problems with teaching generic skills? *Policy Futures in Education*, 18(2), 294–313. <https://doi.org/10.1177/1478210319864824>
- Pala, A. H., Bichanga, W., & Atambo, W. (2015). Effects of educational mismatch on employee performance: A case study of Co-operative Bank of Kenya Ltd. *Global Business and Economics Research Journal*, 4(5), 1-15.
- Pholphirul, P., Khong-ngern, D., & Thowladda, K. (2016). Educational mismatches and labour market outcomes. *Development Economic Review*, 10(2), 118-150.
- Policy, Strategy, and Planning Division, Prince of Songkla University. (2020). *Summary of information on the employment situation of graduates Prince of Songkla University, academic year 2018 (information as of June 25, 2020)*. Retrieved from <https://planning.psu.ac.th/index.php/component/content/article/job-psu?catid=17&Itemid=101>
- Policy, Strategy, and Planning Division, Prince of Songkla University. (2021). *Table summarizing information on graduate employment conditions, Prince of Songkla University, academic year 2019 (information as of July 31, 2022) 1 year after graduation*. Retrieved from <https://planning.psu.ac.th/index.php/component/content/article/job-psu?catid=17&Itemid=101>
- Qadeer, A., & Fatima, K. (2017). Education-job mismatch among graduates of administrative staff: A case study of University of Gujrat. *Matriks Sains Matematik*, 1(1), 40-44. <https://doi.org/10.26480/msmk.01.2017.40.44>
- R Core Team. (2021). *R: A language and environment for statistical computing* (Version 4.0) [Computer software]. Retrieved from <https://cran.r-project.org>
- Salas-Velasco, M. (2021). Mapping the (mis)mismatch of university degrees in the graduate labour market. *Journal for Labour Market Research*, 55(14), 1-23. <https://doi.org/10.1186/s12651-021-00297-x>
- Sam, V. (2020). Impacts of educational mismatches on job satisfaction: The case of university graduates in Cambodia. *International Journal of Manpower*, 41(1), 84-99. <https://doi.org/10.1108/IJM-07-2018-0229>
- Satimanon, T. (2017). Thailand's labour mismatch: Contemporary situations and solutions. *NIDA Case Research Journal*, 9(1), 1-38.
- Sellami, S., Verhaes, D., & Van Trier, W. (2018). How to measure field-of-study mismatch? A comparative analysis of the different methods. *Labour*, 32(4), 141-173.
- Senkrua, A. (2015). The mismatch in Thai labour market: Overeducation. *CMU Journal ECON*, 19(1), 92-116.
- The jamovi project. (2021). *Jamovi (Version 1.8) [Computer Software]*. Retrieved from <https://www.jamovi.org>
- Tongsamsi, I., & Tongsamsi, K. (2016, May 26-29). Educational mismatch among Community Development Worker. *The 26th Thaksin University National Conference: Integrating Research into Society* (pp. 601-606). Buri Sriphu Boutique, Hatyai, Songkhla.

- Tongsamsi, I., & Tongsamsi, K. (2019, July 12-13). Labour market and educational mismatch: A case study of new Community Development Workers (2017-2019). *The 10th Hatyai National and International Conference* (pp. 895-905). Hatyai University, Hatyai, Songkhla.
- Vecchi, M., Savic, M., & Romiti, M. (2021). *Skill mismatch among UK graduates*. London: Economic Statistics Centre of Excellence, National Institute of Economic and Social Research.
- Veselinović, L., Mangafić, J., & Turulja, L. (2020). The effect of education-job mismatch on net income: Evidence from a developing country. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 33(1), 2648-2669. <https://doi.org/10.1080/1331677X.2020.1723427>
- Ziberi, B. (2020). Skills mismatch in the labour market a precondition of brain-drain phenomenon in developing countries with special emphasis in Kosovo. *Bilimler Dergisi Near Eastern Journal of Social Sciences*, 6, 24-30.

Differences in Motivations of Online Gamers ความแตกต่างของแรงจูงใจในการเล่นเกมนของผู้เล่นเกมออนไลน์ในกลุ่มต่าง ๆ

Poramat Sangseesod^{1*} and Saengduean Yotanyamaneewong¹
ปรมัตถ์ แสงสีสด^{1*} และ แสงเดือน ยอดอัญมณีวงศ์¹

¹ Faculty of Humanities, Chiang Mai University

¹ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

*Corresponding Author, E-mail: poramat.san@gmail.com

Article Info

- Received: March 28, 2024
- Revised: July 1, 2024
- Accepted: July 1, 2024
- Available online: December 28, 2024

Abstract

This research aims to study gaming motivations of gamers and to compare the gaming motivations among regular gamers, at-risk gamers, and addicted gamers within the Thai online gaming community, aged between 18 and 60 years. The sample consisted of 313 individuals, selected through convenience sampling. The research instruments included the Trojan player typology questionnaire and game addiction screening test. Personal data were analyzed using descriptive statistics, and differences between groups were analyzed by Kruskal-Wallis test. The results indicated that the motivations related to story-driven were high for both regular gamers and addicted gamers ($\bar{X} = 3.84$, Ss.D. = .892 and $\bar{X} = 3.71$, S.D. = .795, respectively). The risk gamers exhibited the highest level of motivation related to achievement ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = .753). Overall, the study found that competitive motivation significantly differed among the various levels of gaming addiction at .05 significance level. Additionally, there was a significant difference in challenge motivation between regular gamers and addicted gamers at the .05 significance level, while no significant differences were found between other groups.

Keywords: Game Addiction, Motivation, Online Gamers

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงงูใจในการเล่นเกอของผู้เล่นเกอ และเพื่อเปรียบเทียบแรงงูใจในการเล่นเกอระหว่างผู้เล่นเกอกลุ่มปกติ กลุ่มเสียงและกลุ่มติดเกอ ในกลุ่มผู้เล่นเกอออนไลน์ชาวไทย อายุระหว่าง 18 ถึง 60 ปี โดยมีกลุ่มตัวอย่าง 313 คน ที่คัดเลือกโดยใช้การเลือกตัวอย่างตามความสะดวก เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบสอบถามแรงงูใจในการเล่นเกอ และแบบทดสอบการติดเกอ วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และวิเคราะห์ข้อมูลความแตกต่างระหว่างกลุ่มด้วยสถิติครัสคาลและวอลลิส ผลการวิจัยพบว่า แรงงูใจของผู้เล่นเกอออนไลน์กลุ่มปกติและกลุ่มติดเกอ มีแรงงูใจจากเนื้อเรื่องอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = .892 และ $\bar{X} = 3.71$, S.D. = .795 ตามลำดับ) แรงงูใจของผู้เล่นเกอออนไลน์กลุ่มเสียง มีแรงงูใจด้านการเสร็จสิ้นสมบูรณ์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = .753) โดยผลการศึกษาในภาพรวมพบว่า ผู้เล่นเกอออนไลน์ที่มีระดับการติดเกอกลุ่มต่าง ๆ ต่างกัน แรงงูใจจากความท้าทายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับสถิติ .05 และเป็นความแตกต่างระหว่างกลุ่มผู้เล่นเกอปกติกับกลุ่มติดเกออย่างมีนัยสำคัญที่ระดับสถิติ .05 และไม่พบความแตกต่างระหว่างกลุ่มอื่น

คำสำคัญ: การติดเกอ, ผู้เล่นเกอออนไลน์, แรงงูใจ

บทนำ

ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา วิดีโอเกมกลายเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย เนื่องจากความเฟื่องฟูของอุตสาหกรรม การผลิต การเข้าถึงเทคโนโลยีโทรศัพท์เคลื่อนที่ และเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เสถียร และรวดเร็ว ผู้เล่นเลือกเล่นเกมเพื่อความบันเทิง เพื่อผ่อนคลายจากความเครียดระหว่างวัน และเป็นกิจกรรมช่วงเวลาว่าง (Quwaider, Alabed, & Duwairi, 2019; Charoenwanit & Sumneangsator, 2014) รวมถึงการต่อยอดจากการเล่นธรรมดาเป็น การแข่งขันชิงชัยอย่างจริงจังระหว่างผู้เล่น เสมือนการแข่งขันกีฬา การพัฒนาคุณภาพการนำเสนอ ระบบกราฟฟิก ระบบการเล่นที่เข้าใจง่ายและเป็นเอกลักษณ์โดดเด่น บางเกมมีเนื้อเรื่องเข้มข้นไม่ต่างจากภาพยนตร์ ทำให้วิดีโอ เกมขยับขึ้นมาเทียบเคียงกับสื่อบันเทิงประเภทอื่น การเล่นเกมในประเทศไทย สหพันธ์ระบุว่าร้อยละ 65 ของประชาชนชาวอเมริกันวัยผู้ใหญ่เล่นเกมเป็นงานอดิเรก อายุเฉลี่ยที่เล่นคือ 33 ปี โดยเฉลี่ยเล่นเกมวิดีโอ เกม 4.8 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ส่วนช่วงอายุที่เล่นเกมมากที่สุดคือ ช่วงอายุระหว่าง 18 ถึง 34 ปี (Gough, 2020; Entertainment Software Association, 2019) สำหรับสถิติการเล่นเกมในประเทศไทยเติบโตอย่างแพร่หลาย จำนวนผู้เล่นจากทุกเครื่องเล่นใน ปีพ.ศ. 2563 มีจำนวนประมาณ 27.8 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 41 ของ ประชากรไทย (จากประชากร 69.3 ล้านคน)

จากปรากฏการณ์การเล่นเกมในประเทศไทยเติบโตจากกีฬาอิเล็กทรอนิกส์ และความแพร่หลาย ได้มีการอนุมัติ ให้จัดตั้งสมาคมอีสปอร์ตแห่งประเทศไทย (Thailand E-Sports Federation: TESF) ในปี พ.ศ. 2556 เพื่อ สนับสนุน พัฒนา ดำเนินการ ตลอดจนติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการจัดการแข่งขันกีฬาอีสปอร์ตทั้งในและ นอกประเทศไทย ส่งผลต่อมุมมองเกี่ยวกับเกมได้รับความนิยมน่าเชื่อถือมากขึ้น (Thailand E-Sports Federation, 2021) อย่างไรก็ตามการเล่นเกมก็อาจมีโทษมากกว่าประโยชน์หากเล่นเป็นเวลานานเกินความเหมาะสม หรือ แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมขณะเล่นหรือหลังจากเล่น การไม่สามารถหยุดเล่นได้อย่างใจคิดถือเป็นสัญญาณ การสูญเสียความสามารถในการควบคุมตนเอง (Petry, Rehbein, Ko, & O'Brien, 2015) จนทำให้ส่งผลเสียต่อ การใช้ชีวิตประจำวัน เช่น ด้านสุขภาพ ด้านสัมพันธภาพกับคนใกล้ชิด ด้านการเรียนและอาชีพ (Apisitwasana, 2015; Kiatrungrit, 2020; Pornnoppado, Sornpaisarn, Kamklang, & Pattana-amorn, 2014)

ปัจจุบันมีผู้ศึกษาแรงจูงใจในการเล่นเกมนับเป็นจำนวนมาก บุคคลแรกที่เริ่มศึกษาคือ Bartle (1996) ซึ่งได้ พัฒนาระบบจัดจำแนก (Taxonomy) เพื่อแบ่งแยกแรงจูงใจที่ทำให้ผู้เล่นเลือกเล่นเกม โดยแบ่งเป็น 4 ประเภท บนพื้นฐานของสองแง่มุม กระทั่ง Yee (2006) ได้ดัดแปลงโมเดลดั้งเดิม เป็นครั้งแรกที่เก็บข้อมูลขนาดใหญ่ และ จากการวิเคราะห์ทางสถิติ ได้จัดจำแนกแรงจูงใจในการเล่นเกมน่าสนใจ และเพิ่มองค์ประกอบรองรับแรงจูงใจ หลัก หลังจากนั้นมีการศึกษาใกล้เคียงกัน แต่มุ่งศึกษาในด้านความแตกต่างของประเภทเกม (Lee, Lee, & Choi, 2012) กับวัตถุประสงค์ (Hainey, Connolly, Stansfield, & Boyle, 2011; Kahn, Shen, Lu, Ratan, Coary, Hou, ... & Williams, 2015;) รวบรวมข้อมูลข้างต้นเป็นแบบทดสอบแรงจูงใจในการเล่นเกมน่าสนใจ เพื่อลดข้อจำกัด ด้านข้อแตกต่างของเกม และข้อจำกัดด้านความแตกต่างทางวัฒนธรรม รวม 15 ข้อคำถาม ครอบคลุมแรงจูงใจ 6 ประเภท ได้แก่ ผู้เล่นเพื่อสังคม (Socializers) ผู้สำรวจทุกซอกทุกมุม (Completionists) ผู้เล่นที่รักความท้าทาย (Competitors) ผู้หลบเลี่ยง (Escapists) ผู้ติดตามเนื้อเรื่องเกม (Story-driven) และผู้ต้องการพัฒนาตนเอง (Smarty-pants)

จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมา พบงานวิจัยที่ศึกษาแรงจูงใจในการเล่นเกมนับที่แบ่งตามระดับ ความรุนแรงของปัญหาการติดเกมของผู้เล่นเกมชาวไทยยังไม่แพร่หลายนัก ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาในประเด็นดังกล่าว โดยคาดหวังว่าข้อมูลที่ได้นี้จะช่วยให้ทราบถึงประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจผู้ที่ติดเกม และอาจนำไปใช้เป็นข้อมูล พื้นฐานในการวางแผนช่วยเหลือบุคคลดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการเล่นของผู้เล่นเกมที่จำแนกตามกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มติดเกม
2. เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจในการเล่นระหว่างผู้เล่นเกมกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มติดเกม

การทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจที่เกี่ยวข้องกับการเล่นเกม

ผู้ศึกษาแรงจูงใจในการเล่นเกมมีจำนวนมาก Bartle (1996) ได้พัฒนาระบบจัดจำแนก เพื่อแบ่งแยกแรงจูงใจที่ทำให้ผู้เล่นเลือกเล่นเกมบนพื้นฐานของสองแง่มุม หรือมุมมองที่ตรงข้ามกัน ได้แก่ การกระทำ (Action) กับ ปฏิกริยา (Reaction) เป้าหมายของโลก (World-oriented) กับเป้าหมายของผู้เล่น (Player-oriented) จำแนกเป็น 4 ประเภท ดังนี้ 1) ผู้แสวงหาความสำเร็จ (Achiever) หมายถึง ผู้ที่ถูกจูงใจโดยเป้าหมายภายในเกม 2) นักสำรวจ (Explorer) หมายถึง ผู้ที่ถูกจูงใจโดยการค้นหาข้อมูลในโลกแห่งเกม 3) ผู้เล่นเพื่อสังคม (Socializer) หมายถึง ผู้ที่ถูกจูงใจโดยการทำงานร่วมกัน และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เล่นอื่น และ 4) นักฆ่า (Killer) หมายถึง ผู้ที่ถูกจูงใจโดยความพึงพอใจกับการมีอำนาจเหนือกว่าผู้เล่นอื่นในโลกเสมือน

Sherry, Lucas, Greenberg, and Lachlan (2006) ศึกษาแรงจูงใจเช่นเดียวกับ Bartle (1996) แตกต่างโดยการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) และระบุว่าพบขอบเขตหลัก 6 ประเภท คือ ความตื่นเต้น (Arousal) ความท้าทาย (Challenge) การแข่งขัน (Competition) ความบันเทิง (Diversion) จินตนาการ (Fantasy) ปฏิสัมพันธ์กับสังคม (Social interaction)

โมเดลของ Bartle (1996) ได้รับการปรับปรุง และกลายเป็นที่แพร่หลาย คือ Yee (2006) ผู้จัดการสำรวจขนาดใหญ่ครั้งแรกเพื่อระบุความแตกต่างของแรงจูงใจ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง ประมาณสามหมื่นคน โดยเปิดเผยว่า ครอบคลุมแรงจูงใจ 3 ประเภท ดังนี้ 1) ความสำเร็จ (Achievement) หมายถึง ความต้องการทรงพลัง และควบคุมสิ่งแวดล้อมในโลกเสมือนจริง 2) สังคม (Social) หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เล่นอื่นหรือสังคม และ 3) ความหมกมุ่น (Immersion) หมายถึง ผู้เล่นมีความสุขกับการเป็นที่รู้จัก หรือมีตัวตนในโลกเสมือนของเกม

Kahn, Shen, Lu, Ratan, Coary, Hou, ... & Williams (2015) ตั้งข้อสังเกตว่า การศึกษาแรงจูงใจในการเล่นเกมมีข้อจำกัดหลายประการ อาทิ มักมุ่งศึกษาเฉพาะแรงจูงใจในการเล่นเกมประเภทใดประเภทหนึ่ง ข้อจำกัดด้านความแตกต่างทางวัฒนธรรม เป็นต้น พัฒนาแบบสอบถามแรงจูงใจที่ใช้ได้กับเกมหลากหลายประเภท โดยปรับแบบทดสอบสอดคล้องกับบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยจำแนกผู้เล่นเกมตามแรงจูงใจเป็น 6 ประเภท ได้แก่

1. ผู้เล่นเพื่อสังคม หมายถึง ผู้เล่นเกมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างและรักษาสัมพันธ์ภาพ ซึ่งไม่จำกัดเพียงสัมพันธ์ภาพกับคนรู้จักในชีวิตจริงเท่านั้น ผู้เล่นเพื่อสังคมมักร่วมมือกับสังคมภายในเกมทั้งที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน มุ่งเน้นปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างผู้เล่นเกม

2. ผู้สำรวจทุกซอกทุกมุม หมายถึง ผู้เล่นที่ประสงค์สำรวจทุกองค์ประกอบของเกม ซึ่งผู้สำรวจทุกซอกทุกมุมคาดหวังจะทำทุกสิ่งทุกอย่างที่เกมอนุญาตให้ทำได้ อาทิ ทดลองตัวละครทุกตัว ทดลองโหมดการเล่นทุกประเภท เสาะหาความลับที่แอบซ่อนตามส่วนต่าง ๆ เป็นต้น หรือริเริ่มวิธีการเล่นแปลกใหม่ที่เกมไม่ได้แนะนำ แต่สามารถทำได้ตามกลไกวิดีโอเกมรองรับ อาทิ การใช้ทางลัดนอกเส้นทางที่กำหนด การจบเกมโดยไม่ต้องต่อสู้สักครั้งเดียว การจบเกมด้วย

3. ผู้เล่นที่รักความท้าทาย หมายถึง ผู้เล่นที่ประสงค์ชัยชนะ และพฤติกรรมที่ส่งผลให้เกิดชัยชนะภายในเกม ผู้เล่นมักมองตนเองว่าเป็นพวกต้องการแข่งขัน และเชื่อมั่นตนเองในทักษะการต่อสู้ของตนเอง รวมถึงคาดหวังความรู้สึกเหนือชั้นกว่าผู้อื่น ผู้เล่นที่รักความท้าทายมักให้ความสำคัญต่อสถิติระหว่างหรือหลังจบเกม เนื่องจากเป็นเครื่องแสดงความเก่งกาจในการเล่นเกมนั้น ๆ ยิ่งสถิติดังกล่าวแสดงบนหน้าประวัติการเล่น ผู้เล่นยิ่งเพิ่มความจริงจังระหว่างเล่น

4. ผู้หลบเลี่ยง หมายถึง ผู้เล่นที่ใช้เกมเป็นแหล่งพักพิงจากโลกภายนอก กล่าวคือชีวิตประจำวันของผู้เล่นซึ่งมักเกิดขึ้นหลังเห็นเหนื่อยจากการทำงาน สถานการณ์รบกวนจิตใจ หรือสถานการณ์กดดันอันนำไปสู่ความเครียด บ่อยครั้งที่ผู้หลบเลี่ยงเลือกเล่นในส่วนที่ขาดในโลกความเป็นจริง อาทิ อำนาจในการควบคุมสถานการณ์วุ่นวาย ยึดติดจินตนาการพลังวิเศษของตัวละคร เป็นต้น ผู้หลบเลี่ยงมักใช้เกมสำหรับจัดการสภาวะทางจิต

5. ผู้ติดตามเนื้อเรื่องเกม หมายถึง ผู้เล่นที่เล่นเกมเพราะหลงใหลเนื้อเรื่องโลกของเกม อาทิ ปุ่มหลังของตัวละครหลัก เรื่องราวการสร้างโลก (World Building) ตำนาน (Lore) ความลับ เป็นต้น ผู้ติดตามเนื้อเรื่องเกม บ่อยครั้งค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวเกมเพิ่มเติมจากแหล่งอื่นนอกเหนือวิดีโอเกมนำเสนอ

6. ผู้ต้องการพัฒนาตนเอง (Smarty-pants) หมายถึง ผู้เล่นที่ประสงค์พัฒนาสมอง และเสริมสร้างสติปัญญา โดยใช้เกมเป็นสื่อหลัก เนื่องจากวิดีโอเกมหลายประเภทต้องใช้การวางแผน ปฏิกริยาว่องไว การทำความเข้าใจสถานการณ์ และแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ผู้เล่นจำเป็นต้องปรับตัวตามสถานการณ์

ผู้เล่นเกมออนไลน์กลุ่มต่าง ๆ

1. กลุ่มติดเกม หมายถึง ผู้เล่นเกมออนไลน์ที่เกิดปัญหาในชีวิตประจำวันอันเกิดจากการเล่นเกมระยะเวลานาน ซึ่งส่งผลกับสุขภาพกายและจิต และความสัมพันธ์ (Pornnoppado, Sornpaisarn, Kamkliang, & Pattana-amorn, 2014) มักแสดงอาการ 9 อาการ ดังนี้ 1) หงุดหงิดกับเกม 2) เมื่อไม่ได้เล่นเกม ทำให้เกิดสภาวะถอนตัว 3) เล่นเกมเป็นเวลานานและเพิ่มเวลาเล่นมากขึ้น 4) ล้มเหลวในการพยายามควบคุมการเล่นด้วยตนเอง 5) หดความสนใจงานอดิเรกประจำหรือกิจกรรมเพื่อความบันเทิงอื่น 6) การเล่นเกมมากเกินไปจนเหมาะสม 7) หลอกลวงสมาชิกในครอบครัว นักบำบัด หรือบุคคลอื่น เกี่ยวกับเวลาการเล่นเกม 8) ใช้เกมดิจิทัลเพื่อหลีกเลี่ยงหรือบรรเทาอารมณ์เชิงลบ และ 9) สูญเสียสัมพันธภาพ การงาน หรือการศึกษาอันเนื่องจากการเล่นเกม (American Psychiatric Association, 2013).

หากผู้เล่นมีอาการมากกว่า 5 ข้อขึ้นไป ภายในระยะเวลา 1 ปี จะมีแนวโน้มสู่การติดเกม หรือนำไปสู่การลดทอนความสามารถและขีดจำกัดส่วนบุคคลซึ่งจำเป็นต้องได้รับการบำบัดโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง

2. กลุ่มเสี่ยง หมายถึง ผู้เล่นเกมออนไลน์ที่แสดงอาการของการติดเกมในชีวิตประจำวันไม่ถึง 5 อาการ หรือแสดงอาการที่ไม่ได้ส่งผลกระทบรุนแรงต่อการใช้ชีวิต และแสดงอาการในระยะเวลาสั้น กลุ่มเสี่ยงมีระยะเวลาการเล่นใกล้เคียงกับกลุ่มติดเกม แต่สามารถดำเนินชีวิตประจำวัน การศึกษา หรือหน้าที่การงานครบสมบูรณ์ ไม่ส่งผลกระทบต่อสภาวะทางจิต สุขภาพทางกาย (Wittek, Finserås, Pallesen, Mentzoni, Hanss, Griffiths, & Molde, 2016)

3. กลุ่มปกติ หมายถึง ผู้เล่นเกมออนไลน์ที่ไม่มีปัญหาในชีวิตประจำวันอันเนื่องจากการเล่นเกม ใช้เวลาในการเล่นแต่ละครั้งเหมาะสมกับเวลาที่ผู้เล่นกำหนด สามารถหยุดเล่นได้ตามที่กำหนด หรือเล่นเกมเป็นครั้งคราว

ความแตกต่างของแรงจูงใจในการเล่นเกมนของผู้เล่นเกมออนไลน์

กลุ่มติดเกมมีแรงจูงใจในการเล่นแตกต่างกับกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มปกติ ค่อนข้างหลากหลายเมื่อเทียบกับกลุ่มผู้เล่นอื่น Wan and Chiou (2007) ให้ความแตกต่างระหว่างกลุ่มติดเกมกับกลุ่มไม่ติดเกมว่า กลุ่มติดเกมไม่ได้เล่นเกมเพื่อตอบสนองความพึงพอใจส่วนตัว แต่หากห่างเหินการเล่นเกมนจะส่งผลให้เกิดความไม่พึงพอใจ ตรงกันข้ามกับกลุ่มไม่ติดเกมอื่น มักไม่เกิดความหงุดหงิด กลุ่มติดเกมมักมีแรงจูงใจจากภายในมากกว่าแรงจูงใจภายนอก อาทิ ความสงสัยใคร่รู้ ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม อิสระเสรี ความสามารถที่เพิ่มมากขึ้น เป็นต้น อย่างไรก็ตาม กลุ่มติดเกมมีแนวโน้มหลบเลี่ยงปัญหาในชีวิตประจำวัน คล้ายทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจของมาสโลว์ (Samangkul, Wiboonsawat, Buroksikon, Teeranate, Chaowasin, Channuan, 2009) ในส่วนความต้องการความมั่นคงและความปลอดภัย (Safety Needs) โดยหลีกเลี่ยงสภาวะทางจิตที่กำลังคุกคามผู้เล่น และมีแรงจูงใจในการสำเร็จเสร็จสิ้นในการเล่น (Zhong & Yao, 2013)

กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีแนวคิดของ Maslow (1958) เกี่ยวกับระดับขั้นความต้องการของมนุษย์ กล่าวถึงแรงจูงใจของมนุษย์พัฒนาตามขั้นลำดับ ซึ่งต้องได้รับการตอบสนองขั้นก่อนหน้าเพื่อขึ้นระดับสูงกว่า แบ่งเป็น 5 ขั้น ได้แก่ ความต้องการทางสรีรวิทยา (Physiological Needs) ความต้องการความมั่นคงและความปลอดภัย (Safety Needs) ความต้องการความรักและต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม (Love and Belonging Needs) ความต้องการเกียรติยศและศักดิ์ศรี (The Esteem Needs) และแรงจูงใจที่พัฒนาตนเองสู่ระดับสูง ซึ่งแบ่งย่อยเป็นการพัฒนาการตามศักยภาพของตน (Self-actualization) ความต้องการมีความรู้ เข้าใจสิ่งใหม่ (Cognitive Needs) และความต้องการด้านสุนทรียภาพ (Aesthetic Needs) ซึ่ง Kahn, Shen, Lu, Ratan, Coary, Hou, ... & Williams (2015) นำมาศึกษาแรงจูงใจในการเล่นเกมน 6 ประเภท ในส่วนของการติดเกม Pornnoppado, Sornpaisarn, Kamklian, and Pattana-amorn (2014) จำแนกผู้เล่นออกเป็น 3 กลุ่ม แบ่งตามการติดเกม ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มติดเกม ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาแรงจูงใจในการเล่นเกมนของผู้เล่นเกม และเปรียบเทียบแรงจูงใจในการเล่นเกมนระหว่างผู้เล่นที่จำแนกตามกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มติดเกม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. การกำหนดประชากรที่ใช้ในการวิจัย ใช้ฐานข้อมูลของเว็บไซต์ของผู้สนใจในเกมออนไลน์ จำนวน 2 กลุ่มใหญ่ในประเทศไทย ได้แก่ กลุ่มที่ 1 Garena Thailand Official Facebook เป็นเพจเฟซบุ๊กทางการที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเกม มีผู้กดติดตาม 1,524,640 คน และ กลุ่มที่ 2 Online Station เป็นเพจเกี่ยวเว็บไซต์เกมอันดับหนึ่งของประเทศไทย มีผู้กดติดตาม 945,093 คน รวมมีประชากรในการวิจัยครั้งนี้ 2,469,733 คน (ข้อมูลสำรวจวันที่ 25 สิงหาคม 2565) เหตุผลที่เลือก 2 เพจดังกล่าว เนื่องจากความหลากหลายของผู้เล่นเกม และความหลากหลายของประเภทเกมที่ถูกหยิบยกเป็นหัวข้อสนทนา

2. การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยคำนวณจากโปรแกรม G*Power โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ .05 ค่าอำนาจการทำนาย .95 และกำหนดค่าขนาดอิทธิพล .25 (Medium Size) กำหนดสถิติใช้ทดสอบคือ ANOVA: Fixed effects, omnibus, one-way คำนวณแล้วได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 252 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยป้องกันอัตราการตอบกลับต่ำ จึงได้เพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็น 300 คน (Faul, Erdfelder, Buchner, & Lang, 2009) และใช้การสุ่มเลือกตัวอย่างตามความสะดวก โดยมีเกณฑ์การคัดเข้า คือ ผู้เข้าร่วมที่คัดเข้าการวิจัยเป็นผู้ที่อายุระหว่าง 18 ถึง 60 ปี และเป็นผู้ที่กดติดตามเพจ Garena Thailand Official Facebook และ/หรือ Online Station

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัว ในการเก็บข้อมูลส่วนตัวของผู้เล่นเป็นแบบเลือกตอบ 3 หัวข้อ จำนวนรวม 10 ข้อคำถาม ประกอบด้วย 1) เพศ 2) ช่วงอายุของผู้เข้าร่วมกรอกข้อมูลวิจัย และ 3) ช่วงจำนวนการเล่นเฉลี่ยต่อสัปดาห์ (ชั่วโมงต่อสัปดาห์)

2. แบบสอบถามแรงจูงใจในการเล่นเกมนของ Kahn, Shen, Lu, Ratan, Coary, Hou, ... & Williams (2015) จำนวน 1 ฉบับ ซึ่งลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบกำหนดคำตอบให้เลือกตอบ ลักษณะแบบสอบถามให้คะแนนแบบประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert scale) มีค่าความเที่ยงตรง CFI เท่ากับ .93 ทั้งหมด 15 ข้อคำถาม ประกอบด้วยแรงจูงใจ 6 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 แรงจูงใจด้านสังคม หมายถึง ผู้เล่นมีแรงจูงใจในการเล่นเกมนเพื่อสร้าง และรักษาสัมพันธ์ภายในสังคม ประเภทที่ 2 แรงจูงใจด้านการเสริมสร้างสมรรถนะ หมายถึง ผู้เล่นมีแรงจูงใจที่ต้องการสำรวจทุกองค์ประกอบของเกมน ซึ่งผู้สำรวจทุกขอกทุกมุมคาดหวังว่าจะพยายามทุกสิ่งทุกอย่างเท่าที่เป็นไปได้ ประเภทที่ 3 แรงจูงใจจากความท้าทาย หมายถึง ผู้เล่น

เกมมีแรงจูงใจที่ประสงค์ชัยชนะ และพฤติกรรมที่ส่งผลให้เกิดชัยชนะภายในเกม ผู้เล่นที่จำแนกตนเองอยู่ในแรงจูงใจประเภทนี้ มักจะมองตนเองว่าเป็นพวกต้องการแข่งขัน และเชื่อมั่นตนเองในทักษะการต่อสู้ของตนเอง รวมถึงคาดหวังความรู้สึกเหนือชั้นกว่าผู้อื่น ประเภทที่ 4 แรงจูงใจเพื่อหลบหนี หมายถึง ผู้เล่นเกมมีแรงจูงใจที่ใช้เกมเพื่อหลบหนีจากชีวิตประจำวัน ซึ่งมักเกิดขึ้นหลังเหนื่อยล้าจากการทำงาน สถานการณ์ที่น่ารำคาญจิตใจ หรือสถานการณ์กดดัน ประเภทที่ 5 แรงจูงใจจากเนื้อเรื่องของเกม หมายถึง ผู้เล่นเกมมีแรงจูงใจที่เล่นเกมเพราะหลงใหลในเนื้อเรื่องโลกของเกม ประกอบด้วย เรื่องราวของตัวละครหลัก นิทาน ตำนาน เบื้องลึกเบื้องหลัง (Backstory) รวมถึงการหาอ่านหนังสือ นิยายสารเล้าเรื่องราวเกี่ยวกับเกม และประเภทที่ 6 แรงจูงใจจากการพัฒนาตนเอง หมายถึง ผู้เล่นเกมมีแรงจูงใจที่ประสงค์พัฒนาสมอง และเสริมสร้างสติปัญญาโดยใช้เกมเป็นสื่อหลัก

3. แบบทดสอบการติดเกมของ Pornnoppado, Sornpaisarn, Kamkhang, and Pattana-amorn (2014) แบบสอบถามความคิดเห็นจำนวน 1 ฉบับ ซึ่งลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบกำหนดคำตอบให้เลือกตอบ ลักษณะแบบสอบถามให้คะแนนแบบประมาณค่า 4 ระดับ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท มีค่าวัดอัลฟาครอนบาชเท่ากับ .92 ทั้งหมด 16 ข้อคำถาม ประกอบด้วย 3 ประเด็น ประเด็นที่ 1 การหมกมุ่นกับเกม (Preoccupation with Game) ประเด็นที่ 2 การสูญเสียความสามารถในการควบคุมการเล่นเกม (Loss of Control) และประเด็นที่ 3 การสูญเสียหน้าที่ความรับผิดชอบ (Function Impairment)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ดำเนินการเขียนเรื่องหนังสือขออนุเคราะห์จากเพจ Online Station และ Garena Thailand Official Facebook ซึ่งเป็นพื้นที่เก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการเกี่ยวกับการขออนุญาตเก็บข้อมูลสมาชิกที่กวดติดตามทั้ง 2 เพจ

2. ผู้วิจัยกระจายแบบสอบถามตามทั้งสองเพจดังกล่าว โดยนำแบบสอบถามที่ได้ทำการแจกแบบสอบถามความคิดเห็นรูปแบบออนไลน์ (Online Questionnaire) ผ่านทางกูเกิลฟอร์ม (Google Form) ได้รับการตอบกลับทั้งหมด 371 ฉบับ

3. นำข้อมูลที่เก็บเรียบร้อยแล้วมาตรวจสอบความถูกต้อง คัดแยกข้อมูลที่ไม่เหมาะสม เช่น ตอบแบบทิ้งตั้ง ไม่เข้าข่ายเกณฑ์คัดเข้า เป็นต้น นำข้อมูลสมบูรณ์ที่คัดแยกความถูกต้องจำนวน 313 ฉบับมาจัดหมวดหมู่ตามแบบทดสอบการติดเกมของ Pornnoppado, Sornpaisarn, Kamkhang, and Pattana-amorn (2014) โดยแบ่งทั้งหมด 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มติดเกม

4. ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการเก็บข้อมูลแบบสอบถามแรงจูงใจในการเล่นเกมน มาจัดหาแรงจูงใจของแต่ละข้อมูลจากนั้นจัดหมวดหมู่ทั้ง 6 ประเภท ได้แก่ แรงจูงใจด้านสังคม แรงจูงใจด้านการเสริมสร้างสมรรถนะ แรงจูงใจจากความท้าทาย แรงจูงใจเพื่อหลบหนี แรงจูงใจจากเนื้อเรื่องของเกม และแรงจูงใจจากการพัฒนาตนเอง

5. นำข้อมูลจากหมวดหมู่ของแบบทดสอบการติดเกมของ Pornnoppado, Sornpaisarn, Kamkhang, and Pattana-amorn (2014) กับแบบสอบถามแรงจูงใจในการเล่นเกมน จากนั้นใช้ Kruskal-Wallis (Non-parametric one-way ANOVA) แล้วสรุปการศึกษาความแตกต่างของแรงจูงใจในการเล่นเกมนของผู้เล่นเกมออนไลน์ในกลุ่มต่าง ๆ

ช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลคือ ช่วงเดือน กันยายนถึงตุลาคม พ.ศ.2565

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ขออนุญาตโดยผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รหัสโครงการวิจัย CMUREC 2565/104 โดยข้อมูลที่ทำการบันทึกและวิเคราะห์ในส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยต้องใช้รหัสในการเข้าถึงระบบภายในเครื่องคอมพิวเตอร์เท่านั้น โดยผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดรหัสผ่าน และเป็นผู้เดียวที่ทราบ อย่างไรก็ตามมีเฉพาะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เท่านั้นที่สามารถเข้าถึงข้อมูลดังกล่าว โดยใช้เพื่อศึกษาและตรวจสอบความถูกต้องที่เกี่ยวกับโครงการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น ในการนำเสนอ

ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลภาพรวมและนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น อีกทั้งข้อมูลทั้งหมดจะถูกทำลายภายใน 6 เดือน ภายหลังจากงานวิจัยได้รับการเผยแพร่

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์สถิติเชิงปริมาณ Kruskal-Wallis (Non-Parametric One-Way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่โดยใช้สถิติ Correlation เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่าง เนื่องจากประชากรมีการแจกแจงไม่ปกติ และมีความแปรปรวนไม่เท่ากัน ซึ่งใช้สถิตินี้ในส่วนของตัวแปรอิสระ คือ การติดเกม (Game Addiction) ตัวแปรตาม คือ แรงจูงใจต่าง ๆ ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ แรงจูงใจด้านสังคม แรงจูงใจด้านการเสริมสร้างสมรรถนะ แรงจูงใจจากความท้าทาย แรงจูงใจเพื่อหลบหนี แรงจูงใจจากเนื้อเรื่องของเกม และแรงจูงใจเพื่อพัฒนาตนเอง

ผลการวิจัย

ตาราง 1 ข้อมูลส่วนตัว

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	253	80.80
หญิง	60	19.20
อายุ		
18 – 24 ปี	128	40.90
25 – 34 ปี	139	44.40
35 – 44 ปี	43	13.70
45 – 60 ปี	3	1.00
จำนวนการเล่นเฉลี่ยต่อสัปดาห์ (ชั่วโมงต่อสัปดาห์)		
น้อยกว่า 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์	15	4.80
ระหว่าง 1 – 5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์	60	19.20
ระหว่าง 6 – 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์	67	21.40
มากกว่า 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์	171	54.60

จากตาราง 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 80.80 ช่วงอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่างอายุ 25 ถึง 34 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.40 และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีจำนวนการเล่นเฉลี่ยต่อสัปดาห์ คือมากกว่า 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 54.60

ตาราง 2 การจำแนกกลุ่มการติดเกม

ระดับการติดเกม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
กลุ่มปกติ	210	67.10
กลุ่มเสี่ยง	73	23.30
กลุ่มติดเกม	30	9.60

จากตาราง 2 พบว่า ผู้เล่นเกมที่อยู่ในกลุ่มปกติมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 67.10 รองลงมา คือ กลุ่มเสี่ยงคิดเป็นร้อยละ 23.30 และกลุ่มติดเกมคิดเป็นร้อยละ 9.60 ตามลำดับ

ตาราง 3 คะแนนแรงจูงใจในการเล่นเกมนของผู้เล่นเกมออนไลน์ในกลุ่มต่าง ๆ จำแนกตามกลุ่มการตีเกม

แรงจูงใจ	กลุ่มปกติ		กลุ่มเสี่ยง		กลุ่มติดเกม		รวม	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
แรงจูงใจด้านสังคม	2.93	.922	3.18	.777	3.11	.863	3.01	.889
แรงจูงใจด้านการเสร็จสิ้นสมบูรณ์	3.67	.767	3.82	.753	3.70	.872	3.71	.775
แรงจูงใจจากความท้าทาย	3.08	.883	3.32	.854	3.54	.750	3.18	.876
แรงจูงใจเพื่อหลบหนี	3.35	.895	3.51	.889	3.56	1.02	3.41	.907
แรงจูงใจจากเนื้อเรื่องของเกม	3.84	.892	3.78	.754	3.71	.795	3.81	.851
แรงจูงใจจากการพัฒนาตนเอง	3.46	.840	3.41	.787	3.38	.727	3.44	.816

จากตาราง 3 พบว่าในภาพรวม ผู้เล่นเกมออนไลน์มีแรงจูงใจจากเนื้อเรื่องของเกม ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = .851) มากกว่าผู้เล่นที่มีแรงจูงใจด้านการเสร็จสิ้นสมบูรณ์ ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = .775) แรงจูงใจจากการพัฒนาตนเอง ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = .816) แรงจูงใจเพื่อหลบหนี ($\bar{X} = 3.41$, S.D. = .907) แรงจูงใจจากความท้าทาย ($\bar{X} = 3.18$, S.D. = .876) และแรงจูงใจด้านสังคม ($\bar{X} = 3.01$, S.D. = .889) ตามลำดับ เมื่อแยกตามกลุ่มการตีเกม กลุ่มปกติมีคะแนนแรงจูงใจมากที่สุด คือแรงจูงใจจากเนื้อเรื่องของเกม ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = .892) รองลงมาคือแรงจูงใจด้านการเสร็จสิ้นสมบูรณ์ ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = .767) ตามลำดับ กลุ่มเสี่ยงมีคะแนนแรงจูงใจมากที่สุด คือแรงจูงใจด้านการเสร็จสิ้นสมบูรณ์ ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = .753) รองลงมาคือแรงจูงใจจากเนื้อเรื่องของเกม ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = .754) และกลุ่มติดเกมมีคะแนนแรงจูงใจมากที่สุด คือแรงจูงใจจากเนื้อเรื่องของเกม ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = .795) และรองลงมาคือแรงจูงใจด้านการเสร็จสิ้นสมบูรณ์ ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = .872) ตามลำดับ

ตาราง 4 ความแปรปรวนของแรงจูงใจในการเล่นเกมนของผู้เล่นเกมออนไลน์ในกลุ่มต่าง ๆ จำแนกตามระดับการตีเกม

แรงจูงใจ	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.	ผลทดสอบ
แรงจูงใจด้านสังคม	ระหว่างกลุ่ม	3.783	2	1.891	2.412	.091	ไม่แตกต่าง
	ภายในกลุ่ม	243.071	310	.784			
	รวม	246.853	312				
แรงจูงใจด้านการเสร็จสิ้นสมบูรณ์	ระหว่างกลุ่ม	1.255	2	.627	1.044	.353	ไม่แตกต่าง
	ภายในกลุ่ม	186.200	310	.601			
	รวม	187.455	312				
แรงจูงใจจากความท้าทาย	ระหว่างกลุ่ม	7.321	2	3.660	4.889	.008*	แตกต่าง
	ภายในกลุ่ม	232.113	310	.749			
	รวม	239.434	312				

ตาราง 4 (ต่อ)

แรงจูงใจ	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.	ผลทดสอบ
แรงจูงใจเพื่อหลบหนี	ระหว่างกลุ่ม	2.047	2	1.024	1.245	.289	ไม่แตกต่าง
	ภายในกลุ่ม	254.959	310	.822			
	รวม	257.006	312				
แรงจูงใจจากเนื้อเรื่องของเกม	ระหว่างกลุ่ม	.512	2	.256	.351	.704	ไม่แตกต่าง
	ภายในกลุ่ม	225.741	310	.728			
	รวม	226.252	312				
แรงจูงใจจากการพัฒนาตนเอง	ระหว่างกลุ่ม	.277	2	.138	.207	.813	ไม่แตกต่าง
	ภายในกลุ่ม	207.495	310	.669			
	รวม	207.772	312				

* หมายถึง p-value <.05

จากตาราง 4 พบว่า ผู้เล่นเกมที่มีระดับการติดเกมมีแรงจูงใจจากความท้าทายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ($F=4.889$, Sig.= .008) ส่วนแรงจูงใจด้านสังคม แรงจูงใจด้านการเสร็จสิ้นสมบูรณ์ แรงจูงใจเพื่อหลบหนี แรงจูงใจจากเนื้อเรื่องของเกม และแรงจูงใจจากการพัฒนาตนเองไม่แตกต่างกัน

ตาราง 5 การเปรียบเทียบความแตกต่างของแรงจูงใจในการเล่นเกมนของผู้เล่นเกมออนไลน์กลุ่มต่าง ๆ จำแนกตามระดับการติดเกมรายคู่

แรงจูงใจ	ระดับความติดเกม	ค่าเฉลี่ย	กลุ่มปกติ	กลุ่มเสี่ยง	กลุ่มติดเกม
แรงจูงใจด้านสังคม	กลุ่มปกติ	8.80	-	2.631	0.980
	กลุ่มเสี่ยง	9.56	-	-	-0.864
	กลุ่มติดเกม	9.33	-	-	-
แรงจูงใจด้านเสร็จสิ้นสมบูรณ์	กลุ่มปกติ	11.0	-	1.700	0.618
	กลุ่มเสี่ยง	11.5	-	-	0.636
	กลุ่มติดเกม	11.1	-	-	-
แรงจูงใจจากความท้าทาย	กลุ่มปกติ	9.27	-	2.64	3.64*
	กลุ่มเสี่ยง	9.99	-	-	1.90
	กลุ่มติดเกม	10.6	-	-	-

ตาราง 5 (ต่อ)

แรงจูงใจ	ระดับความตึงเครียด	ค่าเฉลี่ย	กลุ่มปกติ	กลุ่มเสี่ยง	กลุ่มติดเกม
แรงจูงใจเพื่อหลบหนี	กลุ่มปกติ	6.72	-	1.913	1.733
	กลุ่มเสี่ยง	7.03	-	-	0.589
	กลุ่มติดเกม	7.13	-	-	-
แรงจูงใจจากเนื้อเรื่อง	กลุ่มปกติ	7.68	-	-1.141	-1.280
	กลุ่มเสี่ยง	7.56	-	-	-0.550
	กลุ่มติดเกม	7.43	-	-	-
แรงจูงใจจากการพัฒนาตนเอง	กลุ่มปกติ	6.93	-	-0.930	-1.149
	กลุ่มเสี่ยง	6.82	-	-	-0.454
	กลุ่มติดเกม	6.77	-	-	-

* หมายถึง p-value <.05

จากตาราง 5 พบว่าผู้เล่นเกมออนไลน์กลุ่มปกติมีแรงจูงใจจากความท้าทายแตกต่างกับกลุ่มติดเกมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนแรงจูงใจด้านสังคม แรงจูงใจด้านการเสริมสร้างสมรรถนะ แรงจูงใจเพื่อหลบหนี แรงจูงใจจากเนื้อเรื่องของเกม และแรงจูงใจจากการพัฒนาตนเองไม่พบความแตกต่างระหว่างผู้เล่นเกมออนไลน์กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มติดเกม

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา ความแตกต่างของแรงจูงใจในการเล่นเกมนของผู้เล่นเกมออนไลน์ในกลุ่มต่าง ๆ ผู้วิจัยอภิปรายผลตามแรงจูงใจในการเล่นเกมนตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. อภิปรายแรงจูงใจในแต่ละกลุ่ม จากวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการเล่นเกมนของผู้เล่นเกมที่แบ่งตามระดับความรุนแรงของปัญหาการติดเกม แรงจูงใจในภาพรวมของผู้เล่นเกมปกติ และกลุ่มติดเกม แรงจูงใจจากเนื้อเรื่องของเกมอยู่ในระดับมาก อาจอธิบายได้ว่า ผู้เล่นกลุ่มปกติและกลุ่มติดเกมมีแนวโน้มชอบเป็นส่วนหนึ่งกับเกมและชอบเนื้อเรื่องภายในเกม แรงจูงใจจากเนื้อเรื่องสร้างความพึงพอใจและความหมกมุ่น ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งของการติดเกม สอดคล้องกับการศึกษาของ Bormann and Greitemeyer (2015) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเล่าเรื่องภายในเกม (In-game Storytelling) กล่าวว่า นอกจากความพึงพอใจและบริบทของเนื้อหาเกม องค์ประกอบจำพวกการเล่าเรื่องกับชื่อตัวละครยังส่งอิทธิพลกับผู้เล่น อันส่งเสริมการเชื่อมโยงกับประสบการณ์ส่วนตัว สร้างอารมณ์ร่วมต่อผู้เล่นเกม เกิดความเห็นอกเห็นใจอารมณ์ของตัวละครสมมติ โดยเฉพาะอาการบาดเจ็บและชัยชนะของตัวละคร ส่งผลให้ผู้เล่นประสพคฤติตตามเรื่องราวตั้งแต่ต้นจนจบเกม เช่นเดียวกับผลสืบเนื่องจากการกระทำของตัวละคร ซึ่งบางครั้งนำมาเปรียบเทียบกับตนเอง ผู้เล่นมักรู้สึกพึงพอใจเมื่อได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง (Martins, Zagalo, & Oliveira, 2023)

สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Bandura, 1969) ด้านการเรียนรู้โดยการสังเกตพฤติกรรมผู้อื่น (Vicarious Learning) เป็นแรงจูงใจทางอ้อมที่ส่งผลต่ออารมณ์และความรู้สึกของผู้เล่น โดยมีสื่อวิดีโอเกมเป็นตัวกระตุ้นหลัก ส่งผลให้ผู้เล่นเพิ่มระยะเวลาเล่น เพื่อติดตามเรื่องราวของตัวละครตั้งแต่ต้นจนจบจนกระทั่งจบบริบูรณ์

ผู้เล่นเกมกลุ่มเสี่ยงมีแรงจูงใจด้านการเสร็จสิ้นสมบูรณ์อยู่ในระดับมากที่สุด อาจอธิบายได้ว่า ผู้เล่นเกมกลุ่มเสี่ยงมีแนวโน้มชอบเรียนรู้ทุกองค์ประกอบของเกม ชอบเสาะหาการทำงานของเกมและเสาะหาการทำงานของเกม สอดคล้องกับการศึกษาของ Cruz, Hanus, and Fox (2017) ที่ศึกษาการให้เหรียญตราความสำเร็จ (Badge) กับผู้เล่นที่ทำภารกิจเสร็จสิ้นตามเงื่อนไขเฉพาะเจาะจง ให้เหตุผลเกี่ยวกับแรงจูงใจด้านการเสร็จสิ้นสมบูรณ์ ระบบมอบเหรียญตราทำให้ผู้เล่นเห็นความก้าวหน้าในการเล่น เป็นเหตุผลสำหรับเล่นเกมเดิมซ้ำ หรือลองรูปแบบการเล่นที่แตกต่างจากครั้งที่ผ่านมา แม้บ่อยครั้งผู้เล่นไม่ได้ต้องการความบันเทิงจากการเล่น แต่เล่นเพื่อทำภารกิจที่เกมกำหนดเสร็จสิ้นทั้งหมด เข้าข่ายล้มเหลวในการพยายามควบคุมการเล่นเกมด้วยตนเองของ DSM-5 กล่าวคือ ผู้เล่นเพิ่มเวลาเล่น เพื่อเก็บรวบรวมเหรียญตราความสำเร็จ แม้เกมออนไลน์ไม่ได้ตอบสนองความต้องการด้านความพึงพอใจ หรือความบันเทิง

การศึกษาพบการให้เหรียญตราลำบากกับการได้รับรางวัลหากภารกิจยากหรือใช้เวลาสำเร็จนาน ผู้เล่นมักรู้สึกทงหนและทงอำนาจ ทางกลับกันหากผู้เล่นไม่สามารถเก็บเหรียญตราได้ครบ ผู้เล่นบางคนพบอาการเกรี้ยวกราด และรู้สึกคับข้องใจ Slattery, Romkey, and Yakovenko (2023) กล่าวว่า หากผู้เล่นไม่สามารถตอบสนองการเสร็จสิ้นสมบูรณ์ (ได้รับไอเทมที่ต้องการ สะสมถ้วยรางวัล บรรลุผลสำเร็จที่เกมกำหนด ฯลฯ) ผู้เล่นจะประสบภาวะทางจิต อาทิ ภาวะผิตหว้ง เป็นต้น ผู้เล่นที่มีแรงจูงใจด้านการเสร็จสิ้นสมบูรณ์มักมองเหรียญตราและเครื่องหมายแสดงความสำเร็จหรือไอเทม เป็นหน้าต่างทางสังคมของตนเองบนสังคมโลกออนไลน์ ผู้เล่นถูกสังคมแวดล้อมกดดัน หรือความปรารถนาโดยตรงของผู้เล่น ที่ประสงค์มีตัวตนบนโลกออนไลน์ที่คนอื่นแสดงเครื่องแต่งกาย เหรียญตราที่โดดเด่นกว่าตนเอง (Cruz, Hanus, & Fox, 2017)

สอดคล้องกับทฤษฎีของ Maslow (1958) ลำดับขั้นความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มจากแรงกดดันของสังคมรอบข้างอันส่งผลต่อผู้เล่น รวมถึงระบบแสดงเหรียญตราของผู้เล่นอื่น โดยการแสวงหาสิ่งที่สังคมรอบข้างแสดงออกเพื่อไม่ให้รู้สึกแปลกแยกจากกลุ่ม

2. อธิบายความแตกต่างของแรงจูงใจในแต่ละกลุ่ม ผู้เล่นเกมออนไลน์ที่ระดับการติดเกมกลุ่มต่าง ๆ มีแรงจูงใจจากความท้าทายแตกต่างกับแรงจูงใจอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัย แรงจูงใจในการเล่นเกมนั้นแตกต่างกันตามระดับความรุนแรงของปัญหาการติดเกมมีความแตกต่างกัน ขณะที่แรงจูงใจอื่นไม่มีความแตกต่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อาจอธิบายได้ว่า ผู้เล่นเกมออนไลน์มีแนวโน้มให้ความสำคัญกับชัยชนะ ซึ่งเป็นเหตุผลหลักในการเล่น เล่นเกมเพื่อชัยชนะ และการเป็นคนที่ยรวดเร็วและมีทักษะมากที่สุดในเกมเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับแรงจูงใจจากความท้าทายมีแนวโน้มแปลกแยกและอาจส่งผลต่อระดับการเสพติดเกมต่างจากแรงจูงใจอื่น ตามนิยามแรงจูงใจจากความท้าทายของ Kahn, Shen, Lu, Ratan, Coary, Hou, ... & Williams (2015) คือ ผู้เล่นที่ประสงค์ชัยชนะและพฤติกรรมที่ส่งผลให้เกิดชัยชนะ มักจะมองตนเองว่าเป็นพวกต้องการแข่งขัน เชื่อมั่นตนเองในทักษะการเล่น เกม สอดคล้องกับแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ของผู้เล่น (Wan & Chiou, 2007)

การวิจัยล่าสุดของ Yang, Wang, Cook, and Fuller (2023) ที่ศึกษาการเล่นเกมนระหว่างการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ระหว่างผู้เล่นเกมแข่งขันกับผู้เล่นเชิงสนทนา พบว่า ผู้เล่นเกมแข่งขันใช้เวลาในการเล่นและการรับชมการเล่นของผู้อื่นเป็นระยะเวลายาวนานเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการเล่นของตนเอง การฝึกฝนทักษะการเล่นที่มีความท้าทายมาก บ่อยครั้งส่งผลให้ติดพัน ขยายการเล่นเป็นหลายชั่วโมง และต่อเนื่องหลายวัน สอดคล้องกับอาการของการติดเกมตามนิยามของ American Psychiatric Association (2013) กล่าวคือ คล้ายคลึงกับโรคทางจิตเวชที่เกิดจากการใช้สารเสพติดและการติดการพนัน

Kshetri (2009) กล่าวว่า จุดเริ่มต้นของการเล่นเกมด้วยความท้าทายเริ่มจากประเทศเกาหลีใต้ โดยสถานีโทรทัศน์ถ่ายทอดการแข่งขันเกมระดับมืออาชีพ จากนั้นเผยแพร่มาบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อุปนิสัยการเล่นเกมนั้นเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากการบรรยายได้สูงขึ้น จำนวนชั่วโมงการเล่นปรับตัวเพิ่มตาม

ส่งผลให้ความต้องการความท้าทาย และการแข่งขันอีสปอร์ต ปรับตัวสูงยิ่งกว่าเดิม (Anh, 2021) นอกจากนี้ Kuss and Griffiths (2012) ได้ศึกษาการเสพติดเกม พบว่า ชุมชนผู้เล่นเกมภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มักเล่นเพื่อความท้าทาย ซึ่งผู้เล่นเหล่านั้นมักให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้เล่น โดยภาพลักษณ์บนสังคมออนไลน์ให้คุณค่าตามระดับความสามารถของผู้เล่น กล่าวคือ หากผู้เล่นมีความสามารถเหนือกว่าผู้อื่น หรือได้รับจัดอันดับในตำแหน่งต้นของประเทศและนานาชาติ ผู้เล่นผู้มีความสามารถมักได้รับการยกย่องมากกว่าผู้เล่นทั่วไป

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

แรงจูงใจของผู้เล่นเกมออนไลน์กลุ่มปกติ และกลุ่มติดเกม มีแรงจูงใจจากเนื้อเรื่องอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ แรงจูงใจด้านการเสร็จสิ้นสมบูรณ์ ตามลำดับ ขณะที่แรงจูงใจของผู้เล่นเกมออนไลน์กลุ่มเสี่ยง มีแรงจูงใจด้านการเสร็จสิ้นสมบูรณ์อยู่ในระดับมากที่สุด ระดับรองลงมาคือ แรงจูงใจจากเนื้อเรื่องของเกม ตามลำดับ และผลการดำเนินการวิจัยในภาพรวมของแต่ละแรงจูงใจในการเล่นเกมนั้น 6 ด้าน ผลการศึกษาบ่งชี้แรงจูงใจจากความท้าทายเท่านั้นที่พบความแตกต่างจากแรงจูงใจอื่น และพบความแตกต่างระหว่างกลุ่มผู้เล่นเกมปกติกับกลุ่มติดเกมเท่านั้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากข้อมูลของการศึกษา สำหรับผู้ให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา และนักบำบัดทางจิตวิทยาในการวางแผน เพื่อช่วยเหลือผู้รับการปรึกษาทางจิตวิทยาที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง ที่พบว่า มีแรงจูงใจด้านการเสร็จสิ้นสมบูรณ์มาก และกลุ่มติดเกมที่มีแรงจูงใจด้านเนื้อเรื่องของเกม เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงของพฤติกรรมไม่พึงประสงค์และแก้ปัญหาการติดเกม

2. ข้อจำกัดด้านแรงจูงใจในการเล่นเกมนั้น การศึกษานี้ไม่ได้ครอบคลุมแรงจูงใจทั้งหมดของผู้เล่นเกมออนไลน์ ผู้ที่ประสงค์นำการศึกษานี้ใช้ในการวิจัยครั้งหน้า ควรศึกษาแรงจูงใจอื่นนอกเหนือแรงจูงใจทั้งหมดที่กล่าวมา เพื่อความหลากหลายและครอบคลุมแรงจูงใจในการเล่นเกมนั้น อันจะนำไปสู่พฤติกรรมติดเกม

3. ข้อจำกัดด้านจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่น้อย ส่งผลให้อัตราการติดเกมต่ำ (ร้อยละ 9.6) อาจส่งผลต่อความแตกต่างอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ รวมถึงประชากรแจกแจงไม่ปกติ และความแปรปรวนไม่เท่ากัน อีกทั้งเก็บข้อมูลจากกลุ่มปิดส่งผลให้อัตราการตอบกลับต่ำ คำแนะนำสำหรับประยุกตงานวิจัยนี้ คือ ควรเพิ่มเติมกลุ่มประชากร

4. การเลือกตัวอย่างตามความสะดวกอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้อัตราส่วนความแปรปรวนไม่เท่ากัน หรืออัตราการติดเกมต่ำ ควรเปลี่ยนเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Sampling) เพื่อความแม่นยำในการแปลผลการวิจัย

References

- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders : DSM-5. 5th ed.* Washington, D.C.: American Psychiatric Association.
- Anh, P. Q. (2021). Shifting the focus to East and Southeast Asia: A critical review of regional game research. *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences*, 14(2), 173-196. <https://doi.org/10.1007/s40647-021-00317-7>
- Apsitwasana, N. (2015). *Development of Self-Regulation on Gaming Addiction by a Participatory Learning School and Family-based Intervention Program among Grade 4-5 Students in Bangkok Thailand.* (Doctoral dissertation, Chulalongkorn University).

- Bandura, A. (1969). Social-learning theory of identificatory processes. *Handbook of socialization theory and research*, 213, 262.
- Bartle, R. (1996). Hearts, clubs, diamonds, spades: Players who suit MUDs. *Journal of MUD research*, 1(1), 19.
- Bormann, D., & Greitemeyer, T. (2015). Immersed in virtual worlds and minds: effects of in-game storytelling on immersion, need satisfaction, and affective theory of mind. *Social Psychological and Personality Science*, 6(6), 646-652. <https://doi.org/10.1177/194855061557817>
- Charoenwanit, S., & Sumneangsator, T. (2014). Predictors of game addiction in children and adolescents. *Thammasat Review*, 17(1), 150-166.
- Cruz, C., Hanus, M. D., & Fox, J. (2017). The need to achieve: Players' perceptions and uses of extrinsic meta-game reward systems for video game consoles. *Computers in Human Behavior*, 71, 516-524. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.08.017>
- Entertainment Software Association. (2019). *2019 essential facts about the computer and video game industry*. Retrieved February 15, 2021, from <https://www.theesa.com/esa-research/2019-essential-facts-about-the-computer-and-video-game-industry/>
- Faul, F., Erdfelder, E., Buchner, A., & Lang, A.-G. (2009). Statistical power analyses using G*Power 3.1 : Tests for correlation and regression analyses. *Behaviour Research Methods*, 41(4), 1149-1160. <https://doi.org/10.3758/BRM.41.4.1149>
- Gough, C. (2020). *Age breakdown of video game players in the United State in 2020*. Statista. Retrieved August 28, 2020, from <https://www.statista.com/statistics/189582/age-of-us-video-game-players-since-2010/>
- Hainey, T., Connolly, T., Stansfield, M., & Boyle, E. (2011). The differences in motivations of online game players and offline game players: A combined analysis of three studies at higher education level. *Computers & Education*, 57(4), 2197-2211. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2011.06.001>
- Kahn, A. S., Shen, C., Lu, L., Ratan, R. A., Coary, S., Hou, J., ... & Williams, D. (2015). The trojan player typology: A cross-genre, cross-cultural, behaviorally validated scale of video game play motivations. *Computers in Human Behavior*, 49, 354-361. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.03.018>
- Kiatrungrit, K. (2020). "Game addiction" threats endangering Thai children (Part 1). *Thairath Online*. Retrieved August 28, 2020, from <https://www.thairath.co.th/lifestyle/life/1368725>
- Kshetri, N. (2009). The evolution of the Chinese online gaming industry. *Journal of Technology Management in China*, 4(2), 158-179. <https://doi.org/10.1108/17468770910965019>
- Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2012). Internet gaming addiction: A systematic review of empirical research. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 10, 278-296. <https://doi.org/10.1007/s11469-011-9318-5>
- Lee, J., Lee, M., & Choi, I. H. (2012). Social network games uncovered: Motivations and their attitudinal and behavioral outcomes. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(12), 643-648. <https://doi.org/10.1089/cyber.2012.0093>

- Martins, D., Zagalo, N., & Oliveira, A. P. (2023). Motivation and flow experience as crucial factors in the completion of narrative games. *Digital Games Research Association*. Seville, Spain.
- Maslow, A. H. (1958). A dynamic theory of human motivation. In C. L. Stacey & M. DeMartino (Eds.), *Understanding human motivation* (pp. 26–47). Howard Allen Publishers. <https://doi.org/10.1037/11305-004>
- Petry, N. M., Rehbein, F., Ko, C. H., & O'Brien, C. P. (2015). Internet gaming disorder in the DSM-5. *Current Psychiatry Reports*, 17(9), 72. <https://doi.org/10.1007/s11920-015-0610-0>
- Pornnoppado, C., Sornpaisarn, B., Kamkliang, K., & Pattana-amorn, S. (2014). Developing game addiction screening test. *The Journal of the Psychiatric Association of Thailand*, 59(1), 3-14.
- Quwaider, M., Alabed, A., & Duwairi, R. (2019). The impact of video games on the players behaviors: A survey. *Procedia Computer Science*, 151, 575-582. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2019.04.077>
- Samangkul, S., Wiboonsawat, P., Buroksikon, D., Teeranate, N., Chaowasin, S., & Channuan, N. (2009). *General psychology*. Handbook Project, Chiang Mai University. Research Promotion and Handbook Division, Office of Educational Services, Chiang Mai University. Department of Psychology, Faculty of Humanities, Chiang Mai University. (8th ed.).
- Sherry, J. L., Lucas, K., Greenberg, B. S., & Lachlan, K. (2006). Video game uses and gratifications as predictors of use and game preference. *Playing Video Games: Motives, Responses, and Consequences*, 24(1), 213-224.
- Slattery, J., Romkey, I., & Yakovenko, I. (2023). Impulsivity and video game-related motives as predictors of video game loot box use. *Canadian Journal of Addiction*, 14(3), 43–51. <https://doi.org/10.1097/CXA.0000000000000183>
- Thailand E-Sports Federation (TESF). (2021). *Main website*. Retrieved February 11, 2021, from <https://tesf.or.th/about/>
- Wan, C. S., & Chiou, W. B. (2007). The motivations of adolescents who are addicted to online games: a cognitive perspective. *Adolescence*, 42(165), 179–197.
- Wittek, C. T., Finserås, T. R., Pallesen, S., Mentzoni, R. A., Hanss, D., Griffiths, M. D., & Molde, H. (2016). Prevalence and predictors of video game addiction: A study based on a national representative sample of gamers. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 14, 672-686. <https://doi.org/10.1007/s11469-015-9592-8>
- Yang, J., Wang, R., Cook, A., & Fuller, R. (2023). Gaming during the COVID-19 pandemic: Examining its effect on loneliness & motivation, playing and gratification differences between competitive and recreational gamers. *Telematics and Informatics Reports*, 11, 100093. <https://doi.org/10.1016/j.teler.2023.100093>
- Yee, N. (2006). Motivations for play in online games. *CyberPsychology & Behavior*, 9(6), 772-775. <https://doi.org/10.1089/cpb.2006.9.772>
- Zhong, Z. J., & Yao, M. Z. (2013). Gaming motivations, avatar-self identification and symptoms of online game addiction. *Asian Journal of Communication*, 23(5), 555-573. <https://doi.org/10.1080/01292986.2012.748814>

Factors Related to Burnout of Employees in Government Bank ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อภาวะหมดไฟของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง

Pattanut Yaodam^{1*} and Kevalin Silphiphat¹

พัทธนันท์ เยาวดาม^{1*} และ เกวลิน ศีลพิพัฒน์¹

¹ Faculty of Social Sciences, Kasetsart University

¹ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

*Corresponding Author, E-mail: pattanut.y@ku.th

Article Info

■ Received: June 19, 2024

■ Revised: December 5, 2024

■ Accepted: December 9, 2024

■ Available online: December 28, 2024

Abstract

The objectives of this research were to examine 1) the level of burnout 2) the quality of work life, 3) the relationship between quality of work life and burnout, and 4) to compare the staff burnout based on personal factors. The sample consisted of 375 officers from a Government Bank headquarter. The finding showed that the employees had low levels of burnout in terms of exhaustion and professional efficacy, but a high level of burnout in terms of cynicism. The overall quality of work life was at a high level. Considering each aspect seven were at a high level. Only one aspect — adequate and fair compensation — was rated at a moderate level. Hypothesis testing revealed that all aspects of quality of work life were related to burnout in terms of exhaustion and cynicism. Six aspects of quality of work life related to burnout in terms of professional efficacy, excluding the aspects of safe and healthy working conditions and work-life balance. Employees of different ages and monthly incomes had different burnout levels in terms of cynicism, whereas employees in different job positions had different burnout levels in terms of professional efficacy.

Keywords: Burnout, Employees of Government Bank, Quality of Work Life

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะหมดไฟ 2) เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงาน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับภาวะหมดไฟ และ 4) เปรียบเทียบภาวะหมดไฟจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่าง คือ พนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่ จำนวน 375 คน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีภาวะหมดไฟด้านความอ่อนล้าอยู่ในระดับต่ำ ด้านการเมินเฉยต่องานอยู่ในระดับสูง และด้านความสามารถในการทำงานอยู่ในระดับต่ำ มีคุณภาพชีวิตการทำงานในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ส่วนในรายด้าน คุณภาพชีวิตการทำงานอยู่ในระดับสูง 7 ด้าน และในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านค่าตอบแทนเพียงพอและยุติธรรม ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานทั้งหมด 8 ด้าน มีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟด้านความอ่อนล้าและด้านการเมินเฉยต่องาน คุณภาพชีวิตการทำงาน จำนวน 6 ด้าน นอกเหนือจากด้านสิ่งแวดล้อมส่งเสริมสุขภาพและปลอดภัย และด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานกับชีวิตด้านอื่น มีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟด้านความสามารถในการทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุและรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีภาวะหมดไฟด้านการเมินเฉยต่องานแตกต่างกัน ในขณะที่บุคลากรที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน มีภาวะหมดไฟด้านความสามารถในการทำงานแตกต่างกัน

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตการทำงาน, พนักงานธนาคารของรัฐ, ภาวะหมดไฟ

บทนำ

ภาวะหมดไฟ คือภาวะที่ทำให้สมดุลชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัวไม่ปกติ ทำงานหนักเกินไปจนเกิดความเหนื่อยล้าสะสม มีความตึงเครียดจนขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน (Office of the Permanent Secretary, Ministry of Public Health, 2018) หากไม่จัดการกับภาวะหมดไฟจะส่งผลกระทบต่อร่างกาย เช่น มีอาการเหนื่อยล้าเรื้อรัง ปวดเมื่อย ปวดศีรษะ ส่งผลกระทบต่อจิตใจ ทำให้สูญเสียแรงจูงใจ นอนไม่หลับ และนำไปสู่ภาวะซึมเศร้า อีกทั้งยังส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง ขาดงานบ่อย และอาจลาออกจากงานได้ (Wannarit, 2019)

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้รายงานภาวะสังคมไตรมาส 2 ปี พ.ศ. 2565 กล่าวว่า ปัญหาการหมดไฟในการทำงานเป็นประเด็นด้านแรงงานที่ต้องให้ความสำคัญ จากผลสำรวจของ The Adecco Group ปี ค.ศ. 2021 พบว่า พนักงานทั่วโลกกว่า 4 ใน 10 มีภาวะหมดไฟ และผลสำรวจของเอสเอพี เอสอี (NYSE: SAP) ในปี 2564 - 2565 พบว่า SMEs ไทย ร้อยละ 47 มีพนักงานลาออกมากขึ้นเมื่อเทียบกับ 12 เดือนที่ผ่านมา ซึ่งบ่งบอกถึงสัญญาณของปรากฏการณ์การลาออกครั้งใหญ่ สอดคล้องกับผลวิจัยของมหาวิทยาลัยมหิดลที่สำรวจผู้บริโภควัยทำงานในกรุงเทพมหานคร พบว่า ร้อยละ 12 อยู่ในภาวะหมดไฟ ร้อยละ 57 มีความเสี่ยงสูง และพนักงานรัฐวิสาหกิจเป็นอาชีพที่มีภาวะหมดไฟมากที่สุด (Posttoday, 2020) องค์การจิ้งจอกปรับสภาพแวดล้อมการทำงานให้เหมาะสมและทำให้พนักงานมีสุขภาพจิตที่เข้มแข็ง (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022) ในด้านการแพทย์ องค์การอนามัยโลกได้นิยามภาวะหมดไฟว่าเป็นกลุ่มอาการที่เกิดจากความเครียดเรื้อรังจากการทำงานและเป็นอาการที่ถูกจัดอยู่ในบัญชีจำแนกทางสถิติระหว่างประเทศของโรค และปัญหาสุขภาพที่เกี่ยวข้อง ฉบับที่ 11 บังคับใช้วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2565 ส่วนในด้านวิชาการ ช่วงปี ค.ศ. 1970 นักวิชาการต่างประเทศได้เริ่มศึกษาภาวะหมดไฟ โดยในช่วงปลายปี ค.ศ. 1970 ถึงต้นปี ค.ศ. 1980 แนวคิดภาวะหมดไฟไม่มีความชัดเจน ได้รับการยอมรับ และมีการพัฒนาเครื่องมือวัดให้เป็นมาตรฐาน โดยแบบประเมินที่ได้รับนิยามมากที่สุดคือ Maslach Burnout Inventory (MBI) ของ Maslach ศาสตราจารย์ด้านจิตวิทยา University of California, Berkeley และ Jackson ผู้ร่วมงาน ที่ได้ร่วมกันสร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1981 ภายหลังได้มีการพัฒนาแบบประเมินให้สอดคล้องกับสาขาอาชีพต่าง ๆ และยังคงได้รับความนิยมจนถึงปัจจุบัน

งานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า มีปัจจัยมากมายที่มีความเกี่ยวข้องกับภาวะหมดไฟ เช่น คุณลักษณะส่วนตัวที่ต่างกัน อาจส่งผลให้เกิดความเครียดมากน้อยต่างกัน (Summawart, 1991) นอกจากนี้ คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรก็เป็นปัจจัยสำคัญ พนักงานต้องอยู่ในสถานที่ทำงานวันละ 8-10 ชั่วโมง การจัดสถานที่ทำงานให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและส่งเสริมให้พนักงานมีสุขภาพกายและใจที่ดี ถือเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าและประหยัดที่สุด รวมทั้งทำให้พนักงานรู้สึกถึงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอีกด้วย โดยผลวิจัยในหลายประเทศพบว่า หากสถานที่ทำงานน่าอยู่จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ลดอุบัติเหตุ ลดวันลาป่วย และลดอัตราการเปลี่ยนงาน (Bureau of Environmental Health, 2021) หากพนักงานมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีย่อมส่งผลให้มีความสุขในการทำงานและป้องกันภาวะหมดไฟได้ เมื่อภาวะหมดไฟเป็นปัญหาสำคัญในปัจจุบันและพนักงานรัฐวิสาหกิจเป็นอาชีพที่อาจเกิดภาวะหมดไฟได้มาก โดยเฉพาะรัฐวิสาหกิจกลุ่มสถาบันการเงินที่ต้องเผชิญความกดดันจากการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐและต้องแข่งขันกับภาคเอกชนเพื่อแสวงหาผลกำไรและนำส่งรายได้แผ่นดิน จึงอาจทำให้พนักงานเกิดความเครียดสะสมได้ ธนาคารของรัฐแห่งหนึ่งซึ่งมีสถานะเป็นรัฐวิสาหกิจเล็งเห็นความสำคัญของคุณภาพชีวิตพนักงาน จึงจัดตั้งหน่วยงานที่ดูแลทางด้านสวัสดิการและคุณภาพชีวิตของพนักงานโดยตรง พนักงานมีสิทธิเบิกเงินค่ารักษาพยาบาลจากสถานพยาบาลราชการและเอกชน และจัดให้มีสถานพยาบาลของธนาคารให้บริการแก่พนักงานโดยเฉพาะ แม้จะมีสถานพยาบาลของธนาคารก็ตาม แต่ก็เป็นการให้บริการตรวจรักษาด้านสุขภาพกายเท่านั้น ยังไม่มีจิตแพทย์หรือนักจิตวิทยาให้บริการตรวจรักษาจิตด้านสุขภาพจิต หากพนักงานเกิดภาวะหมดไฟย่อมไม่สามารถเข้ารับการรักษาได้ทันเวลาที่ สวัสดิการของธนาคารจึงไม่ครอบคลุมและไม่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานได้อย่างเพียงพอ

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความเกี่ยวข้องของปัจจัยส่วนบุคคลและคุณภาพชีวิตการทำงาน กับภาวะหมดไฟของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง ซึ่งสามารถนำผลจากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานด้านทรัพยากรบุคคลโดยเฉพาะสวัสดิการให้สอดคล้องกับสุขภาพจิตของพนักงาน ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานให้มีประสิทธิภาพ สร้างความสุข และความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่พนักงาน ป้องกันไม่ให้เกิดภาวะหมดไฟซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายใจ ลดทอนประสิทธิภาพในการทำงานและอาจนำไปสู่การตัดสินใจลาออกได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะหมดไฟของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่
2. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับภาวะหมดไฟของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่
4. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบภาวะหมดไฟของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่งในสังกัดสำนักงานใหญ่ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะหมดไฟ (Burnout)

ช่วงปี ค.ศ. 1970 มีการริเริ่มศึกษาภาวะหมดไฟในสหรัฐอเมริกาโดยจิตแพทย์ Dr. Herbert J. Freudenberger และได้เขียนบทความ “Burn-out: The high cost of high achievement” บทความดังกล่าวถือเป็นจุดเริ่มต้น และถูกนำไปใช้อ้างอิงในการศึกษาทางวิชาการเกี่ยวกับภาวะหมดไฟ ต่อมาแนวคิดภาวะหมดไฟได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายหลังจากที่ Christina Maslach นักจิตวิทยาสังคมชาวอเมริกัน และอาจารย์ University of California, Berkeley ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคำจำกัดความ ตัวทำนาย และการวัดภาวะหมดไฟ จนได้ตีพิมพ์ผลการศึกษาเป็นบทความ หนังสือ ตลอดจนงานวิจัยจำนวนมาก และได้สร้าง Maslach Burnout Inventory (MBI) ซึ่งเป็นเครื่องมือวัดภาวะหมดไฟที่น่าเชื่อถือและได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจนถึงปัจจุบัน (Freudenberger, 1974)

ความหมายของภาวะหมดไฟ Office of the Permanent Secretary, Ministry of Public Health (2018) นิยามเบิร์นเอาต์ซินโดรมหรือโรคหมดไฟ คือการที่สมดุลชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัวไม่ปกติ ทำงานหนักเกินไป จนเกิดความเหนื่อยล้าสะสม มีความตึงเครียด จนขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน World Health Organization (2019) นิยามว่าเป็นกลุ่มอาการที่เกิดจากความเครียดเรื้อรังจากการทำงานที่ยังไม่สามารถจัดการได้ มีลักษณะสามประการ ดังนี้ 1) มีความรู้สึกสูญเสียพลังงานหรือเหนื่อยล้าสูญเสียแรง 2) จิตใจออกห่างจากงาน มีความรู้สึกเชิงลบเกี่ยวกับงานของตน 3) การทำงานมีประสิทธิภาพที่ลดลง ภาวะหมดไฟไม่ใช่โรค แต่เป็นปรากฏการณ์เฉพาะกับบริบทการทำงานเท่านั้น และไม่ควรรนำภาวะหมดไฟไปใช้อธิบายประสบการณ์ด้านอื่นของชีวิต ส่วนในด้านวิชาการ Maslach and Leiter นิยามภาวะหมดไฟว่าเป็นกลุ่มอาการซึ่งมีองค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความอ่อนล้าทางอารมณ์ หมายถึง การที่บุคคลเกิดความรู้สึกสูญเสียหรือหมดกำลังใจในการทำงาน 2) การลดความเป็นบุคคลในผู้อื่น หมายถึง เกิดความรู้สึกต่อผู้อื่นซึ่งตนต้องมิปฏิสัมพันธ์ด้วยในแง่ลบ มองผู้อื่นว่าเป็นเพียงวัตถุที่ไม่มีชีวิตจิตใจ และ 3) การลดคุณค่าความสำเร็จในตนเอง หมายถึง เกิดความรู้สึกในแง่ลบกับตนเอง มีความรู้สึกว่าตนไม่มีความสามารถในการทำงาน (Vichanjalearnsuk, 2014 cited Schutte, Toppinen, Kalimo, & Schaufeli, 2000) จากนิยามข้างต้นสรุปได้ว่า ภาวะหมดไฟ หมายถึง การที่บุคคลรู้สึกสูญเสียพลังงาน เหนื่อยล้าอ่อนแรง มีความคิดหรือทัศนคติเชิงลบต่อการทำงานที่ตนเองทำอยู่ ส่งผลเป็นระยะเวลานานจนก่อให้เกิดความเครียดเรื้อรังจากการทำงาน ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง ตลอดจนส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพใจ

สาเหตุของการเกิดภาวะหมดไฟ Trisukon (n.d.) จิตแพทย์โรงพยาบาลมหารมย์ กล่าวว่า สามารถแบ่งสาเหตุของภาวะหมดไฟได้เป็น 2 ปัจจัย ประกอบด้วย ปัจจัยที่ 1 ปัญหาที่เกิดขึ้นจากสถานที่ทำงาน โดยปัญหาที่เกิดขึ้นได้บ่อยครั้ง ได้แก่ บรรยากาศในที่ทำงานซึ่งมีความกดดันและมีความคาดหวังสูง เกิดความขัดแย้งในสถานที่ทำงาน มีระบบบริหารที่ไม่มีคุณภาพ ไม่ให้เกียรติเพื่อนร่วมงานเท่าที่ควร ได้รับเงินเดือนและค่าตอบแทนที่ไม่เหมาะสมกับภาระงานที่ได้รับมอบหมาย ส่งผลให้เกิดเป็นความรู้สึกที่ไม่พอใจ นอกจากนี้ อาจเกิดจากตัวบุคคลก็ได้ เช่น คนทำงานบางรายมีความคาดหวังต่อตนเองและมีความรับผิดชอบสูง ก่อให้เกิดการกดดันตนเองในการทำงาน และปัจจัยที่ 2 คนทำงานกลุ่มที่ต้องการช่วยเหลือและไม่ปฏิเสธงาน ยินดีรับผิดชอบทำงานทุกอย่างจนกระทั่งเป็นการแบกรับภาระงานทุกอย่างไว้กับตนเองเพียงผู้เดียว อีกทั้งจากการศึกษางานวิจัยของ Summawart (2534) ซึ่งได้ทำการศึกษากาภาวะหมดไฟในผู้บริหารระดับต้นทางการพยาบาล หัวหน้าหอผู้ป่วยใน โรงพยาบาลรามารมย์ มีการศึกษางานวิชาการของต่างประเทศและกล่าวถึงสาเหตุของภาวะหมดไฟได้อย่างครอบคลุมว่า ภาวะหมดไฟเป็นผลที่เกิดขึ้นมาจากการสั่งสมความเครียดเป็นระยะเวลานานจนกลายเป็นความเครียดเรื้อรัง สาเหตุของภาวะหมดไฟจึงมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ ดังนี้ 1) ปัจจัยจากตัวบุคคล ได้แก่ บุคลิกภาพ อายุ สถานภาพสมรส ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และ 2) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ลักษณะงานที่ต้องรับผิดชอบ สัมพันธภาพระหว่างบุคลากร ระบบบริหาร

ผลกระทบที่เกิดจากภาวะหมดไฟ Wannarit (2019) อาจารย์ประจำภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล กล่าวว่า หากคนทำงานไม่ได้จัดการกับภาวะหมดไฟ อาจส่งผลให้เกิดผลใน 3 ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) ผลด้านร่างกาย อาจมีอาการเหนื่อยล้าเรื้อรัง ปวดเมื่อย และปวดศีรษะ 2) ผลด้านจิตใจ อาจมีการสูญเสียแรงจูงใจ หดหู่ หดหนทางที่จะช่วยให้ตนเองดีขึ้น ก่อให้เกิดอาการของภาวะซึมเศร้า และมีอาการนอนไม่หลับได้ นอกจากนี้ อาจพบว่า มีการใช้สารเสพติดเพื่อจัดการกับอารมณ์ และ 3) ผลด้านการทำงาน อาจมีการขาดงานบ่อยครั้ง มีประสิทธิภาพในการทำงานที่ลดลง และอาจคิดเรื่องการลาออกในท้ายที่สุด

เมื่อภาวะหมดไฟส่งผลกระทบต่อร่างกาย จิตใจ และการทำงานของบุคคลซึ่งอาจทำให้เกิดความคิดลาออกจากงานได้โดยภาวะหมดไฟอาจมีสาเหตุมาจากปัจจัยส่วนบุคคลของคนทำงานและปัจจัยที่เกิดจากสถานที่ทำงาน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาวะหมดไฟของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่ ว่าเป็นอย่างไร พนักงานที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันจะมีภาวะหมดไฟที่แตกต่างกันหรือไม่ และคุณภาพชีวิตการทำงานมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟหรือไม่ โดยผู้วิจัยได้เลือก Maslach Burnout Inventory General Survey (MBI-GS) ฉบับภาษาไทย ลิขสิทธิ์จาก Mind Garden Incorporated ซึ่งเป็นแบบประเมินภาวะหมดไฟที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มอาชีพทั่วไป ไปใช้จัดทำแบบสอบถามเพื่อวัดภาวะหมดไฟของกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากแบบประเมินดังกล่าวเป็นเครื่องมือที่มีมาตรฐาน มีคุณภาพทางวิชาการ ได้รับการยอมรับ และมีการนำไปใช้วัดภาวะหมดไฟอย่างแพร่หลาย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of Work Life)

นักวิชาการให้ความหมายของคุณภาพชีวิตการทำงานไว้แตกต่างกัน ดังนี้

Cascio (1998) นักวิชาการชาวสหรัฐอเมริกา กล่าวว่า การมองความหมายของคุณภาพชีวิตการทำงานสามารถแบ่งได้เป็น 2 แนวทาง คือ แนวทางแรกมองว่าคุณภาพชีวิตการทำงานมีความเกี่ยวข้องกับการกำหนดเป้าหมายที่มีเงื่อนไขและการปฏิบัติขององค์กร ยกตัวอย่างเช่น การควบคุมและดูแลเรื่องประชาธิปไตยในองค์การ การมีส่วนร่วมของพนักงาน การปฏิบัติงานที่มีความปลอดภัย การสนับสนุนจากนโยบายภายใน และอีกหนึ่งแนวทาง คือ การมองว่าคุณภาพชีวิตการทำงานมีความเกี่ยวข้องกับการรับรู้ของผู้ปฏิบัติงานว่าตนเองมีความปลอดภัยในการทำงาน มีความพึงพอใจ และตนเองสามารถเจริญเติบโตและพัฒนาอย่างเช่นที่มนุษย์เป็น Thamkuntipongs (2001) ซึ่งทำการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานพนักงานช่างการไฟฟ้าในจังหวัดนครปฐม กล่าวว่า หากแยก “คุณภาพชีวิตการทำงาน” เป็น 3 คำ คุณภาพ หมายถึง ความเป็นเลิศที่มีปริมาณมากน้อยแตกต่างกัน ลักษณะประจำบุคคลแต่ละคน ลักษณะความดี โดยความเป็นเลิศสามารถวัดได้จากการเปรียบเทียบผลของการกระทำกับเกณฑ์มาตรฐานที่แต่ละวิชาชีพกำหนดไว้ ชีวิต หมายถึง ความเป็นอยู่ การทำงาน หมายถึง การทำหน้าที่หรือ

กิจกรรมที่ต้องทำ เมื่อนำคำทั้งหมดมารวมกัน คุณภาพชีวิตการทำงาน จะมีความหมายว่า การทำหน้าที่เพื่อชีวิต หรือความเป็นอยู่ที่ดีเลิศ สามารถประเมินโดยเปรียบเทียบกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับเกณฑ์มาตรฐาน หรือค่าที่ระบุไว้

จากความหมายที่กล่าวไว้ข้างต้นสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตการทำงาน หมายถึง การที่พนักงานมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีในการปฏิบัติงานแต่ละวัน องค์กรมีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี การทำงานมีความปลอดภัย โดยสิ่งเหล่านี้ ต้องเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหรือตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ องค์กรมีนโยบายที่คำนึงถึงปัญหาทางด้านจิตใจของพนักงาน ตลอดจนองค์กรมีการสนับสนุนและเปิดโอกาสให้พนักงานเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาตนเอง และมีความก้าวหน้าในสายอาชีพ

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตการทำงาน Walton (1973) นักวิชาการชาวสหรัฐอเมริกา ได้เสนอแนวคิด ทฤษฎีองค์ประกอบคุณภาพชีวิตการทำงานว่า คนทำงานจะมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีได้ ต้องมีองค์ประกอบ ทั้งหมด 8 ประการ ดังนี้

1. ค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอ (Adequate and Fair Compensation) หมายถึง การที่คนทำงาน ได้รับเงินเดือน หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่เหมาะสมและเพียงพอต่อการดำรงชีวิตที่เป็นธรรม หากนำไปเปรียบเทียบกับตำแหน่งงานอื่นที่มีความคล้ายคลึงกัน

2. สิ่งแวดล้อมที่มีความปลอดภัยและถูกลักษณะ (Safe and Healthy Working Condition) หมายถึง การได้ทำงานในพื้นที่ที่ปลอดภัย ไม่สกปรก ไร้สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงาน ได้แก่ แสง กลิ่น และเสียง ประกอบ กับมีเครื่องมือสิ่งของที่ส่งเสริมให้ผู้ใช้งานสะดวกสบาย ปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น มีการรักษาความปลอดภัย ของพื้นที่ปฏิบัติงาน

3. การพัฒนาความสามารถของบุคคล (Competency Development) หมายถึง การให้ผู้ปฏิบัติงานมี ช่องทางหรือช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติงานได้เต็มที่ตามศักยภาพที่มี รวมทั้งมีช่องทางสำหรับการเพิ่มพูน ศักยภาพที่ตนเองมี

4. ความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน (Growth and Security) หมายถึง การที่บุคคลมีความเชื่อหรือมี ความหนักแน่นต่ออาชีพการงานของตนเองที่มีความปลอดภัย และในภายภาคหน้ามีช่องทางให้เจริญเติบโตใน องค์กร

5. การบูรณาการด้านสังคม (Social Integration) หมายถึง การที่บุคคลมีความสัมพันธ์ หรือความเกี่ยวข้อง ผูกพันกับหัวหน้าและเพื่อนร่วมงาน เป็นที่ต้องการและได้รับความเชื่อมั่นจากบุคคลดังกล่าว

6. ธรรมนูญในองค์กร (Constitutionalism) หมายถึง แบบแผนความคิดที่ใช้เป็นหลักยึดในการปฏิบัติ หรือ ระเบียบในการปฏิบัติเป็นไปตามกฎหมาย มีความยุติธรรมสำหรับทุกคน รวมถึงในการปฏิบัติงาน สามารถ แสดงออกซึ่งความเข้าใจ ความคิด หรือความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้และมีการให้ความสำคัญ และไม่ล่วงละเมิด สิทธิส่วนบุคคล

7. ความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานกับชีวิตด้านอื่น (Total Life Space) หมายถึง มีการจัดสรรหรือกำหนด เวลาในสัดส่วนที่สมดุลระหว่างสังคม การทำงาน ครอบครัว และตนเอง

8. ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชุมชน (Social Relevance) หมายถึง การมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม ให้ความสำคัญ กับองค์การเพื่อที่จะทำกิจกรรมที่มีประโยชน์สำหรับสังคม

เมื่อพิจารณาสาเหตุของภาวะหมดไฟ พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ทำงานเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้คน ทำงานเกิดภาวะหมดไฟ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับภาวะหมดไฟของ พนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่ โดยเลือกแนวคิดคุณภาพชีวิตการทำงานของ Walton (1973) มาใช้ในการจัดทำแบบสอบถามเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงาน เนื่องจากเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นไปที่ปัจจัยที่ เกี่ยวข้องกับงานและมีความครอบคลุมสภาพแวดล้อมขององค์กร ซึ่งสามารถนำแนวคิดดังกล่าวไปปรับใช้เพื่อ วัดคุณภาพชีวิตการทำงานของกลุ่มตัวอย่างและสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุงและพัฒนามาตรฐานคุณภาพ

ชีวิตการทำงานของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่ ให้ดีขึ้นเพื่อป้องกันและลดการเกิดภาวะหมดไฟ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ภาวะหมดไฟ จากการศึกษาผลงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับภาวะหมดไฟในช่วง 10 ปีมานี้พบว่า มีนักวิจัยให้ความสนใจศึกษาภาวะหมดไฟโดยใช้แบบประเมิน MBI-GS หลายงานวิจัย ซึ่งจะขออธิบายโดยแจกแจงตามประเภทอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

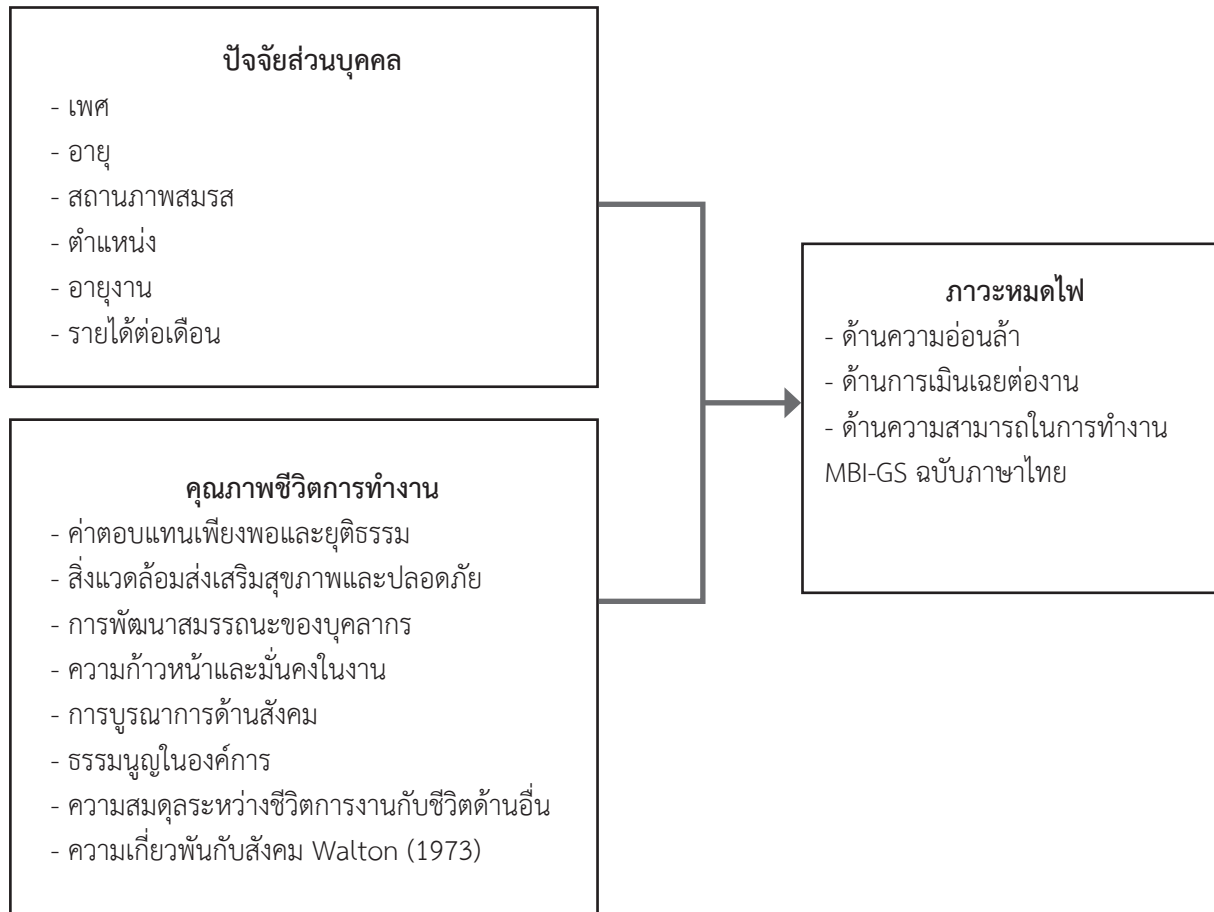
หน่วยงานของรัฐ เช่น Yongcharoen and Sithisarankul (2020) ศึกษาภาวะความเหนื่อยล้าจากการทำงานของกำลังพลประจำเรือ กองทัพเรือ สถานที่ปฏิบัติงานคือฐานทัพเรือสัตหีบ ผลการศึกษาพบว่า วุฒิการศึกษา ระดับชั้นยศ ช่วงอายุ ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ความคิดอยากลาออก และการได้รับการสนับสนุนจากองค์กร เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟ และกลุ่มตัวอย่างมีความเสี่ยงที่จะเกิดภาวะเหนื่อยล้าจากการทำงาน โดยเฉพาะกำลังพลอายุน้อย และ Bumrungphanichthaworn, Jaidee, Wattanaburanon, and Maharachpong (2022) ศึกษาภาวะหมดไฟของผู้ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลชุมชนในสถานการณ์การแพร่ระบาด Covid-19 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟในด้านความอ่อนล้า ได้แก่ ภาระงานที่มากเกินไป ความขัดแย้งระหว่างคนกับงาน และสถานภาพสมรส ในด้านความเย็นชา ได้แก่ ภาระงานที่มากเกินไป ความขัดแย้งระหว่างคนกับงาน และสถานภาพสมรส และในด้านความมีประสิทธิภาพในการทำงาน ได้แก่ การได้รับผลตอบแทนที่ไม่สมมูลกับงาน

ภาคเอกชน เช่น Amigo, Asensio, Menéndez, Redondo, and Ledesma, (2014) ศึกษาภาวะหมดไฟของพนักงานธนาคารในประเทศสเปนที่ทำหน้าที่ให้บริการ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 55.78 มีความเสี่ยงสูงต่อภาวะหมดไฟอย่างน้อยสองมิติ ได้แก่ ภาวะหมดไฟด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์และการเมินเฉยต่องาน และพบว่า ผู้ปฏิบัติงานในสำนักงานสาขาที่ติดต่อกับประชาชนทั่วไปมีความเสี่ยงที่จะเกิดภาวะหมดไฟมากกว่าผู้ที่ปฏิบัติงานในสังกัดส่วนกลาง Choi, Choi, Park, Uhm, Lee, Chang, and Kim (2019) ศึกษาภาวะหมดไฟของของคณงานบริษัทอิเล็กทรอนิกส์แห่งหนึ่งในประเทศเกาหลี ผลการศึกษาพบว่า อายุ พฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ ระยะเวลาในการทำงาน ช่วงเวลาในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับภาวะ หมดไฟด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ อายุ สถานภาพสมรส ลักษณะงาน ช่วงเวลาในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟด้านความสามารถในการทำงาน และพบภาวะหมดไฟในเพศหญิงมากกว่าเพศชาย

2. คุณภาพชีวิตการทำงาน เป็นอีกตัวแปรที่ได้รับความสนใจในการนำมาศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟ จากการศึกษาพบว่า ผู้วิจัยหลายท่านได้นำแนวคิดคุณภาพชีวิตการทำงานของ Walton (1973) มาใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย เช่น Phongmode (2017) ศึกษาเกี่ยวกับความเหนื่อยหน่ายของพยาบาลแผนกวิกฤตโรงพยาบาลรัฐแห่งหนึ่ง วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงาน ความเหนื่อยหน่าย และความตั้งใจลาออก และ Wichaidit, Prasertchai, and Laoraksawong (2022) ศึกษาภาวะหมดไฟของบุคลากรทางการแพทย์ โรงพยาบาลของรัฐ จังหวัดชุมพร วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะหมดไฟของบุคลากรทางการแพทย์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับภาวะหมดไฟ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงาน โดย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานด้านทรัพยากรบุคคล ตลอดจนการจัดสวัสดิการเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจิตในเชิงนโยบายได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับภาวะทางจิตใจและความรู้สึกนึกคิดของบุคลากรในหน่วยงาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดคุณภาพชีวิตการทำงานของ Walton (1973) และ Maslach Burnout Inventory - General Survey (MBI-GS) ฉบับภาษาไทย ลิขสิทธิ์ของ Mind Garden Incorporated มาใช้ในการศึกษา ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย
ที่มา: ผู้เขียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ พนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ พนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่ จำนวนทั้งสิ้น 5,442 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2565 ตามรายงานประจำปี 2565) ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างจากประชากรที่ใช้ในการศึกษา โดยมีคำนวณเพื่อหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมตามสูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และกำหนดความคลาดเคลื่อน (e) ขนาดประชากรที่ยอมรับได้ 0.05 ดังนั้น จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เท่ากับ 373 คน เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์อายุในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 3 ช่วงอายุ ช่วงอายุละ 125 คน ได้แก่ 1) อายุน้อยกว่า 35 ปี 2) อายุ 35 - 45 ปี และ 3) อายุ 46 ปีขึ้นไป รวมทั้งสิ้น 375 คน ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากกลุ่มตัวอย่าง 373 คน เป็น 375 คน เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์อายุข้างต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามปลายปิด (Close Ended Question) ในการเก็บข้อมูล

โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ตำแหน่ง อายุงาน และรายได้ต่อเดือน โดยใช้แบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงาน ซึ่งผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นโดยพัฒนาจากแนวคิดคุณภาพชีวิตการทำงานของ Walton (1973) ประกอบกับการทบทวนวรรณกรรม เป็นแบบสอบถามชนิดปลายปิด จำนวน 32 ข้อ โดยแบ่งเป็น 8 ด้าน ได้แก่ ค่าตอบแทนเพียงพอและยุติธรรม สิ่งแวดล้อมส่งเสริมสุขภาพและปลอดภัย การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร ความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน การบูรณาการด้านสังคม ธรรมเนียมในองค์กร ความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานกับชีวิตด้านอื่น และความสัมพันธ์กับสังคม ด้านละ 4 ข้อ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าของ Likert Scale เป็นมาตรวัด แบ่งเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่เห็นด้วยอย่างยิ่งถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยให้เลือกตอบตามความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งเกณฑ์ตามคะแนนเฉลี่ยในแต่ละด้าน โดยช่วงคะแนน 3.68 - 5.00 หมายถึง คุณภาพชีวิตการทำงานอยู่ในระดับสูง ช่วงคะแนน 2.34 - 3.67 หมายถึง คุณภาพชีวิตการทำงานอยู่ในระดับปานกลาง และช่วงคะแนน 1.00 - 2.33 หมายถึง คุณภาพชีวิตการทำงานอยู่ในระดับต่ำ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะหมดไฟ โดยใช้แบบประเมินภาวะหมดไฟ สำหรับการสำรวจทั่วไป ฉบับภาษาไทย (Maslach Burnout Inventory - General Survey (MBI-GS)) ลิขสิทธิ์จาก Mind Garden Incorporated จำนวน 16 ข้อ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความอ่อนล้า 2) การเมินเฉยต่องาน และ 3) ความสามารถในการทำงาน มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 7 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ตั้งแต่ไม่เคยรู้สึกถึงรู้สึกทุกวัน ประกอบด้วยข้อคำถามด้านความอ่อนล้า จำนวน 5 ข้อ ด้านการเมินเฉย จำนวน 5 ข้อ และด้านความสามารถในการทำงาน จำนวน 6 ข้อ

การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยการค้นคว้าจากวิทยานิพนธ์ ผลงานวิจัย ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงให้แบบสอบถามมีประเด็นคำถามที่ครอบคลุมและนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลการวิจัยต่อไป

2. การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามดังกล่าวไปทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากนั้นจะใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Reliability Coefficient Alpha) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นเป็นรายข้อ โดยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามคุณภาพชีวิตการทำงานเท่ากับ .90 และค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามภาวะหมดไฟเท่ากับ .76

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จนได้ข้อมูลครบถ้วนและเป็นไปตามเกณฑ์อายุที่กำหนดไว้ จำนวน 375 ชุด จากนั้นผู้วิจัยจะนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมมาจากกลุ่มตัวอย่าง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ มีทั้งสิ้น 2 ประเภท ได้แก่ 1) สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลระดับภาวะหมดไฟ คุณภาพชีวิตการทำงาน และปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง และ 2) สถิติเชิงอนุมาน ประกอบด้วย ค่า t-test ใช้ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระซึ่งจำแนกเป็น 2 กลุ่ม การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ใช้เปรียบเทียบตัวแปรตามที่มีการแบ่งตัวแปรอิสระออกเป็น 3 กลุ่มขึ้นไป และค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ไว้ที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่ จำนวน 375 คน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 67.5 อายุเฉลี่ย 40 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด ร้อยละ 58.1 ดำรงตำแหน่งพนักงาน ร้อยละ 66.4 มีอายุงาน 5 - 10 ปี ร้อยละ 29.6 และมีรายได้ต่อเดือน 15,001 - 25,000 บาท ร้อยละ 29.6

2. ข้อมูลระดับภาวะหมดไฟของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีภาวะหมดไฟด้านความอ่อนล้าอยู่ในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 48 มีคะแนนเฉลี่ย 11.75 (S.D. = 7.93) ด้านการเมินเฉยต่องานอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 44 มีคะแนนเฉลี่ย 10.77 (S.D. = 6.47) และด้านความสามารถในการทำงานอยู่ในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 48.5 มีคะแนนเฉลี่ย 27.69 (S.D. = 6.97)

เกณฑ์ระดับคะแนนภาวะหมดไฟในแต่ละด้าน

1. ด้านความอ่อนล้า ระดับต่ำคือ 0 - 10 คะแนน ระดับปานกลางคือ 11 - 15 คะแนน และระดับสูงคือตั้งแต่ 16 คะแนนขึ้นไป

2. ด้านการเมินเฉย ระดับต่ำคือ 0 - 5 คะแนน ระดับปานกลางคือ 6 - 10 คะแนน และระดับสูงคือตั้งแต่ 11 คะแนนขึ้นไป

3. ด้านความสามารถในการทำงาน ระดับต่ำคือ ตั้งแต่ 30 คะแนนขึ้นไป ระดับปานกลางคือ 25 - 29 คะแนน และระดับสูงคือ 0 - 24 คะแนน

ตาราง 1 แสดงความถี่และร้อยละของระดับภาวะหมดไฟในแต่ละองค์ประกอบของกลุ่มตัวอย่าง (n = 375)

ภาวะหมดไฟ	จำนวน (ร้อยละ)		
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง
1. ด้านความอ่อนล้า (Min = 0, Max = 30, Mean = 11.75, S.D. = 7.93)	180 (48.0)	85 (22.7)	110 (29.3)
2. ด้านการเมินเฉยต่องาน (Min = 0, Max = 30, Mean = 10.77, S.D. = 6.47)	60 (16.0)	150 (40.0)	165 (44.0)
3. ด้านความสามารถในการทำงาน (Min = 2, Max = 36, Mean = 27.69, S.D. = 6.97)	182 (48.5)	83 (22.1)	110 (29.3)

3. ข้อมูลปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเห็นต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมอยู่ในระดับสูง

($\bar{X} = 3.95$ และ $S.D. = .51$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านค่าตอบแทนเพียงพอและยุติธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$ และ $S.D. = .99$) เพียงด้านเดียว ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับสูง รายละเอียดตามตาราง 2

ตาราง 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความเห็นต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของกลุ่มตัวอย่าง ($n = 375$)

ความเห็นต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเห็น
1. ด้านค่าตอบแทนเพียงพอและยุติธรรม	3.26	.99	ปานกลาง
2. ด้านสิ่งแวดล้อมส่งเสริมสุขภาพและปลอดภัย	4.01	.70	สูง
3. ด้านการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร	4.02	.65	สูง
4. ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน	3.90	.67	สูง
5. ด้านการบูรณาการด้านสังคม	4.31	.56	สูง
6. ด้านธรรมาภิบาลในองค์กร	4.14	.61	สูง
7. ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานกับชีวิตด้านอื่น	3.82	.86	สูง
8. ด้านความเกี่ยวข้องกับสังคม	4.12	.65	สูง
รวม	3.95	.51	สูง

4. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับภาวะหมดไฟของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่ พบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานทั้งหมด 8 ด้าน มีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟด้านความอ่อนล้าและการเมินเฉยต่องานของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่ และคุณภาพชีวิตการทำงาน จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านค่าตอบแทนเพียงพอและยุติธรรม ด้านการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน ด้านการบูรณาการด้านสังคม ด้านธรรมาภิบาลในองค์กร และด้านความเกี่ยวข้องกับสังคม มีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟด้านความสามารถในการทำงานของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่คุณภาพชีวิตการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมส่งเสริมสุขภาพและปลอดภัย และด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานกับชีวิตด้านอื่น ไม่มีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟด้านความสามารถในการทำงานของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ รายละเอียดตามตาราง 3

ตาราง 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับภาวะหมดไฟแต่ละด้าน ($n = 375$)

คุณภาพชีวิตการทำงาน (ด้าน)	ภาวะหมดไฟ (ด้าน)					
	ความอ่อนล้า		การเมินเฉยต่องาน		ความสามารถในการทำงาน	
	r	P	r	P	r	P
ค่าตอบแทนเพียงพอและยุติธรรม	-.372	.000*	-.334	.000*	.177	.001*
สิ่งแวดล้อมส่งเสริมสุขภาพและปลอดภัย	-.337	.000*	-.309	.000*	.122	.018
การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร	-.413	.000*	-.445	.000*	.205	.000*

ตาราง 3 (ต่อ)

คุณภาพชีวิตการทำงาน (ด้าน)	ภาวะหมดไฟ (ด้าน)					
	ความอ่อนล้า		การเมินเฉยต่องาน		ความสามารถในการทำงาน	
	r	P	r	P	r	P
ค่าตอบแทนเพียงพอและยุติธรรม	-.372	.000*	-.334	.000*	.177	.001*
สิ่งแวดล้อมส่งเสริมสุขภาพและปลอดภัย	-.337	.000*	-.309	.000*	.122	.018
การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร	-.413	.000*	-.445	.000*	.205	.000*
ความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน	-.407	.000*	-.416	.000*	.188	.000*
การบูรณาการด้านสังคม	-.459	.000*	-.410	.000*	.230	.000*
ธรรมเนียมในองค์กร	-.435	.000*	-.402	.000*	.178	.001*
ความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานกับชีวิตด้านอื่น	-.600	.000*	-.355	.000*	.116	.025
ความเกี่ยวข้องกับสังคม	-.245	.000*	-.391	.000*	.261	.000*

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. การเปรียบเทียบภาวะหมดไฟของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่ ในรายด้าน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ตำแหน่ง อายุงาน และรายได้ต่อเดือน รายละเอียดตามตาราง 4

ตาราง 4 แสดงการเปรียบเทียบภาวะหมดไฟของกลุ่มตัวอย่างในรายด้าน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (n = 375)

ปัจจัยส่วนบุคคล	ภาวะหมดไฟ (ด้าน)		
	ความอ่อนล้า	การเมินเฉยต่องาน	ความสามารถในการทำงาน
1. เพศชายและหญิง	.836	.843	.315
2. อายุ น้อยกว่า 35 ปี, 36 - 45 ปี และ 46 ปีขึ้นไป	.404	.015*	.24
3. สถานภาพสมรส โสด, สมรส และหม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่	.542	.751	.444
4. ตำแหน่ง ลูกจ้าง, พนักงาน และผู้บริหาร	.737	.082	.005*
5. อายุงาน น้อยกว่า 5 ปี, 5 - 10 ปี 11 - 15 ปี 16 - 20 ปี และมากกว่า 20 ปี	.508	.398	.120
6. รายได้ต่อเดือน 15,001 - 25,000 บาท 25,001 - 35,000 บาท 35,001 - 45,000 บาท และมากกว่า 45,001 บาท	.684	.022*	.077

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของภาวะหมดไฟด้านการเงินเฉยต่องานเป็นรายคู่โดยวิธีการ LSD จำแนกตามอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุตั้งแต่ 35 - 45 ปี ($\bar{X} = 2.36$) มีภาวะหมดไฟด้านการเงินเฉยต่องานมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุตั้งแต่ 46 ปีขึ้นไป ($\bar{X} = 1.90$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รายละเอียดตามตาราง 5

ตาราง 5 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของภาวะหมดไฟด้านการเงินเฉยต่องานของกลุ่มตัวอย่างเป็นรายคู่ จำแนกตามอายุ (n = 375)

อายุ	$\bar{X}$	S.D.	อายุ		
			น้อยกว่า 35 ปี	ตั้งแต่ 35 - 45 ปี	ตั้งแต่ 46 ปี ขึ้นไป
น้อยกว่า 35 ปี	2.21	1.21	-	0.15	0.31
ตั้งแต่ 35 - 45 ปี	2.36	1.36		-	. 0.46*
ตั้งแต่ 46 ปีขึ้นไป	1.90	1.27			-

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของภาวะหมดไฟด้านการเงินเฉยต่องานเป็นรายคู่โดยวิธีการ LSD จำแนกตามรายได้ต่อเดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 25,001 - 35,000 บาท ($\bar{X} = 2.37$) ตั้งแต่ 35,001 - 45,000 บาท ($\bar{X} = 2.25$) และตั้งแต่ 15,001 - 25,000 บาท ($\bar{X} = 2.24$) มีภาวะหมดไฟด้านการเงินเฉยต่องานมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 45,001 บาท ($\bar{X} = 1.83$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รายละเอียดตามตาราง 6

ตาราง 6 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของภาวะหมดไฟด้านการเงินเฉยต่องานของกลุ่มตัวอย่างเป็นรายคู่ จำแนกตามรายได้ต่อเดือน (n = 375)

รายได้ต่อเดือน	$\bar{X}$	S.D.	รายได้ต่อเดือน (บาท)			
			15,001 - 25,000	25,001 - 35,000	35,001 - 45,000	มากกว่า 45,001
ตั้งแต่ 15,001 - 25,000 บาท	2.24	1.29	-	0.13	0.01	0.41*
ตั้งแต่ 25,001 - 35,000 บาท	2.37	1.27		-	0.12	0.54*
ตั้งแต่ 35,001 - 45,000 บาท	2.25	1.44			-	0.42*
มากกว่า 45,001 บาท	1.83	1.13				-

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของภาวะหมดไฟด้านความสามารถในการทำงานเป็นรายคู่โดยวิธีการ LSD จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีตำแหน่งผู้บริหาร ($\bar{X} = 4.94$) มีภาวะหมดไฟด้านความสามารถในการทำงานมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีตำแหน่งพนักงาน ($\bar{X} = 4.57$) และลูกจ้าง ($\bar{X} = 4.27$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 รายละเอียดตามตาราง 7

ตาราง 7 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของภาวะหมดไฟด้านความสามารถในการทำงานของกลุ่มตัวอย่าง เป็นรายคู่ จำแนกตามตำแหน่ง (n = 375)

ตำแหน่ง	$\bar{X}$	S.D.	ตำแหน่ง		
			ลูกจ้าง	พนักงาน	ผู้บริหาร
ลูกจ้าง	4.27	1.11	-	0.30	0.67*
พนักงาน	4.57	1.21		-	0.37*
ผู้บริหาร	4.94	.95			-

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาภาวะหมดไฟของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่งสังกัดสำนักงานใหญ่ พบว่า มีภาวะหมดไฟด้านความอ่อนล้าอยู่ในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 48 ด้านการเมินเฉยต่องานอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 44 และด้านความสามารถในการทำงานอยู่ในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 48.5 ปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงาน แบ่งเป็น 8 ด้าน พบว่า พนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่งสังกัดสำนักงานใหญ่ มีคุณภาพชีวิตการทำงานในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.95$ และ $S.D. = .51$) โดยมีความเห็นต่อคุณภาพชีวิตการทำงานอยู่ในระดับสูง จำนวน 7 ด้าน และในระดับปานกลางเพียง 1 ด้าน คือ ด้านค่าตอบแทนเพียงพอและยุติธรรม

ปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงานที่มีความสัมพันธ์ต่อการเกิดภาวะหมดไฟในแต่ละด้าน พบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานด้านค่าตอบแทนเพียงพอและยุติธรรมมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟด้านความอ่อนล้า ด้านการเมินเฉยต่องาน และด้านความสามารถในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phongmode (2017) ที่ศึกษาความเหนื่อยหน่ายของพยาบาลแผนกวิกฤตโรงพยาบาลรัฐแห่งหนึ่ง และ Khuncharoen (2017) ที่ศึกษาความเหนื่อยหน่ายในการทำงานของพนักงานบริษัทเอกชนในกรุงเทพมหานครซึ่งพบว่า ค่าตอบแทนเพียงพอและยุติธรรมมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟ โดยหากพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่งสังกัดสำนักงานใหญ่ได้รับอัตราเงินเดือนที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตและเป็นค่าตอบแทนที่ยุติธรรมคุ้มค่ากับการทุ่มเททำงานก็จะลดภาวะหมดไฟทั้งสามด้านได้

คุณภาพชีวิตการทำงานด้านสิ่งแวดล้อมส่งเสริมสุขภาพและปลอดภัยมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟด้านความอ่อนล้าและด้านการเมินเฉยต่องาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phongmode (2017) และ Khuncharoen (2017) ซึ่งพบว่าสิ่งแวดล้อมส่งเสริมสุขภาพและปลอดภัยมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟ โดยหากพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดส่วนกลาง มีความสบายใจและรู้สึกว่าการที่ทำงานของตนปลอดภัยไม่เสี่ยงอันตราย ปราศจากการรบกวนจากสิ่งรบกวนนอก มีเครื่องมืออุปกรณ์การทำงานที่ครบครันและเพียงพอสำหรับการทำงาน ก็จะสร้างความสะดวกและลดระยะเวลาในการทำงาน จึงช่วยลดภาวะหมดไฟด้านความอ่อนล้าและด้านการเมินเฉยต่องานได้

คุณภาพชีวิตการทำงานด้านการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟด้านความอ่อนล้า ด้านการเมินเฉยต่องาน และด้านความสามารถในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phongmode (2017) และ Wichaidit, Prasertchai, and Laoraksawong (2022) ที่ศึกษาภาวะหมดไฟของบุคลากรทางการแพทย์ โรงพยาบาลของรัฐ จังหวัดชุมพร และ Promyothin (2022) ที่ศึกษาภาวะหมดไฟของพนักงานธนาคารของรัฐ ช่วงอายุ Generation Y ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งพบว่าการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟ โดยหากพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่ รับรู้ว่าตนเองมี

โอกาสได้พัฒนาความรู้ มีพื้นที่ให้แสดงทักษะความสามารถอย่างเต็มที่ รวมถึงสามารถทำงานได้อย่างอิสระและเป็นตัวของตัวเอง จะทำให้พนักงานมีแรงใจ มีความมุ่งมั่นในการทำงานให้แก่ธนาคาร ไม่เกิดความท้อแท้เหนื่อยล้าจากการทำงาน และสามารถลดภาวะหมดไฟทั้งสามด้านได้

คุณภาพชีวิตการทำงานด้านความก้าวหน้าและมั่นคงในงานมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟด้านความอ่อนล้าด้านการเงินเฉยต่องาน และด้านความสามารถในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khuncharoen (2017), Phongmode (2017), Promyothin (2022) และ Wichaidit, Prasertchai, and Laoraksawong (2022) ซึ่งพบว่าการทำงานด้านความก้าวหน้าและมั่นคงในงานมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟ หากพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดส่วนกลาง สังกัดสำนักงานใหญ่ มีโอกาสเลื่อนตำแหน่ง ได้รับการพัฒนาทักษะหรือความสามารถจากองค์กร ย่อมทำให้พนักงานเชื่อมั่นว่าองค์กรให้ความสำคัญกับตนเองจะทำให้ลดภาวะหมดไฟทั้งสามด้านได้

คุณภาพชีวิตการทำงานด้านการบูรณาการด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟด้านความอ่อนล้าด้านการเงินเฉยต่องาน และด้านความสามารถในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phongmode (2017) และ Khuncharoen (2017) ที่ศึกษาความเหนื่อยหน่ายในการทำงานของพนักงานบริษัทเอกชนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่าการบูรณาการด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟ หากพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่งในสังกัดสำนักงานใหญ่มีความสัมพันธ์ที่ดีและได้รับการยอมรับนับถือจากสมาชิกในองค์กร บรรยากาศการทำงานเป็นไปด้วยดีมีการร่วมมือร่วมใจกันทำงานก็จะลดภาวะหมดไฟทั้งสามด้านได้

คุณภาพชีวิตการทำงานด้านธรรมณูญในองค์กรมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟด้านความอ่อนล้า ด้านการเงินเฉยต่องาน และด้านความสามารถในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khuncharoen (2017) และ Phongmode (2017) ซึ่งพบว่าธรรมณูญในองค์กรมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟ หากนโยบายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ขององค์กรมีความเป็นธรรม สมาชิกในองค์กรให้เกียรติและเคารพสิทธิส่วนบุคคลของกันและกัน ไม่มีการแทรกแซงพฤติกรรมส่วนตัวนอกเวลางาน ตลอดจนผู้บังคับบัญชามีความยุติธรรมต่อผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน จะช่วยลดภาวะหมดไฟทั้งสามด้านของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่งสังกัดสำนักงานใหญ่ได้

คุณภาพชีวิตการทำงานด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการงานกับชีวิตด้านอื่นมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟด้านความอ่อนล้าและด้านการเงินเฉยต่องาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khuncharoen (2017), Phongmode (2017), Promyothin (2022) และ Wichaidit, Prasertchai, and Laoraksawong (2022) ซึ่งพบว่าความสมดุลระหว่างชีวิตการงานกับชีวิตด้านอื่น มีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟ หากพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่งสังกัดสำนักงานใหญ่ สามารถเลิกงานได้ตรงเวลาโดยที่ปริมาณงานที่รับผิดชอบไม่ส่งผลกระทบต่อชีวิตส่วนตัว ไม่ต้องทำงานล่วงเวลา มีเวลาพักผ่อนที่เพียงพอสามารถพักผ่อนหรือท่องเที่ยวผ่อนคลายได้ตามที่ตั้งใจ จะทำให้ภาวะหมดไฟด้านความอ่อนล้าและด้านการเงินเฉยต่องานลดลงได้

คุณภาพชีวิตการทำงานด้านความเกี่ยวพันกับสังคมมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟด้านความอ่อนล้า ด้านการเงินเฉยต่องาน และด้านความสามารถในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phongmode (2017) และ Khuncharoen (2017) ซึ่งพบว่าความเกี่ยวพันกับสังคมมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟ โดยหากพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่งในสังกัดสำนักงานใหญ่มีความภูมิใจที่ได้ทำงานในองค์กรนี้ มีความรู้สึกว่าการงานของตนมีลักษณะที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม สร้างประโยชน์ให้แก่คนจำนวนมาก พนักงานจะรู้สึกถึงคุณค่าของตนเองและองค์กร รวมถึงมีแรงจูงใจในการไปทำงานซึ่งสามารถลดภาวะหมดไฟทั้งสามด้านได้

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุและรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีภาวะหมดไฟด้านการเงินเฉยต่องานแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Techarajanakan (2021) ที่ศึกษาภาวะหมดไฟในการทำงานของพนักงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งซึ่งจำแนกอายุสร้าง แสดงให้เห็นว่า พนักงานที่มีอายุมากและปฏิบัติงานเป็นระยะเวลานาน ย่อมมีวุฒิภาวะทางอารมณ์มากกว่าพนักงานที่มีอายุน้อย ดังนั้น พนักงานที่มีอายุน้อยจะมีความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะหมดไฟด้านการเงินเฉยต่องานมากกว่า และพนักงานที่มีรายได้ต่อเดือนไม่มากอาจมีความรู้สึกว่าคุณค่าตอบแทน

ที่ได้กับการะงานที่รับผิดชอบไม่สอดคล้องกัน จึงอาจขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเนื่องจากคิดว่าทำงานหนักมากเพียงใดก็ได้ค่าตอบแทนจำนวนไม่มากและไม่คุ้มค่ากับการทุ่มเทของตน ดังนั้น พนักงานที่มีรายได้ต่อเดือนน้อยจะมีความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะหมดไฟด้านการเงินเฉยต่องานมากกว่าพนักงานที่มีรายได้ต่อเดือนมาก อีกทั้งพบว่า ตำแหน่งที่แตกต่างกัน มีภาวะหมดไฟด้านความสามารถในการทำงานแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Charoenrattanaumporn (2020) ที่ศึกษาภาวะหมดไฟของพนักงานบริษัทเอกชนซึ่งมีอายุ 21 - 60 ปี และมีอายุงาน 2 ปีขึ้นไป และ Thitiseth (2022) ที่ศึกษาภาวะหมดไฟของพนักงานสินเชื่อบริษัทพาณิชย์ในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากพนักงานที่มีตำแหน่งผู้บริหารมีความรับผิดชอบทั้งในด้านลักษณะงานและการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา อาจทำให้เกิดความรู้สึกกดดันจากความคาดหวังของหลายฝ่าย ทั้งความคาดหวังของผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปและผู้ใต้บังคับบัญชาที่มองตนเองเป็นแบบอย่าง ส่งผลให้ผู้บริหารมีความมุ่งหมายกับผลสำเร็จของงานมากกว่าพนักงานและลูกจ้าง

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยพบว่า ภาวะหมดไฟของพนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่ ด้านความอ่อนล้าและด้านความสามารถในการทำงานอยู่ในระดับต่ำแต่ด้านการเงินเฉยต่องานอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 44 และอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 40 รวมทั้งสองระดับเป็นร้อยละ 84 แสดงให้เห็นว่า บุคลากรจำนวนมากกำลังเผชิญกับปัญหาภาวะหมดไฟ ซึ่งส่วนใหญ่มีความรู้สึกเฉยเมยและมีทัศนคติที่ท้อแท้ต่องานของตน กล่าวคือมีความสนใจงานของตนเองน้อยลง ไม่กระตือรือร้น ไม่อยากถูกรบกวนจากผู้อื่น และตั้งคำถามว่างานของตนมีความสำคัญหรือมีประโยชน์บ้างหรือไม่ แม้ธนาคารของรัฐแห่งนี้จะมีสถานพยาบาลของธนาคารที่ให้การตรวจรักษาสุขภาพกาย ส่วนในด้านสุขภาพจิต ธนาคารได้จัดให้มีบริการตรวจรักษาแบบการแพทย์ทางไกลด้านสุขภาพจิต (Telemedicine) ในวันศุกร์สัปดาห์ที่ 2 และ 4 ของทุกเดือนแล้วก็ตาม แต่สถานพยาบาลของธนาคารยังไม่มีบริการด้านสุขภาพจิต และเมื่อพิจารณาจำนวนบุคลากรของธนาคารที่มีมากกว่าหนึ่งหมื่นคน จะเห็นได้ว่าจำนวนวันตรวจรักษาสุขภาพจิตแบบ Telemedicine ไม่สอดคล้องกับจำนวนบุคลากร ทำให้บุคลากรที่มีปัญหาสุขภาพจิตไม่สามารถเข้ารับการตรวจรักษาได้อย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะ 1) ธนาคารควรจัดให้มีบริการรักษาพยาบาลด้านสุขภาพจิตโดยเชิญจิตแพทย์มาประจำในสถานพยาบาลของธนาคาร 2) อาจเพิ่มวันให้บริการตรวจรักษาสุขภาพจิตแบบ Telemedicine 3) เนื่องจากภาวะหมดไฟอาจนำไปสู่ปัญหาสุขภาพจิตในอนาคต เช่น ภาวะซึมเศร้า โรคนอนไม่หลับ โรควิตกกังวล โรคเครียด ธนาคารควรให้บุคลากรทำแบบประเมินคัดกรองโรคซึมเศร้าและโรควิตกกังวล หากพบว่าบุคลากรประเมินแล้วมีความเสี่ยงที่จะเป็นโรครดังกล่าว ธนาคารอาจส่งตรวจรักษาสุขภาพจิตแบบ Telemedicine โดยตรงหรือแนะนำบุคลากรเข้ารับการตรวจรักษาที่โรงพยาบาล

2. ผลการวิจัยในเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานพบว่า พนักงานธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่ มีคุณภาพชีวิตการทำงานในภาพรวมอยู่ในระดับสูง พิจารณารายข้อ คุณภาพชีวิตการทำงาน จำนวน 7 ด้านอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านค่าตอบแทนเพียงพอและยุติธรรมที่อยู่ในระดับปานกลางเพียงด้านเดียว แสดงให้เห็นว่าบุคลากรไม่พึงพอใจกับเงินเดือน มีความเห็นว่าตนเองได้รับค่าตอบแทนที่ไม่คุ้มค่ากับความทุ่มเทและไม่เท่าเทียมกับเพื่อนร่วมงาน และคิดว่ารายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายของตนเองและครอบครัว อาจเนื่องมาจากรัฐวิสาหกิจมีโครงสร้างเงินเดือนตามกฎหมายเกณฑ์ที่แทบไม่แตกต่างจากหน่วยงานราชการ จึงไม่สามารถขึ้นอัตราเงินเดือนได้อย่างก้าวกระโดดเช่นเดียวกับบริษัทเอกชน แม้จะมีการนำผลการประเมินการปฏิบัติงานไปประกอบการพิจารณาขึ้นเงินเดือนประจำปี แต่ก็ขึ้นในอัตราที่ไม่มากเมื่อเทียบกับค่าครองชีพ จึงอาจเป็นสาเหตุให้บุคลากรคิดว่าจะตั้งใจทำงานไปเพื่ออะไร ในเมื่อปีหน้าก็ได้รับค่าตอบแทนที่ไม่มากไปจากปีที่แล้ว เมื่อบุคลากรมีความคิดเช่นนี้ก็จะไม่ทุ่มเทกับการทำงานและไม่มีแรงจูงใจที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเอง

ข้อเสนอแนะ 1) ธนาคารอาจพิจารณาปรับโครงสร้างเงินเดือนให้สอดคล้องกับค่าครองชีพในปัจจุบันและปรับเพิ่มสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อลดค่าใช้จ่ายของบุคลากร 2) จัดหลักสูตรอบรมการออมเงินและการวางแผนทางการเงิน เพื่อปลูกฝังและสร้างวินัยทางการเงินที่ดีแก่บุคลากร 3) จัดทำสื่อต่าง ๆ เช่น อินโฟกราฟิกเสียงตามสาย ประชาสัมพันธ์สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ที่ธนาคารกำหนดให้กับบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้บุคลากรรับทราบและตระหนักว่านอกจากเงินเดือนแล้วยังได้รับสวัสดิการและสิทธิประโยชน์อื่น ๆ จากธนาคารอีกมากมาย

3. ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟ ข้อเสนอแนะ 1) ธนาคารควรกำหนดให้เรื่องสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดีของบุคลากรเป็นหนึ่งในกลยุทธ์ที่สำคัญ โดยพัฒนาสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นและหมั่นสำรวจความพึงพอใจและความต้องการของบุคลากรเรื่องสภาพแวดล้อมและสุขภาวะในการทำงานทุกปี 2) มีมาตรการเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตการทำงาน เช่น สนับสนุนการทำงานทางไกล (Telework) เพื่อให้การทำงานมีความยืดหยุ่นและทำให้บุคลากรมีอิสระในการทำงานมากขึ้น กำหนดช่วงเวลาให้ผู้บังคับบัญชาสามารถติดต่อสื่อสารเรื่องงานกับผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้บุคลากรมีสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัวที่ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ตำแหน่ง อายุงาน รายได้ต่อเดือน การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ เช่น จำนวนบุตร การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพื่อให้ทราบปัจจัยส่วนบุคคลที่อาจมีความเกี่ยวข้องกับภาวะหมดไฟที่เฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น

2. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาปัจจัยคุณภาพชีวิตการทำงาน การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาตัวแปรการทำงานอื่น ๆ เช่น ภาระงาน บรรยากาศในการทำงาน เพื่อจะได้ทราบปัจจัยการทำงานอื่นที่มีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟ

3. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะพื้นที่ธนาคารของรัฐแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานใหญ่เท่านั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาในพื้นที่สังกัดอื่น ๆ เนื่องจากบุคลากรแต่ละพื้นที่อาจมีปัญหาภาวะหมดไฟที่แตกต่างกันออกไป

References

- Amigo, I., Asensio, E., Menéndez, I., Redondo, S., & Ledesma, A.J. (2014). Working in direct contact with the public as a predictor of burnout in the banking sector. *Psicothema*, 26(2), 222-226.
- Bumrungrphanichthaworn, T., Jaidee, W., Wattanaburanon, A., & Maharachpong, N. (2022). Factors Related to Burnout of Worker in Community Hospital on Pandemic COVID-19. *The Public Health Journal of Burapha University*, 17(1), 100-110.
- Bureau of Environmental Health. (2021). *Healthy workplace happy for life*. Bangkok: Bureau of Environmental Health.
- Cascio, F. (1998). *Managing human resources: Productivity, quality of work life profits* (5th ed.) New York: McGraw-Hill International Editions.
- Charoenrattanaumporn, P. (2020). *Personal characteristics, internal communication, organizational commitment, and job burnout of Private company employees* (Master of Arts Program in Corporate Communication Management). Thammasat University.
- Choi, Y., Choi, B., Park, T., Uhm, J., Lee, D., Chang, S., & Kim S. (2019). *A study on the characteristics of Maslach Burnout Inventory-General Survey (MBI-GS) of workers in one electronics company*. Retrieved November 21, 2023, from <https://aoemj.org/search.php?where=aview&id=10.35371/aoem.2019.31.e29&code=2022AOEM&vmode=REF>

- Freudenberger, H. J. (1974). Burn-out: The high cost of high achievement. *Psychotherapy: Theory, Research & Practice*, 12(1), 6–15.
- Khuncharoen, C. (2017). *The factors influencing to job burnout among private employees in bangkok* (Master of Management). Mahidol University.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). *Thailand Social's Outlook of Q2/2022*. Retrieved November 30, 2023, from https://www.neS.D.c.go.th/main.php?filename=social_outlook
- Office of the Permanent Secretary, Ministry of Public Health. (2018). *Thai public health dictionary*. Bangkok, Thailand: The Agricultural Co-Operative Federation of Thailand, Ltd.
- Phongmode, P. (2017). *Quality work life, job burnout, and intention to leave of critical care nurses at a government hospital* (Master of Arts in Industrial and Organizational Psychology). Thammasat University.
- Posttoday. (2020). *Burnout in the city: Research shows that more than half of Bangkok's working age people are at risk of burnout*. Retrieved March 21, 2023, from <https://www.posttoday.com/lifestyle/613654>
- Promyothin, S. (2022). *A study of job burnout of generation y employees in the group of specialized financial institutions in bangkok and vicinity areas* (Master of Management). Mahidol University.
- Summawart, S. (1991). *Burnout among first-level nursing executives Study only the case of the head nurse of Ramathibodi Hospital* (Master of Political Science). Thammasat University.
- Techarajanakan, S. (2021). *Job burnout and related factors among employees of private distribution company in building materials business* (Master of Science in Mental Health). Chulalongkorn University.
- Thamkuntipongs, J. (2001). *Quality of the working life of the electricians in Provincial Electricity Authority Area 3 Regional 3, Nakorn Pathom Province* (Master of Social Work (Social Welfare Administration and Policy). Thammasat University.
- Thitiseth, K. (2022). *Burnout syndrome among commercial credit officer in commercial bank in bangkok* (Master of Management). Mahidol University.
- Trisukon, W. (n.d.). *Burnout, the state of being exhausted from work*. Retrieved March 21, 2023, from <https://www.manarom.com/blog/burnout.html>
- Vichanjalearnsuk, V. (2014). *Job burnout and related factors among pharmaceutical representatives of international pharmaceutical company* (Master of Science Program in Health Research and Management). Chulalongkorn University.
- Walton, R. E. (1973). Quality of working life: What is it?. *Sloan Management Review*, 15(1), 11-21.
- Wannarit, K. (2019). *Burnout syndrome*. Retrieved March 21, 2023, from https://www.si.mahidol.ac.th/sirirajdoctor/article_detail.aspx?ID=1385
- Wichaidit, K., Prasertchai, A., & Laoraksawong, P. (2022). Burnout among medical personnel of public hospitals in Chumphon Province. *Journal of Mental Health of Thailand*. 30(3), 211-221.

- World Health Organization. (2019). *Burn-out an "occupational phenomenon": International classification of diseases*. Retrieved March 21, 2023, from <https://www.who.int/news/item/28-05-2019-burn-out-an-occupational-phenomenon-international-classification-of-diseases>
- Yongcharoen, P., & Sithisarankul, P. (2020). Prevalence and associated factors of burnout syndrome among ship officers of the Royal Thai Navy. *Royal Thai Navy Medical Journal*, 47(1), 204-222.

Happiness and Helping Behavior in the Workplace:
The Relationships Between PERMA Well-being and Organizational Citizenship
Behaviors in Thai Higher Education Context

ความสุขกับพฤติกรรมการช่วยเหลือในที่ทำงาน: ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาวะ
ตามแบบจำลอง PERMA และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร
ในบริบทมหาวิทยาลัยไทย

Hananmuhibbatuddin Nochi^{1*}, Asimah Doloh², Chutamas Sathianphan¹,
Sarinda Puti¹, and Burin Sahaviriya¹
ฮานานมุฮิบบะตุตดีน นอจิ^{1*}, อาซีมะห์ ดอเลาะ², จุฑามาศ เสถียรพันธ์¹,
สรินฎา ปุติ¹ และ บุรินทร์ สหะวิริยะ¹

¹Faculty of Education, Prince of Songkhla University

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

²Lopburipanyanukul School

โรงเรียนลพบุรีปัญญานุกูล

*Corresponding Author, E-mail: mhtdhanan@gmail.com

Article Info

- Received: May 13, 2024
- Revised: September 10, 2024
- Accepted: September 11, 2024
- Available online: December 28, 2024

Abstract

This study analyzes the relationship and influence of well-being factors based on positive psychology perspective using the PERMA model (comprising positive emotions, engagement, relationships, meaning, and accomplishment) on organizational citizenship behaviors (OCBs) among university staff using a quantitative research methodology. A sample of 101 university staff members was surveyed using two questionnaires with reliability scores ranging from .83 to .91. Data were analyzed using Pearson correlation and multiple regression. The results showed that well-being according to positive psychology is positively correlated with organizational citizenship behaviors ($r=.569$, $p < .01$). Moreover, the components of well-being, positive emotions and relationships can predict organizational citizenship behaviors ($\beta = .400$, $p < .001$ and $\beta = .283$, $p < .01$, respectively). The findings highlight the importance of promoting a work environment that enhances well-being, especially positive emotions and relationships, as they significantly influence the propensity of staff to engage in voluntary behaviors that benefit the organization's efficiency amidst various contemporary challenges. This study also extends the knowledge in the field of positive organizational psychology, focusing on well-being factors that can elevate organizational citizenship behaviors within educational institutions, and can guide policy development to improve organizational culture and effectiveness further.

Keywords: Happiness, Organizational Citizenship Behaviors, PERMA Model, Positive Psychology, Well-being

บทคัดย่อ

การศึกษานี้วิเคราะห์ความสัมพันธ์และอิทธิพลของปัจจัยสุขภาวะตามแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกโดยใช้แบบจำลอง PERMA (ประกอบด้วย อารมณ์เชิงบวก ความยืดหยุ่นผูกพัน สัมพันธภาพ ความหมาย และความสำเร็จ) ต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (OCBs) ของบุคลากรมหาวิทยาลัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ มีกลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งจำนวน 101 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม 2 ฉบับ ที่มีค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ .83-.91 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สหสัมพันธ์เพียร์สันและการถดถอยพหุคูณ ผลพบว่า สุขภาวะตามแบบจำลอง PERMA สัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ($r=.569$, $p < .01$) นอกจากนี้ อารมณ์เชิงบวกและสัมพันธภาพขององค์ประกอบสุขภาวะสามารถทำนายพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรได้ ($\beta = .400$, $p < .001$ และ $\beta = .283$, $p < .01$ ตามลำดับ) ข้อค้นพบจากการวิจัย แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมสภาพแวดล้อมการทำงานที่เสริมสร้างสุขภาวะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอารมณ์เชิงบวกและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรในองค์กร เนื่องจากมีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อแนวโน้มการมีพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของบุคลากร ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่กระทำโดยสมัครใจ อันจะส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อประสิทธิภาพของมหาวิทยาลัยที่ต้องเผชิญความท้าทายหลายด้านเช่นปัจจุบัน การศึกษานี้ ยังช่วยขยายองค์ความรู้ด้านจิตวิทยาองค์กรเชิงบวก ที่มุ่งเน้นปัจจัยด้านสุขภาวะเพื่อยกระดับการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรภายในสถาบันการศึกษา และยังสามารถต่อยอดเชิงนโยบายในการหาแนวทางปรับปรุงพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรและประสิทธิผลต่อไป

คำสำคัญ: ความสุข, จิตวิทยาเชิงบวก, แบบจำลอง PERMA, พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร, สุขภาวะ

บทนำ

ภูมิทัศน์การศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยมีปัจจัยที่ทำให้ต้องปรับตัวสูงเพื่อรองรับภาวการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับประเทศและระดับโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในห้วงสิบปีที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยของไทยตกอยู่ในภาวะที่ต้องเผชิญความท้าทายหลายด้าน เช่น การแพร่ระบาดของ COVID-19 อัตราการเกิดที่น้อยลง ส่งผลต่อจำนวนนักศึกษาและทรัพยากรที่ลดลงตามไป ค่านิยมทางการศึกษาของคนรุ่นใหม่ที่เปลี่ยนไป รวมถึงผลกระทบจากเทคโนโลยีในยุค Generative AI ที่เข้ามามีบทบาทและเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ให้ต่างจากเดิม การอยู่รอดของมหาวิทยาลัยจึงหมายถึงการต้องปรับตัวครั้งใหญ่ในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขับเคลื่อนด้านบุคลากรให้มีศักยภาพและสามารถทำงานร่วมกันได้เพื่อเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ท้าทายที่สุดในการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ (Chaleaysap, 2024; Jittaphun, Jirakhajornkul, & Thananthong, 2023) ดังนั้น การเข้าใจพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะสนับสนุนให้องค์กรสามารถขับเคลื่อนและเติบโตได้ตามเป้าหมายภายใต้กระแสความเปลี่ยนแปลงจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ (Organizational citizenship behaviors; OCBs) ของบุคลากรเป็นพฤติกรรมเอื้อสังคม (Prosocial behaviors) ในบริบทองค์การที่มีความสำคัญในแง่ของการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Unanue, Barros, & Gómez, 2021; Podsakoff, MacKenzie, Paine, & Bachrach, 2000) ถือเป็นส่วนที่สนับสนุนให้การดำเนินงานขององค์การเป็นไปด้วยดี (Dirican & Erdil, 2016; Miles, Borman, Spector, & Fox, 2002; Wagner & Rush, 2000; Organ & Konovsky, 1989; Organ, 1988) มีงานวิจัยที่ศึกษา พบว่า พฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงานและคุณลักษณะเชิงบวกหลายด้าน เช่น ผลการปฏิบัติงานของบุคคล (Work performance) ผลการปฏิบัติงานของกลุ่ม (Group performance) บรรยากาศองค์การ (Organizational climate) ความพึงพอใจในงาน (Job satisfaction) เป็นต้น (Ginting, 2021; Hanson, Niqab, & Arif, 2022; Putri, Kamil, & Amrina, 2023)

พฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การถูกนำเสนอครั้งแรกโดย Organ ในปี ค.ศ. 1977 เป็นพฤติกรรมเชิงบวกที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานที่นอกเหนืองานที่ได้รับมอบหมาย (Extra-role behavior) และกระทำด้วยความสมัครใจ โดยไม่มีกฎเกณฑ์กำหนดไว้ให้ปฏิบัติ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวแม้ไม่มีผลกระทบต่อระบบการให้รางวัลโดยตรง แต่มีผลให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพและสนับสนุนความสำเร็จขององค์การได้ (Ginting, 2021; Organ, 2014; Nochi, 2017; Setiawan, Sulistyowati, & Sari, 2022) พฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือ (Altruism) พฤติกรรมการสำนึกในหน้าที่ (Conscientiousness) พฤติกรรมการอดทนอดกลั้น (Sportsmanship) พฤติกรรมการคำนึงถึงผู้อื่น (Courtesy) พฤติกรรมการให้ความร่วมมือ (Civic Virtue) (Podsakoff, MacKenzie, Paine, & Bachrach, 2000; Unanue, Barros, & Gómez, 2021)

ดังนั้น องค์การที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมบุคลากรให้มีพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การย่อมส่งผลดีต่อองค์การ ไม่เพียงแต่มีการศึกษาพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การในบริบทองค์การกลุ่มอุตสาหกรรม การเงินการธนาคาร โรงพยาบาล เท่านั้น ปัจจุบันเริ่มมีการศึกษาตัวแปรนี้ในองค์การทางการศึกษามากขึ้น (Bogler & Somech, 2023; Dirican & Erdil, 2016) พฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การจึงเป็นตัวแปรที่สำคัญและน่าสนใจที่จะศึกษาว่าปัจจัยทางจิตวิทยาใดที่ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การได้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและส่งเสริมประสิทธิภาพขององค์การทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาแห่งความท้าทายของกระแสการเปลี่ยนแปลงเช่นปัจจุบัน และเมื่อพิจารณาถึงปัจจัยทางจิตวิทยาที่สัมพันธ์และส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงบวกในองค์การ พบว่า สุขภาวะเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงานหลายด้าน (Chaves, Ballesteros-Valdés, Madridejos, & Charles-Leija,

2023; Kern, Waters, Adler, & White, 2015; Reyes, Bueno, Fernandez, Lopez, & Cayubit, 2021; Unanue, Barros, & Gómez, 2021) ขณะเดียวกันกลับพบผลการศึกษาน่าสนใจเกี่ยวกับสุขภาวะของบุคลากรในมหาวิทยาลัยที่พบว่า มีบุคลากรในมหาวิทยาลัยที่ประสบปัญหาสุขภาพจิตใจถึง ร้อยละ 57.4 ส่งผลให้กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) เสนอนโยบาย “มหาวิทยาลัยแห่งความสุขสู่องค์กรสุขภาวะอย่างยั่งยืน” ขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยให้เป็นองค์กรสุขภาวะ (Happy Workplace) เพื่อเป็นต้นแบบการพัฒนาบุคคลและองค์กร (Office of Organizational Health Promotion, 2024)

จิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) ซึ่งเป็นศาสตร์จิตวิทยาแนวใหม่ที่ได้รับ ความสนใจมากขึ้นใน รอบทศวรรษที่ผ่านมา ด้วยแนวคิดการพัฒนาคนที่ยึดบุคคลเป็นศูนย์กลางบนฐานของการเสริมจุดแข็ง (Strength) ของบุคคลเพื่อเป็นเกราะป้องกันปัญหามากกว่ามุ่งเยียวยารักษา (Seligman, 2002; Tuntivivat, 2017) ตัวแปรทางจิตวิทยาเชิงบวกหลายตัวสามารถส่งผลทางบวกต่อพฤติกรรมเชิงบวกที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของบุคลากร (Nochi, Supparerkchaisakul, & Pattrawiwat, 2018) จิตวิทยาเชิงบวกจึงถูกนำมาใช้ศึกษาเพื่อการหาแนวทางส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะอย่างยั่งยืน (Sustainable Well-being) ทั้งในระดับบุคคลและองค์กร (Reyes, Bueno, Fernandez, Lopez, & Cayubit, 2021) ทั้งนี้ จิตวิทยาเชิงบวกมีมุมมองเกี่ยวกับสุขภาวะของบุคคลว่ามีฐานสำคัญอยู่ที่คุณลักษณะเชิงบวก (Chou, Chan, Phillips, & Chan 2013) ซึ่งมีทฤษฎีสุขภาวะ (Well-being Theory) ที่อธิบายสุขภาวะด้วยหลายองค์ประกอบแบบพหุมิติ (Multidimensional Theories) (Hanthayung & Panthong, 2019) และผลการวิจัยที่ผ่านมาบ่งชี้ว่าส่งผลทางบวกต่อพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร อีกทั้ง ยังสัมพันธ์กับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานอื่น ๆ เช่น ความพึงพอใจในงาน (Job Satisfaction) ความผูกพันต่อองค์กร (Organizational commitment) ความพึงพอใจในชีวิตหลังเกษียณ (Retirement Satisfaction) เป็นต้น (Chaves, Ballesteros-Valdés, Madrdejos, & Charles-Leija, 2023; Kern, Waters, Adler, & White, 2015; Reyes, Bueno, Fernandez, Lopez, & Cayubit, 2021; Unanue, Barros, & Gómez, 2021)

Martin Seligman นักจิตวิทยาผู้ก่อตั้งจิตวิทยาเชิงบวกได้ให้นิยามสุขภาวะที่ผสมองค์ประกอบด้านการรู้คิด (Cognitive Happiness) ความสุขจากความเพลิดเพลินทางอารมณ์ (Hedonic Happiness) และความสุขจากการเติมเต็มความหมายและคุณค่าในชีวิต (Eudaimonic Happiness) โดยเสนอแบบจำลอง PERMA (PERMA Model of Well-being) เพื่ออธิบายสุขภาวะครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ อารมณ์เชิงบวก (Positive emotions) ความยึดมั่นผูกพัน (Engagement) สัมพันธภาพ (Relationships) ความหมาย (Meaning) และ ความสำเร็จ (Accomplishment) ซึ่งแต่ละองค์ประกอบดังกล่าว ต่างมีบทบาทในการเสริมสร้างความ เป็นอยู่ที่ดี เป็นคุณลักษณะที่มีคุณค่าและความสำคัญในตัวเอง สามารถนิยามและวัดผลได้อย่างชัดเจน การผสมผสานกันขององค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความงอกงามและเจริญรุ่งเรืองในชีวิต (Flourishing) ซึ่งเป็นภาวะสุขภาพจิตที่เหมาะสมที่สุดของบุคคล กลุ่ม ชุมชน ตลอดจนสังคมวงกว้าง (Kovich, Simpson, Foli, Hass, & Phillips, 2023; Reyes, Bueno, Fernandez, Lopez, & Cayubit, 2021; Sakunpong, 2022; Seligman, 2011; Tuntivivat, 2017)

งานวิจัยนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ว่าสุขภาวะตามแบบจำลอง PERMA และพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยมีความสัมพันธ์กันอย่างไร อีกทั้ง วิเคราะห์ปัจจัยสุขภาวะตามแบบจำลอง PERMA ทั้ง 5 องค์ประกอบว่าสามารถทำนายพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรได้หรือไม่ การให้ความสำคัญกับพฤติกรรมของบุคลากรที่เอื้อต่อการโดยสมัครใจ ไม่ยึดติดกับระบบรางวัลนั้น เป็นสิ่งสนับสนุนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงปรับตัวของมหาวิทยาลัย ประกอบกับแนวโน้มการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในปัจจุบันที่มุ่งเน้นสุขภาวะของบุคคลเป็นศูนย์กลาง อีกทั้งจากการทบทวนวรรณกรรมที่พบว่า การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เกี่ยวกับความสุขและพฤติกรรมเอื้อสังคมในบริบทของการทำงานยังพบว่ามีน้อยมากเมื่อเทียบกับการศึกษา

ความสัมพันธ์ของตัวแปรดังกล่าวในกลุ่มคนทั่วไป (Unanue, Barros, & Gómez, 2021) รวมถึงบริบทของการทาง การศึกษาของไทย ดังนั้น ผลการวิจัยนี้จึงมีคุณค่าในแง่ของการขยายบริบทกลุ่มเป้าหมายที่มีการศึกษาตัวแปรนี้ ร่วมกันว่าจะสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างไร และมีคุณค่าต่อการนำผลการวิจัยไปประยุกต์เพื่อวางแผนหาแนวทาง พัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรเพื่อประสิทธิผลของการบริหารจัดการมหาวิทยาลัย ด้วยแนวคิด ที่ให้ความสำคัญกับความสำคัญขององค์การบนฐานความสุขของคนทำงาน อันจะส่งผลดีต่อการยกระดับคุณภาพ การศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศให้พร้อมเผชิญความท้าทายตามยุคสมัยให้สอดคล้องกับเป้าหมาย การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป (Bunnag, 2022)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์และปัจจัยสภาวะตามแบบจำลอง PERMA ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความเป็นสมาชิก ที่ดีขององค์การของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยไทย

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology)

จิตวิทยาเชิงบวกเป็นศาสตร์ใหม่ทางจิตวิทยาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพ ของมนุษย์บนฐานของการเน้นจุดแข็งของบุคคลเป็นศูนย์กลาง ต่อยอดจากแนวคิดจิตวิทยามนุษยนิยมที่มุ่งศึกษา จิตวิทยาเพื่อสร้างแรงจูงใจในการดำเนินชีวิตเพื่อบรรลุศักยภาพสูงสุดแห่งตนของบุคคลปกติทั่วไป (Seligman, 2002; Tuntivivat, 2017) จิตวิทยาเชิงบวกต่างจากการศึกษาจิตวิทยาแบบดั้งเดิมที่มุ่งเน้นศึกษาจิตวิทยา เพื่อค้นหาและรักษาเยียวยาความผิดปกติ (What's wrong with the people?) ในขณะที่จิตวิทยาเชิงบวกให้ ความสำคัญกับการศึกษาเพื่อค้นหาและเสริมสร้างจุดแข็งของบุคคล เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคล องค์การ และชุมชน เน้นการส่งเสริมป้องกันด้วยจุดแข็งของบุคคลมากกว่าแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ (What's RIGHT with the people?) อีกทั้ง จิตวิทยาเชิงบวกยังมีรากฐานและได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทางศาสนาและปรัชญาที่พยายาม แสวงหาความรู้เพื่อให้มนุษย์เข้าใจตนเอง ค้นหาความหมายของการมีชีวิต ร่วมกันอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (Park, 2013) โดยทั่วไป จิตวิทยาเชิงบวกให้ความสนใจกับการศึกษาวิจัยใน 3 ระดับ ได้แก่ 1) ประสบการณ์เชิงบวก (Positive Subjective Experiences) เช่น ความสุข การมองโลกแง่ดี ความหวัง 2) จิตลักษณะที่มีความคงทน ภายในบุคคล (Positive Individual Characteristics) เช่น ความสนใจ ความมุ่งมั่นพยายาม การให้อภัย และ 3) สถาบันและชุมชนที่ส่งผลเชิงบวกต่อบุคคล (Positive Social Institutions and Communities) เช่น ครอบครัว สถานศึกษา (Seligman & Csikszentmihalyi, 2000)

สภาวะตามแบบจำลอง PERMA

ทฤษฎีสภาวะ (Theory of Well-being) เป็นทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นโดย Martin Seligman นักจิตวิทยา ผู้บุกเบิกจิตวิทยาเชิงบวกที่ให้นิยามสภาวะที่ผาสุก 2 มุมมองเข้าด้วยกัน ทั้งมุมมองความสุขแบบเฮโดนิคส์ (Hedonic Perspective) ที่ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจ ความเพลิดเพลินทางอารมณ์ และองค์ประกอบ พื้นฐานที่ก่อให้เกิดชีวิตที่ดี และมุมมองความสุขแบบยูโดโมนิกส์ (Eudaimonic Perspective) ที่ให้ความสำคัญ กับการบรรลุศักยภาพสูงสุดในตนเอง การเติบโตทางจิตวิญญาณ ตระหนักรู้ตัวตนที่แท้จริง ซึ่งเป็น ความสุขที่ได้จากการเติมเต็มความหมายและคุณค่าในชีวิต (Compton & Hoffman, 2013) ทั้งนี้ Seligman ได้เสนอทฤษฎีสภาวะที่มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้านโดยใช้ตัวย่อของแต่ละองค์ประกอบมารวมกันเป็นแบบจำลอง PERMA ที่ร่วมกันส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงาม (Flourishing) ในชีวิต ได้แก่ 1) ด้านอารมณ์เชิงบวก (Positive Emotions) เป็นประสบการณ์ของบุคคลที่รายงานถึงการมีภาวะอารมณ์และความรู้สึกที่ไม่ใช่เพียงความสุขและ ความเพลิดเพลิน แต่รวมถึงอารมณ์เชิงบวกอื่น ๆ เช่น ความหวัง ความพึงพอใจ ความภูมิใจ ความตื่นเต้น

ความอึดจรรยาใจ เป็นต้น 2) ความยึดมั่นผูกพัน (Engagement) เป็นการจดจ่อ มีสมาธิ สนใจและเต็มใจในกิจกรรมที่ทำ เป็นคุณลักษณะที่แสดงถึงภาวะลื่นไหลในขณะทำงาน (Flow) 3) สัมพันธภาพ (Relationships) เป็นการรับรู้ถึงความเชื่อมโยงและใกล้ชิดกับคนรอบตัว ครอบครัวถึงครอบครัว เพื่อน หรือเพื่อนร่วมงาน 4) ความหมาย (Meaning) เป็นความเชื่อหรือการรับรู้ถึงการเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าตน อาจเกิดจากความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนา จิตวิญญาณ การสนับสนุนหรือขับเคลื่อนบางสิ่งเพื่อการเปลี่ยนแปลงในสังคม และ 5) ความสำเร็จ (Accomplishment) คือการแสวงหาชัยชนะหรือการบรรลุเป้าหมายตลอดช่วงชีวิต ซึ่งแต่ละองค์ประกอบดังกล่าวต่างมีบทบาทในการเสริมสร้างความเป็นอยู่ที่ดี เป็นคุณลักษณะที่มีคุณค่าและความสำคัญในตัวเอง สามารถนิยามและวัดผลได้อย่างชัดเจน (Hanthayung & Panthong, 2019; Kovich, Simpson, Foli, Hass, & Phillips, 2023; Reyes, Bueno, Fernandez, Lopez, & Cayubit, 2021; Sakunpong, 2022; Seligman, 2011; Tuntivat, 2017)

พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ (OCBs)

พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การเป็นแนวคิดที่ขยายจากแนวคิด Extra-role Behavior (ERB) (Katz, 1964) และนำเสนอครั้งแรกโดย Organ (1977) ถือเป็นพฤติกรรมเอื้อสังคม (Pro-social Behavior) ของบุคคลที่เกิดขึ้นภายในที่ทำงาน ตามมุมมองนักวิชาการหลายท่านได้ให้นิยามพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การว่าเป็นพฤติกรรมของบุคลากรที่เกิดจากตัวบุคลากรเองเต็มใจปฏิบัติเพื่อองค์การ ซึ่งองค์การไม่ได้กำหนดไว้ให้ปฏิบัติและไม่มีผลต่อระบบการให้รางวัลโดยตรง แต่พฤติกรรมเหล่านั้นเป็นพฤติกรรมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์การ ทั้งนี้ Organ (1988) ได้จำแนกมิติของพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การออกเป็น 5 ด้าน (Podsakoff, MacKenzie, Paine, & Bachrach, 2000; Unanue, Barros, & Gómez, 2021) ได้แก่ 1) พฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือ (Altruism) เป็นการให้ความช่วยเหลือเพื่อนร่วมองค์การ เช่น ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานเมื่อเกิดปัญหา ช่วยแนะนำพนักงานใหม่เกี่ยวกับวิธีการทำงานต่าง ๆ 2) พฤติกรรมการสำนึกในหน้าที่ (Conscientiousness) เป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติตามระเบียบและสนองนโยบายขององค์การ ความตรงต่อเวลา การดูแลรักษาเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ขององค์การ เป็นต้น 3) พฤติกรรมการอดทนอดกลั้น (Sportsmanship) คือ การมีความอดทนอดกลั้นต่อความคับข้องใจ การถูกรบกวน ความเครียด ความกดดันต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจเนื่องจากในการปฏิบัติงานนั้นจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน แม้จะมีสิทธิ์เรียกร้องสิทธิและความเป็นธรรม 4) พฤติกรรมการคำนึงถึงผู้อื่น (Courtesy) คือการคำนึงถึงผู้อื่น ป้องกันผลกระทบจากความคิดและการตัดสินใจของตนไม่ให้ส่งผลกระทบต่อผู้อื่นซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาตามมา และ 5) พฤติกรรมการให้ความร่วมมือ (Civic Virtue) เป็นความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์การ เช่น สนใจเข้าร่วมประชุม แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อองค์การ เก็บความลับ มีความต้องการพัฒนาองค์การ เป็นต้น

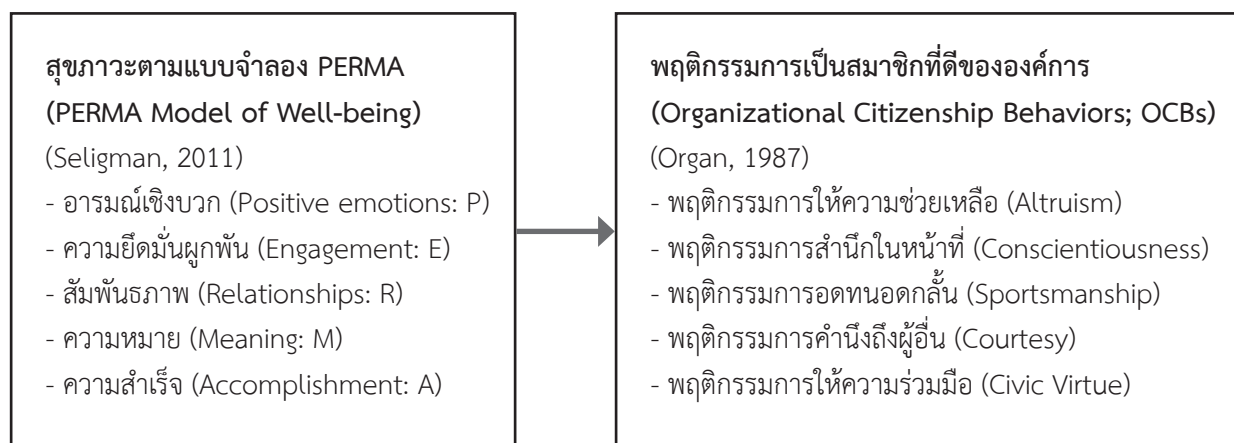
ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาวะและพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ

สุขภาวะตามแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกถูกนำมาใช้ศึกษาเพื่อหาแนวทางส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะอย่างยั่งยืนทั้งในระดับบุคคลและองค์การ (Reyes, Bueno, Fernandez, Lopez, & Cayubit, 2021) มีทฤษฎีทางจิตวิทยาหลายทฤษฎีที่อธิบายกลไกที่ทำให้สุขภาวะส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ เช่น ทฤษฎีการขยายและเสริมสร้าง (Broaden-and-Build Theory) ของ Fredrickson (2001) ที่กล่าวว่าอารมณ์เชิงบวกช่วยขยายทรัพยากรทางความคิดและอารมณ์ของบุคคล ทำให้บุคคลสามารถมองเห็นโอกาสและแสดงพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ในที่ทำงานได้มากขึ้น นอกจากนี้ทฤษฎีการกำหนดตนเอง (Self-determination Theory) (Ryan & Deci, 2017) อธิบายถึงการตอบสนองความต้องการของบุคลากรเกี่ยวกับความสามารถ ความอิสระ และความสัมพันธ์ที่สามารถเพิ่มแรงจูงใจให้บุคคลทำงานเกินกว่าที่ตำแหน่งงานกำหนด ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของบุคคลที่มีพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าสุขภาวะสามารถทำนายพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การได้ (Unanue, Barros, & Gómez, 2021)

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับผลของสุขภาวะตามแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก โดยใช้แบบจำลอง PERMA ว่าส่งผลอย่างไรต่อพฤติกรรมในองค์กร โดยวิเคราะห์ปัจจัยสุขภาวะตามแบบจำลอง PERMA แต่ละองค์ประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยได้กำหนดให้สุขภาวะตามแบบจำลอง PERMA (Seligman, 2011) เป็นตัวแปรอิสระ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1) อารมณ์เชิงบวก 2) ความยึดมั่นผูกพัน 3) สัมพันธภาพ 4) ความหมาย และ 5) ความสำเร็จ และกำหนดให้พฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Organizational Citizenship Behaviors; OCBs) (Organ, Podsakoff, & MacKenzie, 2006) เป็นตัวแปรตาม ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1) พฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือ 2) พฤติกรรมการสำนึกในหน้าที่ 3) พฤติกรรมการอดทนอดกลั้น 4) พฤติกรรมการคำนึงถึงผู้อื่น และ 5) พฤติกรรมการให้ความร่วมมือ

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรดังกล่าว สามารถแสดงเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังแสดงในภาพ 1

(Chaves, Ballesteros-Valdés, Madridejos, & Charles-Leija, 2023; Kern, Waters, Adler, & White, 2015; Reyes, Bueno, Fernandez, Lopez, & Cayubit, 2021; Unanue, Barros, & Gómez, 2021)

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยสุขภาวะตามแบบจำลอง PERMA ส่งผลต่อพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์และปัจจัยสุขภาวะตามแบบจำลอง PERMA (PERMA Model of well-being) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ตัวแปรในการศึกษาครั้งนี้มี 2 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) สุขภาวะตามแบบจำลอง PERMA มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ อารมณ์เชิงบวก ความยึดมั่นผูกพัน สัมพันธภาพ ความหมาย และ ความสำเร็จ และ 2) พฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Organizational Citizenship Behavior; OCB) มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือ พฤติกรรมการสำนึกในหน้าที่ พฤติกรรมการอดทนอดกลั้น พฤติกรรมการคำนึงถึงผู้อื่น และพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เลือกแบบเจาะจงเป็นบุคลากรที่ปฏิบัติงานในคณะหนึ่งของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง จำนวน 101 คน โดยเป็นคณะที่เปิดทำการสอนหลักสูตรระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษาในสายครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) 2 ฉบับ โดยให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบ (Self-rating) ประกอบด้วย

1) แบบวัดสุขภาวะตามแบบจำลอง PERMA (Thai-PERMA) ที่พัฒนาโดย Hanthayung and Panthong (2019) ตามทฤษฎี PERMA ของ Seligman (2011) จำนวน 15 ข้อ ครอบคลุมองค์ประกอบ 5 ด้าน โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .83

2) แบบวัดพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับจากแบบวัดพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของ Prangthong (2018) ที่ได้พัฒนาขึ้นตามแนวคิดของ Organ, Podsakoff and MacKenzie (2006) มีข้อคำถามจำนวน 36 ข้อ ครอบคลุมองค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .91

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ในการวิจัยประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและร้อยละ 2) การวิเคราะห์สถิติพื้นฐานของตัวแปรใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation) และ 4) การวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยสุขภาวะที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงการพิทักษ์สิทธิ์ของผู้เข้าร่วมการวิจัยอย่างจริงจังและรอบคอบ โดยได้จัดส่งเอกสารขออนุญาตเก็บข้อมูลวิจัยจากต้นสังกัดของผู้เข้าร่วมวิจัย มีการแจ้งให้ต้นสังกัดและผู้เข้าร่วมวิจัยทราบถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาและการป้องกันการละเมิดข้อมูลของผู้เข้าร่วมวิจัย โดยจะไม่มีภาระระบุชื่อตัวบุคคลในการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยรักษาความเป็นส่วนตัวและความลับของข้อมูลอย่างเคร่งครัด โดยผู้ร่วมวิจัยต้องให้ความยินยอมอย่างเต็มใจก่อนให้ข้อมูล ข้อมูลทั้งหมดจะถูกจัดเก็บอย่างปลอดภัยและเข้าถึงได้เฉพาะผู้วิจัยเท่านั้น เพื่อให้แน่ใจว่าการวิจัยนี้ได้ปฏิบัติตามมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิ์ของผู้เข้าร่วมการวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปร

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 75.2 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 46-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.8 รองลงมาคือ 36-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.8 บุคลากรส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 59.4 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 43.6 รองลงมาคือระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 32.7 ส่วนใหญ่มีอายุการทำงาน 5-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.7 รองลงมาคือ 11-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.8 โดยมีสัดส่วนระหว่างจำนวนบุคลากรสายอำนวยการและสายวิชาการที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 50.5 และ 49.5 ตามลำดับ ดังตาราง 1

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปร พบว่า ระดับสุขภาวะตามแบบจำลอง PERMA ของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมีความสุข (Happy) ($\bar{X} = 51.15$) เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ อารมณ์เชิงบวก ($\bar{X} = 11.01$) รองลงมาคือความหมาย ($\bar{X} = 10.73$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ความผูกพันในกิจกรรม ($\bar{X} = 9.19$) (ดังตาราง 2) นอกจากนี้ พบว่า พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$) และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่า พฤติกรรมการคำนึงถึงผู้อื่นและพฤติกรรมการให้ความร่วมมือมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน ($\bar{X} = 4.17$) รองลงมาคือพฤติกรรมอดทนอดกลั้น ($\bar{X} = 3.98$) ส่วนพฤติกรรมการสำนึกในหน้าที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.59$) (ดังตาราง 3)

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสุขภาวะตามแบบจำลอง PERMA และพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การจำแนกตามเพศ อายุ สายการปฏิบัติงาน และอายุการทำงาน

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (ร้อยละ)	OCBs		PERMA	
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
เพศ					
- ชาย	25 (24.8)	3.88	0.44	51.24	5.42
- หญิง	76 (75.2)	3.93	0.46	51.12	5.69
อายุ					
- 20-30 ปี	15 (14.9)	3.72	0.46	51.47	5.93
- 31-40 ปี	34 (33.7)	3.94	0.50	51.47	6.07
- 41-50 ปี	42 (41.6)	3.95	0.40	50.43	4.82
- มากกว่า 50 ปี	10 (9.9)	4.02	0.49	52.60	6.85
สายการปฏิบัติงาน					
- สายวิชาการ	50 (49.5)	4.01	0.39	51.72	6.44
- สายอำนวยการ	51 (50.5)	3.84	0.50	50.59	4.62
อายุการทำงาน					
- ต่ำกว่า 5 ปี	23 (22.8)	3.81	0.49	51.65	7.07
- 5-10 ปี	26 (25.7)	3.84	0.50	50.65	3.85
- 11-15 ปี	21 (20.8)	3.91	0.43	50.33	5.17
- 16-20 ปี	17 (16.8)	4.01	0.40	50.94	6.34
- มากกว่า 20 ปี	14 (13.9)	4.16	0.31	52.71	5.70

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสุขภาวะตามแบบจำลอง PERMA จำแนกตามองค์ประกอบ 5 ด้าน

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
สุขภาวะ (PERMA Model of Well-being)	51.15	5.60	มีความสุข (Happy)
1. อารมณ์เชิงบวก (Positive Emotions)	11.01	1.75	มีความสุข (Happy)
2. ความยึดมั่นผูกพัน (Engagement)	9.19	1.71	มีความสุขปกติ (Normal Happy)
3. สัมพันธภาพ (Relationships)	10.11	1.54	มีความสุขปกติ (Normal Happy)
4. ความหมาย (Meaning)	10.73	1.18	มีความสุข (Happy)
5. ความสำเร็จ (Accomplishment)	10.11	1.68	มีความสุขปกติ (Normal Happy)

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมกำหนัดการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การจำแนกตามองค์ประกอบ 5 ด้าน

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
พฤติกรรมกำหนัดการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ (OCBs)	3.92	.45	มาก
1. พฤติกรรมกำหนัดการให้ความช่วยเหลือ (Altruism)	3.69	.51	มาก
2. พฤติกรรมกำหนัดการสำนึกในหน้าที่ (Conscientiousness)	3.59	.48	มาก
3. พฤติกรรมกำหนัดการอดทนอดกลั้น (Sportsmanship)	3.98	.57	มาก
4. พฤติกรรมกำหนัดการคำนึงถึงผู้อื่น (Courtesy)	4.17	.60	มากที่สุด
5. พฤติกรรมกำหนัดการให้ความร่วมมือ (Civic Virtue)	4.17	.61	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาวะและพฤติกรรมกำหนัดการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation) ผลพบว่า ตัวแปรที่สัมพันธ์กันสูงสุดได้แก่พฤติกรรมกำหนัดการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การและพฤติกรรมกำหนัดการคำนึงถึงผู้อื่น ($r=.898$, $p < .01$) รองลงมา ได้แก่ พฤติกรรมกำหนัดการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การและพฤติกรรมกำหนัดการให้ความร่วมมือ ($r=.863$, $p < .01$) เมื่อพิจารณาระหว่างองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านของสุขภาวะที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมกำหนัดการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ พบว่า อารมณ์เชิงบวกและพฤติกรรมกำหนัดการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การมีความสัมพันธ์สูงสุด ($r=.499$, $p < .01$) และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านของพฤติกรรมกำหนัดการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การที่สัมพันธ์กับสุขภาวะ พบว่า การให้ความช่วยเหลือและสุขภาวะมีความสัมพันธ์กันสูงสุด ($r=.520$, $p < .01$) ส่วนการให้ความร่วมมือและพฤติกรรมกำหนัดการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การมีความสัมพันธ์ต่ำสุด ($r=.386$, $p < .01$) ดังตาราง 4

ตาราง 4 เมตริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. สุขภาวะ	1											
2. OCBs	.569**	1										
3. อารมณ์เชิงบวก (P)	.752**	.499**	1									
4. ความผูกพันในกิจกรรม (E)	.653**	.347**	.278**	1								
5. สัมพันธภาพ(R)	.682**	.423**	.352**	.330**	1							
6. ความหมาย (M)	.656**	.345**	.466**	.342**	.219*	1						
7. ความสำเร็จ (A)	.797**	.393**	.530**	.327**	.496**	.447**	1					
8. การให้ความช่วยเหลือ	.520**	.726**	.317**	.377**	.478**	.302**	.368**	1				
9. การสํานึกในหน้าที่	.507**	.736**	.472**	.315**	.285**	.363**	.360**	.448**	1			
10. การอดทนอดกลั้น	.486**	.825**	.369**	.312**	.255**	.438**	.376**	.522**	.526**	1		
11. การคำนึงถึงผู้อื่น	.441**	.898**	.448**	.220*	.365**	.195	.307**	.548**	.534**	.682**	1	
12. การให้ความร่วมมือ	.386**	.863**	.427**	.213*	.346**	.138	.211*	.472**	.549**	.600**	.824**	1

หมายเหตุ n=101, *p < .05, **p < .01

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสุขภาวะตามแบบจำลอง PERMA ทั้ง 5 ด้าน (ตัวแปรอิสระ) และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (ตัวแปรตาม) พบว่า องค์ประกอบทั้ง 5 ด้านสัมพันธ์กันทางบวกกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรอยู่ในช่วง .35 - .50 ($r < .80$) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หมายความว่า เมื่อองค์ประกอบแต่ละด้านของสุขภาวะมีค่าเพิ่มขึ้น พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรก็จะมีค่าเพิ่มขึ้นด้วย ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบหาปัจจัยสุขภาวะตามแบบจำลอง PERMA ทั้ง 5 ด้านที่ทำนายพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรต่อไป

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสุขภาวะที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณโดยใช้วิธีวิเคราะห์สมการถดถอยเพื่อหาปัจจัยสุขภาวะที่ทำนายพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรได้ดีที่สุด พบว่า มี 2 ตัวแปร ได้แก่ อารมณ์เชิงบวกและสัมพันธภาพสามารถอธิบายความแปรปรวนร่วมของพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติร้อยละ 31.9 ($R^2 = .319$, $p < .001$) เมื่อพิจารณาด้วยค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรทำนายอธิบายได้ว่า ตัวแปรอารมณ์เชิงบวกเป็นตัวแปรทำนายที่สำคัญที่สุด ($\beta = .400$, $p < .001$) รองลงมาได้แก่ตัวแปรสัมพันธภาพ ($\beta = .283$, $p < .01$) ส่วนความผูกพันในกิจกรรม ความหมาย และความสำเร็จไม่สามารถทำนายพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ดังตาราง 5

ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Regression Analysis)

ตัวแปรทำนาย	B	S.E.	β	t	P-values
อารมณ์เชิงบวก (X1)	.104	.023	.400	4.486***	.000
สัมพันธภาพ(X2)	.083	.026	.283	3.173**	.002
Constant=1.941 R=.565 R ² =.319 Adj. R ² =.305 S.E.=.377 F=22.961*** P-values=.000					
Durbin-Watson=1.804					

หมายเหตุ n=101, **p < .01, ***p < .001

ดังนั้น สามารถสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยสุขภาวะที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรในรูปคะแนนดิบได้ ดังนี้

$$\text{พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร} = .104 (\text{อารมณ์เชิงบวก}) + .083 (\text{สัมพันธภาพ})$$

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า สุขภาวะตามแบบจำลอง PERMA ของบุคลากรมหาวิทยาลัยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร อธิบายได้ว่า เมื่อบุคลากรมหาวิทยาลัยมีสุขภาวะโดยรวม (ประกอบด้วยอารมณ์เชิงบวก ความยึดมั่นผูกพัน สัมพันธภาพความหมาย และความสำเร็จ) ในระดับที่สูงขึ้น มีแนวโน้มว่าระดับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรก็สูงขึ้นด้วย สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า สุขภาวะตามแบบจำลอง PERMA ซึ่งประกอบด้วยอารมณ์เชิงบวก ความยึดมั่นผูกพัน สัมพันธภาพ ความหมาย และความสำเร็จ นั้น เป็นการผสมผสานแนวคิดความสุขแบบสุขนิยม (Hedonic Aspect) และสุขอย่างมีความหมาย (Eudaimonic Aspect) เข้าด้วยกัน โดยแนวคิดแรกเป็นความสุขที่วัดจากความคิดและความรู้สึกที่บุคคลรับรู้ถึงความสุขในชีวิต (Subjective Well-being; SWB) (Diener, 1984) เมื่อบุคคลมีระดับการรับรู้ถึงความสุขในชีวิตมาก แสดงถึงการมีความพึงพอใจ

ในชีวิตและอารมณ์เชิงบวกมาก ในทางกลับกัน จะมีอารมณ์เชิงลบน้อย ซึ่งจะนำไปสู่การรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร (Sense of Belonging) และเห็นอกเห็นใจเพื่อนร่วมงานและต่อองค์กรแล้ว ย่อมรู้สึกพึงพอใจเสมือนได้เสริมแรงตนเอง (Self-reinforcing) และเพื่อให้ความรู้สึกเหล่านั้นยังคงอยู่ต่อไป บุคคลมีแนวโน้มที่จะสร้างบรรยากาศการทำงานให้เป็นไปในเชิงบวก เช่น การเห็นอกเห็นใจ การช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรตามมา (Nelson, 2009; George & Brief, 1992 cited in Unanue, Barros, & Gómez, 2021) ส่วนความสุขอย่างมีความหมายนั้นมีแนวคิดมาจากทฤษฎี Self-determination Theory ที่เชื่อว่าความสุขมาจากการได้รับการเติมเต็มความต้องการพื้นฐานทางใจในด้านการมีอิสระในการตัดสินใจ (Autonomy) ทักษะความสามารถ (Competence) และความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Relatedness) (Ryan & Deci, 2017) อีกทั้ง ธรรมชาติของบุคคลมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมเอื้อสังคม เมื่อบุคคลได้รับการเติมเต็มซึ่งความต้องการพื้นฐานทางด้านใจแล้ว บุคคลจะมีพลังมากขึ้น พร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เอื้อผู้อื่นและสังคม ซึ่งการช่วยเหลือหรือเอื้อประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยความสมัครใจนั้นก็เป็นส่วนประกอบสำคัญของพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรนั่นเอง กล่าวโดยสรุปคือ สุขภาวะตามแบบจำลอง PERMA หรือความเจริญงอกงามในตัวบุคคลที่ประกอบด้วย สุขนิยมและสุขอย่างมีความหมาย เป็นคุณลักษณะที่เอื้อให้เกิดพฤติกรรมเอื้อสังคม

ดังนั้น สุขภาวะของบุคลากรมหาวิทยาลัยจึงสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร สอดคล้องกับผลการศึกษาในกลุ่มพนักงานธนาคารเอกชน ในประเทศอินเดีย และการศึกษาวิจัยข้ามวัฒนธรรมในกลุ่มตัวอย่างชาวอเมริกันและชาวจีน ที่พบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและองค์ประกอบของสุขภาวะตามแบบจำลอง PERMA และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Jimenez, Hu, Garden, & Xie, 2022; Varma, 2023)

ส่วนผลการศึกษาที่พบว่า สุขภาวะโดยรวมสามารถทำนายพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร แสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของสุขภาวะตามแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกในการส่งเสริมพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร สอดคล้องกับ Unanue, Barros, and Gómez (2021) ที่ศึกษาวิจัยในระยะยาวในกลุ่มคนทำงานแล้วพบว่าความสุขที่เป็นความเจริญงอกงาม (Flourishing) 5 ด้าน (ประกอบด้วย อารมณ์เชิงบวก ความยืดหยุ่นผูกพันสัมพันธ์ภาพ ความหมาย และความสำเร็จ) สามารถทำนายพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรได้ และผลการศึกษานี้ยังพบว่า อารมณ์เชิงบวกและสัมพันธ์ภาพเป็นปัจจัยสุขภาวะที่สามารถทำนายพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรนั้น แสดงให้เห็นว่า เมื่อบุคลากรมีสุขภาวะโดยรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านอารมณ์เชิงบวกและสัมพันธ์ภาพ จะส่งผลให้มีพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร สอดคล้องกับ Podsakoff, MacKenzie, Paine, and Bachrach (2000) ที่กล่าวถึงอารมณ์ความรู้สึกเชิงบวกและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมพฤติกรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อองค์กร กล่าวคือ การมีค่านิยมที่เห็นความสำคัญของการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างคนในองค์กรและบรรยากาศการทำงานที่สนับสนุนกันและกัน เป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Podsakoff, MacKenzie, Paine, & Bachrach, 2000) ทั้งนี้ อารมณ์เชิงบวกที่ส่งผลทางบวกต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรนั้น ยังสามารถยืนยันได้ด้วยทฤษฎีการขยายและเสริมสร้าง (Broaden-and-Build Theory) ของ Fredrickson (2001) ที่เชื่อว่า เมื่อบุคคลประสบกับอารมณ์เชิงบวก จะทำให้บุคคลเกิดความสุขในระยะยาว ความสุขนั้นส่งผลให้บุคคลขยายการตระหนักรู้ในตนเองเพิ่มขึ้น กล่าวสำรวจความคิดและพฤติกรรมของตน และเกิดการเสริมสร้างทักษะทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและทางสังคม ซึ่งหมายถึงการเพิ่มขยายทรัพยากรที่ตนมี กล่าวคือ อารมณ์เชิงบวกสามารถขยายขอบเขตในการคิดและการกระทำชั่วขณะของบุคคล และสามารถต่อยอดสร้างให้กลายเป็นทรัพยากรส่วนบุคคลที่ยั่งยืนต่อไปได้ (Fredrickson, 2001; Fredrickson & Branigan, 2005) สอดคล้องกับผลการศึกษาในบริบทของการทำงานที่พบว่าอารมณ์เชิงบวกสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกที่ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อองค์กร (Claes & van Loo, 2011; Fritz & Sonnentag, 2009; Rogala & Cieslak, 2019)

นอกจากนี้ สัมพันธภาพซึ่งเป็นปัจจัยสุขภาวะที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรในอันดับรองลงมานั้น สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า องค์กรจำเป็นต้องอาศัยการปฏิสัมพันธ์เพื่องานบรรลุเป้าหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างกันไม่ว่าจะภายในและนอกองค์กรก็ตาม เป็นสิ่งที่ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ มีความหมาย (Peyrat-Guillard & Glińska-Noweś, 2014) เมื่อความสัมพันธ์ในที่ทำงานเป็นไปในเชิงบวก จะส่งผลให้บุคคลมีทัศนคติที่ดีต่องาน รู้สึกทำงานหนักน้อยลง มีสุขภาวะที่ดีเพิ่มขึ้น (Dutton & Ragins, 2017; Grant & Parker, 2009) นอกจากนี้ บุคคลที่อยู่ในความสัมพันธ์เชิงบวกจะรับรู้ถึงความหมาย ความปลอดภัย และความพร้อมในการทำงานมากขึ้น อีกทั้ง มีความยินดีที่จะลงทุนพลักดันใจ อารมณ์ และสติปัญญาของตนในการช่วยเหลือผู้อื่น (Chiaburu & Harrison, 2008; Kahn, 1990) สัมพันธภาพที่ดีระหว่างเพื่อนร่วมงานจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้บุคคลยังคงรู้สึกอยากทำงาน แม้งานนั้นจะอยู่นอกเหนือบทบาทหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตาม ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรที่มีโน้ตสำคัญอยู่ที่ “ยินดีให้ความร่วมมือ” และ “การช่วยเหลือผู้อื่น” (Podsakoff, MacKenzie, Paine, & Bachrach, 2000) ดังนั้น ปัจจัยสุขภาวะโดยเฉพาะอารมณ์เชิงบวกและสัมพันธภาพจึงส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร สอดคล้องกับผลการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างช่วงอายุ 30-40 ปี ที่ปฏิบัติงานอยู่ในหลายบริษัทในประเทศโปแลนด์ พบว่า การเคารพและยอมรับกัน ซึ่งเป็นองค์ประกอบของความสัมพันธ์เชิงบวกนั้น เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรในระดับบุคคล (Peyrat-Guillard & Glińska-Noweś, 2014)

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย แนวทางที่ผู้บริหารระดับคณะและมหาวิทยาลัย รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปดำเนินการต่อได้ คือการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมสุขภาวะบุคลากรโดยมุ่งเน้นที่การส่งเสริมอารมณ์เชิงบวก ความยืดหยุ่น ทนทานทางอารมณ์ (Emotional Resilience) และความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างคนในองค์กรเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร รวมถึงการกำหนดนโยบายที่ให้ความสำคัญกับบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานที่จะช่วยเพิ่มระดับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของบุคลากร อันจะนำไปสู่ที่ประสิทธิภาพของสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากข้อค้นพบที่ทำให้ทราบว่าสุขภาวะตามแบบจำลอง PERMA สามารถทำนายพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านอารมณ์เชิงบวกและสัมพันธภาพนั้น งานวิจัยในอนาคตจึงควรศึกษารูปแบบผลของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นตามแบบจำลอง PERMA เพื่อศึกษาว่า เมื่อผู้เข้าร่วมผ่านกระบวนการเรียนรู้หรือฝึกอบรมสุขภาวะตามแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกด้วยแบบจำลอง PERMA แล้ว สามารถส่งผลให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรได้สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงสำรวจหรือไม่ นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาเชิงลึกด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายว่าองค์ประกอบของสุขภาวะแต่ละด้านจะส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรอย่างไรในบริบทองค์กรหรือวัฒนธรรมที่ต่างออกไป

ข้อจำกัดในการวิจัย

การศึกษานี้ใช้กลุ่มตัวอย่างที่มาจากคณะและมหาวิทยาลัยเดียวกัน ความไม่หลากหลายมากพอของผู้เข้าร่วมวิจัยทำให้อาจมีข้อจำกัดในความเป็นสากลของผลการวิจัยที่สามารถอธิบายได้ในวงกว้างกับมหาวิทยาลัยประเภทที่มีบริบทที่แตกต่างหรือจัดการเรียนการสอนในสาขาที่ต่างออกไป เช่น สาขาทางด้านวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์สุขภาพ เทคโนโลยี เป็นต้น นอกจากนี้ การวิจัยมีการเก็บข้อมูลเชิงสำรวจด้วยแบบสอบถามแบบรายงานตนเองเพียงอย่างเดียว อนาคตบางประการหรือความเข้าใจอย่างครอบคลุมในข้อคำถามอาจมีผลต่อการตอบแบบสอบถาม หากมีข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมหรือสัมภาษณ์เพิ่มเติมร่วมด้วย จะช่วยเพิ่มความชัดเจนของสุขภาวะและพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของบุคลากรมหาวิทยาลัยมากยิ่งขึ้น

References

- Bogler, R., & Somech, A. (2023). Organizational citizenship behavior (OCB) above and beyond: Teachers' OCB during COVID-19. *Teaching and Teacher Education*, 130, 104183. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2023.104183>
- Bunnag, C. (2022, May 16). Director's note: 20: The role of universities in driving sustainable development goals: Expanded edition [2/2]. *SDG Move*. Retrieved from <https://www.sdgmovement.com/2022/05/16/directors-note-20-universities-and-sdgs-extended-version-2-2/>
- Chaleaysap, S. (2024, February 14). Thai universities must "survive." *Siamrath*. Retrieved from <https://siamrath.co.th/c/514400>
- Chaves, C., Ballesteros-Valdés, R., Madrdejos, E., & Charles-Leija, H. (2023). PERMA-Profil for the evaluation of well-being: Adaptation and validation in a sample of university students and employees in the Mexican educational context. *Applied Research in Quality of Life*, 18(3), 1225–1247. <https://doi.org/10.1007/s11482-022-10132-1>
- Chiaburu, D. S., & Harrison, D. A. (2008). Do peers make the place? Conceptual synthesis and meta-analysis of coworker effects on perceptions, attitudes, OCBs, and performance. *Journal of Applied Psychology*, 93(5), 1082–1103.
- Chou, C.-C., Chan, F., Phillips, B., & Chan, J. Y. C. (2013). Introduction to positive psychology in rehabilitation. *Rehabilitation Research, Policy, and Education*, 27(3), 126–130.
- Claes, R., & van Loo, K. (2011). Relationships of proactive behaviour with job-related affective well-being and anticipated retirement age: An exploration among older employees in Belgium. *European Journal of Ageing*, 8, 233–241. <https://doi.org/10.1007/s10433-011-0203-7>
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95(3), 542–575.
- Diener, E., & Tay, L. (2017). A scientific review of the remarkable benefits of happiness for successful and healthy living. In *Happiness: Transforming the development landscape* (pp. 90–117). Springer.
- Dirican, A. H., & Erdil, O. (2016). An exploration of academic staff's organizational citizenship behavior and counterproductive work behavior in relation to demographic characteristics. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 235, 351–360.
- Dutton, J. E., & Ragins, B. R. (2017). Exploring positive relationships at work. In *Psychology Press eBooks*. <https://doi.org/10.4324/9781315094199>
- Fredrickson, B. L. (2001). The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. *American Psychologist*, 56(3), 218–226.
- Fritz, C., & Sonnentag, S. (2009). Antecedents of day-level proactive behavior: A look at job stressors and positive affect during the workday. *Journal of Management*, 35(1), 94–111.
- George, J. M., & Brief, A. P. (1992). Feeling good-doing good: A conceptual analysis of the mood at work-organizational spontaneity relationship. *Psychological Bulletin*, 112(2), 310–329.
- Ginting, S. (2021). The effect of organizational climate and job satisfaction on the formation of OCB in marketing staff of PT. AJMI Pontianak Branch. *Journal of Asian Multicultural Research for Economy and Management Study*, 2(4), 76–83.

- Grant, A. M., & Parker, S. K. (2009). Redesigning work design theories: The rise of relational and proactive perspectives. *Academy of Management Annals*, 3(1), 317–375.
- Hanson, J. L., Niqab, M., & Arif, T. (2022). Organizational citizenship behaviour (OCB) in educational settings: A narrative review. *JISR Management and Social Sciences & Economics*, 20(1), 21–42.
- Hanthayung, C., & Panthong, K. (2019). A comparison of concurrent validity and divergent validity happiness scale of PERMA theory. *Journal of Southern Technology*, 12(1), 63–71.
- Jimenez, W. P., Hu, X., Garden, R., & Xie, X. (2022). Toward a more PERMA (nent) conceptualization of worker well-being? A cross-cultural study of the workplace PERMA profiler. *Journal of Personnel Psychology*, 21(2), 94.
- Jittaphun, S., Jirakhajornkul, S., & Thananthong, T. (2023, December 8). “Thai universities” at a challenging crossroads: Survive or die? *Bangkokbiznews*. Retrieved from <https://www.bangkokbiznews.com/health/education/1102778>
- Kahn, W. A. (1990). Psychological conditions of personal engagement and disengagement at work. *Academy of Management Journal*, 33(4), 692–724.
- Kern, M. L., Waters, L. E., Adler, A., & White, M. A. (2015). A multidimensional approach to measuring well-being in students: Application of the PERMA framework. *The Journal of Positive Psychology*, 10(3), 262–271.
- Kovich, M. K., Simpson, V. L., Foli, K. J., Hass, Z., & Phillips, R. G. (2023). Application of the PERMA model of well-being in undergraduate students. *International Journal of Community Well-Being*, 6(1), 1–20.
- Miles, D. E., Borman, W. E., Spector, P. E., & Fox, S. (2002). Building an integrative model of extra role work behaviors: A comparison of counterproductive work behavior with organizational citizenship behavior. *International Journal of Selection and Assessment*, 10(1-2), 51-57.
- Nelson, D. W. (2009). Feeling good and open-minded: The impact of positive affect on cross-cultural empathic responding. *The Journal of Positive Psychology*, 4(1), 53-63.
- Nochi, H. (2017). *Multilevel mixed method study of the antecedents and the consequences of academic optimism in Islamic private schools in southern border provinces of Thailand* (Doctoral dissertation). Srinakharinwirot University.
- Nochi, H., Supparerkchaisakul, N., & Patrawiwat, K. (2018). Factor structure construct validation and structural relation model of teacher academic optimism in Islamic private school in southern border provinces. *Journal of Behavioral Science for Development (JBSD)*, 10(1), 63–82.
- Office of Organizational Health Promotion. (2024, April 10). The discussion forum on the proposal "University of Happiness towards Sustainable Wellness Organizations". *Happy8Workplace*. Retrieved from <https://happy8workplace.thaihealth.or.th/news/79>
- Organ, D. W. (2014). Organizational citizenship behavior: It's construct clean-up time. In *Organizational citizenship behavior and contextual performance* (pp. 85-97). Psychology Press.

- Organ, D. W., & Konovsky, M. (1989). Cognitive versus affective determinants of organizational citizenship behavior. *Journal of Applied Psychology*, 74(1), 157-164.
- Organ, D. W., Podsakoff, P. M., & MacKenzie, S. B. (2006). *Organizational citizenship behavior: Its nature, antecedents, and consequences*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Organ, D. W. (1988). *Organizational citizenship behavior: The good soldier syndrome*. Lexington, MA: Lexington Books.
- Peyrat-Guillard, D., & Glińska-Neweś, A. (2014). I respect you and I help you: Links between positive relationships at work and organizational citizenship behaviour. *Journal of Positive Management*, 5(2), 82-96.
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Paine, J. B., & Bachrach, D. G. (2000). Organizational citizenship behaviors: A critical review of the theoretical and empirical literature and suggestions for future research. *Journal of Management*, 26(3), 513-563.
- Park, C. L. (2003). The psychology of religion and positive psychology. *Psychology of Religion*, 28(4), 1-20. American Psychological Association.
- Prangthong, M. (2018). *Approach for developing organizational citizenship behaviors of primary school teachers* (Master in Education). Chulalongkorn University. Retrieved from <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/3048>
- Putri, R. M., Kamil, I., & Amrina, E. (2023). The effect of organizational citizenship behavior and knowledge sharing on employee performance. *Jurnal Ekobistek*, 12(2), 593-600.
- Reyes, M. E. S., Bueno, P. A. D., Fernandez, K. F. R., Lopez, G. J. A., & Cayubit, R. F. O. (2021). Psychological well-being and retirement anxiety of selected Filipino middle-aged adults: A brief research report. *Philippine Journal of Psychology*, 31-42.
- Rogala, A., & Cieslak, R. (2019). Positive emotions at work and job crafting: Results from two prospective studies. *Frontiers in Psychology*, 10, Article 492814.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. Guilford Publications.
- Sakunpong, N. (2022). *Positive psychology: Basic and application*. Bangkok: Rojana Printing.
- Seligman, M. E. (2002). *Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment*. Simon & Schuster.
- Seligman, M. E. P. (2011). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being*. Free Press.
- Seligman, M. E. P., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55(1), 5-14.
- Setiawan, H., Sulistyowati, L. N., & Sari, S. D. (2022). Organizational citizenship behavior toward organization effectiveness. *Jurnal Ilmiah Bisnis dan Ekonomi Asia*, 16(2), 345-355.
- Tuntivivat, S. (2017). Positive psychology: Development, applications and challenges. *Journal of Behavioral Science for Development*, 9(1), 277-290.

- Unanue, W., Barros, E., & Gómez, M. (2021). The longitudinal link between organizational citizenship behaviors and three different models of happiness. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(12), Article 1-20.
- Varma, P. (2023). A study on the relationship between organizational citizenship behaviour and Seligman's PERMA model. *International Journal of Indian Psychology*, 11(2), 905–915. <https://doi.org/10.25215/1102.094>
- Wagner, S. L., & Rush, M. C. (2000). Altruistic organizational citizenship behavior: Context, disposition, and age. *The Journal of Social Psychology*, 140(3), 379-391.

The Farewell and Roles of Farewell Chapter in “Ramakian” Play by King Rama I

การสั่งลาและบทบาทของบทสั่งลาในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

Warunya Ajchariyabodee*

วรุณญา อัจฉริยบดี*

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Sunandha Rajabhat University

*Corresponding Author, E-mail: warunya.aj@ssru.ac.th

Article Info

■ Received: June 19, 2024

■ Revised: December 5, 2024

■ Accepted: December 9, 2024

■ Available online: December 28, 2024

Abstract

The purpose of the research “The Farewell and Roles of Farewell Chapter in “Ramakian” Play by King Rama I” was to study the Farewell Chapter and analyze its roles mentioned in the play by King Rama I. The research found that the farewell and the cause of farewell were categorized into four groups: when the characters were going to die, going for duty, being exiled, and completing the duty. The findings revealed that the chapter of farewell did not only hold the role as the composition of the play, which demonstrated the parting of the characters, but also maintained significantly the essential roles of actions, especially connecting the circumstances or characters, constructing personality, and emphasizing the feelings and characteristics to be more prominent.

Keywords: King Rama I, Ramakian, Role, The chapter of farewell, Verse Drama

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “การสั่งลาและบทบาทของบทสั่งลาในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสั่งลาและวิเคราะห์บทบาทของบทสั่งลาในบทละครเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยพบการสั่งลาและสาเหตุของการสั่งลา โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ การสั่งลาเมื่อตัวละครจะเสียชีวิต การสั่งลาเมื่อตัวละครต้องไปปฏิบัติหน้าที่ การสั่งลาเมื่อตัวละครถูกขับออกจากเมือง และการสั่งลาเมื่อตัวละครเสร็จภารกิจ ส่วนผลการวิจัยด้านบทบาทของบทสั่งลา ผู้วิจัยพบว่าบทสั่งลาไม่ได้เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งในบทละครที่แสดงถึงการพลัดพรากจากกันของตัวละครเท่านั้น แต่มีบทบาทสำคัญทั้งต่อการดำเนินเรื่อง โดยเฉพาะการเชื่อมโยงเหตุการณ์ และบทบาทต่อตัวละคร ช่วยประกอบสร้างบุคลิกภาพ เน้นย้ำความรู้สึก และลักษณะนิสัยของตัวละครให้เด่นชัดขึ้น

คำสำคัญ: กลอนบทละคร, บทบาท, บทละครเรื่องรามเกียรติ์, บทสั่งลา, พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

บทนำ

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เป็นวรรณคดีที่มีเนื้อความสมบูรณ์มากกว่ารามเกียรติ์ฉบับอื่น ๆ และยังนับได้ว่าเป็นวรรณคดีเอกของไทยเรื่องหนึ่งที่มีการนำมาดัดแปลงและสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งภาพยนตร์ การ์ตูน และเพลง เป็นต้น

ความนิยมของบทละครเรื่องรามเกียรติ์ทุกยุคทุกสมัยทำให้มีผู้นำบทละครเรื่องรามเกียรติ์มาศึกษาวิจัยในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งการศึกษาด้านภาษาและวรรณกรรม ดังเช่น วิจารณ์กรมเกี่ยวกับความสุภาพและแนวคิดเรื่องหน้ากับการคุกคามหน้าของตัวละครในรามเกียรติ์ของ Waraeksiri (2013) โครงสร้างของสังคมในรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 ของ Chunlawong (1993) รามเกียรติ์: ภาพสะท้อนโลกทัศน์ทางการเมืองไทยและสังคมในอุดมคติของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชของ Jansup (2020) ฤๅษีในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชของ Yamdate and Prapandvidya (2022) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานของ Noinimit (2012) เรื่อง สถานภาพการศึกษาวรรณคดีเรื่อง “รามเกียรติ์” ในปัจจุบันที่แสดงให้เห็นว่ามีผู้ศึกษาวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ในระดับบัณฑิตศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2517 ถึง พ.ศ. 2550 ซึ่งจำแนกแนวทางการศึกษาวิจัยอย่างกว้าง ๆ ออกเป็น 4 ด้าน คือ การศึกษาด้านวรรณคดี การศึกษาด้านคติชนวิทยา การศึกษาด้านศิลปะการแสดง และการศึกษาด้านสังคมศาสตร์และรัฐศาสตร์

จากการสำรวจเอกสารและงานวิจัยส่วนหนึ่งข้างต้นเน้นการศึกษาเนื้อหาของรามเกียรติ์และเชื่อมโยงกับศาสตร์ความรู้แขนงต่าง ๆ ผู้วิจัยเห็นว่าบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเป็นรามเกียรติ์ที่มีเนื้อหาสมบูรณ์มากที่สุดและยังมีแง่มุมที่น่าสนใจศึกษา

ผู้วิจัยสังเกตว่าเหตุการณ์ในรามเกียรติ์ที่น่าสนใจศึกษาวิเคราะห์ คือ “การสั่งลา” ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (Royal Institute of Thailand, 2011, p.11) ได้ให้นิยามความหมายคำว่า “สั่งลา” ไว้ว่า “ก. บอกไว้อาลัยในการที่จะจากไป เช่น เขาสั่งลาลูกเมียก่อนเดินทางไปต่างประเทศ เขาตายโดยไม่ได้สั่งลา.” จากนิยามดังกล่าวจะเห็นว่าคำสั่งลาคือเป็นส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นก่อนที่จะเดินทาง พลัดพราก หรือตายจากกัน ในการสั่งลาจึงมีการพรรณนาคร่ำครวญซึ่งแสดงถึงความทุกข์ที่เกิดจากการจากลา

ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า การสั่งลาของตัวละครในรามเกียรติ์มีลักษณะที่น่าสนใจและไม่เพียงแต่เป็นการบอกไว้อาลัยในการที่จะจากไปดังนิยามที่ปรากฏในพจนานุกรมข้างต้น การสั่งลา ยังแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของตัวละครในเรื่อง การสื่อสารความรู้สึกนึกคิดในจิตใจที่ไม่เคยแสดงออกให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับรู้ เน้นย้ำอารมณ์ความรู้สึก อีกทั้งยังเป็นช่วงเวลาสำคัญที่ชีวิตของตัวละครเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยมีโครงสร้างของการสั่งลา เริ่มจากเหตุแห่งการสั่งลา การคร่ำครวญของตัวละคร ซึ่งสัมพันธ์กับขนบการประพันธ์นิราศที่ต้องคร่ำครวญ ดังจะเห็นได้จาก

๑ เมื่อนั้น ทั้งองค์สมเด็จพระมารดา สององค์ทอดองค์เฝ้าลักษณะ ไฉ่เจ้าดวงชีวัน จำเป็นแล้วจำจะวิโยค ไหนจะพ้นพิตุเรศชนนี	ท้าวชนกจักรวรรดิินาถา เห็นลูกโสการ่าพัน ชลนาคลอปักตร์แล้วรับขวัญ จะกันแสงรำพันไปไยมี จงดับโศกเสียเถิดนะโฉมศรี ไฉ่จะสิ้นชีวิจากจร
.....	
๑ เมื่อนั้น ฟังพระชนกชนนี ค่อยคลายโศกาจาบัลย์ อันตัวลูกรักจักขอลา	นวลนางสีดามารศรี ดั่งวารีทิพย์มาโฉมทา ประนมกรอภิวินท์เหนือเกศา จากเบื้องบาทาพระภูธร

ที่ไหนจะได้ฉลองบาท
พระองค์ค่อยอยู่สรวร

พระปิตุราชมารดาเหมือนแต่ก่อน
สโมสรเป็นสุขสำราญ ฯ

(Fine Arts Department, 1997a, p. 322)

จากคำประพันธ์ข้างต้นแสดงให้เห็นเหตุแห่งการสังลา คือ การสิ้นสุดเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง ได้แก่ พิธีสุมพร สิ้นสุดลง นางสีดาคำครวญที่ต้องจากลา นางสีดาต้องระงับความโศกเศร้า หลังจากนั้นเกิดเหตุการณ์ใหม่คือ พระรามจัดทัพราชรถเดินทางกลับเมือง

ในบทสังลาดังกล่าวแสดงความรู้สึกทุกข์ของตัวละคร ตัวละครสังลาลหลังจากเสร็จสิ้นจากภารกิจ ดังเช่นหลังจาก ที่ท้าวทศรถเสร็จจากการสุมพรพระรามกับนางสีดา ท้าวทศรถจึงสังลาพระรามเพื่อเดินทางกลับนครอยุธยา ท้าวทศรถได้อวยพรพระรามกับนางสีดาให้ทั้งคู่ครองเมืองอย่างมีความสุขอย่ามีภัยอันตราย ขณะที่นางสีดาต้อง ลากจากท้าวชนกและพระมารดา ท้าวชนกก็ได้สั่งสอนนางสีดาให้รู้จักจงรักภักดีต่อพระราม เมื่อนางสีดารู้สึก โศกเศร้า ท้าวชนกก็ได้พุดลอบใจนางสีดาเพื่อให้ความโศกเศร้านั้นคลายลงนางสีดาจึงได้ครวญลา

นอกจากนี้จะเห็นถึงบทบาทของบทสังลาข้างต้นว่าเป็นส่วนเชื่อมโยงเหตุการณ์การสุมพรไปสู่เหตุการณ์ใหม่ ที่กำลังจะเกิดขึ้นหลังจากที่นางสีดาสุมพรกับพระรามแล้ว และเห็นบทบาทและสถานภาพใหม่ของตัวละครนาง สีดากับพระรามในสถานะสามีภรรยาด้วย

นอกจากการลาจากพ่อแม่แล้ว ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พบตัวละครสังลาลเนื่องจากการตายจากกัน ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ก่อนที่ท้าวทศรถสิ้นพระชนม์ ท้าวทศรถได้สังลาพระรณนา คำครวญถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับ ตนและพระราม ดังจะเห็นได้จากคำประพันธ์ที่ว่า

๑ โออินิจาพระลูกรัก
แต่นี้จะไม่เห็นกัน
เพราะด้วยอีไถยเกษี
ฆ่าพ่อขับลูกให้จำไกล

ดวงจักขุพ่อเฉลิมขวัญ
นับวันจะแลลับไป
มันเป็นไพรศัตร์ใหญ่
ไปเดินอรุณกันดาร

.....
ร่ำพลางทอดองค์ลงโศกา
สิ้นเสียงสุดสิ้นพระวาทะ
สิ้นกระแสมวงค์ทำลาย

.....
อัดอั้นนาสาสะท้อนกาย
อัสสาสะประสาทักขาดหาย
ไปเกิดฝ่ายขึ้นดุขุฎี ฯ

(Fine Arts Department, 1997a, p. 389)

บทสังลาข้างต้นเป็นบทสังลาของท้าวทศรถนี้เกิดขึ้นหลังจากเหตุการณ์สามกษัตริย์ ได้แก่ พระราม พระลักษมณ์ และพระพรตเสด็จออกจากกรุงและได้ลอบหนีออกจากทัพเห็นการคร่ำครวญความทุกข์และความอึดอัดใจของ ท้าวทศรถที่ไม่สามารถช่วยพระรามให้พ้นภัยจากนางไถยเกษีได้ อีกทั้งพระองค์ได้แสดงความชื่นชมพระรามว่า เป็นโอรสที่เกิดอีกก็ครั้งก็ไม่อาจจะหาได้อีก ตนหวังจะฝากชีวิตไว้จนกว่าจะตายแต่ก็ไม่ใช่ไปดังใจหวัง ซึ่งการสังลา นี้มีบทบาทช่วยเสริมให้เห็นความสำคัญและความยิ่งใหญ่ของพระรามได้มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยยังพบบทสังลาที่เป็นการลาเพื่อไปทำหน้าที่ของตน ดังจะเห็นได้จากบรรลักษ์กลบลามารดาไปรบพระราม หลังจากทีนางอัคคีมารดาของบรรลักษ์กลบป้าทำให้บรรลักษ์กลบออกต่อสู้กับทัพพระราม เนื่องจากเห็นว่าพระราม พระลักษมณ์มีศักดามาก แม้ทศกัณฐ์ผู้เป็นพ่อ กุมภกรรณ และอินทรชิตจะมีฤทธิ์มากก็ไม่อาจรอดชีวิตมาได้ บรรลักษ์กลบจึงรู้สึกโกรธอย่างมาก พระมารดาของบรรลักษ์กลบจึงจำเป็นต้องยอมให้บรรลักษ์กลบออกไปสู้กับพระราม ดังจะเห็นได้จากคำประพันธ์ที่ว่า

๑ เมื่อนั้น	บรรลัยกัลป์สิทธิศักดิ์ยศ
ได้ฟังคั้งแคนแสนทวี	โกรธดั่งอัคคีไหม้ฟ้า
เป็นไฉนละนี้พระแม่เจ้า	มากลัวเหล่านุชย์ลึงป่า
ตัวลูกชาติชายอาชา	ศักดาปรายได้ทั้งแดนไตร
จะตามไปสังหารราญรอน	ต่อกรกับมันให้ได้
ฆ่าเสียให้สิ้นทั้งทัพชัย	จึงสาแถกใจไอ้อัปรี
เหมือนได้แทนคุณพระปิตุเรศ	อันบังเกิดเกศเกศี
ให้ปรากฏยศไว้ในชาติตรี	ลูกนี้ไม่ฟังพระวาจา ฯ

๑ เมื่อนั้น	บรรลัยกัลป์สุริยวงศ์ยศ
รับศรรับพรพระชนนี	ชูลีกรกรากับบาทมลาย
ลาลงค์สมเด็จพระมารดา	ออกจากมหาราชฐาน
สำแดงแผลงฤทธิ์ชัยชาญ	เหาะทะยานล่องข้ามสมุทรไป ฯ

(Fine Arts Department, 1997c, pp. 462-463)

บทสัณทาลข้างต้นพบเหตุแห่งการสังลา ได้แก่ บรรลัยกัลป์สังลามารดาเพื่อไปทำหน้าที่ของตนเอง บทสัณทาลดังกล่าวช่วยเสริมให้เห็นความกล้าหาญของตัวละครบรรลัยกัลป์ แม้นางอัคคีผู้เป็นมารดาจะห้ามบรรลัยกัลป์ออกต่อสู้กับพระราม แต่บรรลัยกัลป์ก็ยังมุ่งมั่นที่จะออกรบกับพระราม อีกทั้งยังแสดงให้เห็นความกตัญญูของบรรลัยกัลป์ที่หวังว่าหากตนสังหารพระรามได้ก็จะเป็นการตอบแทนพระคุณทศกัณฐ์ผู้เป็นพ่อ และให้ชัยชนะของตนคงไว้ในแผ่นดิน

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าบทสัณทาลไม่ได้เป็นเพียงการลาจากของตัวละครเท่านั้น แต่บทสัณทาลยังแสดงถึงบทบาทการเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในบทละครให้เกิดความต่อเนื่อง การสิ้นสุดเหตุการณ์ไปสู่การเริ่มต้นเหตุการณ์ใหม่ เป็นจุดเปลี่ยนของเหตุการณ์และตัวละคร และช่วยประกอบสร้างบุคลิกลักษณะของตัวละครทั้งตัวละครเอกและตัวละครประกอบให้โดดเด่นมากยิ่งขึ้น

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งของบทสัณทาลในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ คือ ตัวละครที่ไม่ใช่มนุษย์ล่วงรู้เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รู้ว่าการเดินทางหรือการออกรบในครั้งนี้นตนเองจะไม่ได้มีโอกาสกลับไปพบกับครอบครัว การสังลานั้นจึงนับเป็นการแสดงออกถึงความรักที่ตัวละครมีต่อกันได้อย่างลึกซึ้ง อีกทั้งยังเป็นโอกาสที่ดีที่ทำให้ตัวละครได้บอกถึงสิ่งที่ตนเป็นกังวลหรือเป็นห่วงหรือประสงค์ที่จะทำหลังจากที่ตนจากไป หรือที่เรียกว่าการฝากฝัง ฉะนั้นการสังลาจึงไม่ใช่บทที่แสดงถึงความอาลัยอาวรณ์ที่ตัวละครต้องจากลากันเท่านั้น แต่ยังเป็นบทที่ทำให้ตัวละครได้แสดงออกทางความคิดและความรู้สึกภายในได้

ดังนั้นบทความวิจัยเรื่อง “การสังลาและบทบาทของบทสัณทาลในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช” เป็นการเติมเต็มงานวิจัยที่ใช้ตัวบทการศึกษาวิจัยบทละครเรื่องรามเกียรติ์ อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความเข้าใจเรื่องการจากลาที่ย่อมเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต ซึ่งเป็นประสบการณ์ร่วมของมนุษย์ที่ได้จากการอ่านวรรณกรรมด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสังลาในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ฉบับกรมศิลปากร พ.ศ. 2540
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของบทสัณทาลในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ฉบับกรมศิลปากร พ.ศ. 2540

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้มุ่งทบทวนวรรณกรรมที่ศึกษางานเกี่ยวกับรามเกียรติ์ ขนบการคร่ำครวญ และการพลัดพราก เนื่องจากการแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครในบทสังลา ผู้วิจัยได้ทบทวนงานที่ศึกษารามเกียรติ์ โดยเฉพาะบทความของ Noinimit (2010) เรื่อง “สถานภาพการศึกษาวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์” มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสถานภาพการศึกษาเรื่องรามเกียรติ์ในปัจจุบัน โดยจะคัดเลือกเฉพาะวิทยานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ. 2517 ถึง พ.ศ. 2550 ที่มีแนวทางการศึกษาที่โดดเด่นชัดเจนของนิสิตนักศึกษาค้นไทยเท่านั้น จำนวน 20 เรื่อง ผู้เขียนพบงานวิจัยที่เกี่ยวกับรามเกียรติ์ใน 4 ลักษณะ ได้แก่ การศึกษาด้านวรรณคดีมุ่งเน้นที่องค์ประกอบของเรื่อง ตัวละคร รูปแบบการเขียน และแนวคิด การศึกษาด้านคติชนวิทยาวิเคราะห์รามเกียรติ์โดยใช้ทฤษฎีคติชนวิทยาและการดัดแปลงท้องถิ่น การศึกษาด้านการแสดงศึกษารามเกียรติ์ในฐานะบทละคร รวมถึงการเปรียบเทียบกับพระราชนิพนธ์อื่น ๆ และการศึกษาด้านมนุษยศาสตร์และรัฐศาสตร์สำรวจแนวคิดทางการเมือง การปกครอง และค่านิยมสังคมที่สะท้อนในรามเกียรติ์ บทความนี้จึงแสดงให้เห็นว่าวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์มีความสำคัญในวัฒนธรรมไทยและมีการนำศาสตร์ความรู้แขนงต่าง ๆ มาใช้ศึกษาวรรณคดีเรื่องนี้ นอกจากนี้แสดงให้เห็นว่าในแง่ของการศึกษาและวิเคราะห์วรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ในหลายมิติจะพบว่ามีการศึกษาทั้งด้านวรรณคดี คติชนวิทยา การแสดง มนุษยศาสตร์และรัฐศาสตร์ ซึ่งทำให้เห็นถึงความหลากหลายและความลึกซึ้งของวรรณกรรมไทย

ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับขนบการคร่ำครวญโดยใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์วรรณคดีต่างประเทศ เห็นได้จากบทความของ Nissa (2018) เรื่อง “นิราศซีดา: ขนบการคร่ำครวญตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต” เป็นบทความวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างวรรณคดีไทยกับวรรณคดีสันสกฤต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขนบการคร่ำครวญตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤตในวรรณคดีนิราศซีดา ซึ่งเป็นคำฉันท์สมัยอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ขนบการคร่ำครวญตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤตในนิราศซีดาทั้งหมด 7 ขั้นตอน ได้แก่ อภิลาศะ จินตา สมฤติ คุณภณะ อุทเวคะ วายาธิ และชพตา ส่วนขั้นตอนที่ไม่ปรากฏในนิราศซีดา 3 ขั้นตอน ได้แก่ สัมประลาปะ อุณมาทะ และมฤติ บทความนี้แสดงให้เห็นว่านิราศซีดาเป็นวรรณคดีที่มีความสำคัญในการศึกษาขนบการคร่ำครวญตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต และเป็นตัวอย่างที่ดีของการนำวรรณคดีสันสกฤตมาปรับใช้ในวรรณคดีไทย

นอกจากนี้มีการวิเคราะห์การแสดงอารมณ์และความรู้สึกของตัวละครในวรรณกรรมไทย เช่น การคร่ำครวญ และการพลัดพราก ซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครกับเหตุการณ์และสภาพแวดล้อมในเรื่อง ดังจะเห็นได้จากบทความเรื่อง “บทพรรณนาคร่ำครวญถึงความสูญเสียในวรรณกรรมนิทานสมัยอยุธยาตอนต้น” ของ Kleechaiya, Patthong, and Runra (2021) ผู้เขียนได้ศึกษาวรรณกรรมนิทานในช่วงอยุธยาตอนต้นที่เป็นวรรณกรรมราชสำนักเรื่องลิลิตพระลอ มหาวาตिकाหลวง สมุทรโฆษคำฉันท์ และอนิรุทธคำฉันท์ ผลการวิจัยพบว่า เหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความสูญเสียในวรรณกรรมนั้นมีหลายลักษณะ เช่น ความสูญเสียชั่วคราวจากการพลัดพราก ความสูญเสียที่ไม่มีวันกลับมา และความสูญเสียขวัญกำลังใจ ซึ่งสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับความรัก ชีวิตมนุษย์ และกฎของไตรลักษณ์ ส่วนบทความเรื่อง “การพลัดพรากและบทบาทของการพลัดพรากในสมุทรโฆษคำฉันท์” (Ruengruglikit, 2016) บทความนี้วิเคราะห์ถึงการพลัดพรากในสมุทรโฆษคำฉันท์ ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ การพลัดพรากจากบุคคลที่รัก การพลัดพรากจากที่อยู่ และการพลัดพรากจากสิ่งของสำคัญ ลักษณะของการพลัดพรากทั้งหมดนี้นำไปสู่บทบาทที่มีต่อการดำเนินเรื่อง ได้แก่ ทำให้เกิดเหตุการณ์ใหม่ ๆ ขึ้นในเรื่อง และเชื่อมเหตุการณ์บางเหตุการณ์เข้าด้วยกัน บทบาทต่อตัวละคร ได้แก่ ทำให้เห็นลักษณะนิสัยของตัวละคร ทำให้เห็นบุญญาธิการของตัวละคร นอกจากนี้ยังพบบทบาทการสร้างสีสันให้แก่เรื่อง รวมถึงบทบาทที่มีต่อแก่นเรื่อง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งเน้นการวิเคราะห์ตัวบท

1. สำนวณบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โดยผู้วิจัยใช้ฉบับพิมพ์ของกรมศิลปากร ปี พ.ศ. 2540 และกำหนดประเด็นการวิจัย
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องรามเกียรติ์ ขนบการคร่ำครวญ และการพลัดพราก
3. ศึกษาเนื้อหาและคัดเลือกเฉพาะเนื้อหาเหตุการณ์ที่มีการสั่งลาในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช วิธีการเลือกเนื้อหาเหตุการณ์ที่มีการสั่งลา ผู้วิจัยเลือกจากช่อดอนและศึกษาในตอนนั้นว่ามีบทสั่งลาหรือไม่ ผู้วิจัยได้กลุ่มข้อมูลที่มีเหตุการณ์การสั่งลาทั้งหมด 22 เหตุการณ์
4. นำเหตุการณ์ที่มีการสั่งลาทั้งหมด 22 เหตุการณ์ มาวิเคราะห์สาเหตุของการสั่งลาและบทบาทของบทสั่งลาในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
5. สรุปและอภิปรายผลการวิจัยในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. การสั่งลาและสาเหตุของการสั่งลาในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ผู้วิจัยพบว่า การสั่งลาเป็นเหตุการณ์สำคัญเหตุการณ์หนึ่งที่พบเป็นระยะตลอดทั้งเรื่องในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พบการสั่งลาทั้งหมด 22 เหตุการณ์ ดังนี้ 1) ท้าวทศรถลา 2) ท้าวชนกฝากฝังสิดา 3) สิดาครวญลา 4) พระรามลานางเกาสุริยา 5) สามกษัตริย์ลานางสมุทร 6) สามกษัตริย์จากวัง 7) ทศรถสิ้นพระชนม์ 8) พระรามแผลงศรฆ่าพาลี 9) พาลีสอนน้อง 10) พิเฆกจากเมือง 11) อินทรชิตลาแม่ 12) อินทรชิตลาพ่อ 13) อินทรชิตลาเมีย 14) ทศกัณฐ์สั่งเมีย 15) ทศกัณฐ์สั่งเมือง 16) บรรลัยกัลป์ลาท้าวกาลนาคนมาลงกา 17) บรรลัยกัลป์ลามารดาไปรบพระราม 18) ไพนาสุริยวงศ์ลาท้าวทศกัณฐ์ไปเรียนศิลปศาสตร์ 19) อสุรผัดลาพระอัยกีและพระชนนีจะไปตามบิดา 20) หนุมานลาพรตพาอสุรผัดไปเมืองขีดขิน 21) พระพรต พระสัตรุดทูลลาพระมารดา และ 22) พระราม พระลักษมณ์เข้าเฝ้าทูลลาพระชนนี เหตุการณ์ทั้งหมดนี้ผู้วิจัยจัดกลุ่มลักษณะของการสั่งลาและสาเหตุของการสั่งลาเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1.1 การสั่งลาเมื่อตัวละครจะเสียชีวิต

ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์พบการสั่งลาเมื่อตัวละครเอกทราบว่าตนเองกำลังจะเสียชีวิต เนื่องจากตัวละครจะต้องออกทำสงครามและทราบชะตาของตนเองว่าจะไม่รอดกลับไปพบครอบครัว หรือตัวละครจะกลับไปยังที่ภพภูมิของตนก่อนจะลงมาจุติ เช่น ทศรถสิ้นพระชนม์พาลีสอนน้อง ทศกัณฐ์สั่งเมีย ทศกัณฐ์สั่งเมือง ในที่นี้ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างตอนทศกัณฐ์สั่งเมีย เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนที่ทศกัณฐ์จะออกรบกับพระรามเป็นครั้งสุดท้าย เนื่องจากทศกัณฐ์เสียรู้หนุมานจนทำให้หนุมานและองคตพบก่ลงดวงใจและนำไปถวายแด่พระราม อีกทั้งนางมณโฑเห็นกลางร้ายที่จะเกิดกับทศกัณฐ์ ทำให้ทศกัณฐ์ทราบว่า การออกรบกับพระรามครั้งนี้ตนจะต้องครพระรามและตายอย่างแน่นอน จึงได้สั่งลานางมณโฑ ดังตัวอย่างจากคำประพันธ์ตอนทศกัณฐ์สั่งเมียที่ว่า

๑ ครั้นถึงส้วมกอดอัครเศ	แสนทุกข์แสนทเวซเพียงอกหัก
พินิจพิศเพ่งเล็งพักตร์	พญายักษ์สะท้อนถอนใจ
แล้วมีวาจาอันสุนทร	ดูก่อนเยาวยอดพิสมัย
อันตัวของพี่จะบรรลัย	ทรมาย้วยค้อยอยู่ให้จงดี
จะได้เห็นหน้ากันแต่ครู่เดียว	ทีนี้จะเหลียวไม่เห็นพี่

จงค่อยครอบครองสุรี
สิ่งใดซึ่งได้ผิดพลั้ง
อย่าให้เป็นเวรอาถรรพ์

ผุ่ณางสาวศรีพระกำนัล
แต่หลังด้วยความหุนหัน
ขวัญเมืองจงได้เมตตา ฯ

(Fine Arts Department, 1997c, p. 389)

คำประพันธ์ข้างต้นเป็นการสั่งลาของทศกัณฐ์ก่อนที่ทศกัณฐ์จะยกทัพออกรบกับพระราม ทศกัณฐ์ได้สั่งนางมณโฑว่าตนจะต้องตาย ทศกัณฐ์จึงได้ฝากให้นางมณโฑคอยดูแลปกครองยักษ์และนางกำนัลทั้งหลาย หากมีสิ่งใดผิดพลั้งที่เกิดขึ้นก็ให้ปกครองด้วยความเมตตา อย่าให้เป็นเวรต่อกัน การสั่งลาของทศกัณฐ์ในครั้งนี้จึงเป็นการแสดงถึงความรักที่มีต่อนางมณโฑ และได้ฝากเมืองไว้ให้นางมณโฑได้ดูแล เป็นการแสดงถึงบทบาทหน้าที่ของผู้นำ

1.2 การสั่งลาเมื่อตัวละครต้องไปปฏิบัติหน้าที่

ตัวละครในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชมีสถานภาพและบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน ก่อนตัวละครจะเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ก็จะสั่งลาบุคคลต่าง ๆ ในครอบครัว ซึ่งสัมพันธ์กับขนบธรรมเนียมของไทย คือ การไปลาพ่อแม่ แสดงถึงการมีสัมมาคารวะ การสั่งลาของตัวละครเมื่อจะไปปฏิบัติหน้าที่ เช่น การไปศึกษาเล่าเรียน การไปรบ ดังตัวอย่างจากตอนอินทรชิตลาแม่คำประพันธ์ที่ว่า

๑ เมื่อนั้น
เห็นพระมารดาโศกี
ตัวลูกเกิดมาเป็นชายชาญ
ถึงกรรมแล้วจำจะบรรลีย์
มาตรแม้นถึงตายจะไวยศ
ลูกรักจะถวายบังคมลา
ขอฝากยามลิวันกันยุมเวก
กับสุวรรณกัณยุมเทวี
ผิดพลั้งจงช่วยสั่งสอน
ทั้งศฤงคารบริวารเข้าไป

อินทรชิตสุริย์วงศ์ยกชี
ขลุ่ยกรรบาบาทแล้วทูลไป
จะกลัวการสงครามกระไรได้
ไม่คิดเสียดายชีวา
ให้ปรากฏเกียรติไปภายหน้า
พระมารดาอย่าทรงโศกี
เอกองค์หลานน้อยทั้งสองศรี
ทั้งอนงค์นารีกำนัลใน
พระมารดรโปรดเกล้าเอาใจใส่
ขอถวายไว้ได้บาท

(Fine Arts Department, 1997b, p. 564)

คำประพันธ์ข้างต้นอินทรชิตสั่งลานางมณโฑ เพื่อช่วยทศกัณฐ์ออกรบกับทัพพระราม อินทรชิตได้ฝากลูกยามลิวันและกันยุมเวก และมเหสี ได้แก่ นางสุวรรณกัณยุมะ รวมทั้งนางกำนัลทั้งหลาย ให้นางมณโฑช่วยสั่งสอนในบทสั่งลานั้นน่าสนใจว่า อินทรชิตแสดงให้เห็นว่าการไปทำสงครามเป็นหน้าที่ของลูกผู้ชาย แม้ตัวตายก็ถือว่าเป็นเกียรติยศของตัวเองในภายหน้า ในแง่การสั่งลาของอินทรชิตจึงไม่เพียงแต่การบอกลานางมณโฑและแสดงความรักห่วงใยเท่านั้น แต่แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญของอินทรชิตที่ไม่ได้กลัวการทำสงคราม แม้ตัวตายก็ไม่เสียดาย

1.3 การสั่งลาเมื่อตัวละครถูกขับออกจากเมือง

การสั่งลาในลักษณะนี้เป็นการสั่งลาของตัวละครที่ถูกตัวละครตัวหนึ่งสั่งขับตัวละครอีกตัวหนึ่งออกจากเมือง เนื่องจากตัวละครกระทำความผิดหรือทำให้ตัวละครหนึ่งเกิดความไม่พอใจ ดังจะเห็นได้จากตอนพิเภกจากเมืองพิเภกได้ทำนายฝันให้ทศกัณฐ์และแนะนำให้ทศกัณฐ์คืนนางสีดาเพื่อระงับสงครามที่จะเกิดขึ้น ทำให้ทศกัณฐ์ไม่พอใจ

และโกรธพิเภกอย่างมาก คิดว่าพิเภกทรยศเข้ากับฝ่ายพระราม จึงเป็นเหตุให้ทศกัณฐ์ขับพิเภกออกจากเมืองและให้นางตรีชาดาภรรยาของพิเภกมาเป็นทาสรบใช้นางสีดาด้วย ก่อนพิเภกจะเดินทางออกจากเมืองจึงได้ส่งนางตรีชาดาและนางเบญกาย ดังคำประพันธ์ที่ว่า

เหตุด้วยพญายักษ์	ปิ่นเกล้าลงกาอาณาจักร
นิมิตฝันร้ายทรลักษณ์	ให้พี่ทายทักว่าร้ายดี
กตัญญูทูลโดยสัตย์ธรรม	ให้ช่วยชีวิตนักษัตร
มิให้อันตรายราศี	กลับกริ้วโกรธพี่จะรอนราญ
ให้รับสวรรยาราช	ขับไล่เสียจากราฐาน
อันซึ่งตัวเจ้าเยาวมาลย์	ประทานให้องค์นางสีดา
ตั้งแต่นั้นจะแลลับ	ไหนจะได้กลับมาเห็นหน้า
จะแสนทุกข์ไปทุกเวลา	กินแต่น้ำตาไม่ราวัน
รำพลางโอบอุ้มลูกรัก	พิศพักตร์จูบจอมถนอมขวัญ
แม่ลูกอดสำหรับรักษา	สั่งแล้วกุมภินท์ก็ไศย ๖

(Fine Arts Department, 1997b, pp. 167-168)

คำประพันธ์ข้างต้นพิเภกบอกให้ทราบถึงสาเหตุที่ถูกขับทรัพย์ ถูกขับออกจากเมือง และมอบนางตรีชาดาให้เป็นทาสรบใช้นางสีดาว่า เนื่องจากตนทำนายฝันให้ทศกัณฐ์ ทูลทำนายด้วยความสัตย์และกตัญญู เพื่อช่วยให้ทศกัณฐ์ไม่ตกอยู่ในอันตราย แต่ทศกัณฐ์กลับโกรธอย่างมาก เมื่อพิเภกบอกถึงเหตุดังกล่าวก็ได้สั่งไว้ว่าตั้งแต่นี้จะไม่ได้พบกันอีก ก็ขอให้แม่ลูกดูแลรักษากันไป การส่งลาในลักษณะนี้แสดงให้เห็นความจำใจที่จะต้องลาจากกัน เพราะอีกฝ่ายมีอำนาจเหนือกว่า และแสดงถึงความทุกข์ใจของตัวละครทั้งสองฝ่ายที่ต้องพลัดพรากจากกันด้วย

1.4 การส่งลาเมื่อตัวละครเสร็จภารกิจ

การส่งลาลักษณะสุดท้าย คือ การส่งลาเมื่อตัวละครเสร็จจากการทำภารกิจต่าง ๆ ตัวละครต้องพลัดพรากจากกัน จึงได้บอกลาและฝากให้ตัวละครอีกตัวหนึ่งประพฤติปฏิบัติหรือให้ข้อคิดในการใช้ชีวิต จะเห็นได้จากตอนที่ท้าวชนกฝากฝังสีดา เกิดขึ้นหลังจากได้ร่วมพิธีสมรสพระรามกับนางสีดา ท้าวชนกได้ส่งนางสีดาและได้สอนสิ่งที่สีดาควรปฏิบัติต่อพระราม หลังจากท้าวชนกได้ฟังสิ่งที่ท้าวชนกสั่งไว้นางสีดาได้ครวญลา ดังคำประพันธ์ที่ว่า

๑ เมื่อนั้น	ท้าวชนกจักรวรรดิรังสรรค์
เห็นสองลูกยาวิลาวัลย์	งามดังสุริยันจันทร์
จึงตรัสเรียกราชบุตร	มารศรีจึงฟังพ่อสั่งสอน
เจ้าจะจากอกพระบิดร	ไปอยู่นครอยุธยา
เป็นข้าช่วงใช้บำเรอบา	พระภักศาธิราชนาถา
สงวนกายฝากกายฝากชีวา	รักดีไปกว่าจะม้วยมิต
อย่าทะนงว่าเป็นองค์อัครราช	เจียมกายอย่างประมาทราชกิจ
ผูกอนงค์ซึ่งพระองค์ใช้ชีวิต	อย่าคิดฉันทาราคี
อันพระชนนีบิดุเรศ	ก็เหมือนบังเกิดเทศเกศ
ลูกรักจงรักภักดี	จึงมีสวัสดิ์สถาวร
อย่าก่อการให้เคืองในเบื้องบาท	เยาวราชจงสมัครสโมสร
ถนอมจิตเป็นนิจนิรันดร์	ดวงสมรจงจำวาที ๗

(Fine Arts Department, 1997a, p. 321)

คำประพันธ์ข้างต้นเป็นการสังเคราะห์ท้าวชนกกับนางสีดา ท้าวชนกแสดงความรู้สึกห่วงใยที่มีต่อนางสีดา ได้สอนนางสีดาให้ปรนนิบัติดูแลพระราม และอย่าคิดทงนงตัวว่าตนเป็นอัครราช และคิดอิจฉาริษยา บิดามารดาของพระรามก็เหมือนกับบิดามารดาของตนจึงให้จงรักภักดี อย่าทำอะไรที่จะทำให้พระรามชุ่นเคือง ให้ถนอมจิตใจต่อกันไว้ตลอดไป หลังจากที่ท้าวชนกสั่งนางสีดา นางสีดาก็ได้สั่งลาท้าวชนก ดังคำประพันธ์ที่ว่า

๑ เมื่อนั้น	นวลนางสีดามารศรี
ฟังพระชนกชนนี	ดั่งวารีทิพย์มาโสมทา
ค่อยคลายโศกาจาบัลย์	ประนมกรอภิวันท์เหนือเกศา
อันตัวลูกรักจักขอลา	จากเบื้องบาทาพระภูธร
ที่ไหนจะได้ฉลองบาท	พระปิตุราชมารดาเหมือนแต่ก่อน
พระองค์ค่อยอยู่สรวล	สโมสรมเป็นสุขสำราญ ฯ

(Fine Arts Department, 1997a, p. 322)

หลังจากที่นางสีดาได้ฟังคำสอนของพระบิดามารดาแล้วก็เหมือนได้น้ำทิพย์ที่ทำให้ความโศกเศร้าจากการจากลาคลายลงได้ การสั่งลานั้นยังแสดงให้เห็นความผูกพันของตัวละครท้าวชนกกับนางสีดา เป็นความผูกพันที่พอมีต่อลูก

จากลักษณะการสั่งลาทั้ง 4 ลักษณะที่อธิบายมาข้างต้นจะเห็นว่าการสั่งลาไม่เพียงแต่เป็นการพลัดพรากของตัวละครเท่านั้น แต่ตัวละครได้สั่งให้ตัวละครอีกตัวหนึ่งประพฤติปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่งก่อนที่จะลาจากกัน ซึ่งการสั่งนั้นอาจจะเป็นการสอนให้ประพฤติปฏิบัติ หรือการแสดงถึงความห่วงใยที่มีต่อตัวละคร อีกทั้งเป็นการเน้นย้ำถึงความทุกข์ของตัวละครที่ต้องลาจากกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นบทบาทหนึ่งของบทสั่งลา ดังรายละเอียดที่ผู้วิจัยจะอธิบายต่อไป

2. บทบาทของบทสั่งลาในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

2.1 บทบาทของบทสั่งลาที่มีต่อการดำเนินเรื่อง

บทบาทประการแรกของบทสั่งลาในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ผู้วิจัยพบว่า บทสั่งลาเป็นส่วนเชื่อมโยงเหตุการณ์หนึ่งไปสู่อีกเหตุการณ์ กล่าวคือการสั่งลาของตัวละครเป็นการสิ้นสุดเหตุการณ์หนึ่งที่เชื่อมโยงไปสู่เหตุการณ์ใหม่ที่จะเกิดขึ้น ทำให้เรื่องนั้นดำเนินต่อไป อีกทั้งในบางเหตุการณ์ยังทำให้ผู้อ่านคอยติดตามพัฒนาการของตัวละคร เช่น ตอนไพบนาสุริยวงศ์ลาท้าวทศศิริวงศ์ไปเรียนศิลปศาสตร์ ในการสั่งลาท้าวทศศิริวงศ์มีราชโองการให้ไพบนาสุริยวงศ์เป็นผู้ครองกรุงลงกา ไพบนาสุริยวงศ์จึงบังคมลาไปเรียนศิลปศาสตร์ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

.....	
ประคองอุบจูบเศจูบพักตร์	พญาักษ์มีราชโองการ
พอนี้จึงใจจะให้เจ้า	เป็นปิ่นเกล้าลงการาฐาน
สืบศักดิ์สุริยวงศ์ในพงศ์มาร	เป็นประธานแก่มุขมฤณท์
๑ เมื่อนั้น	ไพบนาสุริยวงศ์รังสรรค์
ได้ฟังดังครเสียบกรรม	ชื่นใจภิวันท์แล้วทูลไป
ซึ่งพระองค์เมตตาการุญ	พระคุณนั้นหาที่สุดไม่
ตัวลูกนี้ค่อยจำเริญวัย	ฤทธิเดชสิ่งใดก็ไม่มี
จะขอบังคมลาบาท	ไปเรียนศิลปศาสตร์ศรีศรี
สำนักพระกาลมุนี	ภูมิจึงได้เมตตา ฯ

(Fine Arts Department, 1997c, p. 571)

จะเห็นว่าบทสลับบทนี้แสดงให้เห็นบทบาทที่มีต่อการดำเนินเรื่อง เป็นการเชื่อมเหตุการณ์ไปสู่เหตุการณ์ การเรียนวิชาศิลปศาสตร์ของไพนาสุริยวงศ์ ไพนาสุริยวงศ์ต้องปฏิบัติตามในสิ่งที่ท้าวทศศิริวงศ์คาดหวังไว้ นอกจากนี้ ผู้อ่านติดตามพัฒนาการของตัวละครไพนาสุริยวงศ์จะเรียนได้สำเร็จดังที่ตั้งใจไว้หรือไม่

นอกจากตอนดังกล่าวแล้วเหตุการณ์อีกตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นบทบาทของบทสลับต่อการดำเนินเรื่อง ได้แก่ ตอนสามกษัตริย์จากวัง ซึ่งเป็นตอนที่พระราม พระลักษมณ์ และนางสีดา ต้องเดินทางออกจากวัง บทสลับนี้จึงเป็นบทเชื่อมเหตุการณ์ไปสู่เหตุการณ์ใหม่ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เป็นจุดเปลี่ยนช่วงหนึ่งของตัวละครพระราม ดังจะเห็นคำประพันธ์ที่ว่า

๑ เมื่อนั้น	พระจักรีผู้มีอชฌาศัย
บังคมก้มเกล้าแล้วทูลไป	ว่าแม่ไทยเกษิโสภา
สั่งว่าสมเด็จพระบิดุเรศ	ให้ลูกทรงเพศเป็นชีป่า
ออกไปสร้างพรตจรรยา	อยู่ในหิมวาสิปตี
ให้พระพรตขึ้นครองสมบัติ	ทรงเศวตฉัตรเฉลิมศรี
บำรุงไพร่ฟ้าประชาชี	เป็นปิ่นมอฬ์กรังไกร
อันองค์พระลักษมณ์อนุชา	กับสีดาผู้ยอดพิสมัย
สององค์ทรงโศกาลัย	จะไปเป็นเพื่อนข้าในดงดอน
โปรดด้วยช่วยแจ้งพระชนนี	ว่าลูกนี้ขอลาไปก่อน
ครั้นจะคอยดูขวัญลูกร	ก็ร้อนตัวด้วยกลัวพระอาชญา
พระแม่ค่อยอยู่จำเริญสุข	อย่าตรอมทุกข์โหม่นสลา
แม่นบุญลูกไม่มรณา	จะกลับมาทูลเบื่องบพมาลย์ ฯ

(Fine Arts Department, 1997a, p. 375-376)

บทสลับบทนี้พระรามได้ฝากนางสมุทรา นางเกาสุริยาผู้เป็นพระมารดา พระรามได้แสดงเหตุแห่งการลา คือ ท้าวทศศิริวงศ์ให้พระรามออกบวชเป็นดาบสและสร้างพรตอยู่ในป่าเป็นเวลา 14 ปี ให้พระพรตขึ้นครองราชสมบัติ พระลักษมณ์เป็นพระอนุชา และนางสีดาผู้เป็นพระชายาจะเดินทางไปด้วย ครั้นพระรามจะคอยทูลลา นางเกาสุริยาเองก็เกรงจะถูกพระอาญา ขอให้นางเกาสุริยาอย่าทุกข์ใจกับการจากลาครั้งนี้ หากลูกยังมีบุญไม่ถึงที่ตายก็จะกลับมา บทสลับนี้มีบทบาทที่เชื่อมไปสู่เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นการใช้ชีวิตที่ต้องทุกข์ยากลำบาก เป็นการเปลี่ยนแปลงสถานะของตัวละครพระราม พระลักษมณ์ และนางสีดา อีกทั้งยังเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกเห็นใจพระรามมากยิ่งขึ้น

2.2 บทบาทของบทสลับที่มีต่อตัวละคร

บทบาทประการที่สองนี้เป็นบทบาทที่มีต่อตัวละคร ผู้วิจัยแบ่งบทบาทออกเป็น 2 บทบาทย่อย ได้แก่ บทบาทที่ช่วยเน้นย้ำถึงความรู้สึกของตัวละคร และบทบาทที่แสดงถึงลักษณะนิสัยของตัวละคร

บทบาทของบทสลับที่ช่วยเน้นย้ำความรู้สึกของตัวละคร ผู้วิจัยสังเกตว่าบทสลับเป็นบทที่แสดงและเน้นย้ำความรู้สึกของตัวละครให้เด่นชัดขึ้น โดยเฉพาะความรู้สึกทุกข์ใจ ความกังวลใจ และความห่วงใยที่เกิดจากการลาจากกัน ความรู้สึกต่าง ๆ เหล่านี้เป็นความรู้สึกของมนุษย์ที่เกิดจากการจากลาบุคคลที่รัก ดังเช่นตอน อินทรชิตลานางสุวรรณกัณยุมา คำประพันธ์ที่ว่า

จำเป็นจำจากวนิดา	แก้วตาค่อยอยู่จงดี
อุตส่าห์เลี้ยงสองโอรสราช	อย่าประมาทหลงลืมคำพี่
ฝากกายพระชนกชนนี	อย่าให้มีราศีแผ้วพาน

โอ้ว่าตั้งแต่จะแลลับ	เหมือนเดือนดับอับแสงสุริย์ฉาน
ขอฝากฝูงสนมบริวาร	เยวามาลัยจ้งได้เมตตา
ว่าพลางอุ้มสองพระลูกรัก	ขึ้นไว้เหนือตักยักขา
จุมพิตพิศพิศตรแล้วโศกา	ดังว่าจะสิ้นสมประดี ฯ
๑ เมื่อนั้น	นางสุวรรณกันยุมาโฉมศรี
ได้ฟังพระราชสามี	เทวีตระหนกตกใจ
ชบพักตร์สะอื้นแสนทเวซ	ชลเนตรแกว่งหลังไหล
กอดข้อพระบาทเข้าไว้	อรไทรำพันโศกา ฯ

(Fine Arts Department, 1997b, p. 566)

จากคำประพันธ์ข้างต้นเป็นบทสัณฐานของอินทรชิตที่สั่งลานางสุวรรณกันยุมา ผู้อ่านจะเห็นถึงความรู้สึกของตัวละครที่มีแต่ความโศกเศร้าและความทุกข์ใจที่ทั้งคู่ต้องพรากจากกัน อินทรชิตได้สั่งให้นางสุวรรณกันยุมาเลี้ยงดูพระโอรสทั้งสองให้ดี ฝากตัวไว้กับทศกัณฐ์และนางมณโฑ ฝากให้ดูแลนางสนมและบริวารทั้งหลายด้วยความเมตตา อินทรชิตก็ได้อุ้มลูกทั้งสองมาไว้บนตัก แล้วก็จูบลาด้วยความเศร้าใจจะขาด ส่วนฝ่ายนางสุวรรณกันยุมาได้ฟังการสั่งลาที่รู้สึกเศร้าเสียใจมาก ร้องไห้คร่ำครวญน้ำตาหลังไหล บทสัณฐานนี้จึงช่วยเน้นย้ำความรู้สึกโศกเศร้า ความทุกข์ใจ ความห่วงกังวลใจของตัวละครอินทรชิตในฐานะสามีที่ห่วงภรรยาและบุตร อีกทั้งช่วยเน้นย้ำถึงความรักความผูกพันที่อินทรชิตมีต่อนางสุวรรณกันยุมาได้อีกด้วย

ส่วนบทบาทย่อยบทบาทที่สองที่มีต่อตัวละคร คือ บทบาทของบทสัณฐานที่แสดงถึงลักษณะนิสัยของตัวละคร ผู้วิจัยพบว่าบทสัณฐานไม่เพียงแต่แสดงถึงความรู้สึกถึงความโศกเศร้าทุกข์ใจที่เกิดจากการจากลาเท่านั้น แต่สิ่งที่ปรากฏในบทสัณฐาน คือ ลักษณะนิสัยของตัวละคร จะเห็นได้จากตอนพระรามแผลงศรฆ่าพาลี ในตอนนี้มีบทสัณฐานของพาลีที่ได้สั่งลาสุครีพหลังจากที่ต้องศรพระราม และได้ทูลลาพระรามกลับสวรรค์ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

๑ เมื่อนั้น	พญาพานรินทร์เรื่องศรี
จึงสนองบัญชาพระจักรี	ช้านี้ก็นับว่าเป็นชาย
ประกอบยศศักดิ์สุริย์วงศ์	เผ่าพงศ์อมรินทร์เรื่องฉาย
จะไว้แปลกับตัวนั้นกลัวอาย	เทวาททั้งหลายจะโยไฟ
กรรมแล้วก็จะสั่ววายปราณ	จะให้อัประมาณกระไรได้
ขอบังคมลาภูไนย	ไปยังสวรรค์ชั้นฟ้า ฯ

(Fine Arts Department, 1997b, p. 29)

คำประพันธ์ข้างต้นเป็นคำตอบของพาลีที่ได้ทูลตอบต่อพระราม พระรามไม่อยากจะฆ่าพาลีให้ถึงตาย แต่พาลีนั่นต้องยอมมีแผลเป็นติดกาย เมื่อพาลีได้ฟังพระรามก็คิดว่าไม่ขอทนอยู่ให้เหล่าเทวดาเยาะเย้ยเป็นที่ยับอาย จึงขอยอมตาย จากบทสัณฐานนี้แสดงถึงลักษณะนิสัยของพาลีที่ยอมรับในสิ่งที่ตนกระทำผิด ยอมตายแต่ไม่ยอมอับอาย

นอกจากลักษณะนิสัยของพาลี อีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าบทบาทของบทสัณฐานที่ช่วยแสดงให้เห็นลักษณะนิสัยของตัวละครให้เด่นชัดขึ้น คือ เหตุการณ์อสุรผัดลาพระอัยกีและพระชนนีจะไปตามบิดา ในบทสัณฐานแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของอสุรผัดเด่นชัดยิ่งขึ้น อสุรผัดเป็นลูกของนางเบญจกายกับหนุมาน เป็นหลานของพิเภก ดังคำประพันธ์ที่ว่า

๑ ครั้นถึงกราบบาทพระอัยกี	ทั้งพระชนนีแล้วร้องไห้
สะอื้นพลางสะท้อนถอนใจ	ก็เล่าไปแต่ต้นจนปลาย
อภัยศอดสูเป็นสุดคิด	เจ็บจิตครั้งนี้ไม่รู้หาย
ตัวลูกก็ชาติอาชาชาย	แม่นตายไม่เสียดายแก่ชีวา
ขอลาเบื่องบาทพระอัยกี	ทั้งพระชนนีนาถา
ไปเที่ยวเสาะหาพระบิดา	มาฆ่าให้มันวายปราณ ฯ

(Fine Arts Department, 1997d, p. 7)

จากคำประพันธ์ข้างต้นเป็นบทสัณทาลที่เกิดขึ้นหลังจากท้าวจักรวรรดิโกรธอสุรผัด และคิดจะสังหารอสุรผัดได้ แสดงลักษณะนิสัยของเด็กคนหนึ่งที่ย้อนแอ เจ็บใจที่ไม่สามารถทำอะไรท้าวจักรวรรดิได้ จึงจะไปตามหาหนุมาน ให้มาฆ่าท้าวจักรวรรดิ ขณะเดียวกันก็มีความเป็นชายใจกล้า หากตายก็ไม่เสียดายชีวิต

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์การสั่งลาและบทบาทของบทสัณทาลในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ฉบับกรมศิลปากร พ.ศ. 2540 ผู้วิจัยพบการสั่งลาและสาเหตุหลักของการสั่งลา 4 กลุ่ม ได้แก่ การสั่งลาเมื่อตัวละครจะเสียชีวิต การสั่งลาเมื่อตัวละครต้องไปปฏิบัติหน้าที่ การสั่งลาเมื่อตัวละครถูกขับออกจากเมือง และการสั่งลาเมื่อตัวละครเสร็จภารกิจ จะเห็นว่าเมื่อมีการสั่งล่าย่อมเกิดการพลัดพราก ซึ่งอาจจะเป็นการพลัดพรากแบบจากเป็นหรือจากตาย ดังนั้นการสั่งลาจึงเป็นการนำชนบทการประพันธ์ด้านเนื้อหาวรรณกรรมประเภทนิราศมาใช้ร่วมด้วย แต่มีความแตกต่างบ้างในบางประการ กล่าวคือ เนื้อหาส่วนหนึ่งของการสั่งลา ตัวละครจะแสดงการคร่ำครวญที่ต้องลาจากบุคคลผู้เป็นที่รัก ซึ่งไม่เพียงเป็นการคร่ำครวญถึงนางผู้เป็นที่รักเท่านั้น แต่เป็นการคร่ำครวญถึงความรู้สึกทุกซอกทุกซอ และความห่วงใยของตัวละครที่มีต่อกัน โดยไม่ได้เชื่อมโยงความรู้สึกเข้ากับสถานที่หรือสิ่งที่ตัวละครพบเห็น สถานภาพของตัวละครที่ต้องลาจากกันมีหลากหลายสถานภาพ เช่น พ่อจากลูก สามีกจากภรรยา พี่จากน้อง ซึ่งล้วนเป็นสถานภาพที่เป็นความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว การสั่งลาจึงเป็นการแสดงความผูกพันของตัวละครที่มีต่อกันได้ นอกจากนี้ในบทสัณทาลไม่ได้มีลักษณะของการพรรณนาการเดินทาง แต่จะเป็นเพียงการเชื่อมโยงไปสู่การเดินทางของตัวละคร ซึ่งนับเป็นบทบาทของบทสัณทาลอีกบทบาทหนึ่งที่เป็นการเชื่อมโยงไปสู่เหตุการณ์ใหม่

ในส่วนบทบาทของบทสัณทาล ผู้วิจัยพบว่า บทสัณทาลมีบทบาทแสดงถึงลักษณะนิสัยของตัวละครและยังช่วยประกอบสร้างตัวละครให้เด่นชัดขึ้น ตัวละครในรามเกียรติ์บางตัวนั้นมีไข่มุข เป็นยักษ์ เป็นลิง แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ต้องลาจากกัน การสั่งลาทำให้ตัวละครต้องแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกเศร้าเสียใจอย่างมนุษย์ อีกทั้งการสั่งลาช่วยให้ประกอบสร้างตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ โดยเฉพาะการประกอบสร้างบุคลิกภายในของตัวละคร เช่น ตัวละครพระรามที่ต้องเดินทางไปสู่ป่าเป็นเวลา 14 ปี ในการสั่งลา พระรามได้แสดงความกตัญญู ความรัก และห่วงใยที่มีต่อนางเกาสุริยา บทสัณทาลจึงมีส่วนประกอบสร้างบุคลิกลักษณะของพระรามให้มีความเป็นมนุษย์มากขึ้น และมีสถานะเป็นบุตรที่ดี

ความสำคัญของบทบาทของบทสัณทาล ซึ่งมีบทบาทบางประการสัมพันธ์กับบทบาทสำคัญของการพลัดพรากที่พบในบทความวิจัยเรื่องการพลัดพรากและบทบาทของการพลัดพรากในสมุทรโฆษคำฉันท์ ของ Ruengruglikit (2016) ที่แสดงให้เห็นว่า “การพลัดพรากมีบทบาทสำคัญทั้งการดำเนินเรื่อง ต่อตัวละคร ต่อการสร้างสีสันให้แก่เนื้อหา และต่อแก่นเรื่องซึ่งนำเสนอการใช้สติปัญญาของตัวละครหญิงที่แก้ปัญหาเรื่องความทุกข์ที่เกิดจากการพรากรักและทำให้ได้พบคนรักที่พลัดพรากจากกันไปได้อีกครั้ง” แต่ในงานวิจัยนี้ไม่ปรากฏบทบาทที่มีต่อแก่นเรื่องที่พบในสมุทรโฆษคำฉันท์ เนื่องจากการสั่งลาในรามเกียรติ์มิได้เป็นการสั่งลาที่เกิดจากความรักเท่านั้น แต่เป็นการสั่งลาที่เป็นไปตามสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของตัวละครที่หลากหลาย

ผลการศึกษาที่ได้ทำให้เห็นว่าบทสังลาที่ปรากฏในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเป็นส่วนสำคัญของบทละครที่ทำให้เรื่องดำเนินต่อไป และเป็นบทสังลาที่สั้นกระชับ กวีจึงต้องเลือกสรรถ้อยคำพรรณนาคร่ำครวญความรู้สึกของตัวละคร แต่ขณะเดียวกันก็แสดงถึงความรู้สึกของตัวละครได้อย่างเด่นชัด ทำให้ผู้อ่านอยากติดตามว่าเรื่องราวต่อไปที่จะเกิดขึ้นหลังจากที่ตัวละครสังลาแล้วจะเป็นอย่างไร ชะตาชีวิตของตัวละครจะมีลักษณะอย่างไร อีกทั้งผู้อ่านสามารถติดตามพัฒนาการของตัวละครหลังจากที่ได้สังลาแล้วว่าจะปฏิบัติภารกิจสำเร็จหรือไม่ ประกอบสร้างให้มีมิติของตัวละครในด้านต่าง ๆ เด่นชัดมากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การสังลาและบทบาทของบทสังลาในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ผู้วิจัยพบเหตุการณ์ที่มีการสังลาทั้งหมด 22 เหตุการณ์ จากเหตุการณ์การสังลาทั้งหมดนี้สามารถจัดกลุ่มลักษณะของการสังลาและสาเหตุของการสังลา ได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ การสังลาเมื่อตัวละครจะเสียชีวิต การสังลาเมื่อตัวละครต้องไปปฏิบัติหน้าที่ การสังลาเมื่อตัวละครถูกขับออกจากเมือง และการสังลาเมื่อตัวละครเสร็จภารกิจ ลักษณะการสังลาและสาเหตุของการสังลานั้นไปสู่วาทะสำคัญของบทสังลา ได้แก่ บทบาทที่มีต่อการดำเนินเรื่อง โดยเฉพาะการเชื่อมโยงเหตุการณ์ และบทบาทที่มีต่อตัวละคร ช่วยประกอบสร้างบุคลิกภาพ เน้นย้ำความรู้สึก และลักษณะนิสัยของตัวละครให้เด่นชัดขึ้น

จากการศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้เป็นการศึกษาจากวรรณคดีเพียงเรื่องเดียว ซึ่งหากมีการศึกษาการสังลาในวรรณคดีที่เป็นบทละครใน หรือรามเกียรติ์สำนวนอื่น ๆ จะทำให้เห็นโครงสร้างของการสังลา และอาจพบบทบาทอื่น ๆ ที่พบได้จากบทสังลา นอกจากนี้อาจศึกษาเชื่อมโยงถึงแนวคิดของบทสังลาที่ปรากฏในวรรณคดีได้

References

- Chunlawong, S. (1993). *The society structure of the Ramakian of King Rama I* (Master's thesis, Thai Language Major). Silpakorn University.
- Fine Arts Department. (1997a). *Rattanakosin period literature Ramakian drama: The royal writings of His Majesty King Buddha Yodfa Chulalok the Great* (Vol. 1, 9th ed.). Silpa Bannakarn
- Fine Arts Department. (1997b). *Rattanakosin period literature Ramakian drama: The royal writings of His Majesty King Buddha Yodfa Chulalok the Great* (Vol. 2, 9th ed.). Silpa Bannakarn.
- Fine Arts Department. (1997c). *Rattanakosin period literature Ramakian drama: The royal writings of His Majesty King Buddha Yodfa Chulalok the Great* (Vol. 3, 9th ed.). Silpa Bannakarn.
- Fine Arts Department. (1997d). *Rattanakosin period literature Ramakian drama: The royal writings of His Majesty King Buddha Yodfa Chulalok the Great* (Vol. 4, 9th ed.). Silpa Bannakarn.
- Jansup, C. (2020). Ramakian: The Thai political worldviews and utopia of Rama I. *Western University Research Journal of Humanities and Social Science*, 6(2), 1–10. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/WTURJ/article/view/256307/173536>
- Kleechaiya, P., Patthong, S., & Runra, P. (2021). Lament on loss in early Ayutthaya tales. *Vannavidas*, 21(1), 1–30. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/VANNAVIDAS/article/view/245277/168862>

- Nissa, P. (2018). Niras Sita: Plaintive customs of the theories Sanskrit literature. *Palichart Journal*, 31(2), 1–16. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/download/158638/114917/435200>
- Noinimit, S. (2012). Study status of the “Ramakian” at present. *Journal of International Studies Prince of Songkla University*, 2(2), 1–20. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jis/article/view/246822/166719>
- Royal Institute of Thailand. (2011). *Royal Institute Dictionary B. E. 2554. Bangkok, Thailand*: Royal Institute of Thailand.
- Ruengruglikit, C. (2016). The separations and their roles in Samutthakhot Kham Chan. *Palichart Journal*, 29(2), 1–29. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/69460/56395>
- Waraaeksiri, S. (2013). The speech of politeness and face concept with face-threatening act of characters in Ramkien’s King Rama I. *Silpakorn University Journal*, 33(1), 175–213. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sujthai/article/view/9066>
- Yamdate, N., & Prapandvidya, C. (2022). Rishis in Rammakian by King Rama I. *Damrong Journal*, 21(2), 239–270. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/damrong/article/view/254827/171140>

“Pu Khai Kai Long” Song: An Analysis of Psychological and Aesthetic Dimensions

เพลง “ปู่ไขไก่หลง”: วิเคราะห์เชิงจิตวิทยาและสุนทรียภาพ

Prapas Panjiang*

ประกาศ ปานเจียง*

Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University

คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

*Corresponding Author, E-mail: pprapas@hu.ac.th

Article Info

■ Received: March 4, 2024

■ Revised: May 24, 2024

■ Accepted: December 24, 2024

■ Available online: December 28, 2024

Abstract

The song, Pu Kai Kai Long, is an immortal Thai country song, which will be 52 years old in 2024. The lyrics were composed by Chalong Phusawang and first performed by Chaitong Songphon in 1972. The song narrates the story of a woman who leaves her former lover for someone of higher social status. However, after becoming pregnant and abandoned by her new lover, she returns to her former lover, only to face rejection and ridicule. This significant element of mockery and irony is a core theme of the song. The song gained early popularity and remains beloved as one of Thailand's most enduring country songs. It was celebrated as an outstanding country song during the half-century anniversary of Thai country music in 1991 and has since been covered by nine other singers. Beyond its musical appeal, the song has also been embraced in other entertainment forms, including village dances, student cheerleading routines, freshman welcome events, and as a travel entertainment song. The author of this article observes: The enduring fame and popularity of the song for over half a century stem from its melody and musical composition, which evoke a sense of entertainment and social participation. Most listeners and participants do not focus on the song's lyrics of ridicule or irony, nor use the song to mock or criticize women who have faced romantic missteps. The song's content highlights both personal ridicule and the irony of fate, as the woman's return occurs when she is no longer in a condition to rekindle love with her former partner.

Keywords: Aesthetics, Country Song, Emotional Perception, Psychology

บทคัดย่อ

เพลง “ปู่ไขไก่อหรง” เป็นเพลงลูกทุ่งอมตะของไทย มีอายุครบ 52 ปี ในปี 2567 ผู้ประพันธ์คำร้องคือ ฉลอง ภู่อ่าง ผู้ขับร้องครั้งแรกคือชายธง ทรงพล ขับร้องครั้งแรกเมื่อปี 2515 เป็นเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเยาะเย้ยผู้หญิงคนหนึ่งจากคนรักเก่าไปมีคนที่รักใหม่ที่มีฐานะทางสังคมดีกว่า เมื่อมีท้องกับคนรักใหม่และถูกทอดทิ้งจึงกลับมาหาคนรักเดิม แต่ไม่ได้รับความเมตตาปรานี ที่สำคัญคือถูกเยาะเย้ยซ้ำเติม เพลงได้รับความนิยมในระดับต้น ๆ ของบรรดาเพลงลูกทุ่งไทย ได้รับความนิยมนานมาก และได้รับการยกย่องให้เป็นเพลงลูกทุ่งดีเด่นในโอกาสกึ่งศตวรรษลูกทุ่งไทยเมื่อปี 2534 มีนักร้องอื่นนำไปร้องอีก 9 คน ที่สำคัญเพลงนี้ได้รับการตอบรับในลักษณะความบันเทิงอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น การร่างของชาวบ้าน การเต้นของนักศึกษาที่ใช้เป็นเพลงเชียร์ การเต้นของกิจกรรมการรับน้องใหม่ การร้องเพื่อความบันเทิงในขณะเดินทางแบบทัศนศึกษา ผู้เขียนบทความพบว่า 1) ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เพลงนี้เกิดการรับรู้ กระตุ้นอารมณ์บันเทิง และอารมณ์การมีส่วนร่วมของคนในสังคมไทยจนโด่งดังและเป็นที่นิยมอย่างยาวนานเกินกึ่งศตวรรษนั้น เป็นเพราะทำนองเพลง ทำนองดนตรี และดนตรีสร้อยของเพลง ผู้ฟังและผู้มีส่วนร่วมในลักษณะอื่น ๆ ส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการเยาะเย้ย ถากถาง เสียดสี และซ้ำเติม ตามเนื้อหาคำร้องของเพลง และไม่ได้ใช้เพลงนี้ไปเพื่อเยาะเย้ย ถากถาง เสียดสี และซ้ำเติมผู้หญิงที่พลัดพลั่งเรื่องความรักแต่อย่างใด 2) เนื้อหาของเพลงเป็นการเยาะเย้ย ทั้งการแถกนัย และการแถกนัยเชิงซื่อล่อ กล่าวคือผู้หญิงคนรักกลับมาในวันที่เธอไม่อยู่ในสภาพที่ชายคนรักเดิมจะกลับมารักใหม่ได้อีกแล้ว

คำสำคัญ: การรับรู้อารมณ์, จิตวิทยา, เพลงลูกทุ่ง, สุนทรียภาพ

บทนำ

เพลงลูกทุ่งเป็นศิลปกรรมร่วมระหว่างวรรณกรรมและดนตรีที่เนื้อหาสะท้อนวิถีชีวิต สภาพสังคม อุดมคติและวัฒนธรรมไทย และดนตรีซึ่งได้แก่ ท่วงทำนอง สำเนียง ลีลาการร้อง การบรรเลง ที่เป็นแบบแผน มีลักษณะเฉพาะให้บรรยากาศของความเป็นลูกทุ่ง เพลงลูกทุ่งเป็นเพลงไทยที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ ใช้ภาษาง่าย ๆ บรรยายเรื่องราวของชีวิต สภาพสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเน้นชีวิตของชาวชนบท โดยก่อนหน้านี้ยังไม่มี การแบ่งแยกว่าเป็นลูกทุ่งหรือลูกกรุง เนื่องจากเพลงไทยได้พัฒนามาจากเพลงไทยเดิมที่ใช้คำร้องที่มีลักษณะการเอื้อน และใช้เครื่องดนตรีไทยบรรเลงมาเป็นเพลงไทยสากลที่มีเนื้อร้องเต็ม ใช้เครื่องดนตรีสากลบรรเลง ซึ่งได้รับความนิยมมากขึ้นเนื่องจากฟังง่าย ร้องง่าย จำได้ง่าย และมักเรียกลักษณะจากแนวการร้องของนักร้องแต่ละคนมากกว่า เช่น แนวเพลงร่ำว แนวเพลงเพื่อชีวิต เป็นต้น นอกจากนี้ นักประพันธ์เพลงรุ่นเก่า ๆ ก็ไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการแบ่งแยกประเภทของเพลงไทยสากลว่าเป็นเพลงลูกทุ่งและลูกกรุง เพราะถือว่าดนตรีเป็นภาษาสากลและต่างก็เป็นเพลงไทยสากลเช่นเดียวกัน

คำว่า “ลูกทุ่ง” ปรากฏครั้งแรกเป็นชื่อของภาพยนตร์เพลง สร้างโดยบริษัทภาพยนตร์ไทย หรือไทยฟิล์ม เมื่อ พ.ศ. 2481 พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลเป็นผู้กำกับ หม่อมหลวงพวงร้อย อภัยวงศ์เป็นผู้แต่งทำนองเพลง พระยาโกมารกุลมนตรี (ชื่น) เป็นผู้แต่งเนื้อร้อง เพลงในภาพยนตร์ ได้แก่ เงาไม้ ต่อนกระป๋อง เกี้ยวสาว สายัณห์ และไม้งาม เนื้อร้องส่วนใหญ่เน้นการชมธรรมชาติอันสวยงามของท้องไร่ปลายนา

เพลงที่มีแนวเป็นเพลงลูกทุ่งเพลงแรกตามมีหลักฐานบันทึกไว้คือ เพลงสาวชาวไร่ ซึ่งเป็นผลงานการประพันธ์ของ ครูเหม เวชกร ใช้ร้องประกอบการแสดงละครวิทยุเรื่องสาวชาวไร่ ในปี พ.ศ. 2481 ราว ปีพ.ศ. 2498 ป.วรานนท์ นักจัดรายการวิทยุ ได้เรียกนักร้องประเภทเพลงชีวิต เช่น คำรณ สัมบุญณานนท์ สมยศ ทศนพันธ์ พยงค์ มุกดา สุรพล สมบัติเจริญ ว่าเป็น “นักร้องตลาด” เนื่องจากเข้าถึงผู้ฟังที่เป็นชาวบ้านทั่วไปได้ง่าย เนื้อหาเพลงมีความชัดเจน ส่วนอีกแนวหนึ่งเรียกว่า “เพลงผู้ดี” ซึ่งหมายถึง เพลงที่มีการแต่งอย่างไพเราะเพราะพริ้ง นักร้องแนวนี้ เช่น สุเทพ วงศ์กำแหง สวลี ผกาพันธุ์ เป็นต้น เพลงไทยสากลจึงได้รับการแบ่งเป็นประเภทออกเป็นเพลงลูกทุ่งและเพลงลูกกรุง แต่ใช้หลักเกณฑ์ใดในการตัดสินนั้น มีผู้ให้ความเห็นว่าเป็นเพราะช่องว่างระหว่างวัฒนธรรมเมืองและชนบท เพลงลูกกรุงจึงได้รับความนิยมในหมู่ผู้มีการศึกษาของสังคมเมือง ส่วนเพลงลูกทุ่งมุ่งรับใช้ชาวชนบทเป็นส่วนมาก

คำว่า “เพลงลูกทุ่ง” นายจ่านิ่ง รัสสิกุล เป็นผู้ริเริ่มเรียน ในช่วงที่เป็นหัวหน้าฝ่ายจัดรายการของสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหมโดยตั้งชื่อรายการว่า “เพลงลูกทุ่ง” นายประกอบ ไชยพิพัฒน์ เป็นผู้จัดออกอากาศ เมื่อ ปีพ.ศ. 2507 เดือนละ 2 ครั้ง ทุกวันจันทร์วันจันทร์ จนได้รับความนิยมและแทรกซึมไปตามวงดนตรีต่าง ๆ เริ่มเรียกวงของตนเองว่า วงดนตรีลูกทุ่ง และนักร้องนิยมเรียกตัวเองว่า นักร้องเพลงลูกทุ่ง (Youth Encyclopedia Project Foundation, 2018)

ตามที่กล่าวข้างต้นว่าเพลงลูกทุ่งเป็นเพลงไทยที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ มีการใช้ภาษาง่าย ๆ บรรยายเรื่องราวของชีวิต สภาพสังคมและวัฒนธรรม เน้นชีวิตของชาวชนบทนั้น คำร้องซึ่งเป็นเนื้อหาของวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งจึงเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ ทั้งสภาพข้อเท็จจริงทางกายภาพ ทางสังคม และทางอารมณ์ที่มนุษย์แสดงออกผ่านศิลปะทั้งวรรณกรรมและดนตรี ทว่าบางครั้งอารมณ์สนุกสนานและความซาบซึ้งในมนุษย์ก็ปนอยู่กับอารมณ์เยาะเย้ย (Ridicule) จนแยกยากว่าอะไรคืออะไร ประกอบกันเข้าลักษณะไหน สภาพแวดล้อมทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องหรือไม่ อย่างไร

ตั้งแต่ผู้ประพันธ์เพลงได้ประพันธ์เพลง “ปู่เฒ่าไก่อหลง” เมื่อปี 2515 ซึ่งเป็นยุคเริ่มต้นของเพลงลูกทุ่งไทย และมีการขับร้องเผยแพร่สู่สาธารณะครั้งแรกจนถึงปัจจุบัน นับเวลาที่เพลงนี้ได้รับการถ่ายทอดสู่สังคมมาแล้วร่วม 52 ปี และยังมีการขยายสู่การขับร้องโดยนักร้องคนอื่นอีก 9 คน และมีการใช้เพลงนี้เพื่อการบันเทิงของสังคมไทยอย่างมากมายมหาศาลเป็นลำดับต้น ๆ ของเพลงลูกทุ่งไทย ทั้งการฟัง การขับร้อง ทั้งการขับร้องทั่วไป และ

การขับร้องในกิจกรรมการประกวด จินเพลงปู่ไข่ไก่หลงน่าจะเป็นเพลงที่ได้รับความนิยมสูงสุดในการร้องรำเพื่อความสนุกสนานของกิจกรรมกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ กล่าวได้ว่าเป็นเพลงเอกของการขับร้องในขณะเดินทางทัศนจรที่เรียกกันว่าทัวร์ฉิ่งฉับ

ผู้เขียนบทความตั้งใจเขียนบทความนี้เพื่อตรวจสอบว่ามูลเหตุอันใดที่เพลงนี้เป็นอมตะอยู่คู่กับสังคมได้ยาวนานร่วม 52 ปี และมีแนวโน้มที่จะอยู่กับคนไทยเพื่อทำหน้าที่แห่งศิลปะได้ยาวนานกว่านี้อีกต่อไป อาจจะกล่าวได้ว่าจะได้รับความนิยมไปจนกว่าชั่วฟ้าดินประเทศไทยสลายก็ยิ่งว่าได้ โดยวิเคราะห์และอภิปรายเนื้อเพลงปู่ไข่ไก่หลงด้วยทฤษฎีจิตวิทยาทั่วไปด้านอารมณ์และการรับรู้อารมณ์ของมนุษย์ และวิเคราะห์สุนทรียภาพของเพลงนี้ด้วยทฤษฎีทางวรรณคดีวิจารณ์เป็นประเด็นรอง

เจตนา นาควัชระ (Nakavajara, 1972) กล่าวในหนังสือวรรณไวทยากร (วรรณคดี) ชุมชนบทความทางวิชาการทรงคุณค่าว่า “การนำจิตวิทยามาใช้กับวรรณคดีวิจารณ์สำหรับประเทศไทยกล่าวได้ว่าวิธีการเช่นนี้เป็นของใหม่ การนำหลักจิตวิทยาเข้ามาใช้ทำให้วรรณคดีวิจารณ์มีลักษณะเป็นศาสตร์มากขึ้น และทำให้เห็นได้ว่าจิตวิทยาช่วยให้เราเข้าใจความคิดและอารมณ์ของมนุษย์ในต่างถิ่นต่างแดนต่างเวลากันได้ รวากับว่าวรรณคดีวิจารณ์ของชาติต่าง ๆ มีภาษาที่ร่วมกันได้อีกประการหนึ่ง การศึกษาตัวละครในแง่ของจิตวิทยาเป็นสิ่งที่สร้างเสริมความสมจริงให้แก่โลกของวรรณคดีทำให้เราเห็นคุณค่าของวรรณคดีว่าเป็นเครื่องสะท้อนชีวิตจริง วรรณคดีวิจารณ์จึงอยู่ในฐานะที่จะช่วยให้เราเข้าใจมนุษย์ชาติได้ดียิ่งขึ้น”

วัตถุประสงค์ของบทความ

1. เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์สภาพการรับรู้ อารมณ์ และการตอบสนองการขับร้องเพลงปู่ไข่ไก่หลงของคนไทยด้วยทฤษฎีจิตวิทยาทั่วไปด้านอารมณ์และการรับรู้อารมณ์ของมนุษย์
2. นำเสนอผลการวิเคราะห์คำร้องของเพลงด้วยทฤษฎีการวิจารณ์วรรณกรรมแผนใหม่แบบตะวันตกคือทฤษฎีการวิเคราะห์ความหมายสี่ประการของไอ.เอ.ริชาร์ดส์ (I.A. Richards) คือเนื้อความ (Sense) น้ำเสียง (Feeling) ท่าที (Tone) และความมุ่งหมาย (Intention) (I.A.Richards, cited in Jitjumnong, 1998)

ทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์

บทความนี้ใช้ทฤษฎีจิตวิทยาทั่วไปด้านอารมณ์และการรับรู้อารมณ์ของมนุษย์ ซึ่งมีความสำคัญต่อการใช้เป็นทฤษฎีการศึกษางานวรรณกรรมตามที่เจตนา นาควัชระ กล่าวข้างต้น เนื่องจากวรรณกรรมเพลงเป็นศิลปกรรมที่มีอาจหลักเกี่ยวกับการกล่าวถึงพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งพฤติกรรมที่แสดงถึงความสุขและความทุกข์ รวมทั้งอารมณ์อื่น ๆ ที่ตอบสนองต่อพฤติกรรมของเพื่อนมนุษย์ผู้ร่วมสังคมด้วยกันคือทฤษฎีการวิเคราะห์ความหมายสี่ประการของไอ.เอ.ริชาร์ดส์ (I.A. Richards) ซึ่งเป็นทฤษฎีการวิจารณ์วรรณกรรมแผนใหม่แบบตะวันตกที่นิยมใช้ในการศึกษาวรรณกรรมในเชิงสุนทรียภาพ

ระเบียบวิธีการวิจัยและการดำเนินงาน

บทความวิชาการ เพลง “ปู่ไข่ไก่หลง”: วิเคราะห์เชิงจิตวิทยาและสุนทรียภาพเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประเภทการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) มีการดำเนินการดังนี้

1. ผู้เขียนเลือกเพลงนี้เนื่องจากมีหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าเป็นเพลงที่ได้ความนิยมจากคนไทยมากร่วม 52 ปี และได้รับการคัดเลือกและยกย่องเป็นเพลงดีเด่นในโอกาสกึ่งศตวรรษลูกทุ่งไทย ครั้งที่ 2 เมื่อ ปีพ.ศ. 2534 มีการจัดงานเพื่อขับร้องเพลงที่ได้รับการยกย่องเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2534 สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นประธานและทอดพระเนตรการขับร้อง ณ หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย (Jobkrabounwan, 2016).

2. ผู้เขียนค้นคำร้องต้นฉบับที่ประพันธ์โดยฉลอง ภู่อ่าง จากสื่อออนไลน์ และฟังเนื้อหา ทำนอง และดนตรีต้นฉบับที่ขับร้องโดยชายธง ทรงพล หลายครั้ง รวมทั้งฟังเนื้อหา ทำนอง และดนตรีจากการขับร้องของนักร้องอื่น ๆ อีก 8 คนด้วยตนเอง

3. สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งนักศึกษา ประชาชน และบุคลากรทางการศึกษาด้านดนตรีสมัยนิยม 96 คน โดยการเลือกแบบมีจุดมุ่งหมาย (Purperse Sampling) ดังนี้

3.1 นักศึกษามหาวิทยาลัยหาดใหญ่ทุกชั้นปีทั้งระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 73 คน

3.2 บุคลากรมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ 18 คน

3.3 อาจารย์สาขาดนตรีสมัยนิยม คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ จำนวน 1 คน

3.4 ครูดนตรีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาต่าง ๆ ในจังหวัดภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดตรัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดปัตตานี รวม 4 คน

4. ผู้เขียนวิเคราะห์คำร้องด้วยทฤษฎีจิตวิทยาทั่วไปด้านอารมณ์และการรับรู้อารมณ์ของมนุษย์ และทฤษฎีการวิเคราะห์ความหมายสี่ประการของไอ.เอ.ริชาร์ดส์ (I.A.Richards) ซึ่งเป็นทฤษฎีการวิจารณ์วรรณกรรมแผนใหม่แบบตะวันตก

คำร้องเพลงปู่ไข่ไก่หลง

เพลงปู่ไข่ไก่หลงเป็นคำประพันธ์ของฉลอง ภู่อ่าง มีคำร้องคล้าย ๆ คำประพันธ์ประเภทกาพย์ยานีของฉันทลักษณ์คำประพันธ์ไทย กล่าวคือมีคำร้องดังนี้

ช่างเออะคนงาม	ขอปล่อยตามตามวาสนา
พี่ไม่มีปริญญา	ขวัญตามองหน้าก็เมิน
ลืมได้ลืมไป	ลืมไปลืมได้ก็เชียว
พี่จนคนไร้เงิน	เดินย่ำตอกน้องบอกว่าโง่
กอดกับคนจน	หน้ามนเจ้าบ่นว่าเหม็น
กอดคนมีชีเบ็นซ์	เนื้อเย็นใจเต้นตาโต
ชื่นอกชื่นใจ	ชื่นใจละผิวใหม่เป็นโก๋
ตกเย็นนั่งเบ็นซ์โซว์	โก้อย่างนี้ถึงลืมพี่ชาวนา
แม่ปู่ไข่หลง	แล้วคงมีไข่เต็มท้อง
ว้ายไปตามลำคลอง	น้ำนองลอยล่องธารา
ไข่ก็เต็มตัว	เต็มตัวผิวก็ไม่มา
นำอายและขายหน้า	แม่ปู่จำเป็นดารากลางแปลง
สิ้นสุดกันที่	น้องมีผิวใหม่ไปนาน
แม่ดอกท้อกอหวาน	ให้ทานเกื้อหนุนบุญแรง
แม่นายไข่หลง	จากดวงหวังจะส่องแสง
ถูกกินจนสิ้นแรง	แสงเลือนน้อยนอนตามซอยโตรมโตรม

(Phusawang, 2009)

ผลการศึกษา

1. สุนทรียภาพในเนื้อหา

ผู้เขียนขอจัดวางคำร้องเป็น 2 ส่วน ที่แบ่งเป็น 2 ส่วน เนื่องจากพิจารณาพบว่า คำร้องเพลงนี้มีการกล่าวถึงตนเอง 1 ส่วน และกล่าวถึงผู้หญิงอดีตคนรักอีก 1 ส่วน ตามลำดับ ส่วนแรกตัวละครเอก (ผู้พูด) ใช้สรรพนามบุรุษที่ 2 ว่า “พี่” แทนตัวเอง ดังนี้

ช่างเถอะคนงาม	ขอปล่อยตามตามวาสนา
พี่ไม่มีปัญญา	ขวัญตามองหน้าก็เมิน
ลืมได้ลืมไป	ลืมไปลืมได้ก็เชียว
พี่จนคนไร้เงิน	เดินย่ำต๊อกน่องบอกว่าโง่
กอดกับคนจน	หน้ามนเจ้าบ่นว่าเหม็น
กอดคนมีชีเบ็นซ์	เนื้อเย็นใจเต้นตาโต
ชื่นอกชื่นใจ	ชื่นใจละผิวใหม่เป็นโก๋
ตกเย็นนั่งเบ็นซ์โซว์	โก้อย่างนี้ถึงลืมพี่ชานา

คำร้อง 4 บทแรก ผู้ร้องเน้นการกล่าวถึงตัวเอง แม้ให้น้ำเสียง (Feeling) ฟังแล้วไม่รู้สึกละเจ็บปวดรวดร้าวจากการผิดหวังแต่อย่างใด แต่ก็ชวนให้รู้ว่า “พี่” นั้นเจ็บปวด เสียอกเสียใจ เพียงแต่อาจจะหายจากอาการนั้นแล้ว ผู้เขียนคำร้องเริ่มต้นด้วยคำว่า “ช่างเถอะ” มินยว่ไม่เป็นไร เรื่องมันผ่านไปแล้ว จึงไปประสานกับวรรคต่อไปว่า “ขอปล่อยตามตามวาสนา” คำว่า “วาสนา” ให้ความรู้สึกว่าการที่เกิดขึ้นเป็นชะตากรรมของชีวิต จากนั้นกล่าวถึงสาเหตุว่าทำไมพี่จึงต้องกลายเป็นคนที่ “คนงาม” ปฏิเสธด้วยคำว่า “พี่ไม่มีปัญญา”

ในคำร้องบทที่ 2 ฉลอง ภู่อ่างยังให้เนื้อความ (Sense) มีความต่อเนื่องจากที่กล่าวในบทต้น โดยการย้ำความหมายเดิมของคำว่า “ช่างเถอะคนงาม” ด้วยคำว่า “ลืมได้ลืมไป” แล้วบอกเหตุผลที่ 2 ที่ตัวเองถูกกระทำแบบ “ขวัญตามองหน้าก็เมิน” ด้วยประโยคที่ว่า “พี่จนคนไร้เงิน” เป็นเหตุผลเสริมจากเหตุผลแรกคือ “พี่ไม่มีปัญญา”

ผู้ประพันธ์ขึ้นบทที่ 3 ของเนื้อหาว่า “กอดกับคนจน หน้ามนเจ้าบ่นว่าเหม็น” เนื้อหาดังนี้ไม่ใช่เป็นเหตุผล แต่เป็นความคิดเห็นในเชิงประชดประชัน (Irony) ในความเป็นจริงเชื่อได้ว่าเนื้อตัวของคนคงไม่ได้เหม็นเหมือนที่เรา ๆ ได้รับกลิ่นเหม็นทั่ว ๆ ไป แต่เหม็นอันนี้เป็นลักษณะที่เกิดจาก “พี่ไม่มีปัญญา” และพี่เป็น “คนจน”

“กอดคนมีชีเบ็นซ์ เนื้อเย็นใจเต้นตาโต” คำร้องบทนี้ฉลอง ภู่อ่างตั้งใจกำกับให้ความหมายของ “กอดกับคนจน หน้ามนเจ้าบ่นว่าเหม็น” ชัดเจนขึ้นอีก โดยการเปรียบเทียบความรู้สึกของสาวคนรักที่พี่กำลังกล่าวถึงด้วยคำว่า “ใจเต้นตาโต” เพื่อให้มีความขัดแย้งกับคำว่า “เหม็น” เป็นความเปรียบเทียบที่เหมือน เป็นภาพตัดกันเหมือน ขาวกับดำ เมื่อพิจารณาคำว่า “ใจเต้นตาโต” ผู้ฟังเพลงรู้สึกได้ว่าเป็นการประชดประชันทั้ง “เหม็น” และ “ใจเต้นตาโต” คำว่า “ชื่นอกชื่นใจ” ในวรรคต่อมาทั้งประชดประชันและมีน้ำเสียงในทางเสียดสี (Satire)

ขอกกล่าวถึงเนื้อหา 4 บทที่ 2 ของคำร้องเพลงปู่ไข่โก๋หลง ซึ่งมีดังนี้

แม่ปู่ไข่หลง	แล้วคงมีไข่เต็มท้อง
ว่าไปตามลำคลอง	น้ำนองลอยล่องธารา
ไข่ก็เต็มตัว	เต็มตัวผิวก็ไม่ว่า
นำอายและขายหน้า	แม่ปู่จำเป็นดารากลางแปลง
สิ้นสุดกันที่	น้องมีผิวใหม่ไปนาน
แม่ดอกท้อกอหวาน	ให้ทานเกื้อหนุนบุญแรง

แม่นายไก่อหลง
ถูกกินจนสิ้นแรง

จากดวงหวังจะส่องแสง
แสงเลือนน้อยนอนตามซอยโตรมโตรม

ครึ่งหลังของคำร้องอุดมไปด้วยถ้อยคำเยาะเย้ย (Irony) นั่นคือคำว่า ไช้เต็มท้อง วายไปตามลำคลอง ไช้ก็เต็มตัว ผัวก็ไม่มา น่ายาย ขาหย่นา ดารากลางแปลง ให้ทาน หวังจะส่องแสง ถูกกิน และนอนตามซอยโตรมโตรม

เนื้อหาครึ่งหลังนี้ผู้ประพันธ์เปิดคำที่ใช้เป็นชื่อเพลงออกมาด้วยวรรคแรกว่า “แม่ปูไก่อหลง” (ข้อสังเกตของผู้เขียนต่อคำร้องวรรคนี้คือการร้องที่หลังของนักร้องคนอื่น ร้องเป็น “แม่ปูไก่อหลง” มีคำว่า “ไก่อ” เพิ่มเข้ามา ซึ่งผิดเพี้ยนไปจากคำร้องที่ฉลอง ภูสว่าง แต่งและผิดเพี้ยนไปจากการร้องของชายธง ทรงพล ยกเว้นจักรพันธ์ อาบครบุรี คนเดียวที่ร้องเหมือนต้นฉบับ)

บทแรกของส่วนที่ 2 เป็นบทที่มีคำที่ให้ความหมายเยาะเย้ยเป็นครั้งแรกของคำร้องคือ “น้องคงมีไช้เต็มท้อง” คำว่า “ไช้เต็มท้อง” เป็นคำที่เยาะเย้ยได้อย่างเจ็บแสบของเพลงนี้ หมายถึง “ท้องไม่มีพ่อ” ผู้หญิงที่ท้องโดยหาพ่อของลูกไม่ได้ อาจจะเกิดจากพ่อของลูกไม่ยอมรับ หรือยอมรับว่าเป็นลูกแต่ไม่รับเลี้ยงดู พร้อมทั้งถีบหัวส่งทั้งแม่ทั้งลูก เป็นความน่าอับอายที่สุดของสังคมไทย เพลงที่เกิดที่หลังชื่อ “อีลุ่มตูป้อง” ร้องโดยไวพจน์ เพชรสุพรรณ ผู้แต่งคำร้องคือประสิทธิ์ นครพนม เป็นเพลงที่ร้องรำกัณมาก และเยาะเย้ยผู้หญิงที่ท้องไม่มีพ่อได้อย่างเจ็บปวดมากเช่นกัน มีนักร้องรุ่นหลังนำมาร้องใหม่ด้วยคำร้องและทำนองเดิมอีก 2 คน คือสดี รุ่งโพธิ์ทอง และเอกชัย ศรีวิชัย แต่ไม่เป็นที่นิยมเท่าเพลงปูไก่อหลง ใช้กลุ่มคำว่า “อีลุ่มตูป้อง” เพื่อต้องการสื่อคำว่า “ป่อง” ซึ่งหมายถึงท้อง มีคำร้องตอนที่เยาะเย้ยได้หนักแน่นมากคือ

บอกแล้วบ่ฟัง บ่ฟังอย่ามานั่งร้องไห้
บ่เชื่อฟังไพลาดแล้วยังใจจิ่งนั่งตาลอย
ไสว่าซีเป็นดาวเด่นเหมือนเพ็ญเลิศลอย
จะสูงสูดเอื้อมมือสอย ดูแม่สาวน้อยชะมาจ้อยแท้ได้
เดี๋ยวนี้เธอเป็นเทพีที่แสนประหลาด
เป็นหยิ่งจิ่งอุ้มบาตร ความพิศواسมาทำให้เพ
อยู่บ้านดี ๆ กลับหนีไปให้เขาเห
เดี๋ยวก็ต้องกล่อมลูกนอนเปล ชะมะชักแท้ได้ ลูกบ่มีพ่อ
อีลุ่มตูป้อง ไปท้องกับใครมา
อยากเป็นดาราอายว่าจิงใดก็ไม่รื้อ

คำร้องข้างต้นมีคำที่ให้น้ำเสียง และท่าที่เยาะเย้ย เช่น นั่งตาลอย เทพีที่แสนประหลาด อุ้มบาตร หนีไปให้เขาเห กล่อมลูกนอนเปล ลูกไม่มีพ่อ และอีลุ่มตูป้อง

คำร้องต่อมาด้วยวรรค “วายไปตามลำคลอง น่านองลอยล่องธารา” “วาย” เป็นอาการของสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในน้ำ ในที่นี้คือปู “ตามลำคลอง” ให้น้ำความรู้สึก (Sense) ว่าลอยล่อง และเลื่อนลอยไปตามชะตากรรม น้ำพัดพาไปไหนก็ไปนั้น น้ำเสียง (Feeling) ของผู้กล่าวคำนี้ซึ่งก็คือ “พี” เป็นน้ำเสียงที่ไม่สนใจเมตตาปราณี ไม่ไยดี และไม่ให้อภัยในความพลาดพลั้งครั้งนี้

บทถัดมาของส่วนที่ 2 นี้ต่อด้วย “ไช้ก็เต็มตัว เต็มตัวผัวก็ไม่มา” เป็นการตอกย้ำเข้าไปที่ความน่าอับอายที่กล่าวแล้วคือ “แม่ปูไก่อหลง แล้วคงมีไช้เต็มท้อง” ย้ำคำว่า “เต็มตัว” 2 ครั้งติดกัน ครึ่งหลังกระแทกเสียงกลับไป ที่ครึ่งหน้า เหมือนมีความมุ่งหมาย (Intention) ตั้งใจจะย้ำตรงท้องที่ไม่มีพ่อว่าเต็มและโย้อยู่ดำตา แต่ที่เยาะเย้ยได้อย่างเจ็บแสบที่สุดคือคำว่า “ผัวก็ไม่มา” และจบท้ายด้วยคำที่เหมือนจะพูดด้วยน้ำเสียงและท่าทาง (Tone)

เช่นนี้มาตลอดคือ “น่ายายและชายหน้า” และ “เป็นดารากลางแปลง” พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายคำว่ากลางแปลงว่า ว. ที่แสดงหรือเล่นในที่แจ้ง เช่น โขนกลางแปลง หนึ่งกลางแปลง คล้องข้างกลางแปลง ดารากลางแปลงในบริบทนี้จึงมีความหมายในทำนองว่าเป็นนางเอกหนังไทยตกอับ มีความน่าอับอายติดตัวและผู้คนเขารู้สึกว่าน่าอับอายนั้นไปทั่วเพราะอยู่ในที่โล่งแจ้ง ฉลอง ภู่ว่างใช้คำว่า “ดารา” แทนผู้หญิงที่น่าเห็นใจคนนี้เหมือนกับเพลง “อีลูปตูป้อง” ที่ผู้เขียนกล่าวข้างต้นที่ใช้ข้อความว่า “อยากเป็นดาราอายว่าจิงใดก็ไม่รีรอ” ดารากลางแปลงเป็นคำที่เป็นพาราดอกซ์ (Paradox) (จะขอกล่าวถึงพาราดอกซ์อย่างสังเขปทีหลัง)

สิ้นสุดกันที่
แม่ดอกท้อกอหวาน

น้องมีผิวใหม่ไปนาน
ให้ทานเกื้อหนุนบุญแรง

คำร้องบทร้องสุดท้ายข้างต้นฉลอง ภู่ว่าง ขึ้นด้วยวรรค “สิ้นสุดกันที่” ให้น้ำเสียง (Feeling) และท่าที (Tone) ถึงความเด็ดขาด ไม่มีเยื่อใย และมีความมุ่งหมาย (Intention) ให้ทราบว่าผู้พูดไม่สามารถเป็นที่พึ่งอะไรได้เลย แม้เป็นได้ก็ไม่สามารถให้พึ่งได้ ในวรรค “แม่ดอกท้อกอหวาน” ซึ่งความหมายไปทางเดียวกันกับข้อความ “ดาวเด่นเหมือนเพ็ญเลิศลอย” ของเพลงอีลูปตูป้อง แต่คำที่เยาะเย้ยเสียดสีมากที่สุดคือ “ให้ทาน”

ความสาวงามบริสุทธิ์ของผู้หญิงสาวนั้น สังคมรับรู้กันอยู่ด้วยวัฒนธรรมทางสังคมว่าไม่ใช่สิ่งที่มีไว้ “ให้ทาน” พรหมจารีเป็นสิ่งมีค่าที่สตรีต้องหวงแหนไว้แก่ชายที่ตนรักและเต็มใจมอบให้ ผู้หญิงไทยจึงมีค่าเปรียบเปรยเมื่อพลัดพลั้งมอบความสาวสดให้แก่ผู้ชายที่ไม่เห็นคุณค่าหรือไม่รับผิดชอบว่า “ทำทาน”

บทสุดท้ายของคำร้องเพลงปู่ไก่อหล่ง ฉลอง ภู่ว่าง จบด้วยบท

แม่นายไก่อหล่ง
ถูกกินจนสิ้นแรง

จากดงหวังจะส่องแสง
แสงเลือนน้อยนอนตามซอยโทรมโทรม

ผู้ชื่นชมเพลงนี้อาจจะไม่ได้สังเกตว่าคำว่า “ไก่อหล่ง” เพิ่งปรากฏเป็นครั้งแรก ก่อนหน้านี้นี้มีคำว่า “ไช่หล่ง” ไช่หล่งหมายถึงลูกในท้องของผู้หญิงสาวอาภัพผู้หนึ่ง ส่วนคำว่า “ไก่อหล่ง” หมายถึงผู้หญิงคนนี้ เมื่อตรวจสอบดูคำว่า “ไก่อหล่ง” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 พบว่าให้ความหมายว่า (สำ) น. ผู้หญิงที่รู้ไม่เท่าทันโลก พลัดมาอยู่ในที่ที่ผู้ชายล่อลวงไปได้

“แม่นายไก่อหล่ง” เป็นคำที่มีความหมายเป็นพาราดอกซ์ (Paradox) ดวงมน จิตรจันรงค์ (Jitjumnong, 1998) กล่าวถึงพาราดอกซ์ว่า

“พาราดอกซ์คือถ้อยคำหรือข้อความที่มีความหมายขัดแย้งอยู่ในตัวเอง ในขณะที่อาจจะฟังดูเหลวไหลกลับสื่อความจริงได้ลึกซึ้ง โดยปกติคนทั่วไปก็ใช้ภาษาที่เป็นพาราดอกซ์อยู่เหมือนกันเช่นประโยคที่ว่า “ยิ่งรีบยิ่งช้า” หรือสำนวน “อ่อนเปรี้ยว” “มะนาวหวาน” นักประพันธ์นวนิยายไทยผู้หนึ่งคือกฤษณา อโศกสิน ก็ใช้ภาษาพาราดอกซ์ ตั้งชื่อบทประพันธ์ของตนอยู่บ่อยครั้ง เป็นต้นว่า น้ำผึ้งขม ไฟหนาว ประตูที่ปิดตาย บ้านชนนิก และ ปูนปิดทอง พาราดอกซ์เป็นภาษาที่มีพลัง คือใช้คำน้อยแต่ชวนคิด และให้ความรู้สึกเข้มข้นมากกว่าที่จะพูดอุปมาอุปไมยบอกไปตรง ๆ ซึ่งอาจเย็นเยือกและไม่ลึกซึ้งเท่า”

ที่ผู้เขียนกล่าวว่า “แม่นายไก่อหล่ง” เป็นคำที่มีความหมายเป็นพาราดอกซ์นั้นเนื่องจากเมื่อพิจารณาดูคำว่า “แม่นาย” แล้วพบว่าโดยทั่วไปเป็นคำให้เกียรติสุภาพสตรีผู้สูงศักดิ์ “แม่นาย” ให้เกียรติและยกย่องมากกว่า “คุณนาย” ส่วนคำว่า “ไก่อหล่ง” ได้อธิบายแล้วข้างต้น เมื่อคำว่า “แม่นาย” และ “ไก่อหล่ง” มาเข้าคู่กันเป็น “แม่นายไก่อหล่ง” ให้ความหมายในเชิงขัดแย้ง เหมือน ๆ จะยกย่องเทิดทูน แต่พิจารณาให้ถ่องแท้ในน้ำเสียงและท่าทีของผู้พูด ทำให้ผู้ฟังจับได้ว่าเป็นการเยาะเย้ยให้น่ายายยิ่งกว่าการใช้คำว่า “ไก่อหล่ง” เพียงคำเดียว

วรรค “จากดังหวังจะส่องแสง” ก็นับว่าเป็นธรรมชาติของผู้มีความหวังทุกคน ทุกคนต้องการไปให้พ้นจากสภาพเดิมของชีวิต มีความหวัง มีความฝันถึงชีวิตที่ดีกว่า เพลงลูกทุ่งไทยจำนวนไม่น้อยสะท้อนภาพมนุษย์ตรงนี้ไว้อย่างชัดเจนยิ่ง

ฉลอง ภู่อ่าง จบคำร้องเพลงป๊อปปูล่าเพลงด้วยวรรค “ถูกกินจนสิ้นแรง แสงเลยน้อยนอนตามซอยโทรมโทรม” คำว่า “ถูกกิน” ให้ภาพความเป็น “เหยื่อ” ที่ถูกระทำและต้องยอมจำนนอย่างคุณิ แต่ก็ไม่ได้รับความเห็นอกเห็นใจและเมตตาปราณีจากคนรักเก่าผู้ “ไร้เงินและไม่มีปริญญา” ไม่มีความเห็นอกเห็นใจความเมตตาปราณีให้ก็ไม่น่าเจ็บช้ำน้ำใจเท่ากับเยาะเย้ยซ้ำเติมให้อับอายขายหน้าเข้าไปอีก “นอนตามซอยโทรมโทรม” จึงเป็นภาพสุดท้ายของ “ป๊อปปูล่าเพลง”

ทั้ง “ว้ายไปตามลำคลอง น้านองลอยล่องธารา” และ “นอนตามซอยโทรมโทรม” จึงเป็นสภาพที่ผู้หญิงพลาดพลั้งจากความรักและการเดินตามความฝันตัวเองได้รับ อันที่จริงถึงจะมีสภาพชีวิตที่เลื้อยอยู่อย่างไกร้ น่าจะพอทำให้ชีวิตหนึ่ง ๆ ดำเนินต่อไปได้...หากไม่โดนมรสุมคำเยาะเย้ยถากถางและซ้ำเติมกริดหัวใจเช่นนี้

2. จิตวิทยาเรื่องอารมณ์ และการรับรู้อารมณ์ในเพลงป๊อปปูล่าเพลง

ผู้เขียนได้สัมภาษณ์นักศึกษามหาวิทยาลัยหาดใหญ่ โดยสุ่มทุกชั้นปีทั้งระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 73 คน สัมภาษณ์บุคลากรมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ 18 คน พบว่า ทั้งหมดรู้จัก เคยได้ยิน และเคยร้องเพลงนี้ แม้เป็นการร้องแบบร้องหมู่ ทั้งหมดบอกว่าเพลงนี้สนุกสนาน และสัมภาษณ์อาจารย์สาขาดนตรีสมัยนิยม คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่จำนวน 1 คน และครูดนตรีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาต่าง ๆ ในจังหวัดภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดตรัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดปัตตานี รวม 4 คน รวมการสัมภาษณ์ครู อาจารย์ด้านดนตรีทั้งหมด 5 คน ในประเด็นดนตรีของเพลงป๊อปปูล่าเพลง พบว่า ทุกคนให้ข้อมูลตรงกันว่าทำนองดนตรีเพลงนี้เป็นจังหวะเร็ว มัน สนุกสนาน ลักษณะเด่นของเพลงนี้อยู่ตรงที่สัรยดนตรีที่เข้ามาสลับทุกช่วงของคำร้องในลักษณะ Intro/ร้อง/Solo/ร้อง/Solo/ร้อง/Solo/ร้อง/Outro เป็นทำนองดนตรีเร็ว รัว เร้าอารมณ์และความรู้สึกได้ดีมาก (Kaewtaen, January 2, 2024) ทำให้ผู้ฟังเพลงนี้ชื่นชมและประทับใจ หลายคนกล่าวว่าความมัน สนุกสนานเร้าอารมณ์ของดนตรีทำให้ไม่ได้สนใจว่าเนื้อหาโดยละเอียดกล่าวถึงอะไร และไม่สังเกตว่าเนื้อหาเพลงนี้มีความหมายทางเยาะเย้ยผู้หญิงที่พลาดพลั้งเรื่องความรัก (Benjakul, January 2, 2024; Bunmas, January 2, 2024; Kaewsataya, January 3, 2024; Sompong, January 4, 2024)

ชัยพร วิชชาวุธ (Wichawut, 1982) กล่าวถึงอารมณ์และการรับรู้อารมณ์ของมนุษย์ว่า อารมณ์ (Emotion) หมายถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิต เช่น รู้สึกดีใจ เสียใจ ตื่นเต้น สงบ รักเกลียด ชื่นชม รังเกียจ เป็นต้น อารมณ์เกิดขึ้นกับทุกคน อารมณ์ของเราเองเมื่อเกิดขึ้นเรารู้ได้ด้วยตัวของเราเอง ส่วนอารมณ์ของผู้อื่นเราไม่สามารถรับรู้ได้โดยตรง เรารู้ได้เฉพาะพฤติกรรมภายนอกซึ่งเป็นการแสดงออกของอารมณ์ซึ่งอยู่ภายในเท่านั้น เช่นนี้แล้วการแสดงออกทางอารมณ์ในเพลงป๊อปปูล่าเพลง ผู้ฟังรับรู้ได้จากเสียงของการร้องเพลง และรวมถึงท่าทางการเต้นของนักร้องและผู้ร่วมเต้นหรือหางเครื่อง การร้องเพลง และการเต้นเป็นพฤติกรรมภายนอก

วิธีพฤติกรรมนิยมในการพยายามเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของอีกคนหนึ่ง นักจิตวิทยาต้องอาศัยการสังเกตพฤติกรรมภายนอกของคนนั้น เพราะไม่มีใครสามารถล่วงรู้ความในใจของคน ๆ หนึ่งนอกจากตัวเอง และแม้แต่ว่าตัวของเขาเองก็ไม่อาจล่วงรู้ความรู้สึกนึกคิดของตนเองได้หมด ในการพยายามเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของอีกคนหนึ่ง นักจิตวิทยาสังเกตทั้งพฤติกรรมโมลาร์ (Molar Behavior) และพฤติกรรมโมเลกุล (Molecular Behavior) สังเกตโดยที่ผู้ได้รับการสังเกตรู้ตัวและไม่รู้ตัว และสังเกตตัวอย่างพฤติกรรมเป็นจำนวนมาก แล้วจึงนำมาวิเคราะห์อย่างละเอียดตามหลักตรรกศาสตร์เพื่อสันนิษฐานความรู้สึกนึกคิดที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมเหล่านั้น

ในกรณีของการรับรู้อารมณ์ของผู้ประพันธ์เพลงรวมทั้งนักร้องเพลงป๊อปปูล่าเพลง ผู้ฟังซึ่งเป็นบุคคลทั่วไปสังเกตได้จากพฤติกรรมโมลาร์ คือพฤติกรรมภายนอกที่วัดได้สังเกตได้เท่านั้น ไม่สามารถรับรู้พฤติกรรมระดับโมเลกุลซึ่งเป็นพฤติกรรมของอวัยวะภายในอย่างเส้นประสาทที่แสดงการเกิดอารมณ์ได้

วิลเลียม เจมส์ (James, 1950) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันรุ่นบุกเบิกที่มีอิทธิพลมากต่อความคิดทางจิตวิทยา ปัจจุบันคนหนึ่งได้วิเคราะห์กระบวนการรับรู้อารมณ์ และได้เสนอทฤษฎีที่ว่าอารมณ์คือความรู้สึกที่เกิดจากการทำงานของร่างกาย เช่น เมื่อหัวใจเต้นแรง เหงื่อซึม มือสั่น เข่าอ่อน ฯลฯ จะเกิดความรู้สึกกลัวไปด้วย ความรู้สึกที่เกิดจากพฤติกรรมทางกายเหล่านี้รวมกันเข้าเรียกว่าอารมณ์กลัว ในทฤษฎีของเจมส์ คนเรามีได้วิงหนีเพราะเกิดความกลัว แต่พฤติกรรมการวิงหนีและพฤติกรรมอื่นที่เกิดขึ้นในขณะที่วิงหนีต่างหากที่ทำให้เกิดความรู้สึกที่เรียกว่าความกลัว เมื่อมองในแง่นี้ การรับรู้อารมณ์ของตนเองก็คือการรับรู้พฤติกรรมของตนเอง ซึ่งก็คือการรับรู้การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายในตัวของเราเอง

การรับรู้อารมณ์ของตนเองจึงมีหลักการไม่แตกต่างจากการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น ซึ่งจะต้องอาศัยการสังเกตพฤติกรรมภายนอกของผู้อื่นคนนั้นเป็นข้อมูลสำหรับการสันนิษฐาน และถ้าจะแตกต่างกันก็ตรงที่ในการรับรู้การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมของตนเอง เราสามารถรับรู้ผ่านหน่วยรับความรู้สึก (Receptor) ที่อยู่ภายในร่างกายของเราโดยไม่ต้องอาศัยประสาทตาหรือประสาทหูเท่านั้น

เคยมีผู้ทำการทดลองโดยการให้ผู้รับการทดลองดูภาพโป๊ และขณะเดียวกันก็ใช้เครื่องวัดการเต้นของหัวใจไปติดที่หน้าอกข้างซ้ายของผู้รับการทดลอง ทำให้ว่าต้องการวัดการเปลี่ยนแปลงการทำงานของหัวใจเมื่อดูภาพโป๊ และให้ผู้รับการทดลองฟังเสียงการเต้นของหัวใจของตน แต่ในความจริงเสียงที่ให้ฟังนั้นเป็นเสียงเต้นของหัวใจที่บันทึกมาจากคนอื่น ๆ โดยผู้รับการทดลองไม่ทราบและเข้าใจว่าเป็นเสียงของหัวใจของตนเอง เสียงเต้นนี้บางครั้งก็เด่นชัดขึ้นเรื่อย ๆ บางครั้งก็เด่นชัดลงเรื่อย ๆ และบางครั้งก็เด่นตามปกติ หลังจากดูภาพโป๊ และฟังเสียงของหัวใจแล้วปรากฏว่าผู้รับการทดลองที่ฟังเสียงเต้นที่เด่นชัดขึ้นเรื่อย ๆ หรือเด่นชัดลงเรื่อย ๆ รายงานว่าตนเองมีความรู้สึกกลัวภาพโป๊ ที่ให้ดูมีความดึงดูดใจมาก ส่วนผู้รับการทดลองที่ฟังเสียงหัวใจเต้นตามปกติ รายงานว่าตนเองมีความรู้สึกเฉย ๆ (Valins, cited in Wichawut, 1982) แสดงว่าผู้รับการทดลองอาศัยพฤติกรรมภายนอกของตนเองในการรับรู้อารมณ์ของตน

ในกรณีที่พฤติกรรมภายนอกของตนเองไม่ปรากฏชัดเจน การรับรู้อารมณ์ของตนยังขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม และพฤติกรรมของผู้อื่นด้วย ผู้รับการทดลองที่ได้รับการฉีดฮอร์โมนอะดรีนาลิน ซึ่งยังผลให้หัวใจเต้นเร็วขึ้นมือเท้าสั่น แต่ผู้รับการทดลองที่เห็นผู้อื่นซึ่งได้รับการฉีดฮอร์โมนอะดรีนาลินเช่นกันแสดงอารมณ์ร่าเริง คึกคักก็จะรู้สึกร่าเริงและคึกคักตามไปด้วย ส่วนผู้รับการทดลองที่เห็นผู้อื่นที่ได้รับการฉีดฮอร์โมนอะดรีนาลินเช่นเดียวกันนี้ แสดงอารมณ์โกรธเคืองไม่พอใจ ก็จะรู้สึกโกรธเคืองและไม่พอใจตามไปด้วย ในความเป็นจริงผู้ที่แสดงอารมณ์ร่าเริง คึกคักและผู้ที่แสดงอารมณ์โกรธเคือง ไม่พอใจ ให้ดูเป็นตัวอย่างในการทดลองครั้งนี้เป็นผู้ร่วมคิดหรือ “หน้าม้า” ของผู้ทดลอง จะเห็นได้ว่าการแสดงอารมณ์ของหน้าม้าก็สามารถทำให้ผู้รับการทดลองตัวจริงรู้สึกมีอารมณ์เดียวกันกับหน้าม้า (Schachter & Singer, 1962) แสดงว่าในการรับรู้อารมณ์ของตนเองมนุษย์ไม่เพียงแต่อาศัยการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของตนเองเป็นข้อมูลเท่านั้น หากยังอาศัยการแสดงออกของผู้อื่นเป็นข้อมูลด้วย (Wichawut, 1982)

ดังนั้นการที่ผู้ฟังเพลงไปไถ่เพลงคนหนึ่งฟังเพลงนี้โดยที่ทนกรังร้องด้วยอารมณ์เมามัน หรือในกรณีทัวริงฉับที่ผู้เขียนกล่าวตั้งแต่ตอนต้น ส่วนมากเป็นการร้องเพลงกันเป็นกลุ่มและใช้เครื่องดนตรีง่าย ๆ เช่น กลอง ฉาบ เป็นต้น เป็นเครื่องมือสร้างทำนองและจังหวะอย่างสนุกสนาน หรือกรณีที่น่าไปประกอบการเต้นจังหวะมัน ๆ ของนักศึกษามหาวิทยาลัย เช่น กรณีของการเต้นรับน้องใหม่ของมหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต ซึ่งได้รับความสนใจมากนั้น การแสดงออกทางอารมณ์ของผู้อื่นที่เราเข้าไปมีส่วนร่วมเหมือนในการทดลองของ Schachter & Singer ที่เรียกว่า “หน้าม้า” ไม่ว่าฟังอย่างเดียว หรือขับร้องร่วมเต้นด้วย จะเป็นเหตุสำคัญให้เรารับรู้อารมณ์ของผู้อื่นที่และกระตุ้นอารมณ์ของตนเองให้มีส่วนร่วมในความเมามันและสนุกสนานนั้น จนหลายคนไม่ได้เฉลียวใจว่าเนื้อหาการร้องเพลงนี้มีความหมายในการเยาะเย้ย ขำแค้นผู้หญิงคนหนึ่งที่ถูกปลาดปลั่งในเรื่องความรักอย่างเจ็บแสบที่สุด เหมือนที่ครูดนตรีให้สัมภาษณ์ผู้เขียน และกล่าวแล้วข้างต้น

3. พฤติกรรมการเยาะเย้ย

หากพิจารณาในทางด้านจิตวิทยา การเยาะเย้ย เสียดสี ประชดประชัน เป็นพฤติกรรมธรรมชาติทั่วไปของมนุษย์ เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นทั้งพฤติกรรมภายใน (Overt Behavior) และพฤติกรรมภายนอก (Covert Behavior) ในส่วนพฤติกรรมภายในเป็นการทำงานของจิต (Mind) เมื่อความคิดและอารมณ์เยาะเย้ย เสียดสี หรือ ประชดประชันเกิดขึ้นมนุษย์จะแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอก การเขียนคำร้องของฉลอง ภู่ว่าง และการร้องเพลงปู้ไ่โก่หลงของชายธง ทรงพล และนักร้องคนอื่นที่ร้องเพลงนี้สู่สาธารณะเป็นพฤติกรรมภายนอก

เสียงเพลง เสียงดนตรี ทำนองดนตรี และท่าทางของนักร้อง เป็นสิ่งเร้า (Stimulus) กระตุ้นให้ผู้ฟังรับรู้และตอบสนอง (Response) จะเป็นการตอบสนองด้วยความชื่นชอบ การร่วมร้อง หรือการเต้น ก็ขึ้นอยู่กับผู้ฟังและการรับรู้ของแต่ละคน และสิ่งเร้าที่ตอบสนองจะเลือกตอบสนองทั้งความหมายของคำร้อง เสียงร้อง เสียงดนตรี ท่วงทำนองดนตรี หรือเลือกตอบสนองเฉพาะบางสิ่งเร้าขึ้นอยู่กับอารมณ์และการรับรู้ของแต่ละคน จากการที่ผู้เขียนสัมภาษณ์บุคคลกลุ่มตัวอย่างที่กล่าวถึงข้างต้นพบว่า ในกรณีของเพลงปู้ไ่โก่หลงผู้ฟังส่วนใหญ่เลือกตอบสนองเสียงดนตรี ท่วงทำนองดนตรี มากกว่าเนื้อหาของคำร้อง ผู้เขียนบทความเห็นว่าทั้งเสียงดนตรี ท่วงทำนองดนตรี และท่อนสร้อยดนตรีที่เร็ว รัว เมามั่น สนุกสนาน ในลักษณะ Intro/ร้อง/Solo/ร้อง/Solo/ร้อง/Solo/ร้อง/Outro ตามที่สมพล แก้วแทน กล่าว กลบให้ความหมายในเชิงเยาะเย้ย ถากถาง ประชดประชัน เสียดสี ขาดความโดดเด่นไป

นอกจากนี้พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม (Royal Academy, 1996) กล่าวถึงการเยาะเย้ยว่าเป็นภาพพจน์โวหาร และกลการประพันธ์ ซึ่งมี 2 ลักษณะ กล่าวคือการแฝงนัย (Irony) และการแฝงนัยเชิงโชคเลว (Irony of Fate) ดังนี้

การแฝงนัย (Irony) เป็นภาพพจน์ (Finger of Speech) ชนิดความคิดที่เจตนาจะสื่อสารนั้นแตกต่างหรือตรงกันข้ามกับความหมายตามตัวอักษร การแฝงนัยเป็นการขัดกันระหว่างความเป็นจริงกับสิ่งที่ปรากฏให้เห็น

การแฝงนัยเชิงโชคเลว (Irony of fate) โชคชะตาหรือพระเป็นเจ้าซึ่งแสวงหาความสนุกสนานเพลิดเพลินได้จับมนุษย์มาเชิดเหมือนเทิดทูน หรือขัดขวางแผนการของบุคคลเหล่านั้น ตัวอย่างของการแฝงนัยเชิงโชคเลว เช่น การให้อภัยโทษแก่นักโทษประหารที่มาถึงหลังจากนักโทษถูกประหารชีวิตไปแล้ว หรือการที่ Silas Marner ผู้ตระหนี่ในเรื่อง Si las Marner ของจอร์จ เอเลียต พบทองคำที่หายไปนานหลังจากเขาไม่ต้องการทองคำนั้นอีกแล้ว หรือการที่ Della ในเรื่อง The Gift of the Magi ของ โอ. เฮนรี ตัดผมไปขายเพื่อซื้อสายนาฬิกามาเป็นของขวัญวันคริสต์มาสแก่ Jim ผู้เป็นสามี ซึ่งนำเอานาฬิกาเรือนนั้นไปขายเพื่อซื้อหวีมาเป็นของขวัญวันคริสต์มาสแก่ Della ผู้เป็นภรรยา เป็นการแฝงนัยเชิงโชคเลวเหมือนกัน ในวรรณกรรมไทย บทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนที่พระไวยกลับจากการขอพระราชทานอภัยโทษนางวันทอง เมื่อขึ้นมาใกล้สถานที่ประหารก็บอกนางห้ามให้หยุดการประหารไว้ก่อน แต่เพฆะฆาตเข้าใจว่าเป็นการเร่งให้ลงดาบประหารชีวิตนางวันทองก็นับเป็นการแฝงนัยเชิงโชคเลว

การที่ผู้เขียนวิเคราะห์เนื้อหา น้ำเสียง และท่าทีของคำว่า “ดารากลางแปลง” และ “แม่นายไ่โก่หลง” ข้างต้นนั้นคือการเยาะเย้ยแบบการแฝงนัย (Irony) ส่วนเนื้อเรื่องทั้งหมดของเพลงปู้ไ่โก่หลงนั้นเป็นการแฝงนัยเชิงโชคเลว (Irony of Fate) กล่าวคือผู้หญิงคนรักกลับมาในวันที่เธอ “ถูกกินจนสิ้นแรง” และ “มิใช่เต็มทอง” แล้ว

ข้อสรุป

1. เพลง “ปู้ไ่โก่หลง” เป็นสิ่งเร้าให้เกิดการรับรู้ กระตุ้นอารมณ์บันเทิงและอารมณ์การมีส่วนร่วมของคนในสังคมไทยจนโด่งดังและเป็นที่นิยมมากและยาวนานเกินกึ่งศตวรรษ เป็นเพราะทำนองเพลง ทำนองดนตรี และดนตรีสร้อยของเพลงมากกว่าความหมายตามคำร้องของเพลง ทำนองเพลง ทำนองดนตรี และดนตรีสร้อยของเพลงเป็นเหตุสำคัญให้ผู้เสพรับรู้อารมณ์ของผู้คนที่กระตุ้นอารมณ์ของตนเองให้มีส่วนร่วมในความเมามั่นและสนุกสนาน จนหลายคนไม่ได้เฉลียวใจว่าเนื้อหาคำร้องเพลงนี้มีความหมายในการเยาะเย้ย ซ้าเติม ผู้หญิงคนหนึ่งทีฟลาดพลังในเรื่องความรักอย่างเจ็บแสบที่สุด

2. เนื้อหาของเพลงเป็นการเยาะเย้ย ทั้งการแฝงนัย (Irony) และที่มีน้ำหนักมากที่สุดคือการแฝงนัยเชิงโชคชะตา (Irony of Fate) กล่าวคือผู้หญิงคนรักกลับมาในวันที่เธอไม่อยู่ในสภาพที่ชายคนรักเดิมจะกลับมารักใหม่ได้อีกแล้ว

อภิปราย

หลาย ๆ ครั้งการรับรู้สิ่งเร้าที่มากระตุ้นอารมณ์จนเกิดเป็นความสนุกสนาน เริงอารมณ์และความซาบซึ้งต่อสิ่งเร้านั้น โดยเฉพาะสิ่งเร้าที่เป็นศิลปกรรม การรับรู้และการตอบสนองในตัวมนุษย์อยู่ในสภาพปนเปกันทั้งอารมณ์เยาะเย้ย ถากถาง ซ้ำเติม และอารมณ์สุขจนแยกยากว่าอะไรคืออะไร ประกอบกันเข้าลักษณะไหน สภาพแวดล้อมทางสังคมเข้ามามีอิทธิพลอย่างไร แต่การวิเคราะห์ตรวจสอบหาคำตอบด้วยหลักทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถค้นพบคำตอบและอธิบายสิ่งนั้นได้ ดังตัวอย่างของเพลงปู้ไ่โก่หลงที่ผู้เขียนบทความวิเคราะห์ ตรวจสอบแล้วข้างต้น

เสียงเพลง เสียงดนตรี ทำนองดนตรี และทำนองของนักร้อง และนักเต้น (หางเครื่อง) เป็นสิ่งเร้า (Stimulus) กระตุ้นให้ผู้ฟังรับรู้และตอบสนอง (Response) จะเป็นการตอบสนองด้วยความชื่นชอบ การร่วมร้อง หรือการเต้นก็ขึ้นอยู่กับผู้ฟังและการรับรู้ของแต่ละคน สิ่งที่ตอบสนองจะเลือกตอบสนองทั้งความหมายของคำร้อง เสียงร้อง เสียงดนตรี ท่วงทำนองดนตรี หรือเลือกตอบสนองเฉพาะบางสิ่งเร้าขึ้นอยู่กับอารมณ์และการรับรู้ของแต่ละคน กรณีของเพลงปู้ไ่โก่หลงผู้ฟังส่วนใหญ่เลือกตอบสนองเสียงดนตรี ท่วงทำนองดนตรี มากกว่าเนื้อหาของคำร้อง ผู้เขียนบทความเห็นว่าทั้งเสียงดนตรี ท่วงทำนองดนตรี และท่อนสร้อยดนตรีที่เร็ว รวด เหม่มน สนุกสนาน กลับให้ความหมายในเชิงเยาะเย้ย ถากถาง ประชดประชัน เสียดสี ขาดความโดดเด่นไป การที่ผู้ฟังเพลงปู้ไ่โก่หลงคนหนึ่งฟังเพลงนี้โดยที่นักร้องร้องด้วยอารมณ์เหม่มน สนุกสนาน ดนตรีเร้าอารมณ์สนุก รวมทั้งการแสดงออกทางอารมณ์ของผู้อื่นที่ผู้ฟังคนนั้น ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมร้องร่วมเต้นด้วย จะเป็นเหตุสำคัญให้เขารับรู้อารมณ์ของผู้อื่นและกระตุ้นอารมณ์ของตนเองให้มีส่วนร่วมในความเหม่มนและสนุกสนานนั้น จนหลายคนไม่ได้เฉลียวใจว่าเนื้อหาคำร้องเพลงนี้มีความหมายในการเยาะเย้ย ซ้ำเติม ผู้หญิงคนหนึ่งที่กำลังพลั้งในเรื่องราวความรักอย่างเจ็บแสบที่สุด และอาจจะรวมทั้งความจำใจกับเพลงลูกทุ่งที่ส่วนใหญ่มักกล่าวถึงผู้หญิงในแง่ลบอยู่เสมอ ๆ จึงทำให้ไม่ค่อยสนใจหรือให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มากนัก ทั้ง ๆ ที่ผู้หญิงเป็นผู้ที่ถูกกระทำ

เกินกว่ากึ่งศตวรรษที่เพลง “ปู้ไ่โก่หลง” สร้างความสนุกสนาน คึกคัก ครึกครื้นให้แก่วงการร้องรำทำเพลง แท้ที่จริงเป็นความบันเทิงเริงอารมณ์ที่กลบการเยาะเย้ยผู้หญิงที่กำลังพลั้งเสียได้อย่างสนิท ก็ดีแล้วมิใช่หรือเราจะเยาะเย้ย ถากถาง เสียดสี และซ้ำเติม ผู้หญิงคนหนึ่งที่กำลังพลั้งในความรักจนมีลูกในท้องแล้วอย่างไม่ยุติกันบ้างไปทำไมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. การประพันธ์คำร้องเพลงลูกทุ่งในยุคปัจจุบัน ควรให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้หญิงในเชิงบวกให้มากขึ้นซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของการใช้จิตวิทยาในการสื่อสารต่อสังคม ยิ่งปัจจุบันที่การสื่อสารทางสังคมออนไลน์กำลังมีอิทธิพลถึงขีดสุด

2. การผลิตเพลงลูกทุ่งที่มีทำนอง และดนตรีที่มีความสนุกสนาน กระตุ้นอารมณ์เหม่มน มีความจำเป็น เพื่อสร้างอารมณ์สุขอารมณ์สนุกสนานให้แก่ประชาชนในการร้องเพลงและเต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมนันทนาการทางสังคมที่มนุษย์ต้องการ

3. ควรส่งเสริมการฟังเพลงโดยพินิจวิเคราะห์เชิงสุนทรียภาพแก่เยาวชน นักเรียน นักศึกษา เพื่อเป็นการฝึกการคิดวิเคราะห์พฤติกรรมมนุษย์ และการเข้าใจเพื่อนมนุษย์ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการสื่อสารเชิงจิตวิทยา

References

- Benjakul. (2024, January 2). The sweetness and fun of the song “Pu Khai Kai Long” Interview.
- Bunmas. (2024, January 2). The sweetness and fun of the song “Pu Khai Kai Long”. Interview.
- Jame, W. (1950). *The principles of psychology*. New York: Dover.
- Jobkrabounwan, J. (2016). *2nd half-century of Thai country music*. Retrieved from https://www.facebook.com/131078776961675/photos/a.172341949502024/1144853775584165/?type=3&locale=th_TH
- Jitjumnong, D. (1998). *Aesthetics in Thai language* (3rd ed.). Bangkok: Sayam.
- Kaewtaen, S. (2024, January 2). The sweetness and fun of the song “Pu Khai Kai Long”. Interview.
- Kaewsataya. (2024, January 3). The sweetness and fun of the song “Pu Khai Kai Long”. Interview.
- Nakavajara, C. (1972). Critical literature and literature studies. In *Wanvaidayakon (Literature)* (pp. 1–53). Bangkok: Textbook Project on Social Sciences and Humanities Society of Social Sciences of Thailand.
- Phusawang, C. (2009). In *Wikipedia, the free encyclopedia*. Retrieved July 13, 2021, from https://en.wikipedia.org/wiki/Chalong,_Phuket
- Royal Academy. (1996). *Dictionary of literary terms: Figurative, rhetorical, and composing techniques*. Bangkok : Royal Institute.
- Schachter, S., & Singer, J. E. (1962). Cognitive, social, and psychological determinants of emotional state. *Psychological Review*, 69(5), 379–399.
- Sompong. (2024, January 4). The sweetness and fun of the song “Pu Khai Kai Long”. Interview.
- Wichawut, C. (1982). *Fundamentals of psychology* (1st ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Youth Encyclopedia Project Foundation. (2018). “Origin of country music” in *Thai encyclopedia for youth, Volume 33*. Retrieved from <https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=33&chap=2&page=t33-2-infodetail01.html>

แนวทางการพิจารณาและการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์

Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia ชื่อเดิม วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เป็นวารสารวิชาการระดับชาติราย 4 เดือน (3 ฉบับต่อปี) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้คณาจารย์ ข้าราชการและนักวิชาการทั่วไปทั้งภายในและภายนอก ประเทศได้มีโอกาสเสนอผลงานวิชาการเพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวิทยาการโดยเฉพาะองค์ความรู้ใหม่ในสาขา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ผลงานวิชาการที่รับตีพิมพ์อาจอยู่ในรูปแบบต่อไปนี้ บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปริทัศน์ เป็นต้น ต้นฉบับ (Manuscript) ที่ส่งพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ภายใต้เงื่อนไขว่าจะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสารหรือ สิ่งพิมพ์ใดมาก่อน (ยกเว้นรายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์) และ ไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาขอตีพิมพ์ใน วารสารอื่น เรื่องที่ได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง (peer-reviewed) และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ

วาระการจัดพิมพ์

วารสารราย 4 เดือน (3 ฉบับต่อปี)

ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

ประเภทของบทความที่รับพิจารณา

1. บทความวิชาการ – วิจัย
2. บทความปริทัศน์
3. บทความรายงานการวิจัย

สาขาวิชาของบทความที่รับพิจารณา

ด้านมนุษยศาสตร์

ศิลปศาสตร์ วิจารณ์ศิลป์ ทัศนกรรม อุตสาหกรรม การออกแบบ ดนตรีและศิลปะการแสดง ปรัชญาและศาสนา ประวัติศาสตร์และโบราณคดี ปรัชญา จริยธรรม ภาษาในแง่การได้มาซึ่งภาษา วรรณคดีและภาษาศาสตร์

ด้านสังคมศาสตร์

สังคมและพฤติกรรมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์และหน้าที่พลเมือง จิตวิทยา สังคมวิทยาและ วัฒนธรรมศึกษา

คำแนะนำสำหรับผู้ประสงค์ส่งบทความลงตีพิมพ์ใน

Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia

คำแนะนำทั่วไป

1. ผลงานที่ส่งตีพิมพ์จะต้องไม่เคยเผยแพร่ในสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อนและต้องไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของ วารสารอื่น การละเมิดลิขสิทธิ์ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้ส่งบทความโดยตรง
2. ต้นฉบับที่ส่งตีพิมพ์ต้องเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น

3. ต้นฉบับต้องผ่านการกลั่นกรองโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน/บทความ และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ

4. ผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ถือเป็นลิขสิทธิ์ของวารสาร

ข้อมูลเกี่ยวกับการพิจารณาบทความ

บทความที่จะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์จะต้องผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องโดยจะมีกระบวนการดังต่อไปนี้

1. กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้ส่งบทความทราบเมื่อกองบรรณาธิการได้รับบทความเรียบร้อยแล้วสมบูรณ์
2. กองบรรณาธิการจะตรวจสอบหัวข้อและเนื้อหาของบทความถึงขอบข่าย ความเหมาะสมและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวารสาร รวมถึงประโยชน์ในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ
3. ในกรณีที่กองบรรณาธิการพิจารณาเห็นควรรับไว้พิจารณาตีพิมพ์ กองบรรณาธิการจะดำเนินการส่งบทความเพื่อทำการกลั่นกรองต่อไปโดยจะส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบคุณภาพของบทความว่าอยู่ในระดับที่เหมาะสมที่จะลงตีพิมพ์หรือไม่ โดยในกระบวนการพิจารณากลั่นกรองนี้เป็นการประเมินบทความแบบสองทาง (Double-blind peer review) กล่าวคือ จะไม่เปิดเผยชื่อผู้ส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิทราบและจะไม่เปิดเผยชื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้ผู้ส่งบทความทราบ และกองบรรณาธิการจะไม่เปิดเผยทั้งชื่อผู้ส่งบทความและชื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้บุคคลอื่นทราบด้วยเช่นกัน
4. เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณากลั่นกรองบทความแล้ว กองบรรณาธิการจะตัดสินใจโดยอิงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิว่าบทความนั้น ๆ ควรนำลงตีพิมพ์ หรือควรเพิ่มผู้ทรงคุณวุฒิอีก 1 ท่าน ที่จะส่งเจ้าของบทความนำกลับไปแก้ไขก่อนส่งกลับมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง หรือปฏิเสธการลงตีพิมพ์

ข้อกำหนดของบทความต้นฉบับ

1. ความยาวของบทความไม่เกิน 25 หน้ากระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียว (นับรวมรูปภาพ ตาราง และเอกสารอ้างอิง) พื้นที่ของกระดาษที่ใช้พิมพ์ ให้เว้นขอบบน 3.75 เซนติเมตร ขอบหน้า 3.75 เซนติเมตร ขอบหลัง 2.50 เซนติเมตร และขอบล่าง 2.50 เซนติเมตร
2. รูปแบบตัวอักษร ให้จัดพิมพ์ด้วยแบบตัวอักษร TH Sarabun PSK เท่านั้น
3. ชื่อเรื่องบทความภาษาไทย ขนาดตัวอักษร 18 พ้อยต์ (ตัวหนา) จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ
4. ชื่อเรื่องบทความภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 18 พ้อยต์ (ตัวหนา) จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ
5. ชื่อผู้เขียนทุกคนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 14 พ้อยต์ (ตัวหนา) จัดชิดขวา
6. ชื่อสังกัดหน่วยงานหรือมหาวิทยาลัยภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 12 พ้อยต์ (ตัวอักษรปกติ) จัดชิดขวา
7. Corresponding Author, E-mail: ขนาดตัวอักษร 12 พ้อยต์ (ตัวอักษรปกติ) จัดชิดขวา
8. เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ จัดชิดซ้ายขวา พิมพ์ 1 คอลัมน์
9. ชื่อคำสำคัญ ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ (ตัวหนา) จัดชิดซ้าย
10. เนื้อหาคำสำคัญ ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ ทั้งคำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ กรณีมีหลายคำให้ใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) ระหว่างคำ
11. ชื่อหัวเรื่อง ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ (ตัวหนา) จัดชิดซ้าย ไม่ใส่เลขลำดับที่
12. การจัดลำดับและการจัดวางหัวข้อ ใช้หลักปฏิบัติต่อไปนี้
 - 12.1 การลำดับหัวข้อกรณีมีเลขข้อกำกับ ให้ใช้ระบบตัวเลข โดยใส่มหัพภาค (.) หลังตัวเลข และเว้น 2 ช่วงตัวอักษรก่อนเริ่มคำหรือข้อความต่อไป
 - 12.2 การจัดวางหัวข้อให้เป็นไปตามระดับความสำคัญของหัวข้อ ดังนี้

หัวข้อใหญ่ หัวข้อระดับนี้วางชิดขอบหน้า ถ้าไม่ได้อยู่ในบรรทัดแรกของหน้าให้เว้นจากข้อความข้างบน 1 บรรทัด ทั้งนี้ ไม่ต้องใส่ตัวเลขกำกับ คำอธิบายของหัวข้อใหญ่ให้ขึ้นบรรทัดใหม่ย่อหน้า 1.50 เซนติเมตร โดยเว้นบรรทัดปกติ

หัวข้อรอง หัวข้อระดับนี้ให้เริ่มอักษรตัวแรกของหัวข้อหรือเลขกำกับหัวข้อ โดยเว้นจากขอบหน้า 1.50 เซนติเมตร หรือย่อหน้าปกติ คำอธิบายของหัวข้อรองอาจอยู่ในบรรทัดเดียวกัน หรือขึ้นย่อหน้าใหม่ตามความเหมาะสมแก่บริบท

หัวข้อย่อย ในกรณีที่หัวข้อรองมีเลขกำกับหัวข้อ หัวข้อย่อยให้เริ่มหัวข้อหรือเลขกำกับหัวข้อที่อักษรตัวแรกของหัวข้อรอง ดังนี้ (เครื่องหมาย ✓ แทนการเว้น 1 ช่วงตัวอักษร)

1.....

1.1.....

1.1.1.....

ถ้ามีหัวข้อย่อย ๆ อีก ให้ใช้การย่อหน้าระบบเดียวกัน ทั้งนี้ ไม่ควรมีหัวข้อย่อยมากเกินไปส่วนคำอธิบายในหัวข้อย่อย โดยทั่วไปควรอยู่ในบรรทัดเดียวกัน โดยเขียนหัวข้อ 1).....

12.3 กรณีหัวข้อรองไม่มีเลขกำกับหัวข้อ เริ่มหัวข้อย่อยหรือเลขกำกับหัวข้อย่อยโดยให้อักษรตัวแรกตรงกับหัวข้อรอง

12.4 คำอธิบายในแต่ละหัวข้อ ถ้าขึ้นย่อหน้าใหม่ให้ย่อหน้าตรงกับอักษรตัวแรกของหัวข้อนั้น ๆ ส่วนข้อความในบรรทัดต่อมาให้ชิดขอบหน้าตามปกติ

13. การใช้เครื่องหมายวรรคตอน มีข้อพึงระวัง ดังนี้

13.1 ข้อความที่ต้องใช้เครื่องหมายัญประกาศ (“ ”) ซ้อนกัน ให้ใช้ัญประกาศเดี่ยว (‘ ’) สำหรับข้อความหรือคำข้างใน ตัวอย่างเช่น กนิยปริณ ทองสามสี (2563) กล่าวว่า “จากการศึกษา ‘ระดับความรู้ของแรงงานต่างด้าว’ ตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนเงินทดแทนนั้นพบว่า แรงงานมีความรู้ด้านสิทธิกองทุนเงินทดแทนมากที่สุด”

13.2 การใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) ทวิภาค (:) และอัฒภาค (;) ให้พิมพ์ต่อเนื่องกับอักษรตัวหน้าและเว้น 1 ช่วงตัวอักษรก่อนข้อความต่อไป เช่น

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Royal Thai Government, 2017; Ministry of Foreign Affairs, 2017

14. เนื้อหาบทความ พิมพ์ 1 คอลัมน์ ในแต่ละคอลัมน์ให้ชิดขอบซ้ายขวา ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์

15. ชื่อตาราง ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ (ตัวหนา) ให้ระบุไว้บนตารางจัดชิดซ้าย ได้ตารางให้บอกแหล่งที่มาจัดชิดซ้าย ส่วนรายละเอียดตัวอักษรปกติ

16. ชื่อรูป ชื่อแผนภูมิ ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ (ตัวหนา) ให้ระบุไว้ใต้รูป แผนภูมิ จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษใต้รูปแผนภูมิให้บอกแหล่งที่มาจัดชิดซ้าย

17. หมายเลขหน้า ให้ใส่ไว้ตำแหน่งด้านบนขวาตั้งแต่ต้นจนจบบทความ ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์

18. ชื่อเอกสารอ้างอิง ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ (ตัวหนา) จัดชิดซ้ายโดยเขียนชื่อหัวข้อเป็นภาษาอังกฤษว่า
References

19. เนื้อหาเอกสารอ้างอิง ขนาดตัวอักษร 16 พ้อยต์ แปลเป็นภาษาอังกฤษ

ส่วนประกอบของบทความ

1. ชื่อเรื่องบทความ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

2. ชื่อผู้เขียนทุกคนและหน่วยงานที่สังกัด (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

3. บทคัดย่อ (Abstract) ความยาวไม่เกิน 300 คำ และคำสำคัญ (Keyword) 3-5 คำ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

4. เนื้อเรื่อง

4.1 บทความวิจัย ควรเป็นการนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า ข้อค้นพบ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการมาอย่างเป็นระบบตามขั้นตอน โดยควรมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้ (สามารถมีหัวข้อหรือองค์ประกอบที่แตกต่างได้)

4.1.1 บทนำ (Introduction) ที่ครอบคลุมความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

4.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย/ คำถามวิจัย (Research Objective/ Research Question)

4.1.3 การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) ครอบคลุมแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1.4 วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ที่นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับแบบแผนการวิจัย ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง ผู้เข้าร่วมวิจัย เครื่องมือวิจัย การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1.5 ผลการวิจัย (Research Finding)

4.1.6 การอภิปรายผลการวิจัย (Discussion)

4.1.7 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัย (Conclusion and Recommendations) สรุปข้อค้นพบที่โดดเด่นเพื่อเชื่อมโยงสู่ข้อเสนอแนะต่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และระบุข้อจำกัดในการวิจัยเพื่อเชื่อมโยงสู่ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

4.2 บทความวิชาการและบทความปริทรรศน์ ควรมีการกำหนดประเด็นที่ต้องการอธิบายหรือวิเคราะห์อย่างชัดเจน โดยมีการวิเคราะห์ประเด็นที่ต้องการนำเสนอตามหลักวิชาการโดยมีการสำรวจวรรณกรรมเพื่อสนับสนุนจนสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ประเด็นนั้นได้ อาจเป็นการนำความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาประมวลร้อยเรียงเพื่อวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยที่ผู้ส่งบทความแสดงทัศนะทางวิชาการของตนไว้อย่างชัดเจน มีลำดับเนื้อหาและบทสรุปที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน

5. การเขียนเอกสารอ้างอิง ให้เขียนรายการอ้างอิงอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษทั้งสำหรับบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยบทความภาษาไทยให้แปลรายการอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษโดยไม่ต้องเติมคำว่า [in Thai] ใช้รูปแบบการเขียนอ้างอิงตามระบบ APA แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การอ้างอิงนามปี (อ้างอิงภายในเนื้อหาบทความ) ให้เขียนเป็นภาษาอังกฤษ บทความภาษาไทยให้แปลรายการอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษ

ส่วนที่ 2 การอ้างอิงท้ายบทความ ให้รวบรวมเอกสารที่ใช้อ้างอิงไว้ท้ายบทความ เรียงตามลำดับตัวอักษร A-Z บทความภาษาไทยให้แปลรายการอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษ โดยไม่ต้องเติมคำว่า [in Thai] ด้านท้าย และรายการอ้างอิงท้ายบทความต้องตรงกับรายการอ้างอิงนามปีที่ปรากฏในเนื้อหาบทความ (ไม่มากกว่าหรือน้อยกว่า)

6. ถ้ามีรูปภาพ แผนภูมิ ตารางประกอบ หรืออื่น ๆ ต้องมีหมายเลขกำกับในบทความ อ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลให้ถูกต้อง ชัดเจน และไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น ใช้รูปภาพขาว-ดำ ที่มีความคมชัด และส่งภาพถ่ายต้นฉบับหรือไฟล์รูปภาพแยกต่างหาก แนบมาพร้อมกับบทความด้วย

การอ้างอิงในเนื้อหา และการเขียนเอกสารอ้างอิง

สามารถอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

<https://bit.ly/3FlscFd>

หรือแอดไลน์ไอดี

